

fos JAARVERSLAG 2011

INHOUDSTAFEL

VOORWOORD	5		FOS IN VLAANDEREN	110
Achtergrond en identiteit van de NGO	7		Partnerschappen	112
Maatschappelijke inbedding	7		Campagne	117
De kijk van fos	8		Publicaties	119
De missie van fos	9		Netwerken	121
Overzicht 2011	9			
Vooruitzichten 2012	12			
FOS IN HET ZUIDEN	19		MAATSCHAPPELIJK VERSLAG	123
Midden-Amerika	20		Prestatie-indicatoren / Sociale Indicatoren	125
Acties waardig werk in Midden-Amerika	22		Financieel verslag	126
Acties toegang tot gezondheid in Midden-Amerika	32		Organigram	130
			GRI-index	132
Cuba	38			
Acties waardig werk in Cuba	40			
Acties toegang tot gezondheid in Cuba	46			
Zuid-Amerika	50			
Acties waardig werk in de Andesregio	52			
Acties toegang tot gezondheid in de Andesregio	62			
Zuidelijk Afrika	70			
Acties waardig werk in Zuidelijk Afrika	72			
Acties toegang tot gezondheid in Zuidelijk Afrika	84			
Acties voedselzekerheid in Mozambique	92			
Ghana	96			
Acties gemeenschapsontwikkeling in Ghana	98			
Palestina	104			
Acties waardig werk in Palestina	106			

VOORWOORD

ALAIN ANDRÉ VOORZITTER
DIRK VAN DER MAELEN
ANNUSCHKA VANDEWALLE ALGEMEEN SECRETARIS

Recht op gezondheid wereldwijd!

Recente gezondheidsenquête-
tes liegen er niet om: mensen
uit lagere sociaaleconomische
groepen leven gemiddeld min-
der lang dan mensen die ho-
ger op de sociale ladder staan.
Mensen uit lagere sociale klas-
sen stellen gezondheidszorg
vaker uit, worden vaker ziek en
hebben minder gezonde levens-
jaren in het vooruitzicht. Dat
is zo bij ons en dat is zo in het
Zuiden. Maar dan nog scherper.

In landen waar geen of onvoldoende sociale correcties worden toegepast is gezondheidszorg vaak een voorrecht voor de rijken. We vinden er meer dokters in de steden dan op het platteland, waar het grootste deel van de bevolking woont. We vinden er wel specialisten, maar weinig diensten voor basisgezondheidszorg. Preventie is er helemaal geen prioriteit.

Daarom sloegen ABVV, NVSM en SPA samen met **fos** in 2011 de handen in elkaar voor een twee jaar durende campagne voor het wereldwijde recht op gezondheid. Want gezondheid is een mensenrecht. En dat moeten we oplossen. Samen met onze partners in het Zuiden.

Centraal in de campagne stond ForoSalud uit Peru. ForoSalud is een netwerk van meer dan 80 organisaties die duizenden leden verenigt en opkomt voor gezondheid via sociale zekerheid voor alle Peruanen. Ondanks jaren van economische groei besteedt de Peruaanse overheid maar weinig middelen aan gezondheid. Voor de regering telt alleen dat iedereen officieel is aangesloten bij het sociale zekerheidssysteem. Voor ForoSalud telt dat iedereen elke verzorging die men nodig heeft ook effectief krijgt. ForoSalud komt op voor participatie en voor sociale controle van het sociale zekerheidssysteem en is een actieve politieke lobbyist.

Zoals ForoSalud en zijn lidorganisaties zijn er veel in het Zuiden: organisaties van moedige mensen die een strijd leveren voor de sociale en economische rechten van de gewone mens. Zulke organisaties steunt **fos**, zodat ze hun strijd voor het recht op gezondheid of het recht op waardig werk kunnen voeren.

Wij danken alle partners en alle medewerkers voor hun inzet om van gezondheid en waardig werk rechten voor iedereen te maken.

In dit jaarverslag geven we een overzicht van alle acties die **fos** in 2011 ondernam, aangevuld met een financieel verslag.

Veel leesplezier!

{ INLEIDING

ACHTERGROND EN IDENTITEIT VAN DE NGO

Internationale solidariteit is geen nieuw begrip voor de socialistische beweging in België. Tussen de twee wereldoorlogen, bijvoorbeeld, organiseerde ze heel wat solidariteitsactiviteiten voor de slachtoffers van Mussolini in Italië en voor het republikeinse Spanje. Later kregen die activiteiten een meer structureel karakter. In december 1947 werd Entraide Socialiste opgericht: een nieuwe organisatie die zich in de beginperiode voornamelijk bezighield met de opvang van politieke vluchtelingen. Vanaf 1960 onthaalde Entraide ook studenten uit ontwikkelingslanden¹. De jaren '60 werden door de Verenigde Naties uitgeroepen tot decennium van de ontwikkeling. Meteen een reden voor Entraide om twee activiteiten op te nemen: noodhulp en structurele ontwikkelingssamenwerking.

De opvolger van Entraide, Socialistische Solidariteit, ging in de jaren '70 verder met de opvang van politieke vluchtelingen (vooral uit Chili), hielp Afrikaanse studenten en stagiairs, en begon met een 'Fonds voor Ontwikkelingssamenwerking' (fos) om sociale en economische ondersteuning te bieden aan initiatieven in het Zuiden. Dat fos hielp diverse organisaties, sociale bewegingen en ook overheden van pas onafhankelijk geworden staten of nieuwe regimes, met een breed gamma van activiteiten. Daarbij was de traditie van emancipatiestrijd van Europese arbeiders en bezitlozen een belangrijke motivatie.

In 1986 ontstond fos in zijn huidige vorm. Toen splitste de unitaire organisatie Solidarité Socialiste-FCD / Socialistische Solidariteit - fos en werd de huidige VZW opgericht.

MAATSCHAPPELIJKE INBEDDING

fos heeft zijn wortels in de socialistische beweging in Vlaanderen. Het brede publiek van de vakbeweging (ABVV), de socialistische mutualiteiten (NVSM), de socialistische partij (sp.a) en de vele socialistisch ge-

inspireerde culturele, jeugd- en vrouwenorganisaties vormen de achterban van onze organisatie. Samen met heel wat andere organisaties is fos erfgenaam van een langdurige en moeizame emancipatie waarvoor de arbeidersklasse in België en de rest van Europa heeft gevochten. De strijd om betere werkomstandigheden en lonen voor de arbeiders, betere leefomstandigheden en sociale voorzieningen voor hun gezinnen, heeft echter altijd een internationale dimensie gekend. Internationale solidariteit tussen de economisch machtelozen in verschillende landen is dan ook een belangrijk strijdpunt voor de socialistische beweging.

De socialistische beweging in Vlaanderen is belangrijk voor fos. De leden van die beweging vormen ook het prioritaire doelpubliek voor onze sensibiliseringsactiviteiten. Mensen die worden aangesproken door ABVV, sp.a, NVSM - of één van de vele andere socialistische organisaties - proberen we warm te maken voor Noord-Zuidthema's. Dat doen we met campagnes, met partnerschappen tussen organisaties in Noord en Zuid én met een brede waaier van acties en activiteiten. Zo proberen we de betrokkenheid te vergroten en werken we aan structurele relaties tussen mensen uit Noord en Zuid.

fos is niet alleen actief in de socialistische beweging. De Noord-Zuidbeweging ligt ons zeker zo nauw aan het hart. Daarom spelen we een actieve rol in 11.11.11. We nemen deel aan campagnes, vormings- en studiedagen en we zijn aanwezig in de advies- en bestuursorganen.

De samenwerking in de Noord-Zuidbeweging is echter meer dan de activiteiten van de koepel. Via verschillende overlegplatformen proberen we samen met andere organisaties onze politieke visie te laten doordringen tot beleidsbeslissingen. Voorbeelden hiervan zijn de Schone Kleren Campagne en de Cuba Coördinatie. Via de federatie Coprogram verdedigen we onze organisatiebelangen.

fos situeert zich op het kruispunt tussen de socialistische beweging en de Noord-Zuidbeweging. Beide bewegingen proberen we met elkaar in contact te

brengen en zo onze missie te realiseren. Op internationaal vlak kunnen we daarvoor rekenen op Solidar. Solidar verenigt heel wat socialistische en sociaal-democratische NGO's die aan sociale dienstverlening, internationale samenwerking, humanitaire hulp en vormingswerk doen. Net als **fos** in Vlaanderen, heeft Solidar in Europa banden met vakbonden, partijen en welzijnsorganisaties.

DE KIJK VAN fos

Wij zijn ervan overtuigd dat binnen het huidige economische systeem de wortels van de onderling verweven onderontwikkeling, uitsluiting, armoede, milieuvernietiging en onveiligheid niet fundamenteel kunnen worden aangepakt. Hier en daar een correctie is niet voldoende om een rechtvaardige wereld te creëren. De centrale plaats voor de mens, zoals wij dat zien, is onverenigbaar met het nastreven van een maximale financiële winst, accumulatie van kapitaal, ongeremde economische groei en de wet van de sterkste.

Wij willen een duurzaam economisch, sociaal en politiek bestel dat uitgaat van:

- Rechtvaardige verdeling van de middelen, zowel tussen arme landen en rijke landen als binnen elke staat,
- Absolute voorrang voor het vervullen van de basisbehoeften van alle mensen in Noord en Zuid en voor armoedebestrijding,
- Respect voor de universele mensenrechten, inclusief respect voor rechten van vrouwen en arbeidsrechten,
- Verregaande participatie van de bevolking op alle politieke beslissingsniveau's en economie die onderworpen is aan een democratisch politiek bestel,
- Een economie die zich ontwikkelt met respect voor de planeet waarop we leven, en die deze vrijwaart voor de generaties van morgen.
- Eerlijke wereldhandel waarbij de producenten een rechtvaardige prijs krijgen voor hun productie,
- Drastische inkrimping van de militaire uitgaven in Noord en Zuid.
- Niet-militaire oplossingen voor conflicten.
- Respect voor het behoud van culturele diversiteit.
- Een actieve overheid die deze principes onderschrijft, implementeert en stimuleert.

Zo'n duurzaam en rechtvaardig economisch, sociaal en politiek bestel zal er niet uit zichzelf komen. Daarom zijn ledenorganisaties en maatschappelijke bewegingen zo belangrijk. Het zijn organisaties en bewegingen van mensen die het heft zelf in handen nemen. Mensen die de belangen van hun groep vertegenwoordigen, die kennis verzamelen en capaciteit opbouwen om hun gemeenschappelijke stem te laten horen in de besluitvorming. Zo verwerven ze de macht, een tegenmacht, om die belangen af te dwingen en worden ze niet meer genegeerd. Die organisaties en bewegingen wil **fos** steunen.

Een geglobaliseerde wereld heeft recht op een globale tegenmacht. Wij zijn van mening dat de arbeid(st)er, kleine boer(in), gewone man/vrouw, consument in het Zuiden en in het Noorden gevangen zitten in eenzelfde globaal systeem, ondanks de verschillen in hun objectieve materiële situatie. Zo worden arbeiders in het Zuiden bijvoorbeeld gedwongen om voor een zeer laag loon te werken. Krijgen ze vaak te maken met het verbod op vakbonden, en worden ze geconfronteerd met onwaardige arbeidsomstandigheden. Arbeiders in het Noorden verliezen hun baan omdat de productie van hun bedrijf verhuist naar een land waar arbeidsrechten en een eerlijke verloning niet gegarandeerd zijn.

Daarom is het belangrijk dat arbeidersbewegingen, boerenorganisaties, milieu-, consumenten-, vrouwen-, gezondheidsorganisaties en andere, netwerken vormen, zodat ze voorstellen en strijdpunten met een heel brede basis kunnen ontwikkelen. NGO's kunnen een rol spelen in het stimuleren en ondersteunen van deze allianties.

DE MISSIE VAN fos

fos blijft niet aan de kant staan

- Wij zetten ons in voor de grote groepen mensen over de hele wereld die geen toegang hebben tot economische, sociale en politieke middelen. Wij zetten ons ook in voor die groepen die wel deze toegang hebben, maar de macht missen om er gebruik van te maken en de ongelijkheid aan te pakken.
- Wij dragen bij tot de versterking van organisaties in het Zuiden, die de belangen verdedigen van de armere lagen van de bevolking, zodat ze een tegenmacht kunnen opbouwen met het oog op een duurzame uitoefening van hun politieke, sociale en economische rechten.
- Wij steunen onze partnerorganisaties in het Zuiden om de politieke besluitvorming te beïnvloeden.
- Wij sensibiliseren en activeren in het Noorden onze partnerorganisaties om de wereldwijde scheve machtsverhoudingen een halt toe te roepen.
- Wij bieden onze achterban in eigen land actiemogelijkheden om de politieke besluitvorming te beïnvloeden.
- Wij stimuleren solidariteit en netwerking tussen georganiseerde groepen in Noord en Zuid.

OVERZICHT 2011

Zuiden

Waardig werk

Andes-landen

De belangrijkste aandachtspunten in 2011 in de 4 Andeslanden waren het opstarten van een betere regionale coördinatie en goede wisselwerking tussen de partnerorganisaties, vooral tussen de werknemers in de agro-industrie en anderzijds in de huishoudsector. In de agro-industrie is naar aanleiding van de partnerbijeenkomst in Colombia in oktober een communicatienetwerk opgezet – communicandes – dat zorgt voor uitwisseling van kennis, zoals bepaalde studies, actualiteit over de sector, politieke tendenzen en gebeurtenissen. In Genève werd in juni de Conventie 189 van de OIT over waardig werk voor huishoudpersoneel goedgekeurd. Dit was het hoofdthema, zowel in nationale activiteiten als regionaal, waarbij **fos** hielp om in elk land een steuncomité voor de ratificering van de conventie te helpen opzetten.

om de partners te helpen bij hun politiek lobbywerk.

Midden-Amerika en Cuba

In 2011 is door de partners en **fos** vooral gewerkt aan de ontwikkeling van tripartiete overlegstructuren binnen de verschillende sectoren en rond de hoofdthema's in ons programma: onderaanneming, beroepskwalificatie en loonontwikkeling, en sociale zekerheid.

Naast de interne versterking van de vakbondsorganisaties hebben we ondersteuning geboden bij de uitwerking van hun onderhandelingsagenda's en beleidsvoorstellen bij de organisatie van syndicale- en tripartiete discussieforums op nationaal en regionaal niveau.

Het tempo waarmee veranderingen plaatsvinden, verschilt echter sterk per land en per sector. Belangrijke vooruitgang is er in alle drie de landen geboekt door de partners in de suikersector. Zij zijn er elk in geslaagd om binnen hun bedrijfstak het sociaal overleg op gang te krijgen. Daarnaast is in Honduras een interessante samenwerking tot stand gekomen tussen **fos** en de continentale confederatie CSA rond een wetsvoorstel van arbeid(st)ers in de informele economie en rond de gezamenlijke Waardig-Werk-agenda van de vakbeweging.

In Nicaragua en El Salvador is minder vooruitgang gemaakt rond sociaal overleg in de maquilasector en rond voorstellen voor syndicale beleidsbeïnvloeding. Dit had in Nicaragua vooral te maken met de politieke context van de nationale verkiezingen waarbij de vakbondsorganisaties zeer actief betrokken waren. In El Salvador blijft de interne verdeeldheid binnen de syndicale beweging een belangrijk obstakel om tot sociaal overleg en politieke druk te komen.

In Cuba werd het programma dat in 2008 is opgestart, in grote lijnen met dezelfde partners verder gezet: syndicale vorming, bijscholing van kaderleden en verbetering van de arbeidsomgeving van arbeid(st)er met een beperking. Enerzijds werd meer doelgericht gewerkt binnen de acties aan de hand van een hogere geografische concentratie, de beperking van het aantal vormingsthema's en de toepassing van de overheidsstrategie gericht op meer economische efficiëntie. Anderzijds betekende de invoering van de economische en sociale veranderingen, meer bepaald de arbeidsherschikking, extra werklast voor de partners met als gevolg minder aandacht voor de uitvoering van de acties. Bovendien resulteerden de nieuwe ministeriële richtlijnen voor ontwikkelingshulp in meer administratie voor de partners.

Zuidelijk Afrika

Alternatieve vormen van organisatie en discussie rond arbeidsflexibiliteit werden al tijdens het voorlopende programma geïntroduceerd als belangrijke thema's. In 2011 legden *fos*-partners de nadruk op strategieën om de positie van vrouwen en jongeren binnen besluitstructuren van de organisatie te versterken. Het zijn namelijk vooral deze groepen die in precarie arbeidssituaties werken. Maar gedurende het jaar werd het duidelijk dat het voor de meeste partners, met uitzondering van Sikhula Sonke, moeilijk blijft om de organisatie zo te structureren dat men ook effectief kan inspelen op de nieuwe realiteit. In de regio kiest *fos* ervoor om partnerorganisaties te ondersteunen en het debat rond deze thema's te stimuleren door ook te werken met onderzoeks- en trainingsinstellingen. In 2011 vond op dit vlak een belangrijke ontwikkeling plaats en werd ook voor de partners in Mozambique een instituut geïdentificeerd dat hen de komende jaren verder kan ondersteunen. Hiernaast werden onderzoeken afgerond zoals het continentale ALRN-onderzoek naar sociale bescherming en de SAFVN-analyse van de suikersector in de regio die een basis kunnen vormen voor verdere vakbondinterventies. De vraag is of de link tussen het onderzoek en de vertaling naar de realiteit van de vakbonden effectief kan worden gemaakt om zo structurele veranderingen te initiëren en interventies ten voordele van arbeiders op de werkvloer te garanderen. Hierbij moet nog worden aangestipt dat de bereidheid om een andere rol te spelen tegenover de staat duidelijk verschilt tussen de vakbonden in de regio.

Recht op gezondheid

Andes-landen

In 2011 ging veel aandacht naar het beter kennen van de gezondheidssituatie bij de nieuwe partnerorganisaties. Dit leverde goede studies en discussiemateriaal op. In november werd in de regionale partnerbijeenkomst in Quito de sociale participatie in de gezondheidspolitiek in de Andes onder de loep genomen. De aanzet werd gegeven om concrete uitwisselingen te organiseren rond sociale controlemechanismen op het recht op gezondheid.

Midden-Amerika

Veel aandacht ging naar het versterken van nationaal overleg, vooral tussen de 4 partnerorganisaties in Nicaragua, met het oog op grondiger kennis van het publieke gezondheidssysteem en mogelijke gemeenschappelijke actie.

Zo werd regionale uitwisseling en horizontaal leren gestimuleerd tussen de partnerorganisaties van de drie Midden-Amerikaanse landen, meer bepaald over de thema's beleidsbeïnvloeding t.a.v. van gezondheidszorg en sociale bescherming, en sociale verkoop van geneesmiddelen.

In november 2011 werd via een regionale workshop in Honduras, met voltallige deelname van alle partnerorganisaties binnen het gezondheidsprogramma, het proces aangevat ter versterking van strategische planningsmethodieken voor beleidsbeïnvloeding rond gezondheid en sociale bescherming.

Binnen de dynamiek van regionale blikverruiming en gemeenschappelijke visieverdieping over de rol van sociale organisaties in gezondheidszorg, had in januari 2012 een uitwisseling plaats tussen de partners over het hervormingsproces van de gezondheidssector in El Salvador.

In 2011 kreeg preventie van gendergeweld speciale aandacht om weerwerk te leveren tegen het alom aanwezige machismo en de stijgende cijfers van moorden op vrouwen in Midden-Amerika. Via de samenwerking met bestaande theatergroepen in de drie landen werd een innovatief initiatief gelanceerd voor het werken aan deze problematiek. De integratie van toneel als methode in de partnerwerking droeg bij tot culturele bewustwording over gendergeweld en gezondheidspreventie, alsook aan de capaciteitsontwikkeling van partnerorganisaties. *fos* faciliteerde eveneens de uitwerking en verspreiding van verschillende didactische materialen rond gezondheid tussen alle partners.

Cuba

De nadruk van de activiteiten in 2011 lag op gezondheidspreventie over borst- en cervixkanker en seksuele gezondheid. De herschikking van de gezondheidssector die midden 2011 van start ging en de opwaardering van de eerstelijnszorg komen de preventie strategieën van de partners ten goede. De huisartspraktijken zijn een ideaal aanspreekpunt voor de gezondheidspronotoren. De administratieve herschikking en in sommige gevallen interne problemen zorgden voor personeelsverschuivingen binnen de partners met een lichte vertraging van de uitvoering van de acties tot gevolg.

Zuidelijk Afrika

Het gezondheidsprogramma in zuidelijk Afrika werd in 2011 uitgebreid met een nieuwe partner, de PHM-SA. Dit bood de mogelijkheid om op meer structurele

wijze een bijdrage te leveren aan de discussie rond de sociale determinanten van gezondheid, het debat over systemen van publieke gezondheidszorg en de integratie van Primary Health Care (PHC) werkers in de publieke gezondheidsvoorziening. Vooral aanzet tot discussie rond dit laatste thema kreeg de nadruk binnen het *fos*-programma in 2011 en maakte deel uit van een meer algemene reflectie over duurzaamheid van interventies. In 2011 werd er aanzienlijke vooruitgang geboekt op het vlak van institutionele versterking, vooral in Mozambique waardoor er een bredere basis is voor toekomstige interventies rond duurzaamheid. In Zuid-Afrika was 2011 vooral een jaar van heroverweging van de gekozen benadering binnen het programma, ook met het oog op duurzaamheid.

Noorden

fos stelt zich tot doel om de leden en personeelsleden van de verschillende takken van de socialistische beweging te sensibiliseren rond het Noord-Zuidthema en hen te mobiliseren om acties te ondernemen in het kader van internationale solidariteit. Om dit educatieve werk te realiseren, hanteert *fos* drie verschillende methodieken; het realiseren van een sensibiliseringscampagne, het opzetten van een gamma van publicaties, en het organiseren van diverse partnerschappen (tussen een organisatie uit Vlaanderen en een Zuidpartner).

De campagne van *fos* is een sensibiliseringscampagne. Na gedurende 2 jaar (in 2009 en 2010) gewerkt te hebben aan een gemeenschappelijke campagne binnen de Coalitie voor Waardig Werk, was het in 2011 de beurt aan het thema gezondheid. We hebben voor de realisatie van deze campagne niet enkel steun gezocht bij de Socialistische Mutualiteiten, maar ook ABVV en sp.a zijn mee op de kar gesprongen. L'Union fait la force, zo ook voor het realiseren van onze sensibiliseringscampagne. Samen met de drie andere organisaties installeerden we drie werkgroepen (communicatiewerkgroep, politieke en educatieve werkgroep) en zijn we erin geslaagd om de link te leggen naar onze partners in het Zuiden. Onze campagne 'Ik ga vreemd' riep op om ook 'vreemd' te gaan met een partner uit het Zuiden; met een organisatie die opkomt voor het welzijn van de lokale bevolking en die strijd voor het recht op gezondheid. De kopstukken van de socialistische beweging kwamen door geïmplementeerde affiches ervoor uit dat ook zij vreemd gingen en zo de *fos*-partners steunden die opkomen voor gezondheid. Naast het sensibiliseringsluik had de campagne ook een politiek luik

en we maakten een Charter voor het Recht op Gezondheid op. Met dit charter trokken we naar zoveel mogelijk afdelingen en verenigingen om dit te laten ondertekenen. Meer uitleg over de campagne kan je lezen op bladzijde 117.

Om mensen aan te zetten tot meer solidariteit moeten we hen bewegen en sensibiliseren. Daarvoor moeten we hen ook goed en juist kunnen informeren. Dit doen we door onze publicaties. Er is in de eerste plaats ons tijdschrift "fosfor", dat vier keer per jaar verschijnt. We hebben in 2011 gewerkt aan inhoudelijk nog betere artikels over actuele thema's, steeds vanuit het gezichtspunt van onze partners. Maar er is ook een website die voortdurend inhoudelijk geactualiseerd werd. Bovendien versturen we maandelijks een nieuwsbrief naar al onze *fos*-contacten, en die zijn in 2011 gestegen van 1669 naar 2240 abonnees. Onze facebookpagina telde in 2011 622 fans. We bereiken de leden van onze beweging niet enkel via onze eigen publicaties, maar ook via de bladen van de beweging, zoals S-Magazine, Kd., De Nieuwe Werker, en nog vele andere.

fos is ook de organisator van verschillende partnerschappen: een solidariteitsband tussen een (deel) organisatie van de socialistische beweging in Vlaanderen en een *fos*-partner in het Zuiden. Zowel de aanpak als de activiteiten verschillen per partnerschap. Elke regionale entiteit kent immers zijn eigen dynamiek en bouwt daarop een werking uit. In 2011 kwamen er twee partnerschappen bij: met ABVV HORVAL en met de AC Antwerpen-Waasland. Over wat er binnen die partnerschappen allemaal gerealiseerd werd, kan je meer lezen op bladzijde 112.

HET HUIS fos

We willen een antwoord bieden op de vele uitdagingen waarmee onze partners en de mensen die ze vertegenwoordigen, geconfronteerd worden. Daarom bekeek een werkgroep van bestuursleden onze organisatievorm opnieuw. De werkgroep ging aan de slag met drie centrale doelstellingen:

- **Verdieping:** *fos* heeft een duidelijk thematisch profiel en wil dat in de volgende jaren nog versterken. We kiezen voor een organisatie waarin nog meer kennis over waardig werk en gezondheid gaat circuleren, zodat onze partners op een optimale manier ondersteund kunnen worden.
- **Beheer:** We kiezen voor het verhogen en verder professionaliseren van de beheerscapaciteit van *fos*.
- **Zichtbaarheid:** Wie *fos* kent, waardeert *fos*. Maar

veel mensen kennen **fos** nog steeds niet. We willen meer zichtbaar worden zodat meer mensen zich kunnen identificeren met de ngo die hun persoonlijke visie op internationale samenwerking probeert waar te maken.

Deze doelstellingen werden vertaald in een concept voor een organogram en een engagementsverklaring en samenwerkingsovereenkomst tussen ABVV, NVSM, SPA en **fos**. Daarbij werd rekening gehouden met de vele regelgevingen waaraan een gesubsidieerde ngo moet voldoen.

Een eerste resultaat van de vernieuwde aanpak en het grotere engagement van de socialistische beweging was de campagne voor het wereldwijde recht op gezondheid. De gemeenschappelijke aanpak zorgde voor een zeer grote zichtbaarheid en voor het bereiken van zeer veel mensen.

Zoals elk jaar voerden we in 2011 weer een strikt financieel beleid door de kosten te beperken en op zoek te gaan naar voldoende inkomsten. We sloten de jaarrekening break-even af (navragen).

VOORUITZICHTEN 2012

Zuiden

Waardig werk

Andes-landen

In 2012 wordt enerzijds het waardig-werkprogramma geëvalueerd, anderzijds nemen we als regionale invalshoek binnen het waardig-werkprogramma de thematiek van Gezondheid en Veiligheid op het werk onder de loep. Dit gebeurt in elk land met de partners en op regionaal niveau in een partnerbijeenkomst in Lima, samen met Instituto Laboral Andina – ILA - en Internationale Arbeidsorganisatie. Hiervoor voerden de partners voorafgaande studies uit over gezondheidsproblemen verbonden aan het gebruik van pesticiden, ongezone werkomstandigheden, gebrek aan beschermende kledij en het niet erkennen van ziektes verbonden aan arbeidsomstandigheden door de sociale zekerheid, ministeries van Arbeid en Volksgezondheid. Met de huishoudsector gaan we verder ijveren voor het ratificeren van de conventie 189 en voor betere nationale wetgeving.

Midden-Amerika en Cuba

Voor 2012 voorzien we onder andere om de ingezette acties rond sociale dialoog en beleidsbeïnvloeding uit te bouwen en te verstevigen. De uitkomsten per land en per sector zijn moeilijk te voorspellen, omdat zij deels zullen blijven afhangen van ontwikkelingen in de politiek-economische context en van veranderingen in relaties tussen betrokken syndicale en andere actoren. Reële kansen op succes liggen er onder andere rond het wetsvoorstel van de informele arbeid(sters) in Honduras en rond het syndicale voorstel ter regulering van onderaanneming in Nicaragua. Dat zal in 2012 opnieuw op de parlementaire agenda staan.

In Cuba heeft men voorzien een extra inspanning te leveren om de in 2011 opgelopen achterstand weg te werken. Om tegemoet te komen aan de hogere eisen die de Cubaanse overheid stelt aan de ontwikkelingssamenwerking op gebied van efficiëntie moeten de partners werk maken van de impactmeting van de vormingsprocessen. Ook met het oog op de formulering van het nieuwe programma is het een noodzaak.

Zuidelijk Afrika

Nieuwe vormen van arbeidsorganisatie zullen in 2012 centraal staan tijdens de fos-partnerbijeenkomst. In het interne planingsproces voorafgaand aan de bijeenkomst zal fos moeten reflecteren over

de eigen rol in deze discussie en moeten nagaan hoe fos een meer actieve rol kan spelen op dit vlak. De waardig-werkevaluatie in 2012 moet zeker kunnen bijdragen aan dit denkproces. Hiernaast zal de evaluatie verdieping kunnen bieden wat betreft de gekozen benadering in de regio waarbij de nadruk ligt op organisatie-ondersteuning middels onderzoeks- en trainingsinstituten. In Mozambique is de nood aan een meer gerichte fos-strategie overduidelijk. Hoe wel de evaluatie Mozambique niet bestrijkt zullen op dit vlak toch beslissingen moeten worden genomen in het vooruitzicht van het volgende programma.

Recht op gezondheid

Andes-landen

In 2012 zullen de partners deelnemen aan de continentale bijeenkomst van ALAMES in Uruguay in november, dit is een netwerk van progressieve gezondheidswerkers en organisaties die strijden voor het recht op gezondheid in Latijns Amerika, en worden concrete vormingsactiviteiten georganiseerd binnen de organisaties als gevolg van de in 2011 gestelde diagnoses, zoals vorming voor indiaanse vroedvrouwen in Ecuador, vorming van gezondheidspromotoren in Bolivia, en vorming rond seksuele rechten en gebruik van eerste-hulp materiaal in Peru.

Gender als specifiek resultaatveld in de Andes

Door de grote genderongelijkheid, het alom heersende machismo, huiselijk geweld, tienerzwangerschappen, enz. werd in 2011 speciale aandacht besteed aan de vorming van het fos-personeel en technisch projectpersoneel in genderaanpak. De toepassing blijft een uitdaging, maar verplicht ons des te meer om er in 2012 en 2013 speciale aandacht aan te besteden. Dit zal gebeuren via politieke vorming voor leiders, het versterken van democratische besluitmechanismen in de organisaties, revalorisatie van huishoudwerk, betrekken van jongeren in de organisaties, enz.

Midden-Amerika en Cuba

In 2012 zal verder nadruk komen te liggen op nationale en regionale uitwisseling en samenwerking tussen de partnerorganisaties en het versterken van hun technische capaciteiten op het gebied van beleidsbeïnvloeding. Dit zal o.a. gebeuren met een tweede regionale workshop, ditmaal in El Salvador, rond het gemeenschappelijk thema van medicijnen. In het tweede semester van 2012 wordt grondiger ingegaan op sociale audit rond gezondheidzorg en sociale bescherming, met uitwisseling van ervaringen tussen partners in Midden-Amerika en een gespecialiseerde fos-partnerorganisatie uit de Andes. Een representatief deel van fos-partnerorganisaties zal eveneens deelnemen aan de continentale bijeenkomst van ALAMES in Uruguay in november 2012, een unieke gelegenheid tot uitwisseling en leren rond progressieve aanpak van gezondheid binnen het Latijns-Amerikaanse continent.

In Cuba zal al meer aandacht besteed worden aan het indijken van het hoge verloop van de vrijwillige gezondheidspromotoren. Door de hogere werk- en studiedruk kunnen ze niet zoveel tijd aan vrijwilligerswerk besteden. Alternatieve strategieën moeten uitgedacht en uitgetoetst worden. Ook bij de gezondheidspartners is het nodig de opgelopen achterstand weg te werken en te starten met de impactmeting van het lopende programma.

Noorden

In 2012 behouden we onze methodische aanpak van 2011: de sensibiliseringscampagne, de publicaties en de partnerschappen.

Na de succesvolle ervaring van 2011 zijn we zeker gemotiveerd om onze campagne nog beter uit te werken. Het thema 'Recht op Gezondheid Wereldwijd' wordt ook in 2012 aangehouden. Ook in 2012 zal de hele socialistische beweging zich achter de

HET HUIS fos

Over het proces van hervormingen om beter te kunnen inspelen op de uitdagingen van onze partners en de mensen die ze tegenwoordigen, én over het groter engagement van de socialistische beweging is veel gedebatteerd binnen fos. Maar in 2011 konden we die debatten afronden en zelf al een eerste, stevig resultaat met onze campagne bereiken.

In 2012 voeren we de afgesproken organisatiehervorming door. Met steun van een veranderingsmanager zetten de diensthoofden en de algemeen secretaris de algemene principes van de hervormingen en het concept van organogram in een concrete taakverdeling voor de personeelsleden om. Dit wordt aangevuld met nieuwe interne communicatiestructuren en overlegvergaderingen.

Op het ogenblik van de redactie van dit verslag (mei 2012) loopt de uitvoering van de hervormingen vertraging op door de laatijdige uitbetaling van de medefinanciering van DGD, onze belangrijkste donor. We gebruiken onze eigen middelen maximaal als voorfinanciering van deze medegefinancierde werking.

We streven terug een break-even jaarrekening na, gecombineerd met een gezond beheer van de reserves.

campagne scharen. Om een groot bereik te krijgen binnen die beweging gaan we ons campagneaanbod nog meer laten aansluiten bij de noden van de plaatselijke afdelingen en van de socioculturele of interprofessionele werkingen. In deze campagne sluiten we niet alleen aan bij de leefwereld van de leden en militanten van ABVV, de Socialistische Mutualiteiten en s.p.a. We sluiten ook aan bij de leefwereld van onze partners in het Zuiden. Zij krijgen een centrale plaats in de communicatie. Zo hopen we in 2012 één van onze partners uit het Zuiden te kunnen uitnodigen tijdens onze campagneperiode.

Op vlak van de publicaties willen we in 2012 werken aan een nog groter facebook-publiek en investeren in meer artikels in bladen van de beweging. Aanwezig zijn in deze publicaties is heel belangrijk in het kader van de gemeenschappelijke campagne en de intensievere samenwerking met de verschillende organisaties.

Onze partnerschappen willen we individueel blijven invullen. Het is niet de bedoeling om één model overal te hanteren, maar wel om te kijken op welke manier we de leden en personeelsleden van de Noordorganisatie kunnen informeren en eventueel aanzetten tot actie voor hun Zuidpartner.

Kortom, 2012 wordt een jaar van het verder uitwerken van de campagne, en blijvend een sterk informatie- en actieaanbod te geven.

ENGAGEMENTSVERKLARING VAN DE SOCIALISTISCHE BEWEGING VOOR INTERNATIONALE SOLIDARITEIT

Onze kijk

Wij zijn ervan overtuigd dat binnen het huidige economische systeem de wortels van de onderling verweven onderontwikkeling, uitsluiting, armoede, milieuvernietiging en onveiligheid niet fundamenteel kunnen worden aangepakt. Hier en daar een correctie is niet voldoende om een rechtvaardige wereld te creëren. De centrale plaats voor de mens, zoals wij dat zien, is onverenigbaar met het nastreven van een maximale financiële winst, accumulatie van kapitaal, ongeremde economische groei en de wet van de sterkste.

Wij willen een duurzaam economisch, sociaal en politiek bestel dat uitgaat van:

- Rechtvaardige verdeling van de middelen, zowel tussen arme landen en rijk landen als binnen elke staat.
- Absolute voorrang voor het vervullen van de basisbehoeften van alle mensen in Noord en Zuid en voor armoedebestrijding.
- Respect voor de universele mensenrechten, inclusief respect voor rechten van vrouwen en arbeidsrechten.
- Verregaande participatie van de bevolking op alle politieke beslissingsniveaus en economie die onderworpen is aan een democratisch politiek bestel.
- Een economie die zich ontwikkelt met respect voor de planeet waarop we leven, en die deze vrijwaart voor de generaties van morgen.
- Eerlijke wereldhandel waarbij de producenten een rechtvaardige prijs krijgen voor hun productie.
- Drastische inkrimping van de militaire uitgaven in Noord en Zuid.
- Niet-militaire oplossingen voor conflicten.
- Respect voor het behoud van culturele diversiteit.
- Een actieve overheid die deze principes onderschrijft, implementeert en stimuleert.

Zo'n duurzaam en rechtvaardig economisch, sociaal en politiek bestel zal er niet uit zichzelf komen. Daarom zijn ledenorganisaties en maatschappelijke bewegingen zo belangrijk. Het zijn organisaties en bewegingen van mensen die het heft zelf in handen nemen. Mensen die de belangen van hun groep vermenigen, die kennis verzamelen en capaciteit opbouwen om hun gemeenschappelijke stem te laten horen in de besluitvorming. Zo verwerven ze de macht, een tegenmacht, om die belangen af te dwingen en worden ze niet meer genegeerd. Die organisaties en

bewegingen willen wij steunen.

Een geglobaliseerde wereld heeft recht op een globale tegenmacht. Wij zijn van mening dat de arbeid(st)er, kleine boer(in), gewone man/vrouw, consument in het Zuiden en in het Noorden gevangen zitten in eenzelfde globaal systeem, ondanks de verschillen in hun objectieve materiële situatie. Zo worden arbeiders in het Zuiden bijvoorbeeld gedwongen om voor een zeer laag loon te werken, krijgen ze vaak te maken met het verbod op vakbonden, en worden ze geconfronteerd met onwaardige arbeidsomstandigheden. Arbeiders in het Noorden verliezen hun baan omdat de productie van hun bedrijf verhuist naar een land waar arbeidsrechten en een eerlijke verloning niet gegarandeerd zijn.

Daarom is het belangrijk dat arbeidersbewegingen, boerenorganisaties, milieu-, consumenten-, vrouwen-, gezondheidsorganisaties en andere, netwerken vormen, zodat ze voorstellen en strijdpunten met een heel brede basis kunnen ontwikkelen. NGO's kunnen een rol spelen in het stimuleren en ondersteunen van deze allianties.

Onze missie

- Wij zetten ons in voor de grote groepen mensen over de hele wereld die geen toegang hebben tot economische, sociale en politieke middelen. Wij zetten ons ook in voor die groepen die wel deze toegang hebben, maar de macht missen om er gebruik van te maken en de ongelijkheid aan te pakken.
- Wij dragen bij tot de versterking van organisaties in het Zuiden, die de belangen verdedigen van de armere lagen van de bevolking, zodat ze een tegenmacht kunnen opbouwen met het oog op een duurzame uitoefening van hun politieke, sociale en economische rechten.
- Wij steunen onze partnerorganisaties in het Zuiden om de politieke besluitvorming te beïnvloeden.
- Wij sensibiliseren en activeren in het Noorden onze achterban om de wereldwijde scheve machtsverhoudingen een halt toe te roepen.
- Wij bieden onze achterban in eigen land actiemogelijkheden om de politieke besluitvorming te beïnvloeden.
- Wij stimuleren solidariteit en netwerking tussen georganiseerde groepen in Noord en Zuid.

Onze focus

Recht op waardig werk

Grote groepen mensen in het Zuiden krijgen nooit de kans om een waardige job uit te oefenen. Vaak is de job er niet of is er geen sprake van waardig werk. Plaatselijke vrijhandelszones mogen dan wel investeerders en werk aantrekken, maar **werk alleen is niet genoeg**. Het moet gaan om waardig werk. Met voltijdse jobs en formele arbeidsrechten. Met de mogelijkheid tot sociaal overleg en met een sociaal vangnet als je ziek, oud of werkloos bent. Ook in de rijkere landen is dat niet evident. Het dreigen met verhuizen naar lageloonlanden, het eisen van meer flexibiliteit: het is dagelijkse kost geworden, onder het mom van de concurrentiestrijd met het Zuiden.

Nochtans betekent meer waardig werk in het Zuiden niet automatisch minder werk in het Noorden. Integendeel. Als arbeiders in het Zuiden correct behandeld en betaald worden, zal dit in het Noorden een reden voor delokalisering wegnemen. Wij moeten het Zuiden de kans geven zich niet alleen economisch, maar ook sociaal te ontwikkelen. Daarom steunen wij de syndicale strijd in het Zuiden.

Recht op gezondheid

Gezondheid is tegelijk de voorwaarde voor en het resultaat van een goed leven. Toch is gezondheidszorg in veel landen een **voorrecht voor de rijken**. Diensten voor basisgezondheidszorg zijn moeilijk bereikbaar, en je treft er vaak niet het nodige medisch personeel of de nodige medicijnen.

Veel mensen beschouwen gezondheid als iets dat je overkomt. Je bent gezond. Of niet. Nochtans kan voor gezondheid gezorgd worden. Ziektes kunnen voorkomen, gecontroleerd of behandeld worden. Het zelfde geldt voor ongevallen en handicaps. **Gezondheid is een recht** dat je kan opeisen. Onze partners komen op voor inspraak van de bevolking in het gezondheidsbeleid van de overheid en gemeenschap. We steunen ook de solidaire systemen die ze opzetten, zoals mutualiteiten of apotheken die betaalbare medicijnen aanbieden.

fos-socialistische solidariteit

Internationale solidariteit is geen nieuw begrip voor de Socialistische Beweging in België. Tussen de twee wereldoorlogen, bijvoorbeeld, organiseerden we heel wat solidariteitsactiviteiten voor de slachtoffers van Mussolini in Italië en voor het republikeinse Spanje. Later kregen die activiteiten een meer structureel karakter. In december 1947 werd Entraide Socialiste opgericht, een nieuwe organisatie die zich in de beginperiode voornamelijk bezighield met de opvang van politieke vluchtelingen. Vanaf 1960 ontlaaide Entraide ook studenten uit ontwikkelingslanden. De jaren '60 werden door de Verenigde Naties uitgeroepen tot decennium van de ontwikkeling. Meteen een reden voor Entraide om twee activiteiten op te nemen: noodhulp en structurele ontwikkelingssamenwerking.

De opvolger van Entraide, Socialistische Solidariteit, ging in de jaren '70 verder met de opvang van politieke vluchtelingen (vooral uit Chili), hielp Afrikaanse studenten en stagiairs, en begon met een 'Fonds voor Ontwikkelingssamenwerking' (fos) om sociale en economische ondersteuning te bieden aan initiatieven in het Zuiden. Dat fos hielp diverse organisaties, sociale bewegingen en ook overheden van pas onafhankelijk geworden staten of nieuwe regimes, met een breed gamma van activiteiten. Daarbij was de traditie van emancipatiestrijd van Europese arbeiders en bezilozen een belangrijke motivatie.

In 1986 richtten we **fos-socialistische solidariteit** in zijn huidige vorm op. Het is onze preferentiële partner voor de uitdrukking van onze internationale solidariteit.

fos geeft socialistische principes en analyses een plaats in zijn programma-ontwikkeling

fos ontwikkelt zijn structureel programma op participatieve wijze met de verschillende takken van de socialistische beweging in Vlaanderen. Dat vertaalt zich oa

- voor het Zuiden, in landencriteria, partnercriteria, interventiestrategie,...
- voor het Noorden, in de ontwikkeling van een edu-

catieve werking binnen die beweging, lobby-en advocacy binnen en met de beweging....

fos kan hiervoor rekenen op de inhoudelijke expertise van de verschillende takken van de socialistische beweging.

fos ontwikkelt zijn structureel programma evengoed op participatieve wijze met de (potentiële) partners in het Zuiden. Dit vertaalt zich oa in

- de interventiestrategie, de keuze van acties en activiteiten, de keuze van campagnes, ...

fos is zichtbaar in de socialistische beweging via zijn campagnes, publicaties en andere activiteiten. **fos** krijgt daarvoor de actieve steun van de verschillende takken van de socialistische beweging

fos werkt mee aan de zichtbaarheid van de socialistische beweging via campagnes, publicaties en andere activiteiten. **fos** krijgt daarvoor de actieve steun van de verschillende takken van de socialistische beweging.

fos is, in overleg met de verschillende takken van de socialistische beweging en met zijn zuidpartners, actief op het vlak van noodhulp, rehabilitatie en conflictpreventie. Ook structurele hulp aan acties die niet meteen waardig werk of gezondheid als doel hebben, kan in het programma opgenomen worden. Al deze activiteiten mogen de kerntaken van de organisatie niet verdringen en het profiel van de organisatie in het gedrang brengen.

fos wordt door de socialistische beweging gedragen. Die beweging zorgt voor de financiële middelen die nodig zijn om de organisatie te laten functioneren via eigen bijdragen en de organisatie van fondsenwervingsactiviteiten.

fos is een erkende ontwikkelings-NGO. Dit houdt in dat:

- het eigen expertise heeft en verder verwerft op het vlak van ontwikkelingssamenwerking in het Zuiden (kennis van de socio-economische situatie in de partnerlanden, kennis van organisatieversterking, kennis van waardig werk en gezondheid, ...) en het Noorden (kennis van ontwikkelingseducatie,

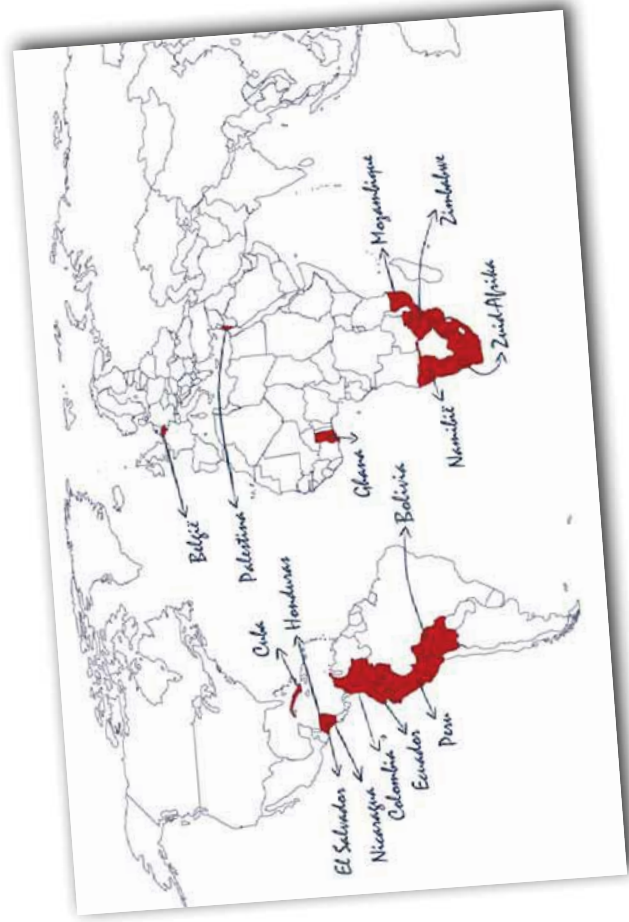
kennis van campagnes, ...);

- het ingebed is in de noordzuidbeweging en daar ook een actieve rol opneemt;
- de (internationale) regelgeving voor ontwikkelingsamenwerking naleeft;
- voor zijn medegefinancierd of gesubsidieerd programma, de medefinancierings- en subsidievoorzaken naleeft.

fos wordt efficiënt bestuurd door zijn algemene vergadering en zijn raad van bestuur. Daarom kiezen we voor:

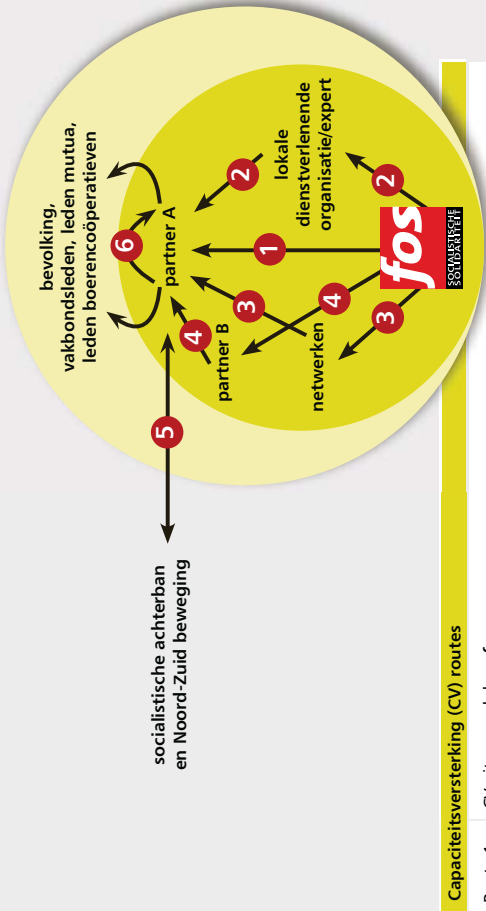
- een vertegenwoordiging van de verschillende takken van de socialistische beweging in de bestuursorganen van fos. Hun vertegenwoordigers spelen een actieve rol in de beleidsvoering;
- een regelmatig (verhoogd) vergaderritme;
- een beperkte groep bestuurders (RVB);
- 2 permanente adviesorganen, voor de RVB: 1 voor waardig werk en 1 voor gezondheid. Indien nodig worden deze permanente organen aangevuld met 1 of meerdere ad hoc organen. De adviesorganen worden bevolkt door experts uit de socialistische beweging, externe experts, de betrokken personeelsleden. De adviesorganen krijgen een duidelijk omschreven opdracht.

fos beschikt over een personeelsploeg die de visie en missie van onze beweging in dagelijks handelen omzet.

fos IN HET ZUIDEN

WAT DOET fos? Versterking van partnerorganisaties

Capaciteitsversterking (CV) routes

Route	CV uitgevoerd door fos
Route 1	CV uitgevoerd door fos
Route 2	CV uitgevoerd door lokale dienstverlenende organisatie of expert
Route 3	CV door deelname aan thematische of sectorale netwerken, allianties, platformen, conferenties,...
Route 4	CV uitgevoerd door peer-to-peer interactie met partnerorganisaties van fos of andere organisaties in het Zuiden
Route 5	Partner organiseert eigen CV processen (zonder externe expertise)

MIDDEN-AMERIKA

El Salvador, Honduras en Nicaragua

OVERZICHT VAN DE ACTIES

WAARDIG WERK IN MIDDEN AMERIKA			
	El Salvador	Honduras	Nicaragua
Partners	MSTM, Coordinadora de Sindicatos de Azúcar in El Salvador (CSAE)	SITIAMASH, Sector Informal (FOTI-SIEH – FENTAIEH – ANAV/IH), STIBYS	FMT, CST-ZF, CTCP, RNA, ATC
Doelgroepen	(land)arbeiders	arbeiders, landarbeiders	arbeiders, landarbeiders, arbeiders informele economie
Sleutel-elementen	arbeidsrechten, organisatieversterking	arbeidsrechten, organisatieversterking	arbeidsrechten, organisatieversterking
Budget	140.401,16 euro	92.767,10 euro	311.123,84 euro
Donoren	DGD, 11.11.11, Sociaal Fonds Petroleumsector	DGD, 11.11.11, Provincie Vlaams-Brabant	DGD, 11.11.11, ABVV West-Vlaanderen, gem. Kapellen, gem. Schoten

GEZONDHEID IN MIDDEN AMERIKA			
	El Salvador	Honduras	Nicaragua
Partners	ACCPS, AMSATI	Cosamul, Comixmul	AMUN, Mutua Urbana (CTCP), FNT, Prosalud
Doelgroepen	gemeenschapsgezondheidscomités, coöperatieve vrouwen en familie	landbouwcoöperatieven, coöperatieve vrouwen	stedelijke en landelijke bevolking uit de informele sector
Sleutel-elementen	toegang tot geneesmiddelen, organisatieversterking, beleidsbeïnvloeding	mutualiteiten, toegang tot geneesmiddelen, organisatieversterking	mutualiteiten, toegang tot geneesmiddelen, organisatieversterking, politieke beleidsbeïnvloeding
Budget	97.990,09 euro	108.291,22 euro	305.060,57 euro
Donoren	DGD, Multipharma	DGD, P&V	DGD, NVSM, Multipharma, P&V

Landen	El Salvador	Honduras	Nicaragua
Coördinatie	Regionale coördinatie	Regionale coördinatie	Regionale coördinatie
Actiezones	Morazan, La Unión, San Miguel, Usulután, La Paz, Santa Ana, San Salvador, San Vicente	Choluteca, Valle, Yoro, Olancho, San Pedro Sula, Choloma	Matagalpa, Jinotega, Nueva Segovia, Managua, Carazo, Masaya, Granada
Type Acties	- Versterking syndicale organisaties - Toegang tot geneesmiddelen	- Versterking syndicale organisaties - Ondersteuning gemeenschapsmutualiteit - Toegang tot geneesmiddelen	- Versterking syndicale organisaties - Ondersteuning gemeenschapsmutualiteiten - Toegang tot geneesmiddelen - Capaciteitsopbouw van vakbonden - Vorming nationale vakbondsfederaties - Uitbouw netwerk sociale verkoop geneesmiddelen
Strategische lijnen	- Capaciteitsopbouw van vakbonden - Vorming nationale vakbondsfederaties - Uitbouw netwerk sociale verkoop geneesmiddelen	- Capaciteitsopbouw van vakbonden - Vorming nationale vakbondsfederaties - Uitbouw netwerk sociale verkoop geneesmiddelen	- Capaciteitsopbouw van vakbonden - Vorming nationale vakbondsfederaties - Capaciteitsopbouw mutualistische initiatieven - Uitbouw netwerk sociale verkoop geneesmiddelen

ACTIES WAARDIG WERK IN MIDDEN-AMERIKA TOEGELICHT

WAARDIG WERK IN DE SECTOREN VAN DE MAQUILA EN AGRO-INDUSTRIE IN EL SALVADOR

Onder druk van de rechtse krachten neemt president Funes meer en meer afstand van het FMLN, de linkse partij die hem nochtans aan de macht heeft gebracht. De volksbasis van het FMLN verwachtte eerder grondige veranderingen en de leiding spreekt de regering hier steeds openlijker op aan. De tegenvallende verkiezingsuitslag bij de laatste parlementsverkiezingen zetten de relatie tussen de president en het FMLN verder onder druk. In dit klimaat van toenemende verdeeldheid en politieke verarring hebben de vakbonden het steeds moeilijker om een gezamenlijke strategie en beleidsvoorstellen uit te tekenen.

CSTA-ES

REALISATIES IN DE AGRO-INDUSTRIE

De afgelopen jaren had CSTA-ES vooral werk gemaakt van het organiseren van de arbeiders in twee suikerbedrijven (Ilobo en La Magdalena). Dat leidde tot de reactivering van de ene en de oprichting van een andere bedrijfsbond. In 2011 richtte de vakbond zijn energie op het organiseren van de rietkappers die met tijdelijke contracten en in onderaanneming werken. De CSTA-ES-leid(st)ers richtten zich in eerste instantie op 2 fabrieken, waar zij kernen van rietkappers oprichtten en aparte en gezamenlijke vormings sessies gaven. Tevens onderzocht de vakbond welk de meeste geschikte syndicale organisatiestructuur zou zijn vanuit juridisch oogpunt voor deze door heel veel verschillende grondbezitters aangevoerde doelgroep. Bedoeling is dat de groepen rietkappers de komende 2 jaar kunnen uitgroeien tot een volwaardige organisatie. Deze zou dan kunnen onderhandelen met de werkgeversorganisatie binnen de sector met steun van de fabrieksvakbonden.

Binnen het syndicale vormingspakket voor de basisleden en de besturen van de 3 vakbonden is dit jaar specifiek aandacht besteed aan de discussie rond gendergelijkheid binnen de sector. In het kader van de afspraken gemaakt op regionale bijeenkomsten van de suikervakbonden zijn verschillende workshops gehouden met de vrouwelijke vakbondsleden. Hun mening over de genderproblematiek bij de toegang tot werk in de sector, op de werkvloer en binnen de vakbonden werd in kaart gebracht.

Naast planning op het niveau van het coördinatieplatform CSTA-ES, on-dersteunde fos in 2011 de 3 vakbonden bij de uitwerking van hun werkplannen. Hierdoor ontwikkelen de leid(st)ers planingscapaciteiten, verbetert de coördinatie van activiteiten tussen en binnen de vakbonden en worden verantwoordelijkheden en taken meer gedecentraliseerd opgenomen.

CSTA-ES begon in 2011 met het ordenen en actualiseren van haar ledenbestand via het digitale registratiesysteem SIRIS, met externe technische begeleiding op afstand (via skypecontact) voor het oplossen van eventuele problemen. Vanaf 2012 implementeert de organisatie het systeem zelfstandig.

In 2011 is een studie uitgevoerd over de problematiek van onderaanneming in de energie- en suikersector. Er is op participatieve wijze een wetsvoorstel ontwikkeld dat onderaanneming reguleert en de negatieve effecten ervan op de arbeidssituaties tegengaat.

Op het bedrijf El Angel werkt de bedrijfsvakbond STEIA met de directie samen voor de plaatsing van 49 zonnepanelen in een kansarme buurt nabij het bedrijf. Na de suikerrietkap (december '10 – april '11) werden deze panelen geïnstalleerd bij (ex-)suikerrietkappers die niet over elektriciteit beschikken. Het bedrijf stelt haar gekwalificeerd personeel ten dienste voor de installatie, terwijl de vakbond de selectie van de begunstigden voor zich neemt. Deze actie geeft de vakbond een kans om zijn sociale rol te beklamen en zijn steun onder de tijdelijke rietkappers te vergroten.

EVOLUTIES EN BIJSTURINGEN

CSTA-ES heeft zich tot doel gesteld om zich om te vormen tot een nationale federatie, met syndicale aanwezigheid in de 5 suikerfabrieken van het land. Ook wil de organisatie de tijdelijke landarbeid(st)ers syndicaal organiseren om uiteindelijk te komen tot sector-CAO's.

Met externe juridische begeleiding en na intens overleg met de andere bedrijfsvakbonden is de nieuwe vakbond ASTRAINMA erin geslaagd een eerste CAO te onderhandelen met de directie van suikerfabriek La Magdalena. Alle 3 bij CSTA-ES aangesloten vakbonden hebben nu een CAO op bedrijfsniveau en in alle CAO's zijn clausules opgenomen die de contractperiode van tijdelijke arbeid(st)ers en/of het aantal permanente arbeidsplaatsen binnen de fabriek uitbreiden.

Naast het organiseren van arbeiders volgt CSTA-ES nog een andere strategie om tot overleg op sectorniveau te komen. Gebruik makend van de contacten met de bedrijfsleiders op de 3 bedrijven, richtte de vakbond 2 forums met de werkgeversorganisatie in, met als thema 'voordelen van het sociaal overleg'. Op het tweede forum is het programma SIMAPRO van de IAO besproken, dat verbetering beoogt in de arbeidsrelaties en productiviteit binnen de suikerrietsector. Het kwam echter nog niet tot een daadwerkelijke onderhandelingsagenda want de 3 niet-gesyndicaliseerde fabrieken weigerden om het bipartiete overleg te erkennen.

De resultaten van de consultatie van de vrouwen in de bedrijven zullen in 2012 gezamenlijk onder de drie vakbondsbesturen worden besproken. Deze moeten resulteren in afspraken voor meer betrokkenheid van de vrouwen binnen de organisaties en de opname van genderspecifieke clausules in de collectieve onderhandelingen.

De uitwisseling over het thema onderaanneming tussen partner CSTA-ES en vakbonden uit o.a. de energiesector (SIES en STSEL), werd in 2011 opgedreven. Verschillende bijeenkomsten met externe juridische begeleiding resulteerden in voorstellen binnen de CAO's om de negatieve gevolgen van onderaanneming te beteugelen. Daarnaast werd in 2011 een wetsvoorstel ter reglementering uitgewerkt. Verschillende discussiebijeenkomsten met andere vakbonden, vakcentrales en de IAO, leidden tot aanpassingen in het wetsvoorstel. De presentatie van het voorstel in het parlement is voorlopig echter uitgesteld. Het is namelijk nog niet zeker of het voorstel in de huidige politieke context op volledige steun van de FMLN-fractie kan rekenen. Een deel van de syndicale beweging, dat direct politiek verbonden is met het FMLN, heeft zich ook nog niet achter het voorstel geschaard.

De regionale bijeenkomsten tussen de vakbonden van de suikersector vormen een belangrijke factor bij de ontwikkeling van sociale dialoog op sectorniveau in de interventielanden. CSTA-ES was voorloper in dit proces. Delegaties van vakbondsleiders uit Honduras en Nicaragua namen deel aan een tripartiete bijeenkomst in El Salvador, waar zij ervaring en ideeën opdeden voor de organisatie van een forum in eigen land. Tevens nam de vakbondsleider van de CSTA-ES, verkozen tot coördinator van het regionale netwerk van suikervakbonden, deel aan de forums in Nicaragua en Honduras. Zo werd extra ruggeleuning gegeven aan de voor de andere partners nieuwe situatie. Deze ruggeleuning werd door fos nog vergroot door op de forums sprekers van de IAO uit te nodigen.

MSTM

REALISATIES IN DE MAQUILASECTOR: Het syndicaal platform MSTM heeft een erg moeilijk jaar achter de rug, wegens de problemen waarmee STECG, de sterkste vakbond binnen het platform, te maken kreeg.

Het begon veelbelovend toen STECG het volgens de wet noodzakelijke ledental had en met overtuiging aan de CAO-onderhandelingen begon. Het zou de eerste CAO in de maquilasector in El Salvador zijn, en als dusdanig historisch. Halverwege het proces sloot de eigenaar van de fabriek GAMA echter abrupt de deuren. Binnen één dag kregen de arbeid(st)ers van de fabriek hun ontslagpremie aangeboden. De vakbond bezette de fabriek enkele dagen, als protest tegen de sluiting en het afbreken van de CAO-onderhandelingen. Uit angst echter om uiteindelijk zonder enige financiële tegemoetkoming te eindigen, hebben toch veel arbeid(st)ers de aangeboden ontslagpremie aanvaard. Met externe juridische bijstand, gefinancierd vanuit het fos-programma, trachtte STECG om via het ministerie van Arbeid in dialoog te treden met de fabriekseigenaar. Ook zijn er veelvuldige gesprekken gevoerd met de consumentenorganisatie WRC uit de Verenigde Staten, om druk uit te oefenen via de kledingmerken die productiecontracten hebben met GAMA. Tot op heden hebben deze acties de situatie echter niet veranderd.

door de fabriekssluiting hield de STECG op te bestaan als vakbond. Aangezien STECG de grootste vakbond was, is het totale ledental van de MSTM met 30% afgenomen. Andere vakbonden binnen de MSTM kenden een lichte stijging in ledenaantal dankzij ledenwervingscampagnes.

EVOLUTIES EN BIJSTURINGEN

Door de negatieve afloop van de onderhandelingen bij GAMA is de onderhandeling van een bedrijfs-CAO in de maquilasector nu een minder realistisch perspectief geworden, in tegenstelling tot de verwachting begin 2011.

Door de interne verdeeldheid binnen de syndicale beweging in El Salvador is het nog steeds onmogelijk om met de andere vakbonden binnen de textielindustrie tot een tripartiete sectordialoog te komen.

Op dit moment bereidt El Salvador zich voor op mogelijke veranderingen in de WTO-regelgeving over vrijhandelzones. Er komt een hervorming van de wetgeving erover om te voorkomen dat wijzigingen in de WTO-regels leiden tot het vertrek van bedrijven. De vakbeweging stuurt aan op een strengere controle op naleving van de arbeidsrechten binnen de nieuwe wetgeving.

Er is een coördinatiecomité gevormd met verschillende vakbonden en mensenrechtenorganisaties. Eind 2011 organiseerde dit comité met steun van fos een forum om voorstellen en discussie over een wet-ontwerp voor de reglementering. Hieruit kwam een voorstel ter hervorming van de wetgeving rond de vrijhandelzone. Dit initiatief wordt in 2012 verder opgevolgd.

WAARDIG WERK IN DE AGRO-INDUSTRIE EN DE INFORMELE SECTOR IN HONDURAS

Twee jaar na het aantreden van de de-factoregering van Porfirio Lobo zit het politieke beleid in Honduras gekneld tussen de interne tegenstellingen. Sinds de coup van juni 2009 zijn die alleen maar gegroeid. De regering Lobo moet enerzijds beantwoorden aan de belangen van het grootkapitaal en coupleplegers, die een neoliberale koers voorstaan. Anderzijds wil deze regering, om haar imago in binnen- en buitenland op te poetsen, een beeld van nationale eenheid ophangen. Dit resulteert in de aanstelling van personen die een band hebben met de sociale beweging. Deze dubbelzinnige situatie laat hier en daar ruimte aan individuele personen om een eigen weg te gaan. Zo toonde de minister van Arbeid zich in 2011 bereid om met de vakbeweging te onderhandelen over hun voorstellen en om tripartiete initiatieven te stimuleren.

SITIAMASH - STIBYS

REALISATIES IN DE AGRO-INDUSTRIE Naast de gebruikelijke basisvorming van haar leden, investeerde SITIAMASH in 2011 sterk in de syndicale vorming van vakbondsleden van SITRAINFICH. Deze inspanning kadert in de poging om beide vakbonden samen te voegen. Het juridisch proces dat tot de fusie moet leiden, verloopt moeizaam en is nog steeds niet afgerond. Tegelijkertijd is er toenadering tot een derde vakbond in het zuiden van Honduras. Of dit ook tot een fusie zal leiden, is op dit moment nog onduidelijk.

SITIAMASH heeft een juridisch argumentatiedocument uitgewerkt om de weigering aan te vechten van de fabrieksdirectie om verantwoordelijkheid te nemen voor de arbeidsrechten van rietkappers. Onder druk hiervan heeft het bedrijf al enkele verbeteringen aangebracht in de arbeidssituatie van de rietkappers. Daarmee hoopt het bedrijf om het sociaal protest en de opname van deze doelgroep in de collectieve onderhandelingen af te wenden.

Het voorstel tot reglementering van onderaanneming is in 2011 tijdelijk bevroren omdat men de krachten moest bundelen tegen een nieuwe bedreigende arbeidswetgeving die tijdelijke tewerkstelling

ongebreidel zou toelaten. STIBYS diende met steun van de 3 vakcentrales bij de IAO een aanklacht in tegen de nieuwe wetgeving. Tevens dienden de syndicaten een interne juridische aanklacht in met de eis de nieuwe wetgeving ongrondwettelijk te verklaren.

SITIAMASH, STIBYS en vakbonden uit andere sectoren voerden een gezamenlijke studie uit naar het functioneren van het beroepsopleidings- en arbeidskwalificatiesysteem in Honduras en de tripartiete overlegstructuur die hieronder bestaat.

SITIAMASH bracht haar traditionele ledenbasis in het digitale registratiesysteem SIRIS. Data-invoer van de vakbondsleden van SITRAINFICH en de rietkappers ontbreekt nog.

EVOLUTIES EN BIJSTURINGEN

Partner SITIAMASH heeft dit jaar gewerkt aan de versterking van haar onderhandelingscapaciteit op 3 belangrijke terreinen. Vooreerst werd juridisch onderzoek of SITIAMASH de rietkappers in onderaanneming kon vertegenwoordigen binnen de collectieve onderhandelingen met de fabriek CAHSA. De fabrieksdirectie ontkent verantwoordelijkheid voor de arbeidssituatie van de rietkappers en weigerde tot nog toe om hierover te onderhandelen met SITIAMASH. In 2012 betekent dit waarschijnlijk een juridisch gevecht teneinde de rietkappers definitief in de CAO op te nemen.

In deze context is er in 2011 bewust minder energie gestoken in de uitbreiding van de syndicale organisatie van deze doelgroep. Men investeerde in de consolidatie en vorming de huidige georganiseerde groep.

SITIAMASH nam ook deel aan het regionaal overleg met de suikervakbonden van El Salvador en Nicaragua. Als gevolg verruimde SITIAMASH haar onderhandelingsagenda naar gezondheid op het werk, arbeidskwalificatie en de certificering van arbeidscompetenties. Rond deze thema's zijn al verschillende afspraken over verbeteringen gemaakt.

Op dit regionaal overleg spraken de suikervakbonden af om in elk land een overleg tussen werkgevers, overheid en vakbonden te organiseren om ruimte te creëren voor sociaal overleg op sectorniveau. SITIAMASH gaf hieraan gevolg en legde contacten met het ministerie van Arbeid en de werkgeversorganisatie APAH met het oog op een tripartiet discussieforum begin 2012.

In de loop van de vorige jaren heeft fos de vorming

van een intersyndicaal uitwisselingsplatform ondersteund. Dit platform werkte sterk rond de opvolging van de aanklacht bij de IAO tegen de nieuwe wetgeving ter promotie van tijdelijke arbeid. De eerste IAO-uitspraak liet aan duidelijkheid veel te wensen over. De vakbeweging diende daarop een nieuwe aanklacht in met verbeterde argumentatie. De uitspraak zal wellicht nog meer dan een jaar op zich laten wachten. Partner STIBYS speelde een actieve rol bij de inzet en opvolging van deze aanklacht.

Een gezamenlijke syndicale studie werd uitgevoerd over het functioneren van het arbeidskwalificatiesysteem en de rol van de vakbeweging bij de tripartiete besluitvorming hierover. De studie, met fos-steun voor externe consultancy, leverde tevens analyses op over hoe dit thema wordt toegepast in de verschillende productiesectoren en CAO's. De meerderheid van de vakbonden die aan het overleg deelnamen, begon reeds de aanbevelingen in de studie op hun bedrijf/sector toe te passen.

De 3 nationale confederaties en CSA, de Latijns-Amerikaanse afdeling van het VVV, hebben vorig jaar het belang van het intersyndicaal platform als coördinatiemechanisme erkend. De erkenning van CSA valt samen met hun plan om in Honduras, als één van de eerste landen, met de 3 vakcentrales te werken aan een gemeenschappelijke syndicale waardigheidsagenda. In 2011 vonden verschillende vergaderingen plaats tussen CSA, donororganisaties en de 3 vakcentrales om tot een betere coördinatie te komen rond deze agenda. Tevens nam CSA deel aan de intersyndicale platformbijeenkomsten, gefaciliteerd en gefinancierd door fos en 3F.

REALISATIES IN DE INFORMELE ECONOMIE

De partnerorganisaties FOTTSIEH, FENTAHE en ANA-VIH behoren elk tot een andere nationale vakbondscentrale. Onder stimulans van fos hebben zij een gezamenlijk strategisch plan uitgewerkt waarin ze de strijdpunten hebben uitgeklaard ter verdediging van rechten van de doelgroep. Daarbij hebben zij de steun gekregen van de 3 vakcentrales, wat vrij uniek is in het land.

Vanuit dit strategisch plan hebben de vakbonden met externe juridische steun een wetsvoorstel uitgewerkt dat de arbeidsrechten van deze doelgroep van zelfstandige arbeid(sters) vastlegt. Het voorstel voorziet o.m. in het recht op toegang tot technische bijstand en beroepsopleiding. De vakbonden presenteren het voorstel op een openbaar event. Na heel

wat lobbywerk kregen ze de steun van de 3 nationale vakbondscentrales in Honduras en van het ministerie van Arbeid.

EVOLUTIES EN BIJSTURINGEN

Er ging tijd en energie naar de strategische ontwikkeling van een strategisch plan, maar ook naar de voorbereiding, presentatie en opvolging van een wetsvoorstel over de arbeidsrechten van deze doelgroep.

Het wetsvoorstel kwam er via verschillende discussiewerkshops en analyses van uiteenlopende juristen. Vervolgens werd het midden 2011 openbaar en met steun van de vakcentrales op een forum gepresenteerd. In beide fases was de coördinatie met CSA, vanuit haar programma rond informele economie, van vitaal belang.

Het voorstel is door de minister van Arbeid ontvangen. Die beloofde opvolging te geven in het Hondurese parlement. Hierbij rees echter een belangrijk obstakel: de regering Lobo schiep van bij aanvang een apart ministerie voor de informele economie, echter zonder budgettoewijzing. De aangestelde minister kantte zich tegen het wetsvoorstel vanuit de 3 vakcentrales, uit vrees dat haar ministerie en functie in gevaar komen. Dit gezien de vakbonden voorstellen om de uitvoeringsverantwoordelijkheid van hun wetsvoorstel bij het ministerie van Arbeid te leggen. Zij diende vervolgens, samen met haar aanhang onder marktkopkopers, een eigen wetsvoorstel bij president Lobo in. Begin 2012 start een discussie onder leiding van het ministerie van Arbeid, om beide wetsvoorstellen in een consensusdocument te gieten.

WAARDIG WERK IN DE AGRO-INDUSTRIE, DE MAQUILASECTOR EN DE INFORMELE ECONOMIE IN NICARAGUA

De verkiezingsstrijd in 2011 heeft grote invloed gehad op de werking met de syndicale beweging. Deze is van oudsher zeer direct betrokken bij de politieke verkiezingsstrijd, met zeer actieve deelname aan campagnebijeenkomsten. Het verkiezingsjaar zorgde ook voor vertraging van het parlementaire werk. Heikele onderwerpen werden door zetelend en kandidaat-president Daniel Ortega in de ijskast gestopt. Dat was het geval voor het door de vakbonden ingediende voorstel ter reglementering van onderaanneming, alsook voor de hervorming van het pensioen- en belastingstelsel. Na de verkiezingswinst van Daniel Ortega en FSLN in november 2011 is één ding zeker: het FSLN zal de komende jaren oppermachtig zijn.

AGRO-INDUSTRIE

RNA

REALISATIES

RNA is er in 2011 in geslaagd om in de suikerfabriek Monte Rosa 100 extra permanente arbeidsplaatsen te bedingen voor de groep van 1.200 arbeid(sters) die in 2010 werkten met een jaarcontract. Voor de groep arbeid(sters) die voor onderaannemers werkt, is er echter niets veranderd.

RNA besteedde heel veel energie aan haar omvorming van coördinatieplatform tot confederatie (CONFENATRAYD). Zo ontstond een officiële organisatie met rechtspersoonlijkheid met daarin vakbonden uit de 3 belangrijkste suikerfabrieken in Nicaragua. Deze vereniging geeft hen niet alleen toegang tot bestaande tripartiete overlegstructuren (zoals de minimumloondiscussie), maar versterkt ook hun strategie om tot een sectoraamkkoord te komen. fos ondersteunde dit omvormingsproces o.a. door juridische bijstand in te schakelen en door interne coördinatievergaderingen te faciliteren tussen de betrokken vakbonden. Ook zorgde fos voor vorming, voornamelijk van de basisleden van de vakbond uit suikerfabriek San Antonio, die onlangs tot de RNA toetrad.

Op aandringen van de betrokken vakbonden is een strategisch plan uitgewerkt als eerste stap van de nieuwe confederatie. Dat plan kwam tot stand via verschillende discussiebijeenkomsten begeleid door een externe expert.

In navolging van CSTA-ES in El Salvador slaagde RNA erin om in 2011 een eerste tripartiet forum te organiseren, een belangrijke eerste stap op weg naar sectoroverleg. De werkgeversorganisatie CNPA sprak haar steun uit aan het initiatief, net als de vertegenwoordigers uit 's lands drie belangrijkste suikerfabrieken. De volgende stap is te komen tot een eerste onderhandelingsagenda.

RNA slaagde erin om minstens 50% van de leden te registreren in het digitale registratiesysteem SIRIS. De recent toegetreden vakbond uit de suikerfabriek San Antonio is nog niet begonnen met data-invoer.

ATC

REALISATIES

ATC heeft 4 nieuwe akkoorden gesloten met werkgevers over de besteding van werkgeversbijdragen aan beroepsopleiding voor hun leden: 3 akkoorden in de bananenteelt en 1 in de rijstproductie. Deze akkoorden kwamen tot stand dankzij frequente gesprekken met individuele ondernemers, betrokken bedrijfsvakbonden en het nationaal opleidingsinstituut INATEC. ATC werkte samen met INATEC eerst de technische normen uit voor de verschillende arbeidsvaardigheden. Vervolgens startte het toekennen van deze kwalificatiecertificaten aan groepen arbeid(sters).

De akkoorden werden opgenomen in de bestaande bedrijfsCAO's. De betrokken vakbonden krijgen hierdoor meer ruimte om lonen en werkstabiliteit te on-

derhandelen. De betrokken arbeid(st)ers kunnen bovendien makkelijker werk vinden in andere bedrijven, binnen of buiten Nicaragua. Ook de werkgever heeft belang bij deze certificering van arbeidscompetenties, om in aanmerking te komen voor productcertificatie en kwaliteitsnormen, of ter productiviteitsverbetering.

De uitdaging in de komende jaren is om de akkoorden met elk bedrijf om te zetten in sectorakkoorden. De vooruitzichten op zo'n sectorakkoord zijn echter per gewas verschillend. In de bananen- en de tabakssector zijn ze mogelijk haalbaar in de komende 2 jaar; in de koffie- en rijstsector eerder op langere termijn.

Met ondersteuning van een externe consultant werd een verkennende studie uitgevoerd naar de werking van het beroepsopleidingsinstituut INATEC. De verschillende geïdentificeerde problemen werden op de intersectorale bijeenkomsten besproken. De gemaakte aanbevelingen zullen in 2012 verder worden uitgewerkt.

DE MAQUILASECTOR

CST-ZF

REALISATIES

CST-ZF blijft veel aandacht geven aan het werven en organiseren van leden in de verschillende bedrijven waar ze aanwezig zijn. Het ledenaantal groeide tot in totaal 10.500 leden. Dit waagt natuurlijk ook een blijvende investering in hun vorming. Toch lag de prioriteit in 2011 eerder op de verhoging van de financiële bijdragen van de aangesloten vakbonden aan de confederatie die CST-ZF is. Hoewel veel vakbonden wel ledenbijdragen innen, dragen zij nauwelijks af aan de confederatie. Dit is een duidelijke bedreiging voor de duurzaamheid van de dienstverlening van CST-ZF aan haar leden. In 2011 is dan ook, met hulp van externe begeleiding, een stappenplan ontwikkeld en met de lidorganisaties besproken. De uitvoering van dit plan moet vanaf 2012 een structurele bijdrage vanuit haar vakbonden en een transparant beheer van fondsen door CST-ZF mogelijk maken.

CST-ZF slaagde erin om 45% van haar leden te registreren in het digitale registratiesysteem SIRIS. In 2012 wordt beoogd dit registratieproces af te ronden.

Op bedrijfsniveau boekte de CST-ZF vooruitgang op collectieve onderhandeling. Naar aanleiding van het intern overleg zijn nieuwe clausules ontwikkeld ter promotie van gendergelijkheid. Deze focussen op be-

langrijke problemen waar vrouwen in de sector mee kampen: discriminatie op uiterlijk, seksuele intimidatie of aanranding, en afnemende tewerkstelling van vrouwen in de sector. De clausules worden in alle nieuw te onderhandelen CAO's opgenomen. Doel is dat verschillende van deze clausules vanaf 2012 ook worden opgenomen in een nieuw sectoraal raamakkoord.

Er zijn verschillende bijeenkomsten gehouden tussen partner CST-ZF en andere vakbonden in de sector over de te bespreken thema's van de komende onderhandelingen over een nieuw raamakkoord met de werkgeversorganisatie ANITEX.

Ter voorbereiding verrichtte het syndicaal onderzoeksinstituut ISACC onderzoek naar de uitvoering en impact van het huidige raamakkoord. De resultaten van de studie zijn besproken met de vakcentrales en hun basisvakbonden. Er is echter nog geen overeenstemming bereikt over een definitieve agenda.

In het kader van het tripartiete sectoroverleg onderhandelden de vakbonden met de werkgevers over het voorstel voor de uitbouw van een centrum voor beroepsopleiding voor de textielindustrie. Zolang deze onderhandelingen duren onthouden de vakbonden zich van specifieke eisen rond beroepsopleiding.

EVOLUTIES EN BIJSTURINGEN

Wegens de verkiezingen is bij de onderhandelingsvoorbereiding van een nieuw sectorakkoord minder vooruitgang geboekt dan gehoopt. De evaluatie van het huidige akkoord, uitgevoerd door ISACC, werd gepresenteerd op een regionaal sectoraal uitwisselingsforum. Dit forum werd georganiseerd door fos in samenwerking met hetzelfde ISACC, evenals met CSA, de internationale vakbond IVV en de internationale textielvakbond. Dit leidde o.a. tot de vorming van een geïntegreerde syndicale commissie voor de tripartiete dialoog in Nicaragua.

DE INFORMELE SECTOR VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEID(ST)ERS

CTCP EN FNT

REALISATIES

CTCP heeft een institutioneel strategisch plan uitgewerkt, waarin het de belangrijkste werkterrinen ter verdediging van rechten van de zelfstandige arbeiders in de informele sector heeft uitgeklaard. Als prioriteiten kwamen de erkenning van een eigen statuut en kansen op beroepsopleiding naar voor.

CTCP sloot met INATEC, het nationale instituut voor beroepsopleiding, een overeenkomst over de uitvoering van kortlopende technische vormingscursussen voor pilootgroepen binnen verschillende gemeenten en districten (o.a. Chinandega, Managua, Esteli). Dit betekent een nieuw proces waarbij INATEC cursussen verzorgt die zowel in het aangeboden curriculum als in de methodiek en cursustijden volledig zijn aangepast aan de behoeften en reële mogelijkheden van de groepen zelfstandige arbeid(st)ers (o.a. verkopers van etenswaren en fietstaxichauffeurs). Identificatie van de vormingsnoden van de doelgroepen gebeurde via voorafgaande, uitgebreide behoefteanalyse. Bij de uitvoering en coördinatie van de cursussen op gemeentenniveau kon CTCP rekenen op de ondersteuning van haar nationale koepelorganisatie FNT. Op lokaal vlak gaven de gemeentelijke en intersectorale coördinatiestructuren van FNT politieke steun en opvolging van de afgesproken vormingen. Het FNT zorgde ook voor de nodige steun bij de gemeentebesturen.

In datzelfde kader startte het FNT een vergelijkende studie over de beschikbare kennis en infrastructuur bij het nationale opleidingscentrum INATEC in 7 regio's van Nicaragua. Doel hiervan was het formuleren van haalbare voorstellen voor beroepsopleiding voor de arbeid(st)ers voor eigen rekening. Deze studie loopt nog en zal mogelijke inbreng geven voor de dialoog tussen CTCP en FNT.

Wat betreft de tweede prioriteit, een erkenning door de overheid van het economisch belang van de arbeid(st)ers in de informele sector, verliep de samenwerking met FNT minder vlot. In de loop van de discussies bleken FNT en CTCP te verschillen qua visie op de informele sector. Hierdoor besloot CTCP uiteindelijk om hun plan in de toekomst zelf uit te werken.

Daarnaast ondersteunt fos ook het FNT in de uitbouw van intersectorale vakbondskernen op regionaal en gemeentelijk niveau in Carazo, Masaya, Managua en

Granada. Deze comités zijn erop gericht om de belangen van de werknemers op lokaal vlak te verdedigen tegenover lokale overheden en bedrijven. De deelnemende vakbondsvertegenwoordigers kregen daartoe een opleiding. In Carazo heeft het FNT bijvoorbeeld werkgroepen gevormd die zich buigen over de veiligheidsrisico's, gezondheid van de werknemers, opleidingsmogelijkheden en tewerkstelling, met speciale aandacht voor de sectoren van de maquilabedrijven en de informele economie.

Hoe kunnen de vakbonden meer invloed verwerven? fos stimuleert de reflectie hierover.

fos is geen uitvoerende organisatie. We beperken ons tot steun aan vakbonden in Midden-Amerika. Maar wat doen de fos-vertegenwoordigers daar dan concreet?

Als we het programma van vandaag met dat van enkele jaren geleden vergelijken, dan merken we toch een grote evolutie. In Midden-Amerika staan de vakbonden, ondanks een rijke traditie, toch heel zwak. In de sectoren van de maquilas en de agro-industrie zijn de vakbonden georganiseerd op bedrijfsniveau en staat men nog ver af van nationale of sectorale federaties. De voorbije jaren heeft **fos** daarom vooral aangestuurd op een draagvlakverbreding bij deze vakbonden via wervingscampagnes en kadervorming.

Maar er is meer nodig. **fos** brengt vakbonden samen per land of regio om na te denken over de beste strategie om tot nationale sector-CAO's te komen. De partnervakbonden van de suikerrijsector in El Salvador en Honduras hebben sterk geïnvesteerd in de reactivering of oprichting van zustervakbonden in andere suikerbedrijven. Bijgevolg staan ze voor belangrijke fusieprocessen. Ook verbetert hun onderhandelingspositie om betere arbeidsvoorwaarden te bepleiten voor hun leden en van de

overige arbeid(st)ers binnen deze productiesector. In el Salvador heeft CSTA-ES vooral vorderingen gemaakt bij het organiseren van de tijdelijke nietkappers en de onderhandeling van een eerste CAO binnen de suikerfabriek La Magdalena.

De vooruitgang m.b.t. een nationale sociale dialoog is voornamelijk te danken aan de in 2011 gerealiseerde regionale uitwisselingen tussen de vakbonden.

Die hebben sterk bijgedragen aan de nieuwe dynamiek in Honduras en Nicaragua. Het eerste regionale evenement resulteerde in de afspraak om gezamenlijk hoog in te zetten op de tripartiete dialoog, evenals om in elk van de landen in 2011 minstens één tripartiet forum te organiseren. In El Salvador was al eerder sprake van tripartiete ontmoetingen op sectorniveau. In Honduras en Nicaragua zijn in 2011 voor het eerst contacten gelegd met de werkgeversorganisatie en het ministerie van Arbeid. In Nicaragua is in dit kader al een eerste tripartiet forum georganiseerd en in Honduras is dit voorzien voor begin 2012. In de drie landen hebben de patronaatsverenigingen hun medewerking voor een volgende ontmoeting toegezegd, toch al een eerste succesje.

fos en de Deense organisatie 3F stimuleren ook dat de regionale evenementen in toenemende mate gecoördineerd worden met regionale vakbondorganisaties binnen de agro-industrie, zoals COLSIBA en de internationale

voedingsvakbond IUF. Doel is om met steun van deze organisaties de duurzaamheid van de regionale werking te vergroten, alsook om in de toekomst ook op regionaal niveau tot sociale dialoog te komen. Een goed voorbeeld van de mogelijkheden in dit verband is het bestaande regionale sociale akkoord in de bananensector, tussen COLSIBA, de internationale vakbond IUF, en de multinational Chiquita.

Een soortgelijke dynamiek herkennen we bij de maquilavakbonden. Op de regionale sectorbijeenkomst organiseerde **fos** dit jaar opnieuw een overleg en samenwerking met het regionale syndicaal onderzoeksinstituut ISACC, de continentale vakbondorganisatie CSA, de internationale vakbond IVV en de internationale textielvakbond. Hier werden ervaringen gedeeld met andere landen. Voornamelijk de ervaringen rond sociale dialoog in Nicaragua hebben een belangrijke uitwerking gehad. Als gevolg hiervan zijn vakbonden in de textielsector in Honduras een geïktaardig tripartiet onderhandelingsproces gestart.

De vakbonden van de informele sector in Honduras zochten ook actief naar samenwerking met CSA. Zo werd CSA uitgenodigd bij de ontwikkeling van een gemeenschappelijk strategisch plan tussen de 3 vakbonden van zelfstandige arbeid(st)ers binnen de 3 nationale vakcentrales. Tevens werd CSA betrokken bij de technische ondersteuning van een wetsonderwerp over de rechten voor

deze doelgroep. De positieve ervaringen in Honduras worden met belangstelling gevolgd door organisaties uit de andere landen. Zij stonden dan ook centraal bij het continentale uitwisselingsevenement dat CSA eind november 2011 organiseerde over de vakbondsstrategieën in de informele economie.

De regionale uitwisselingen ondersteunden niet alleen de dynamiek rond syndicaal organisatie en sociale dialoog. Ze droegen tevens bij tot vernieuwing binnen de interne vakbondorganisatie. Zo is o.m. de discussie rond de betekenis van gendergelijkheid in de sterk door (oudere) mannen gedomineerde suikersector aan bod gekomen. De participatie van vrouwen binnen de vakbonden uit El Salvador en Nicaragua riep de vraag op over het waarom van de afwezigheid van arbeid(st)ers binnen deze sector in Honduras. De discussie resulteerde in de afspraak om de komende jaren actief bij te dragen aan verbetering van toegang van vrouwen en jongeren binnen de vakbond en tot werkgelegenheid binnen de sector in elk land.

Naast regionale ontmoetingen per sector, stimuleert **fos** ook de uitwisseling van ervaringen tussen vakbonden en de ontwikkeling van beleidsvoorstellen over problematische situaties die een sectoroverschrijdend karakter hebben. Vertrekend van een fos-partner wordt gekeken welke sectorale vakbonden men kan uitnodigen rond een concreet

onderzoeksinstituut ISACC verlopen. Achterliggend idee is om rond strategische begeleidingsprocessen steeds nadrukkelijker te werken aan de opbouw van expertise van de syndicale beweging in de regio. Dit moet de duurzaamheid verhogen van de strategie van organisatieversterking van **fos**. Via ISACC is het bovendien mogelijk om bijdragen vanuit verschillende donororganisaties te coördineren, rond gemeenschappelijke initiatieven. Het instituut staat eveneens in contact met de internationale vakbondskoepels. Het stelt **fos** in staat om gezamenlijke initiatieven tussen vakbonden te stimuleren, zonder met al deze vakbonden een directe partnerrelatie te hoeven aangaan. De ervaringen van 2011 leren ons echter dat de uitbouw van deze strategie zeer voorzichtig moet gebeuren. De technische capaciteit om processen adequaat te begeleiden, is zeker niet vanzelfsprekend aanwezig binnen ISACC. Bovendien vormt het instituut niet zelden het toneel van politieke strijd tussen vakcentrales onderling, wat de uitvoering van begeleidingstaken sterk kan verstoren. Desondanks opteert **fos** ervoor om voornamelijk de begeleiding van de regionale dynamiek in de maquilasector via ISACC voort te zetten.

Een ander kenmerk in de fos-aanpak is het versterken van syndicale vormings- en onderzoeksinstellingen. **fos** liet in 2011 de begeleiding van het regionale maquilasectoroverleg via het syndicale

ACTIES TOEGANG TOT GEZONDHEID VOOR KWETSBARE BEVOLKINGSGROEPEN IN MIDDEN-AMERIKA

TOEGANG TOT GEZONDHEID IN EL SALVADOR

De regering van president Funes heeft in september 2010 gekozen voor een grondige hervorming van de openbare gezondheidszorg. De gezondheidszorgbeegroting steeg van 2,2 % (2009) van het BNI tot 2,45 % in 2011. De huidige crisis doet vrezen dat het streefcijfer van 5 % tegen 2014 niet zal gehaald worden. In 2011 werd werk gemaakt van een dicht netwerk van Gemeenschaps- en Familiale gezondheidsteams, ECOSF genaamd. Het ministerie van Gezondheid legde ook een nieuw beleid voor geestelijke gezondheid en tabakspreventie in wetten vast. De georganiseerde sociale beweging verhoogde in 2011 haar protest- en drukacties op het Salvadoraanse parlement om het verzet van de farmaceutische industrie tegen een nieuwe wet op de geneesmiddelen te doorbreken.

REALISATIES EN EVOLUTIES

AMSATI

De vrouwenorganisatie AMSATI richtte zoals gepland 10 nieuwe gemeenschapsapotheken op. Tegelijk vormde de organisatie de verantwoordelijken ervoor en organiseerde ze een eerste reeks van informatie- en educatieactiviteiten over het correct en adequaat gebruik van geneesmiddelen. Tengevolge van de noodtoestand door wateroverlast van oktober 2011 werden 8 bestaande gemeenschapsapotheken zwaar beschadigd. AMSATI slaagde erin deze te herstellen en opnieuw in werking te stellen met extra steun uit fos- en DGD-fondsen.

AMSATI verzorgde in 2011 vormingssessies voor haar leden en de bevolking in de landelijke gemeenschapsapotheken. Die sessies gingen onder meer over kanker, hiv/aids-preventie, preventieve milieuzorg en voeding. Op het vlak van gender legde fos de focus op geweld tegen vrouwen. fos organiseerde de bevraging binnen de organisatie over hoe het delicate thema van gender en intrafamiliaal geweld best ter sprake kan worden gebracht. Uiteindelijk deden AMSATI en fos beroep op het vormingstheater 'Los del Quinto Piso'. Deze voorstellingen versterkten het zelfvertrouwen en de zelfwaarde van de deelnemende jongens en meisjes. Introductie en vorming over gender kwam vanwege theatergroep Los del Quinto Piso, met volksthatermethodieken, voor de sensibilisatie en bewustwording rond gendergeweld.

AMSATI heeft sinds een paar jaar ook de keuze gemaakt om op lokaal en nationaal vlak een rol te spelen

ten aanzien van het gezondheidsbeleid. Op gemeentelijk vlak gaat de organisatie de dialoog aan met de openbare besturen, waarbij ze aanstuurt op gezamenlijke preventieve en sensibiliserende gezondheidsacties in de landelijke wijken, waar de openbare diensten niet aanwezig zijn. In 2011 tekende AMSATI 7 overeenkomsten met de gemeenten El Congo (Dpt. Santa Ana); Guaymango; Izalco (Sonsonate); San José Villanueva (La Libertad); San Pedro Masahuat (La Paz); Candelaria de la Frontera (Santa Ana) en Jiquilisco (Usulután).

Van vitaal belang is hun opstartende coördinatie met ACCPS. AMSATI neemt deel aan het Nationaal Forum over Gezondheidszorg dat het nationale beleid opvolgt. Op lokaal vlak stimuleert de organisatie de versterking van de lokale gezondheidscomités die ACCPS opzet om te waken over de werking en de kwaliteit van de lokale ECOSF-dienstverlening.

De coördinatie met de Regionale Alliantie van Vrouwenorganisaties (MEC-FEDECAES, ANDRYSAS, UNIÓN DE MUJERES, COLECTIVA FEMINISTA) versterkt AMSATI's genderaanpak en erkenning van het belang in actieve deelname van de vrouwen in de politiek. Zes vrouwelijke leiders van AMSATI accepteerden dan ook een kandidatuurstelling voor de verkiezingen van maart 2012.

ACCPS

De Burgeralliantie tegen de Privatisering van de Gezondheidszorg vecht al meer dan 10 jaar tegen de privatiseringstendenzen in de sector. Door haar samenwerking kan de Alliantie moeiteloos de brug leggen tussen basisgerichte gezondheidsinitiatieven en lobbywerk op nationaal niveau. Sinds de keuze van de huidige regering om de openbare gezondheidsdiensten in aantal en in kwaliteit dichterbij de kwetsbaarste bevolkingsgroepen te brengen, is de Alliantie de voornaamste civiele medespeler geworden van het ministerie van Gezondheid. Zij leverde een unieke bijdrage aan de oprichting en ontwikkeling van het Nationale Gezondheidsforum, waar de civiele samenleving wordt uitgenodigd om de hervormingen te ondersteunen en kritisch te bekijken.

Naast de ledenorganisaties van ACCPS traden recent ook andere maatschappelijke organisaties en sociale bewegingen toe tot het FNS. Dit stelt hogere eisen aan het overleg om tot bredere consensus en afspraken te komen. Daarom besteedde de Alliantie voldoende aandacht aan de participatieve planning van haar driejaarsplan en van de interne afspraken over

verantwoordelijkheden en taakverdeling.

ACCPS bouwde in de loop van 2011 het Nationaal Gezondheidsforum (FNS) verder uit. Op nationaal vlak participeert de Alliantie in 2 werkgroepen (gezondheidspreventie en vaccinatie). ACCPS versterkte ook de capaciteiten van haar leden om het hervormingsproces te monitoren. In 2011 startte ACCPS met een sociale-auditstrategie, o.a. met de invoering van een monitoring software, een onderzoek naar de perceptie van bevolking en betrokken instanties over de hervormingen. Op gemeentelijk niveau heeft de Alliantie al meer dan 160 comités opgericht die de toegankelijkheid en kwaliteit van de pas opgerichte gemeenschapsgerichte gezondheidscentra bewaken. De leden van deze comités krijgen de gepaste opleiding om hun 'sociale controle' op de kwaliteit van de door ECOSF-verstrekte diensten in dialoog uit te voeren.

ACCPS beseft heel goed dat haar politiek gewicht afhangt van de brede inbedding op lokaal niveau. Daarom werkt ze zeer actief en intensief aan de informatie en bewustwording bij de bevolking o.m. via vorming, communicatie via geschreven pers, radio en televisie. In 2011 werden 10 persconferenties en talrijke acties en demonstraties opgezet.

Al meer dan 10 jaar verzet ACCPS zich tegen de dominante positie van de farmaceutische bedrijven in het nationale controleorgaan dat de kwaliteit en de prijzen van de geneesmiddelen zou moeten reguleren. ACCPS heeft daarom heel veel energie gestoken in de steun aan het wetsvoorstel op geneesmiddelen dat in 2010 door het ministerie van Gezondheid is ingediend. Met het oog op de parlementsverkiezingen van maart 2012 riep de Alliantie via persberichten, priktacties en amendementen de volksvertegenwoordigers en politieke partijen ter verantwoording voor hun weigering om een wet van algemeen belang goed te keuren.

Leden van ACCPS en AMSATI namen deel aan de regionale fos-workshop "strategische planningsmethodieken voor beleidsbeïnvloeding rond sociale bescherming in gezondheid" van oktober 2011 in Tegucigalpa-Honduras. ACCPS nam deel aan de workshop van People Health's Movement in Guatemala in juli 2011. Zij deelden ook hun ervaring rond beleidsbeïnvloeding en sociale audit op gezondheidszorg bij deelname aan de partnerontmoeting en forum van fos--Andes in november 2011.

TOEGANG TOT GEZONDHEID IN HONDURAS

De VN-Mensenrechtenraad is terecht bezorgd over de ernstige mensenrechtenschendingen: 46.450 doden door geweld in de periode 2010-2011, de aanhoudende repressie en straffeloosheid, en de verslechterde situatie van kinderen en vrouwen, weerspiegeld in de 20.000 ingediende aanklachten over gendergeweld en 300 vermoorde vrouwen. De spiraal van geweld en corruptie legt een zware druk op de fysieke en mentale gezondheid van de bevolking. Van de kant van de regering is er geen duidelijk beleid om de toegang tot diensten kwantitatief en kwalitatief te versterken. Tendensen tot privatisering en de afbraak van de bestaande sociale zekerheid zijn duidelijk aanwezig.

REALISATIES EN EVOLUTIES

COMIXMUL

De dienstencoöperatieve COMIXMUL geeft voornamelijk microkredieten aan vrouwen, voor commerciële, artisanale en landbouwactiviteiten. Over de voorbije jaren bouwde zij haar gezondheidsprogramma uit voor aangesloten leden, met o.m. vorming, een netwerk van gemeenschapsapothekjes en preventieve en curatieve medische diensten, gefinancierd via de oprichting van een gezondheidsfonds gevoed met de interesten van hun kredietfondsen.

De partnerorganisatie COMIXMUL besteedde in 2011 veel aandacht aan de territoriale uitbreiding van de gemeenschapsapotheken (60 nieuwe) en eigen dienstverlening, o.a. vorming van vrouwelijke technische paramedici en verantwoordelijken van de gemeenschapsapotheken, en preventieve en curatieve gynaecologische zorgverlening via het gezondheidsfonds. In 2011 bereikten ze 9.660 families (ongeveer 48.300 personen) via de werking van de 60 nieuwe en de 80 in 2008-2010 opgerichte gemeenschapsapotheken.

Met fos-begeleiding organiseerde de coöperatieve 2 regionale ontmoetingen. Daar leerden de verantwoordelijken van de gemeenschapsapotheken van elkaar best practices. Daarnaast werd ook de dialoog bevorderd met gemeentelijke functionarissen en met regionaal en gemeentelijk personeel van het ministerie van Gezondheid, met het oog op betere territoriale coördinatie op gezondheidsvlak en de aanpak van de sociale determinanten van gezondheid.

In de loop van 2011 vormde COMIXMUL 50 nieuwe 'dispensadoras' (verantwoordelijken voor de gemeen-

schapsapothekjes) en 219 paramedici. Zij werden opgeleid in gezondheidspromotie en -preventie zoals kennis van basisgeneesmiddelen, gender en gezondheidszorg. Daarnaast bouwde COMIXMUL ook de preventieve en curatieve gynaecologische diensten voor haar leden uit via de mutualiteitklinieken in het zuidelijk departement Choluteca, het centrale Siguatepeque (in 2011 opgestart) en Copán in het westen. De 2.256 verstrekte medische raadplegingen overtroffen ver de 1.500 geplande.

COMIXMUL hecht veel belang aan de goede verstandhouding met de lokale autoriteiten. In 2011 sloten zij 10 overeenkomsten af met evenveel gemeenten, wat resulteerde in de toestemming om 96 gemeenschapsapotheken te openen. De coöperatieve organiseerde 2 regionale fora (in Choluteca en Siguatepeque) waar op de dispensadoras, samen met functionarissen van het ministerie van Gezondheid, gemeentelijke overheden en plaatselijke ngo's de basis legden voor meer synergie tussen de lokale gezondheidszorginitiatieven.

Als antwoord op het toenemende geweld stimuleerde fos de innovatieve methodiek van volkstheater (groep Bambú) in de gezondheidswerking in twee regio's waar Comixmul werkzaam is. Dit pilootproject werd door de deelnemers positief ervaren en verhoogt de bewustwording bij de leden over gendergeweld en de consequenties ervan voor de gezondheid van vrouwen en kinderen.

In het gezondheidsprogramma 2011-2012 werd de mutualiteitslijn bij COMIXMUL niet verder meer opgenomen. De coöperatieve beschikt over eigen bijdragen en voldoende financiële input vanuit instrenten op gegeven kredieten uit het Kredietfonds fos (P&V-2009) voor het Mutua Gezondheidsfonds.

COSSAMUL

De gezondheidscoöperatieve COSSAMUL is in 2011 in een neervlaartse spiraal terechtgekomen. Hun coöperatieve achterban verminderde. Hoge achterstand op de betaling van collectieve aansluitingsquota leidde

TOEGANG TOT GEZONDHEID IN NICARAGUA

De Sandinistische regering heeft merkbaar meer aandacht besteed aan de toegang tot gezondheid. Er waren meer dan 100 miljoen medische raadplegingen in de gezondheidscentra van het openbaar ministerie van gezondheid, met gratis geneesmiddelen (+76% in vgl. met 2006); meer dan 1.100.000 chirurgische interventies (+77%), 100.000 oöperaties, 589.901 gezonde geboorten en meer dan 83 miljoen gespecialiseerde medische onderzoeken (108% meer dan 2006); 350 gezondheidsseenheden werden (her)opgebouwd, wat meteen een sterke groei in het aantal consultaties mogelijk maakte. Gezondheidspreventie resulteerde in de vermindering van o.a. de moedersterfte (-15,7% in 2010 in vergelijking met 2006). De regering investeerde ook fors in de verbetering van sociale determinanten van gezondheid: 762.799 nieuwe drinkwateraansluitingen. Na de verkiezingen van november 2011, met meer dan 50 % vrouwen onder de verkozen mandatarissen en onder druk van de vrouwenbeweging, keurde het parlement een wet ter preventie van gendergeweld goed.

REALISATIES EN EVOLUTIES

AMUN

AMUN (Asociación de Mutuas de Nicaragua) startte als nieuwe fos-partnerorganisatie haar activiteiten in 2011, na een pijnlijke splitsing van de oude koepelorganisatie Mutua del Campo. De 4 landelijke mutualiteitsafdelingen die deel uitmaken van de nationale organisatie AMUN hebben historische banden met de coöperatieve beweging, o.a. FENACOOP. De 4 mutua-organisaties tellen 2.082 aangesloten leden/families.

De eerste uitdaging voor de nieuwe directie en het technische team in 2011 was het herstellen van de verhoudingsband met de leden, het consolideren van het ledenbestand, de versterking van de gemeenschapscomités en de heropbouw van banden met netwerken en internationale platformen rond gezondheidszorg, de realisatie van een baseline, tekenen van overeenkomsten met het ministerie van Gezondheid en gemeentelijke overheden, ontwerp en socialisering van didactische materialen, interne vorming, enz.

In het tweede semester van 2011 heeft AMUN een grondige studie gemaakt van de gezondheidssituatie van de bevolking, met aandacht ook voor de sociale determinanten zoals toegang tot water, huisvesting, hygiëne, enz. Op basis van deze gegevens konden

FOCUS THEATER MAAKT HUISELIJK GEWELD BESPREEKBAAR

TOEGANG TOT ESSENTIËLE GENEESMIDDELEN

PROSALUD heeft als NGO een jarenlange en ruime ervaring op het vlak van gemeenschapsgesondheid en essentiële geneesmiddelen, met een sterke lokale inbedding. FNT, de nationale Sanidistische vakbondscentrale, heeft het programma van sociale verkoop van geneesmiddelen opgenomen ter verrijking van hun gemeentelijke dienstverlening.

Aan het eind van 2011 zijn 5 nieuwe sociale verkooppunten van medicijnen (VSM) opgericht: 2 door PROSALUD in Rio Blanco en Matiguas, Matagalpa (19.800 personen, 3960 families); 3 door FNT in Mateare – Xiloa; Masaya, Reparto Farias; Ciudad Sandino zona 7, La Concepción y Los Cedros (15.000 personen - 3.000 families). AMUN heeft aandacht besteed aan het consolideren van de 4 bestaande verkooppunten binnen hun mutualiteitsafdelingen (La Union, Corudes, Posoltega en San Jose de Masatepe). Met steun van externe consultancy ontwierp, redigeerde en distribueerde AMUN 2 didactische boekjes over de Wet op VSM en andere wetten van belang voor de gezondheidszorg in Nicaragua. Dit geeft AMUN en de andere partnerorganisaties instrumenten voor bewustmaking en vorming van hun leden en basis.

GEMEENSCHAPPELIJKE ACTIVITEITEN

Onder begeleiding van fos analyseerden de partners de veranderende politieke context, de regeringspolitiek ivm gezondheid en de daarmee samenhangende uitdagingen voor sociale organisatie ivm gezondheid. Dit gebeurde in een serie gezamenlijke nationale workshops en resulteerde in een aantal mogelijke strategieën zoals druk op het parlement en regering om voortgang te maken in de reglementering van de in oktober 2009 goedgekeurde Mutualiteitswet en de in 2010 goedgekeurde VSM-wet. Gezamenlijke beleidsbeïnvloedende activiteiten worden gepland voor 2012, gezien het weinig gunstig politiek pre-electoraal klimaat hiervoor in 2011.

Op een door fos georganiseerde workshop eind september 2011 werd met de partners een informatie- en registratiesysteem van het beheer van geneesmiddelen en gezondheidszorg gevalideerd (SIRISA). Een vormings- en uitvoeringstraject 2012-13 werd al uitgewerkt.

de lokale mutua-afdelingen overeenkomsten ondertekenen met regionale afdelingen van het ministerie van Gezondheid. Deze baselinestudie biedt immers bijzondere kansen voor toekomstige acties en onderhandelingen met de overheden.

AMUN verkoos om lid te worden van ODEMA (Organización de Entidades Mutuales de las Américas). AMUN nam deel aan de algemene vergadering van 29-30 september 2011 in Buenos Aires, Argentinië en op 3-4 november 2011 aan de internationale conferentie over sociale bescherming in Mexico, georganiseerd door ODEMA en CIESS (Centro Interamericano de Estudios de la Seguridad Social). AMUN bracht verslag uit aan de andere partnerorganisaties van fos in Nicaragua.

ACMUS

In 2011 voerde Mutua Urbana (ACMUS) gesprekken met het Nicaraguaanse Instituut voor Sociale zekerheid INSS en het gezondheidsministerie. ACMUS, gesteund door hun syndicale koepelorganisatie CTCF. Hun voorstel om arbeid(st)ers, georganiseerd in CTCF, stap voor stap op te nemen in het huidige sociale zekerheidssysteem van Nicaragua, werd besproken het INSS en de Nationale Arbeidersraad. Deze gesprekken konden in het tweede semester van 2011 niet worden verdergezet, omwille van de aankomende verkiezingskoorts. In 2012 wordt wellicht het debat hierover hervat. In 2011 werd alvast een akkoord bereikt over een mini-pilootproject; onder speciale voorwaarden krijgt de doelgroep van wisselagenden toegang tot sociale zekerheid. 470 personen maakten hiervan al gebruik.

Hoe maak je huiselijk geweld bespreekbaar? In Midden-Amerika schakelen de fos-partners theater als methodiek in.

De cijfers van 2011 wijzen op een verschrikkelijke realiteit. El Salvador noteerde in de eerste tien maanden van 2011 4.925 aanklachten van geweldpleging tegen vrouwen. 582 vrouwen overleden aan de gevolgen. In Nicaragua telde men vorig jaar 25.000 slachtoffers van geweld tegen vrouwen, waarvan 60 à 70 met dodelijke afloop. In Honduras werden 20.000 aanklachten ingediend; 300 vrouwen werden vermoord.

Een problematiek waar je niet naast kan kijken. Maar niet vanzelfsprekend om bespreekbaar te maken. Het machismo blijft de samenlevingen van Midden-Amerika sterk beheersen. De ongelijke machtsrelaties tussen mannen en vrouwen leiden tot onderdrukking en discriminatie van vrouwen door mannen. Ook kinderen en jongeren lijden eronder. Huiselijk geweld leidt tot een toename van lichamelijke en psychische klachten bij de vrouw en de kinderen, maar ook bij de mannen zelf. Mannen staan zelf onder druk door de verwachtingen die de Latijns-Amerikaanse samenleving hen stelt, bijvoorbeeld de verantwoordelijkheid om hun hele familie te onderhouden, viriliteit te tonen en de druk om zich niet in te laten met zorgtaken thuis.

Ondanks deze schrijnende toestand wordt huiselijk geweld tijdens consultaties bij de huisarts of gezondheidscentra in Nicaragua, Honduras en El Salvador nauwelijks erkend als achterliggende oorzaak van de klachten van de patiënten.

In samenspraak met haar partnerorganisaties heeft fos het initiatief genomen om de medewerkers van deze

organisaties meer bewust te maken van deze problematiek. Dit is een eerste stap om huiselijk geweld op te nemen in een integrale gezondheidspreventie. "Voor ons is het duidelijk dat deze problematiek ook met gezondheid te maken heeft," zegt Heydy Ruth Cárcamo van mutualiteit-vereniging AMUN. "Mishandelingen leiden tot fysieke of mentale problemen bij de vrouw of de kinderen. Als mutualisten moeten we een actieve rol spelen bij het bewustmaken van heel de familie. Als we nu niets doen, zullen de volgende generaties de fouten van hun ouders blijven herhalen."

Op welke manier? Via toneel het geweld tegen vrouwen, jongeren en kinderen, bespreekbaar maken. In herkenbare scènes confronteren de acteurs de aanwezigen met dilemma's en alternatieven die voortkomen uit hun dagelijks leven. Zowel in Nicaragua, Honduras als in El Salvador engageerden we tussen september '11 en januari '12 een toneelgroep. We organiseerden sessies met onze partnerorganisaties om te zien of deze aanpak de moeite waard is om in de werking te integreren. In Nicaragua bracht toneelgroep Cha een toneelstuk van Molière aan leden en het algemene publiek van onze partners. In Honduras bracht de toneelgroep Bambu "De omgekeerde tortilla" aan de boerinnen en andere leiders van vrouwenorganisatie COMIXMUL. In El Salvador heeft fos een toneelopleiding gefinancierd voor dochters van de leden van de vrouwenorganisatie AMSATI. Sindsdien gaan zij op ronde met deze eigen voorstelling.

De eerste resultaten zijn positief en de ontvankelijkheid binnen de partnerorganisaties en de vrouwen en jongeren is zeer groot. Ze apprecieerden heel erg de wijze waarop de manier van culturele bewustwording. Gezien de positieve reacties en aanvragen voor 2012, zal fos ondersteuning aan deze activiteiten blijven geven.

CUBA

OVERZICHT VAN DE ACTIES

WAARDIG WERK IN CUBA	
Partners	SNTIL, SNTAP, SNTC, Beschutte Werkplaatsen EPIL-Holguin, ANAP
Doelgroepen	Arbeiders, Coöperatieve boeren
Sleutelementen	Kadervorming, organisatieversterking
Budget	219.075,63 euro
Donoren	DGD, ABVV West-Vlaanderen, Algemene Centrale, ACOD-Amio, HORVAL, Provincies Limburg, Antwerpen en West-Vlaanderen
GEZONDHEID IN CUBA	
Partners	FMC, CENESEX en Centro Nacional De Prevención de SIDA
Doelgroepen	Vrouwen, jongeren, holebi's
Sleutelementen	Kadervorming, Preventieve gezondheidscampagnes
Budget	149.004,14 euro
Donoren	DGOS, NVSM, Vrienden van Cuba Kempen, 11.11.11
REHABILITATIE	
Partners	ANAP, ACTAF
Doelgroepen	Coöperatieve boeren
Sleutelementen	Heropbouw landbouwinfrastructuur
Budget	142.554,55 euro
Donoren	Europese Commissie

Landen	Cuba
Coördinatie	Landenkantoor
Actiezones	Centrale en Oostelijke provincies, Isla de la Juventud, Pinar del Rio
Type Acties	- Versterking syndicale en coöperatieve organisaties - Preventiecampagnes gezondheid - Rehabilitatie
Strategische lijnen	- Capaciteitsopbouw van vakbonden - Capaciteitsopbouw sociale organisaties - Heropbouw na noodweer

ACTIES WAARDIG WERK IN CUBA

WAARDIG WERK VOOR ARBEID(ST)ERS IN DE FORMELE SECTOREN TEXTIEL, BOUW, OPENBARE DIENSTEN EN LICHTTE INDUSTRIE

Cuba sleutelt momenteel, op de meest grondige manier ooit, aan haar economische en sociale model om de economische groei te versnellen en zo de sociale verworvenheden van de revolutie te vrijwaren. Bij het invoeren van deze economische veranderingen spelen de vier bestaande Cubaanse massaorganisaties een belangrijke rol. Zo ook de twee waar *fos* mee sa-menwerkt: de syndica-ten en de nationale boerenorganisatie ANAP.

Deerschikking van de arbeidsmarkt en de inspan-ningen om de economie te stimuleren zijn als het ware een garantie op succes voor het verbeteren van de verloning van de arbeid(st)ers in de bouw, de openbare diensten en de lichte industrie. In de bouw en de openbare diensten was de tendens in 2011 po-sitief. De loonsverhoging binnen de lichte industrie was in 2011 echter ondermaats. Deerschikking van de gehele industriële sector in 2012 zal de situatie naar 2013 toe waarschijnlijk verbeteren.

Door de verhoogde focus op efficiëntie bestaat het gevaar dat het aspect veiligheid en gezondheid op de werkvloer uit het oog verloren wordt. Om dit te voorkomen dringen de syndicaten sterk aan op een constante verbetering van de CAO's en de correcte toepassing ervan. In 2011 was er een daling van het aantal ongevallen, waaruit blijkt dat de aandacht voor veiligheid en gezondheid vanwege de syndica-ten en de bedrijfsadministratie niet is afgenomen.

De beschutte werkplaatsen kunnen in de toekomst blijven rekenen op staatssteun voor hun werking.

De belangrijke rol die de landbouwcoöperatieven in de nationale strategie van importsubstitutie van voedsel spelen en de steun die ze hierbij van de over-heid krijgen door het verbeteren van de productieca-paciteit en de nieuwe alternatieven voor vermarkting, bieden voldoende opportuniteiten voor een kwalita-tieve sprong vooruit van de organisatieversterking van de coöperatieven. In 2011 verliep de stijging van het aantal versterigde coöperatieven sneller dan voorzien. Nieuwe afzetmarkten waar de prijzen door vraag en aanbod worden bepaald, verhogen het in-komen van de boeren. In de coöperatieven werden ongeveer 71.000 nieuwe landbouwers met weinig ervaring en beperkte middelen opgenomen. Dit zal

de groei van het gemiddelde inkomen wel in zekere mate temperen.

REALISATIES

De 3 syndicale partners van de sectoren openbare diensten, bouw en lichte industrie maken samen met 15 andere sectorsyndicaten deel uit van de uni-taire nationale vakbondscoepel CTC. De samenwer-kingsrelatie loopt via de nationale secretariaten van de vakbonden in de hoofdstad Havana gevestigd. De acties van de 3 partners zijn allen gericht op de vorming van de syndicale basisleiders (te vergelijken met vakbondsafgevaardigden bij de Belgische syndi-caten) over veiligheid en gezondheid op het werk, loonsystemen en CAO's.

SNTC

Het vormingsplan dat in 2011 werd uitgevoerd, richtte zich enerzijds naar de eigen professionele vor-mingswerkers en kademensen, en anderzijds naar de lokale vakbondsvertegenwoordigers. De grote instroom van nieuwe vakbondsleiders maakte deze vorming meer dan nodig. 250 syndicale vormings-werkers kregen een actualiseringscursus, 40 vor-mingscoördinatoren werden opgeleid en 190 nieu-we vormingswerkers werden voorbereid om op hun beurt 3.000 syndicale basisleiders bij te scholen. De bijscholing moet de basisleiders in staat stellen om betere CAO's in hun bedrijven te onderhandelen. De verbeterde toepassing van de loonsystemen werkt een hogere productiviteit in de hand, maar resulteert ook in een hogere verloning voor de werknemers.

Om hun impact te verhogen werden de vormingen geconcentreerd in 6 provincies (Cienfuegos, Matan-zas, Ciego de Avila, La Habana, Holguin en Santiago de Cuba). In deze provincies bevinden zich de be-langrijkste werven in de toeristische en petrochemi-sche sector en de mijnbouwsector, alsook op gebied van watervoorziening.

De vakbond van de bouwsector stond sinds een paar jaar onder druk van de overheid wegens de slechte nationale productieresultaten. De oorzaken waren hoofdzakelijk de lage arbeidsproductiviteit, te veel personeel met niet productieve functies, grote ver-liezen aan bouwmaterialen, slechte planning, gebrek aan gekwalificeerde arbeidskrachten en een stroeve toevoer van bouwmaterialen. Daarom werd in de sector een meer bedrijfsgerichte aanpak voorzien, alsook de concentratie van de investeringen in een aantal grotere bouwprojecten die op korte termijn de economische groei van het land ten goede komen. In

deze context werd een nieuwe, jonge en dynamische nationale secretaris van SNTC verkozen. Onder zijn impuls worden de problemen op een open manier besproken en is de aanpak meer resultaatgericht. Ook op de lagere echelons van de vakbondsstruc-tuur werd meer dan de helft van de vakbondsleiders vernieuwd. Dit hoge verloop van het syndicale kader verhoogde voor fos de noodzaak aan vorming.

SNTIL

In 2011 werden met steun van fos in de provincie Cienfuegos, Camaguey, Villa Clara en Santiago de Cuba in totaal 33 vormingswerkers en 1.774 secreta-rissen en syndicale basisleiders bijgeschoold. Ook bij deze vakbond waren deze opleidingen gericht op de inhoud en toepassing van de CAO's, en de invoering van nieuwe loonclassificatiesystemen.

De economische hervormingen zorgden er ook voor dat de vakbond veel energie heeft gestoken in huis-bezoeken aan arbeiders die gekozen hebben om als zelfstandige te gaan werken. Dit wervingswerk resul-teerde in 26.000 nieuwe leden uit deze doelgroep in de privé-sector. In de toekomst zal dit aantal on-getwijfeld blijven stijgen. De kleine ambachtelijke lo-kale industrie bijvoorbeeld zal volledig naar de privé-sector overgeheveld worden door middel van het oprichten van coöperatieven. Toch daalde het totale ledenaantal van het syndicaat van 66.500 eind 2008 naar 56.000 leden eind 2011.

De lichte industrie maakt deel uit van de produc-tieve sector die de voorbije jaren amper 1% heeft bijgedragen tot de groei van de economie, terwijl deze sector toch een derde van de arbeidskrachten tewerkstelt. Deze cijfers illustreren de lage produc-tiviteit en arbeidsefficiëntie van de sector. Ook hier liggen de oorzaken in de verouderde productie-in-frastructuur en de onzekere toevoer van productie-middelen. Het gevolg zijn hogere productiekosten en een niet accurate inzet van de productiemogelijkhe-den. De productiviteit in de lichte industrie daalde in 2011 met 1%. Reden te meer voor de overheid om deze sector op te nemen in een bredere hestruc-turering van de hele industriële sector met als doel het wegwerken van de ondertewerkstelling, het aanpas-sen van productie-processen en het verbeteren van het bedrijfsbeheer.

SNTAP

Jaarlijks versterkt SNTAP haar syndicale vorming in één provincie. In 2011 was het de beurt aan Las

Tunas. Er werden met steun van fos 14 gemeentelijke coördinatoren gevormd. 20 docenten en 38 vormingswerkers werden bijschoold en in totaal 2.708 syndicale basisleiders kregen vorming. In het tweede semester van 2011 werd de verantwoordelijke en aanspreekpunt voor fos binnen SNTAP gede- tacheerd naar de syndicale koepel CTC om te helpen bij de voorbereiding van de partijconferentie, eind januari 2012.

De economische hervormingen hebben de werking van SNTAP grondig beïnvloed. De vakbond telt in totaal 263.000 leden in de openbare diensten in 6 ministeries, de juridische sector, de financiële instellingen, de gemeentelijke diensten en het personeel van de 4 massaorganisaties. De nieuwe richtlijnen dwingen de openbare bedrijven, die voor meer dan 70% door de staat worden gefinancierd, tot meer zelffinanciering. Het verminderen van bureaucratie en het afbouwen van de openbare sector leidden tot een grote arbeidsherschikking.

SNTAP stond dan ook voor de uitdaging om de werknemers tijdens deze hervormingen bij te staan. Einde 2011 was SNTAP klaar met het duidelijk maken en bespreken van deze situatie in al haar 9.506 syndicale secties. Begin 2012 wordt met de arbeidsherschikking als dusdanig gestart. Een comité van experts, samengesteld uit vertegenwoordigers van de bedrijfsadministratie en de vakbond, zullen per afdeling het aantal noodzakelijke arbeidsplaatsen bepalen en de werknemers op basis van hun voorbijre selecteren. De afronding van het hele proces is voorzien voor midden 2012. Tegelijk is de vakbond

nu al gestart met de begeleiding van arbeiders die opteren voor een zelfstandig sta-tuut of die werken in een zelfstandige bedrijfseenheid. Als gevolg telt de vakbond nu 23.000 aangesloten zelfstandige arbeiders.

BESCHUTTE WERKPLAATSEN

In Cuba is de tewerkstelling van de andersvaliden wettelijk geregeld sinds 1991. De kleine, lokale, ambachtelijke industrieën staan hiervoor in. De oostelijke provincie Holguin telt 14 beschutte werkplaatsen voor 15 gemeenten. Ze stellen in totaal 243 arbeiders te werk waarvan 190 andersvaliden. De arbeidsherschikking is niet van toepassing voor de andersvaliden in de beschutte werkplaatsen maar wel voor het administratieve personeel dat met 20% werd vermindert. Wegens hun sociaal nut kunnen de beschutte werkplaatsen in de toekomst blijven rekenen op een budgettaire bijdrage van de overheid. De bredere waaier van arbeidsmogelijkheden in de privé-sector maakt wel dat minder andersvaliden hun toelucht in de beschutte werkplaatsen zoeken.

In 2011 werd verder gewerkt aan het diversifiëren van de productielijnen en de bijhorende bijscholing van 25 andersvalide arbeiders. De vooropgestelde productieplannen werden gehaald, maar toch waren er ernstige problemen bij het bekomen van de nodige grondstoffen op de lokale markt. Met de steun van fos werd de productie-infrastructuur verbeterd, 2 motoren werden aanschaf en de uitrusting van de reffer van de beschutte werkplaats in Holguin werd vernieuwd.

WAARDIG WERK EN HERSTEL VAN PRODUCTIECAPACITEIT VOOR DE COÖPERATIEVEN VAN KLEINE LANDBOUWERS

De situatie van de landbouwsector is ronduit slecht. Cuba voert niet minder dan 75% van haar voedsel in, dat is een kwart van haar totale import. Om deze nefaste situatie te verbeteren is het sinds 2008 mogelijk om braakliggende landbouwgrond in vruchtgebruik te nemen. In totaal werden de voorbij 3 jaren ongeveer 11.800 km2 landbouwgrond toegewezen, waarvan de helft voor veeteelt. Van de 6,6 miljoen beschikbare landbouwgrond hebben de landbouwcoöperatieven nu ongeveer 4 miljoen hectaren in bezit.

ANAP VERSTERKT ZIJN KADER OM GROEI VAN SECTOR OP TE VANGEN

De stimulering van de landbouw vertaalde zich de voorbij twee jaar voor ANAP in 71.000 nieuwe leden, een groei met meer dan 20%. Het is voor ANAP

een hele uitdaging deze nieuwe landbouwers te omkaderen. Naast deze taak moet ANAP zijn leden ook op de hoogte brengen van de talrijke nieuwe regelgevingen rond vermarkting, toegang tot productiekrediet en oogstverzekering, prijsbepaling, contracten ... die de voorbij maanden werden ingevoerd.

In 2011 werd het bijscholingsplan van de kaders van ANAP uitgewerkt op de verschillende organisatieveas. Na de goedkeuring van de nieuwe economische en sociale beleidslijnen midden 2011 kwam er een vloed aan nieuwe maatregelen voor de landbouwsector en de landbouwcoöperatieven. Het opstarten van de vormingen werd een half jaar uitgesteld zodat een voldoende actueel vormingsprogramma kon opgemaakt worden. Bijkomende activiteiten waren de opvolging van de vorming van technische promotoren en een workshop over genderstrategie binnen de organisatie.

Maar de economische hervormingen treffen ook de eigen ANAP-structuur, die zich efficiënter moet gaan organiseren. Dit zorgde voor interne verschuivingen, wat op zijn beurt voor vertraging in de uitvoering van het opleidingsprogramma zorgde.

HERSTEL VAN DE CACAOPRODUCTIE

Daarnaast steunt fos ook het herstel van de cacao-productie in de oostelijke provincie Baracoa. Door gebrek aan investeringen daalde de cacao-productie de laatste jaren aanzienlijk. ANAP ondersteunt 10 boerencoöperaties bij het heraanplanten van de cacaostruiken, het draineren van de gronden, de organische bemesting. Omdat de cacao vrucht heel gevoelig is voor kwaliteitsverlies, wordt ook geïnvesteerd in het vlotte transport tussen de plantages en de verwerkingsenheid. Dit vervoer gebeurt met ezels omwille van de moeilijke hellingen in deze regio.

REHABILITATIE: HERSTEL VAN DE PRODUCTIECAPACITEIT OP ISLA DE LA JUVENTUD

Eind 2008 trokken twee krachtige orkanen een spoor van vernieling door het eiland.

De federatie van boerencoöperaties ANAP en de federatie van agronomen ACTAF hebben de handen in elkaar geslagen en een voorstel gedaan om de productiecapaciteit van de boeren te herstellen. fos en de Italiaanse ngo GVC hebben zich als uitvoerend consortium tav de Europese Unie verantwoordelijk gesteld.

Ondertussen zijn we ruim 3 jaar verder. 13 coöperaties hebben de vernielde irrigatie-infrastructuur vervangen. Hun productiecapaciteit voor groenten is met een derde verhoogd dankzij de irrigatie van ruim 300 ha landbouwgrond. Het kweekcentrum beschikt over 4 nieuwe serres voor de toelevering van plantgoed en zaden aan de landbouwers. Het landbouwlaboratorium beschikt over vernieuw-

de infrastructuur en kan zich opnieuw richten op de biologische bestrijding van schadelijke plagen op de teelten. En ten slotte zullen de gekoelde opslagruimtes weer ten volle kunnen gebruikt worden dankzij de vervanging van de versleten motoren.

Het project heeft ruime vertraging opgelopen. De problemen begonnen toen men besliste om de irrigatiesystemen met elektrische motoren i.p.v. met dieselmotoren te doen werken. Deze wijziging had meer consequenties dan ingeschat. Op verschillende plaatsen moest het elektriciteitsnet tot bij de waterputten uitgebreid worden. De elektrische pompen moesten ook tegen regen, wind en mogelijke nieuwe orkaanwinden beschermd worden. De aankoop van al het materiaal in het buitenland vroeg enorm veel geld. Het vervoer van het grote naar het kleine eiland, de dedouanering, het bouwen van behuizing voor de installatie waarvoor geen stenen of cement voorzien was in het project... Uiteindelijk konden in mei 2011 de werken eindelijk afgerond worden.

De herschikking ging eind 2010 van start maar werd na een paar maanden onderbroken. Er werd snel ingezien dat de ontslagen werknemers weinig kans op nieuw werk hadden. Met als gevolg mogelijke ontevredenheid en sociale onrust. Daarom werd eerst, door een nieuw wettelijk kader, de tewerkstelling in de privé-sector gestimuleerd. Gedurende het tweede trimester van 2012 zal de herschikking hervat worden.

Met de aanpassing van haar economische model beoogt Cuba een hogere arbeidsproductiviteit door onder andere een strakkere budgettaire planning en een strakkere budgettaire planning en uitvoering, de optimalisering van het personeel en de beschikbare middelen voor de renovatie van de infrastructuur. Hiertoe is het noodzakelijk dat alle bij de productie betrokken partijen de vooropgestelde doelen beamen. Daarom is het een tweede taak van de syndicaten om hun leden het belang duidelijk te maken van een goede economische planning voor de bedrijven waarin ze werken en hun effectieve deelname aan deze planning te verzekeren.

Een toekomstige uitdaging is het omkaderen van de grote groep nieuwe zelfstandige arbeiders. Op vrijwillige basis

heeft 80% van hen zich bij een vakbond aangesloten. De vakbond speelt de rol van bemiddelaar tussen de zelfstandige arbeiders en de overheid. Dankzij de tussenkomst van de vakbonden werden bijvoorbeeld belastingstarieven vermindert.

Binnen de syndicale sector werkt fos specifiek samen met de syndicaten van de bouwsector, de lichte industrie en de openbare diensten. De overheid kampt in Cuba met een tekort aan 400.000 wooneenheden. Daarom werd het bouwen en verbouwen op initiatief van de eigenaars versoepeld. Het aanbod van niet-gesubsidieerde bouwmaterialen werd sterk uitgebreid. Voor de personen met lage inkomens werd een bouwsubsidie voorzien.

De andere belangrijke economische sectoren worden gegroepeerd in een nieuw ministerie voor Economie dat de scheikundige industrie omvat. Deze hervorming zal ongetwijfeld ook op een fusie van de betrokken syndicaten van deze ministeries uitmonden. Nu de hervorming in de openbare diensten hervat is, zal het syndicaat van deze sector de handen vol hebben met dit proces van de arbeidsherschikking.

ACTIES TOEGANG TOT GEZONDHEID VOOR KWETSBARE BEVOLKINGSGROEPEN IN CUBA

Cuba sleutelt momenteel aan haar economisch en sociaal model. Op sociaal vlak kiest men voor een geleidelijke overschakeling van een subsidie-systeem van goederen dat de hele bevolking ten goede komt, naar de persoonlijke steun van hen die het werkelijk nodig hebben. In de gezondheidssector is de algemene beleidslijn gericht op het wegwerken van overbodige uitgaven, het verbeteren van de eerstelijnszorg en meer preventie. De hervorming grijpt terug naar het initiële gezondheidsmodel van 1983 gebaseerd op huishoudens en verpleegster. Een goede eerstelijnszorg geeft meer kans op een vroegtijdige opsporing van ziektes en geeft meer ruimte voor preventie.

RESULTATEN EN EVOLUTIES

FMC

De actie van Federatie van Cubaanse vrouwen (FMC) was in de periode 2008-2010 gericht op de preventie van borstkanker. In de daaropvolgende periode is gekozen om in de campagnes zowel borst- als baarmoederhalskanker op te nemen. In 2011 werd de actie ook uitgebreid naar 6 nieuwe provincies.

FMC is één van de vier massaorganisaties die Cuba kent. Ongeveer 4,2 miljoen vrouwen tussen 16 en 64 jaar zijn aangesloten en kunnen voor bijstand terecht bij de 64.000 delegaties, die de organisatie op het lokale niveau vertegenwoordigen. Dit uitgebreid netwerk aan de basis laat FMC toe massale preventiecampagnes te voeren. In elke delegatie is een gezondheidsbrigadiste actief. Samen met de vrijwillige promotoren, die door de actie opgeleid worden, vormen ze de kern voor de uitvoering van de campagnes. In 2011 werden 945 gezondheidsbrigadisten en promotoren bijgeschoold.

Een bijkomende manier om aan preventie te doen is door middel van zelfhulpgroepen. In deze groepen komen geïsoleerde en gezonde vrouwen samen om hun ervaringen te delen. In 2011 waren in totaal 71 zelfhulpgroepen actief met deelname van 2.707 vrouwen. Bijzondere aandacht gaat naar de meest kwetsbare groepen, namelijk vrouwen met een laag scholingsgraad en vrouwen met gehoorproblemen. In 2011 werden 380 andersvalide vrouwen bereikt. De laaggeschoolde vrouwen worden via de zelfhulpgroepen bereikt. Ten slotte is er ook aandacht voor de sensibilisering van het gezondheidspersoneel: op provinciaal niveau werden 56 dokters bereikt en op gemeentelijk niveau 1.800 gezondheidswerkers.

De herschikking van de gezondheidssector en de opwaardering van de eerstelijnszorg komen de preventiestrategie van de partner FMC ten goede. De huisartspraktijken zijn een perfect aanspreekpunt voor de gezondheidspromotoren. De huisartsen dragen op verschillende manieren tot hun werking bij. Niet zelden functioneren ze als docent bij hun vorming en bijscholing. Bovendien kennen de huisartsen de gezondheidstoestand van hun actiegebied uitstekend. Dit laat hen toe te helpen bij de identificatie van problemsituaties. Op die manier verloopt de sensibilisatie doelgerichter. Ten slotte helpen ze bij het uitvoeren van preventieactiviteiten in bedrijven en publieke instellingen. FMC is voor fos de sterkste van de drie partners en de mobilisatiekracht van FMC wordt benut ten voordele van het gehele fosgezondheidsprogramma in Cuba.

CNP-SIDA

CNP-Sida is het centrum van het ministerie van Volksgezondheid dat instaat voor de uitvoering van het educatieve luik ter voorkoming van SOAs en hiv/aids. De strategie is op een intersectorale aanpak gestoeld: zowel de gemeente, de vakbonden als jongeren worden betrokken onder coördinatie van het centrum. Naast vorming, bijscholing en sensibilise-

ring over het thema, geeft het centrum ook bijstand en begeleiding aan personen met hiv/aids. De actie met steun van fos richt zich tot jongeren tussen 20 en 29 jaar in de 3 meest getroffen hoofdstedelijke gemeenten van Havana. Hiervoor leiden ze jaarlijks een 40-tal vrijwillige gezondheidspromotoren op die de sensibiliserings-campagne in de wijken, scholen en bedrijven uitvoeren. Daarnaast worden ook raadgevers opgeleid om personen met hiv/aids persoonlijk te begeleiden. In 2011 werden de voorziene 30 raadgevers niet gevormd. De oorzaken zijn het latere opstarten van de actie en het plotsse overlijden van de coördinatrice van de raadgeverswerking in de gemeente "10 de Octubre". In 2012 en 2013 zullen telkens 15 extra raadgevers opgeleid worden om de opgelopen achterstand weg te werken. Met behulp van de actie kon de partner 3 leslokalen en lokalen voor de consultaties uitrusten en vormings- en pagandamaterialen aanmaken en verspreiden.

De uitvoering van de actie steunt in hoge mate op de inzet van jonge vrijwillige gezondheidspromotoren die de partner opleidt. Hierbij kampt de partner met het probleem van het hoge verloop zodat elk jaar een nieuwe groep van om en bij 40 promotoren moet klaargestoomd worden. Om de motivatie van de promotoren te verhogen helpt fos de partner bij

het aanschaffen van hun eigen outfit (T-shirt, petje, rugzakje, ...). Het grote verloop onder de promotoren heeft wellicht zijn oorsprong in de economische hervormingen, waardoor de werk- en studiedruk voor jongeren is toegenomen. Bijgevolg beschikken ze over minder tijd om zich als vrijwilliger in te zetten. Begin 2012 heeft de partner – onder stimulans van fos – een extra selectieronde moeten inlassen om het nodige aantal vrijwilligers te halen. Een strategie om het vrijwilligerswerk aantrekkelijker te maken is de promotoren te betrekken bij activiteiten en voor- mingen op cultureel vlak, zoals fotografiecurcus, straattheater, muziekfestivals, danscursus, enz. Op die manier krijgt het vrijwilligerswerk een interessante bijkomende dimensie voor de promotoren. Een tweede strategie is de promotoren van de verschillende sensibiliserings thema's een meer integrale vorming geven zodat ze op een flexibeler manier inzetbaar zijn.

CENESEX

Het nationale centrum voor seksuele voorlichting behoort tot het ministerie van Volksgezondheid. Het centrum biedt vorming rond seksuele voorlichting, doet aan wetenschappelijk onderzoek, verzorgt de vulgarisatie naar de bevolking toe en sensibiliseert rond seksuele diversiteit. De actie ondersteunt de omkadering van lesbiennegroepen. Cenesex leidt sommige leden van de lesbiennegroepen op tot promotoren (peer-to-peerstrategie), en voert informatie- en bewustmakingsacties naar gezondheidspersoneel en de ruimere bevolking. Door interne problemen binnen Cenesex bij het beheer van de actie en binnen

2 lesbiennegroepen was het niet mogelijk om een nieuwe groep in een vierde provincie op te richten. Eind 2011 trof Cenesex de nodige maatregelen om de situatie op korte termijn te verbeteren en tegen het einde van het eerste trimester 2012 de uitvoering van de geplande activiteiten met de lesbiennegroepen te hervatten.

De problemen van interne coördinatie van de lesbiennegroepen verhoogde het besef dat de groepen in de toekomst het best onafhankelijker van het centrum zouden werken en zelf voor hun belangen ten aanzien van de overheid opkomen. Dit ligt voor Cenesex moeilijk omdat het zelf deel uitmaakt van de overheid.

In de loop van 2011 hebben de 3 fos-partners hun acties meer op elkaar afgestemd. Zo stelde FMC hun lokalen open voor sensibiliseringsactiviteiten rond seksuele diversiteit, en omgekeerd maakte Cenesex gebruik van kankerpreventiecampagne onder de eigen doelgroepen. Op die manier hebben ze de bestaande allianties, betrokken bij de preventieprogramma's, verbeterd en bovendien hun onderlinge samenwerking nieuw leven ingeblazen.

Interview met begeleidster
Nery Lázaro Álvarez

Vijfendertig vrouwen zitten te wachten in de voortuin van een mooi, pas gerestaureerd burgerhuis in Havana, Cuba. Het huis is het hoofdkwartier van Cenesex, het Nationaal Centrum voor seksuele Opvoeding, partner van fos. De vrouwen maken deel uit van een vrijwilligersgroep van lesbische vrouwen. Ze krijgen vanavond de première te zien van "De stilte doorbreken".

In deze documentaire zien ze zichzelf op het scherm verschijnen met hun verhalen: waarom het belangrijk is om steun bij elkaar te zoeken, waarom het belangrijk is om als groep naar buiten te treden. Na afloop geven de aanwezigen zichzelf een warm en welverdiend applaus. We spraken met Nery Lázaro Álvarez die voor Cenesex werkt en de vrijwilligersgroepen begeleidt.

Wat mogen we onder zo'n
'vriendschapskring' verstaan?

De vrouwen komen samen om te spreken over seksuele gezondheid, discriminatie, zelfrespect, enz. Maar ze komen ook naar buiten als groep om te jiveren voor het recht op seksuele diversiteit en om de bestaande sociale barrières te doorbreken. De bal is aan het rollen gegaan in 2002, toen Mariela Castro, de directrice van Cenesex, een brief uit Santiago de Cuba ontving. Dat is het begin geweest van de eerste vriendschapskring. Intussen zijn er al drie groepen en er staat een vierde in de steigers.

Hoe begeleid je hen?

Op vraag van de vrouwen zelf heeft Cenesex in 2007 aan fos een project voor-geleegd om deze vrouwen bij te scholen tot promotoren, zodat zij sterker in hun schoenen staan en een boodschap van sociale verdraagzaamheid kunnen uit-dragen. Intussen hebben we al vier van deze cursussen georganiseerd. Het is belangrijk dat de vrouwen zichzelf kunnen uitdrukken en hun verhaalen kunnen doen. Daarom werken we veel met participatieve methodieken. Het zijn de leden zelf van deze groepen die zichzelf bijscholen tot promotoren voor seksuele gezondheid en diversiteit.

En wat doen zij zoal als promotoren?

Ze werken in wijken, bedrijven, onderwijsinstellingen en gevangenissen. Daarvoor hebben we de folder 'Verschillen en toch gelijk(waardig)' uitgeverkt. De vrouwen organiseren ook socioculturele activiteiten, zoals een maandelijkse filmvoorstelling, een literair café, ze vieren verjaardagen, enz. Verder grijpen we alle gelegenheden aan om deel te nemen aan openbare activiteiten, zoals de Internationale Vrouwen-dag op 8 maart. Een belangrijke dag is 17 mei, de inter-nationale dag tegen homofobie. Dit jaar hebben we die gevierd met een festival in Santiago de Cuba.

In 'De Stilte Doorbreken' doe je zelf ook een opmerkelijk getuigenis.

Door de vormingen en het contact met deze groepen van gewone vrouwen die van vrouwen houden, heb ik de cirkel kunnen doorbreken waarin ik al jaren

rondliep. Want al gaf ik het een plaats in mijn leven, ik sprak er met niemand over, zelfs niet met mijn kinderen. Dat was mijn stilte. Mijn werk heeft me toegelaten, nog niet lang geleden, een paar maanden slechts, om met hen te gaan samen zitten en hen te zeggen 'ik ben een vrouw die van een andere vrouw houdt'. Mijn kinderen voelen zich sindsdien veel gelukkiger bij me. Ze voelen zich niet psychologisch onder druk omdat ik van een andere vrouw houd. Mijn kinderen zien ook mijn partner graag. Zij helpt me trouwens bij hun opvoeding en zij houdt ook van hen.

Wat heb jij zelf geleerd uit deze ervaring?

Ik ben opgegroeid met alle gangbare stereotypes. Ik heb geleerd om respect op te brengen voor vrouwen die van andere vrouwen houden. Ik heb geleerd om deze trein naar alle provincies te leiden. We zullen in heel het land vriend-schaps-kringen voor lesbische en biseksuele vrouwen creëren. De basis van dit alles is: ik heb respect geleerd. Als we anderen leren respecteren, en we respecteren hen echt, dan krijgen we daar zeer veel voor terug. Wat we willen bereiken, is dat men ons als gelijkwaardig beschouwt. Dat de gelijkheid hersteld wordt. Want zoals je weet, hebben velen het land verlaten wegens de homofobie. Alleen als je deze thematiek in je hart draagt, kan je dit werk doen. Het heeft me gekost om de film 'De Stilte Doorbreken' te maken, maar tegelijk hopen we allemaal dat die door zoveel mogelijk mensen bekeken wordt. Enkel door de stilte te doorbreken, zullen we respect krijgen.

ZUID-AMERIKA
Bolivia, Ecuador en Peru

OVERZICHT VAN DE ACTIES

WAARDIG WERK IN DE ANDESREGIO				
	Bolivia	Colombia	Ecuador	Peru
Partners	CIPCA; FENATRAHOB – IIPS; FTFE; CENAC	FENSUAGRO	FENACLE-IFA, ATRH	NGO Aurora Vivar – SITAG, SITESAV, SITECASA, Sindicato de Talsa; FNTMMSP, SINTRAHOL
Doelgroepen	huishoudwerkers, fabrieksarbeiders en landarbeiders in loondienst (in de suikerriet-, kastaanje- en katoensector)	landarbeiders in loondienst in de palmsector	huishoudpersoneel en landarbeiders in loondienst	mijnwerkers, landarbeiders in loondienst, huishoudpersoneel
Sleutel-elementen	versterking van de interne werking van de organisaties (vorming van leiders en leden, strategische plannings, communicatie, studies en onderzoek, enz.), versterking van de externe werking van de organisaties (uitwerken van (wets-)voorstellen, participeren aan en vormen van netwerken, enz.), versterking van de dienstverlening (vorming, sensibilisering, juridische dienstverlening, enz.), transversaal werk rond gender en generatiekloof, Zuid-Zuid/Noord-Zuid uitwisselingen.			
Budget	245.867,00 euro	80.000 euro	266.978,25 euro	148.940,88 euro
Donoren	DGD, Voedingssector sociaal fonds (Horval)	DGD, Algemene Centrale (AC) Antwerpen	DGD, Zonhoven, Provincie Limburg, 11.11.11.	DGD, Stichting Antoon Spinoz, ABVV West-Vlaanderen, 11.11.11

GEZONDHEID IN DE ANDESREGIO			
	Bolivia	Ecuador	Peru
Partners	FECAFE – JATHA, AIS	Movimiento Mujeres por la Vida (MMxV), Fenocin	CNCI, FEMUCARINAP, ForoSalud
Doelgroepen	kleine georganiseerde koffieboeren, gezondheids-promotoren uit arme wijken	vrouwen en jongeren uit arme stads-wijken; kleine boeren, inheemse en afro-ecuatoriaanse bevolking	Arme stads- en plattelandsbevolking
Sleutel-elementen	versterking van de interne werking van de organisaties rond gezondheid (vorming van leiders en leden, strategische plannings, communicatie, studies en onderzoek, enz.), versterking van de externe werking van de organisaties rond gezondheid (uitwerken van (wets-)voorstellen, participeren aan en vormen van netwerken, enz.), versterking van de dienstverlening (vorming, sensibilisering, sociale controle op gezondheidsdiensten, integratie in sociale systemen van gezondheidszorg, enz.), transversaal werk rond gender en generatiekloof, Zuid-Zuid/Noord-Zuid uitwisselingen.		
Budget	149.383,00 euro	151.259,23 euro	175.171,96 euro
Donoren	DGD, NVSM, Bond Moyson Oost-Vlaanderen, Voedingssector sociaal fonds (Horval)	DGD, NVSM, FSMB, Sint-Truiden, 11.11.11	DGD, NVSM, De Voorzorg Antwerpen

Landen	Bolivia	Colombia	Peru	Ecuador
Coördinatie	Landenkantoor La Paz	Vanuit landenkantoor in Quito, Ecuador	Landenkantoor Lima	Regionaal Coördinatiebureau Quito
Actiezones	- Santa Cruz - La Paz - Cochabamba - Chuquisaca - Oruro	- Bogota - Costa Caribe - Magdalena Medio	- Lima - Cajamarca - Junin - La Libertad - Tacna - Ancash - Huanuco - Cerro de Pasco - Huan-cavelica - Ica - Ayacucho - Arequipa - Moquegua - Cusco - Puno - Quito - Guayas	
Type Acties	- Toegang tot gezondheid en sociale zekerheid (ziekteverzekering) - Sociale controle op gezondheidsdiensten - Versterking syndicale en boerenorganisaties - Voedselzekerheid	Versterking syndicale organisatie	- Toegang tot gezondheid en sociale zekerheid (ziekteverzekering) - Sociale controle op gezondheidsdiensten - Versterking syndicale organisaties	- Toegang tot gezondheid en sociale zekerheid (ziekteverzekering) - Sociale controle op gezondheidsdiensten - Versterking van (syndicale) organisaties
Strategische lijnen	Capaciteitsopbouw van vakbonden en gezondheidsorganisaties	Capaciteitsopbouw van vakbonden	Capaciteitsopbouw van vakbonden en gezondheidsorganisaties	- Capaciteitsopbouw van vakbonden en boerenorganisaties - Sociale controle van gezondheidszorg

ACTIES WAARDIG WERK IN DE ANDESREGIO TOEGELICHT

WAARDIG WERK IN BOLIVIA

Centro de Investigación y Promoción del Campesinado (CIPCA)

BESCHRIJVING VAN REALISATIES

Ondanks de verdeeldheid binnen en tussen de vakbonden uit de agro-industrie is onderzoeksinstituut CIPCA er vorig jaar in geslaagd om nieuwe vooruitzichten, verwachtingen en samenhang te creëren in de agro-sector. Vakbondsconfederatie CDTAC heeft zijn leiding vernieuwd en verjongd, en de statuten aangepast aan de nieuwe grondwet van Bolivia. De Federatie van Suikerarbeiders heeft een agenda opgesteld voor de suikerrietkap van 2012 met acties in coördinatie met het Ministerie van Arbeid.

De Federatie van Landarbeiders van San Julian is zwak qua organisatiestructuur en leiding, maar de interne verdeeldheid is opgevangen. CIPCA zal in 2012 prioritaire aandacht besteden aan het versterken van deze federatie. De pas opgestarte syndicale school telde deelnemers uit vijf vakorganisaties uit de sector. Een politieke vorming vervolledigt de syndicale vorming in de leiderschapsschool van Bloque Oriente. Op nationaal vlak heeft Bloque Oriente in het kader van de strategische alliantie met CDTAC, de eisen van de landarbeiders op zijn agenda geplaatst. Dat maakt de beleidsbeïnvloeding meteen veel krachtiger. Anderzijds bemoeilijkt de splitsing van CTARB het lobbywerk op nationaal niveau. De suikerarbeiders hebben gelobbyd voor het opzetten van tripartiete onderhandelingsstafels.

Er is een voorstel uitgewerkt voor de integratie van de landarbeid(sters) in de nieuwe Algemene Arbeidswet en er is een comité opgericht dat opvolging moet geven aan de beleidsbeïnvloeding bij de bevoegde autoriteiten. Via een radioprogramma met nationaal bereik hebben ze hun eisen te kennen geven. De vrouwen uit de sector hebben op hun beurt hun specifieke noden geanalyseerd samen met de Departamentele Federatie van Boerenvrouwen Bartolina Sisa van Santa Cruz en hebben een politieke en economische eisenbundel uitgewerkt.

Op internationaal niveau hebben de vakbonden uit de agro-industrie in Bolivia mee een netwerk opgericht op Andesniveau tijdens de regionale bijeenkomst van de agro-industrie in Colombia in oktober 2011. Via www.comunicandes.org kunnen de agrovakbonden uit Colombia, Peru en Ecuador permanent informatie uitwisselen.

EVOLUTIES EN BIJSTURINGEN

Op een congres van de partner CTARB begin 2011, is deze confederatie opgesplitst in twee organisaties. Om geen partij te moeten kiezen, heeft **fos** de partijkeuze gewijzigd en besloten om te werken met vertrouwde partner CIPCA, om via dit onderzoeksinstituut zoveel mogelijk vakbondsfederaties uit de sector te bereiken. CIPCA werkte in het verleden voortnamelijk met boerenorganisaties, maar heeft recent de werking met vakbondsorganisaties toegevoegd. De alliantie tussen boerenorganisaties en vakbonden wordt namelijk steeds belangrijker in een veranderende rurale economie. CIPCA zal zich dan ook actief inzetten in het Platform Waardig Werk.

Het merendeel van de activiteiten zijn uitgevoerd met deelname van drie federaties: FTARSI –arbeiders van San Julian, de federatie van suikerrietkappers van Montero en CDTAC Santa Cruz. Van deze drie is de federatie van suikerrietkappers van Montero de sterkste en de FTARSI de zwakste. Daarnaast hebben ook leden van de verder afgelegen federatie van Braziliënotenplukkers van Riberalka en de federatie van de suikerrietkappers van Bermejo deelgenomen aan verschillende activiteiten.

CIPCA is een zeer betrouwbare partner met zeer goed werkende beheersinstrumenten waar de vakbondsorganisaties uit de agro-industrie van kunnen leren. Door de uitstekende relatie van CIPCA met Bloque Oriente, een platform van inheemse organisaties, boeren, boerinnen - en stedelijke organisaties, kunnen de zwakkere vakbondsorganisaties strategische allianties uitbouwen.

Federación Nacional de Trabajadoras del Hogar Bolivia (FENATRAHOB) – Instituto de Investigación Pedagógica y Social (IIPS)

BESCHRIJVING VAN REALISATIES

In het programma van FENATRAHOB in samenwerking met IIPS is er vooruitgang geboekt op vlak van het functioneren van de organisatie. Er is een administratief uitgewerkt voor systeem voor FENATRAHOB en de aangesloten vakbonden, alsook een digitaal ledenregister. Een juridisch centrum is ontworpen en in werking gesteld. Er is een syndicale vormingscursus opgesteld en uitgevoerd met 40 deelnemers uit La Paz en er is een aangepast curriculum voor alternatief onderwijs voor huishoudpersoneel ontworpen.

De basis is ook gelegd voor een beleidsvoorstel in verband met kinderarbeid in de sector. Dit door middel van een documentaire en een studie over kinderarbeid in de sector. De beleidsbeïnvloeding zal gebeuren samen met het platform voor waardig werk waarbinnen de organisatie zich duidelijk gepositioneerd heeft.

Aan gender is gewerkt via de productie van een serie op de radio met aandacht voor gender en het zelfvertrouwen van het huishoudpersoneel. Hierover bestaat eveneens een documentaire.

Ook op internationaal vlak was FENATRAHOB actief. De organisatie heeft deelgenomen aan de 100ste conferentie van de IAO in Genève in juni 2011 waarop de eerste internationale regulering oit voor de huishoudsector werd goedgekeurd m.n. conventie 189 met aanbeveling 201. Sindsdien doet FENATRAHOB aan sensibilisering over en beleidsbeïnvloeding voor de ratificatie ervan. Daartoe heeft de organisatie talrijke infosessies georganiseerd met de leden en gelobbyd bij de nodige instanties. Ze heeft deelgenomen aan een seminarie van de IAO, samen met de vakbondscentrales uit de Andesregio, voor het bepalen van strategieën voor de ratificatie. In november 2011 nam FENATRAHOB ook deel aan het uitwisselingsprogramma en internationaal seminarie met de autoriteiten in Ecuador, samen met de CONLACTRAHO, de regionale koepelorganisatie, en vakbonden uit de huishoudsector uit Colombia, Peru en Ecuador.

EVOLUTIES EN BIJSTURINGEN

Het programma met de huishoudsector wordt uitgevoerd in samenwerking met NGO IIPS en de basisorganisaties van La Paz, Oruro en Chuquisaca. FENATRAHOB is een vakbondsfederatie met 15 aangesloten vakbondsorganisaties met nationaal bereik en was reeds partner van **fos** tijdens het vorige programma. Het

heeft zich verder weten te positioneren dankzij de acties rond de ratificatie van de historische conventie 189. Ook IIPS is een betrouwbare partner en de directeur is zelf vakbondslider geweest. De goede resultaten van het programma zijn te wijten aan de toewijding van IIPS en de *fos*-ploeg in Bolivia, het engagement van de leiders en leden van de basisorganisaties en de coördinatie met het Uitvoerend Comité van FENATRAHOB.

De FITE heeft zich organisatorisch versterkt door het uitwerken van de volgende instrumenten: een strategisch plan, een gids met functiebeschrijvingen, een handleiding met richtlijnen voor het uitwerken van functiebeschrijvingen, een administratieve handleiding, een gids voor het opzetten van syndicale organisaties en een vormingsplan. 184 mannen en 220 vrouwen hebben deelgenomen aan het vormingsproces van 6 modules, elk met eigen didactische materiaal. Het vrouwencentrum Yatequeri, dat 30 sweatshops groepeerde, heeft zich aangesloten bij de FITE. Naast de bestaande sectorvakbond in de textielsector, is de FITE er in geslaagd een sectorvakbond in de ledersector op te zetten. De FITE werkt aan de oprichting van een sectorvakbond in de hout- en juwelensector. Aangezien het systeem van de bedrijfstakbonden in de informele sector niet werkt, is het oprichten van een sectorvakbond een enorme stap vooruit bij het organiseren van de werknemers in de informele sector. In haar zoektocht naar nieuwe allianties heeft de FITE een overeenkomst ondertekend met de ngo LABOR, expert in het thema gezondheid en veiligheid op het werk. Er zijn twee studies uitgevoerd: een over kinderarbeid en een over VGW. Die bieden de FITE vele nieuwe inzichten om de werknemers uit de sector te organiseren en beleidsvoorstellen op te stellen. De FITE was dan ook heel actief rond deze twee thema's binnen het Platform Waardig Werk dat door *fos* wordt getrokken. FITE is er ook in geslaagd een overeenkomst te tekenen met de Afdeling Fundamentele Rechten van het Ministerie van Arbeid om samen iets te doen aan de kinderarbeid in de sector.

EVOLUTIES EN BIJSTURINGEN

De FITE is een groeiende vakbondsfederatie, die in 2009 ontstaan is in het kader van het vorige program-

ma met de steun van *fos* aan de Nationale Confederatie van Fabrieksarbeiders van Bolivia (CGTFB). Bij deze federatie zijn vakbonden van de grote textielbedrijven aangesloten, maar vooral van de vele informele sweatshops. De FITE is de eerste organisatie in de traditionele fabriekssector van Bolivia die formele en informele werknemers samen in sectorvakbonden organiseert. De FITE streeft het oprichten van sectorvakbonden na als organisatie-model in de informele sector. De organisatie is er tot hier toe in geslaagd een textielvakbond en een ledervakbond - met allemaal vrouwelijke leiders - op te richten en werkt aan een houtvakbond en juwelenvakbond. De FITE heeft moeten vechten om erkend te worden door overkoepelende confederatie van fabrieksarbeiders en van de COB, maar heeft zich weten te positioneren. De ultieme doelstelling is te komen tot collectieve onderhandelingen met de organisaties die de eigenaars van de informele minbedrijfjes vertegenwoordigen. Om voorbereid te zijn, heeft de FITE een ambitieus vormingsproces opgezet en werkt de FITE aan allianties met het ministerie van arbeid en alle organisaties die de FITE willen en kunnen helpen. De FITE voert het programma zelf uit en de doorgedreven coördinatie tussen de technische coördinator, het Uitvoerend Comité en het lokale *fos*-personeel in Bolivia en ook regionale begeleiding, maakt de uitvoering succesvol.

Centro de Acción al Cambio (CENAC)

BESCHRIJVING VAN REALISATIES

Met steun van CENAC is uitvoerig participatief onderzoek gebeurd naar de voedselzekerheid bij de FITE en FENATRAHOB. Ook de bouwvakkersconfederatie CSTCB is erbij betrokken geweest in plaats van CTARB omwille van de opsplitsing van deze confederatie. De CSTCB is immers de enige confederatie, aangesloten bij de COB, die niet verdeeld is. Deze confederatie, bestaande uit 9 federaties, wil een belangrijke actor zijn in de samenleving om meer sociale rechtvaardigheid te bekomen. 20% van de leden werken voor gemeentebesturen en 80% werken als informele werknemers voor bedrijven. Het is de eerste syndicale

organisatie in Bolivia die een tripartiet akkoord heeft afgesloten. Dit gebeurde in 2009 over gezondheid en veiligheid op het werk, syndicale vrijheid, sociale zekerheid en gelijkheid man/vrouw. Op basis van het onderzoek zijn aanbevelingen geformuleerd tot verbetering van de levenskwaliteit op gebied van voeding. Deze studie zal samen met de elementen die CENAC heeft verzameld tijdens workshops, georganiseerd met 80% van de basisvakbonden, leiden tot een plan om aan beleidsbeïnvloeding te doen rond dit thema in 2012.

EVOLUTIES EN BIJSTURINGEN

De ngo CENAC, die reeds meewerkte binnen het *fos*-programma 2008-2010, richt zich in het huidige programma voornamelijk op syndicale ondersteuning en onderzoek rond thema's als voedselveiligheid en kinderarbeid, samen met FENATRAHOB, de FITE en de bouwvakkersconfederatie CSTCB. Door de goede relaties met de vakbonden uit de verschillende sectoren, slaagt CENAC erin hun interesse op te wekken voor deze nieuwe thema's. Dankzij de analyses van de voedselveiligheidsproblematiek bij de syndicale organisaties, zal men in 2012 hierover beleidsbeïnvloedend werk kunnen doen.

WAARDIG WERK IN COLOMBIA

Federación Nacional Sindical Unitaria Agropecuaria (FENSUAGRO)

BESCHRIJVING VAN REALISATIES

2011 was het allereerste jaar met deze partner in dit land. Daarom is er allereerst een studie uitgevoerd over de situatie van de werknemers uit de palmsector in de regio's Magdalena Medio en Meta. Meer bepaald zijn de arbeidsvoorwaarden en de problematiek van vrouwen en jongeren in de palmsector onderzocht, en de impact op de arbeidsvoorwaarden van de onderaanneming en de schending van de syndicale en arbeidsrechten in 5 bedrijven. Een andere deel van het programma was de ondersteuning van het intersyndicaal platform van vakbonden uit de agro- en voedingsindustrie. Deze is onder impuls van FENSUAGRO opgericht en in 2011 verder uitgebouwd en versterkt. Naast vakbonden uit de palmsector – waarvan enkele aangesloten bij FENSUAGRO – hebben vakbonden uit de bloemensector, de tabaksector, de bananensector en de suikersector zich aangesloten bij het platform. Dat betekent een groei van 7 naar 11 lidvakbonden op

een jaar. FENSUAGRO en het platform hebben continu hun steun betuigd aan verschillende stakingen (eerste keer in de geschiedenis dat zo'n 4000 werknemers het werk neerlegden om de afschaffing van de onderaanneming te eisen), gesteund door het intersyndicaal platform in de voedings- en agro-industrie en de andere vakbonden uit de agro-industrie in de Andes. Dit gaf aanleiding tot de oprichting van een Coördinatie van de Werknemers in Onderaanneming. Dit coördinatiemechanisme heeft zich ook aangesloten bij het intersyndicaal platform. Het platform is 2 keer samengekomen. Dit is minder dan gepland omwille van de hoge transportkosten. Toch heeft het platform een eigen agenda en actieplan opgesteld, en een eigen logo ontwikkeld. Bovendien heeft het platform gewerkt aan de coördinatie van de verschillende onderhandelingsprocessen.

Met het uitwisselen van ervaringen over onderhandelingsprocessen en het inventariseren van de eisenbundels is een leerproces opgestart dat de onderhandelingscapaciteit van alle vakbonden van het platform versterkt. Om werknemers uit de palmsector, bananensector en bloemensector er toe aan te zetten zich te syndicaliseren, zijn er 1000 affiches ontworpen en gedrukt per sector. Verder zijn er twee edities van de krant van het intersyndicaal platform "Voces de Unidad" gedrukt met een oplage van 3000 exemplaren. De webpagina *fensuagro.org* wordt 3 keer per week geactualiseerd. Er zijn 3 edities van het e-bulletin verspreid.

FENSUAGRO heeft ook een akkoord afgesloten met een vereniging van arbeidsadvocaten die juridische dienstverlening biedt aan de vakbonden van het intersyndicaal platform en hun leden. Ze deden dit virtueel en ook tijdens de workshops van het vormingsproces waar 2 advocaten persoonlijk juridische advies hebben verleend aan 25 werknemers. Er werden 3.000 folders gedrukt en uitgedeeld om de juridische dienstverlening te promoten. De arbeidsadvocaten hebben een module ontwikkeld over arbeidsrecht waarvan 1000 exemplaren gedrukt zijn. Er is ook gesensibiliseerd over genderkwesties via een specifieke module in het vormingsproces en de verspreiding van een brochure over de vrouw als (on)betaalde werkracht, maar hier is nog een lange weg te gaan.

EVOLUTIES EN BIJSTURINGEN

FENSUAGRO is een kersverse partner van *fos* in het nieuwe programma dankzij de ondersteuning van de AC Antwerpen-Waasland. FENSUAGRO is een federatie van vakbonden uit de agroindustrie en

verenigingen van kleine boeren. FENSUAGRO is medeoprichter van de vakbondskoepel CUT en speelt een belangrijke rol in de CLOC-Via Campesina. FENSUAGRO is een zeer betrouwbare partner gebleken met veel potentieel en met leiders die tegelijk een politieke visie hebben en kennis hebben van projectbeheer. De aansluiting van deze nieuwe partner was een logische stap in de regionale werking van fos in de agro-industrie. Dit omwille van de zware schendingen van arbeids- en vakbondsrechten waar Colombia helaas zo berucht om is en omwille van het belang van biobrandstoffen in de huidige Europese conjunctuur. In 2011 is er aanzienlijke vooruitgang geboekt op vlak van vorming, consolidatie en uitbouw van het intersyndicaal platform dat aan respect en vertrouwen gewonnen dankzij de uitbreiding naar andere sectoren. Door de steun van het platform aan de werknemers in onderaanneming, hebben ook zij de eerste stappen gezet naar een syndicale organisatie. Ook dankzij de studie over de situatie van de werknemers in de palmsector hebben de vakbonden nu materiaal om hun onderhandelingen en beleidsbeïnvloeding te staven.

Het programma heeft ook bijgedragen aan het vergroten van de internationale solidariteit in de sector en met Colombia. In oktober 2011 organiseerde FENSUAGRO de regionale bijeenkomst in de agro-industrie met deelname van vakbonden uit de sector uit Bolivia, Peru, Ecuador, Colombia, Nicaragua en Honduras. Er was ook een delegatie van het ABVV aanwezig die sterk getroffen was door de harde Colombiaanse realiteit van schendingen van arbeids- en mensenrechten, syndicale vervolging en veelvuldige moorden op syndicalisten. Tijdens deze bijeenkomst is er een netwerk van vakbonden uit de agro-industrie in de Andesregio opgericht. Dit moet continue uitwisseling over de problematiek in de verschillende landen mogelijk maken, net als regionale campagnes en solidariteitsoproepen.

Ook in België is rond de problematiek van Colombia gewerkt via de deelname aan het Europees platform ODHACO en de Coördinatie van België voor Colombia. Er is eveneens een synergieproject gestart met het Internationaal Syndicaal Vormingsinstituut (ISVI) van het ABVV. Daarbinnen zullen een studiedag over de situatie in Colombia en een studie over de impact van het neoliberalisme op de sociale, arbeids- en vakbondsrechten in Colombia uitgevoerd worden. De goede samenwerking met het ABVV is ook zichtbaar op het terrein, zoals blijkt uit gezamenlijke missies, het betrekken van elkaars partners bij activiteiten, enz.

WAARDIG WERK IN ECUADOR

Federación Nacional de Trabajadores Agroindustriales, Campesinos e Indígenas Libres del Ecuador (FENACLE) – Corporación Para el Desarrollo de la Producción y el Medio Ambiente Laboral (IFA)

BESCHRIJVING VAN REALISATIES

De vakbondsfederatie FENACLE heeft een nieuwe vakbond in de tilapiasector (viskwekerij) opgericht met een overwegend jonge en enthousiaste leiding en ongeveer 800 leden. De leden hebben gemotiveerd deelgenomen aan de vormingen die FENACLE heeft opgezet. Ook heeft FENACLE doorgewerkt aan de communicatie via verschillende kanalen zoals nieuwsbulletins, 6 radioprogramma's en de website.

Onderzoeksinstituut IFA heeft een studie uitgevoerd over veiligheid en gezondheid op het werk in de bloemen- de suiker- en de bananensector. Men is begonnen met het sensibiliseren van de werknemers rond de resultaten.

FENACLE heeft een wetsvoorstel in de pijplijn zitten voor een sectorale collectieve arbeidsovereenkomst en een wetsvoorstel voor een eenheidsvakbond in de bananensector. Over dit laatste voorstel heeft de organisatie een grote promotiecampagne opgezet met radiospots, T-shirts, folders en affiches om de statuten van de eenheidsvakbond uit te leggen en om handtekeningen van de werknemers uit de bananensector te verzamelen.

De organisatie heeft een workshop georganiseerd over gender en nieuwe genderverhoudingen in het vakbondswerk en de collectieve onderhandelingen, en een eerste bijeenkomst van vrouwen werkzaam in de agro-industrie. Ook werd tijdens een event een jongerenmanifest met 6 punten uitgevoerd om de integratie van jongeren in het openbaar beleid te eisen. IFA heeft ook bijgedragen aan het uitbouwen van de genderdimensie binnen FENACLE, dat een overwegend mannelijke leiding heeft, door het uitwerken van een voorstel voor genderclausules in de collectieve arbeidsovereenkomsten.

FENACLE heeft goede relaties uitgebouwd met een prominente vakbond in de openbare elektriciteitssector. FENACLE heeft ook de banden opnieuw kunnen aanhalen en heeft vooraanstaande functies kunnen opnemen binnen de CEOSL, de nationale vakbondscentrale. Maar aangezien deze centrale kampt met

ernstige structurele en financiële problemen, is dit niet onverdeelde positief. Op internationaal niveau speelt FENACLE een belangrijke rol binnen COLSIBA, de Latijns-Amerikaanse koepelorganisatie van bananenvakbonden, en het Wereldbananenforum van de FAO. In augustus 2011 organiseerde FENACLE het elfde congres van COLSIBA, en een vergadering van de internationale werkgroep over arbeidsrechten van het Wereldbananenforum. FENACLE nam ook deel aan de tweede syndicale bijeenkomst uit de agro-industrie in Colombia in oktober 2011 en maakt deel uit van het daar opgerichte communicatienetwerk.

EVOLUTIES EN BIJSTURINGEN

FENACLE blijft de enige vakbondsorganisatie van betekenis op nationaal niveau in de agro-industrie met vakbonden uit de bloemensector, de bananensector, de suikersector en sinds 2011 ook de tilapiasector (viskwekerij). Het is bovendien een groeiende organisatie die er in 2011 in geslaagd is de Vereniging van Werknemers uit de Bloemensector van de provincie Pichincha op te richten. FENACLE heeft zeer goede contacten met de huidige regering van president Correa. Contacten die helpen bij beleidsbeïnvloeding, maar die anderszids een onafhankelijke visie in de weg staan.

De twee thema's waaraan IFA gewerkt heeft in 2011, namelijk veiligheid en gezondheid op het werk en het legaliseren en creëren van de sectorvakbond, zijn absoluut relevant gebleken en kunnen rekenen op de interesse van de werknemers uit de agro-industrie. Het reikt hen concrete voorstellen en materiaal aan, enerzijds voor sensibilisering en anderzijds voor lobbywerk, op nationaal en internationaal vlak. Het uitgevoerde onderzoek in de bloemen-, suiker- en de bananensector is baanbrekend en heeft een maatschappelijke impact omdat het bestaan van beroepsziekten aantoonde die nooit eerder onderzocht zijn. Tegelijkertijd heeft FENACLE dankzij zijn goede contacten met de regering en zijn politiek lobbywerk op basis van de concrete voorstellen voor de eenheidsvakbond en de sectorale collectieve arbeidsovereenkomst, de interesse en steun van de regering kunnen opwekken. Dit betekent niet dat er geen ob-

stakels meer zijn op de weg naar de goedkeuring. Daarom is de grootscheepse promotiecampagne voor de eenheidsvakbond in de bananensector die IFA en FENACLE opgezet hebben, cruciaal. Als FENACLE erin slaagt voldoende handtekeningen te verzamelen, zou de regering moeten zwichten.

Asociación de Trabajadoras del Hogar (ATRH)

BESCHRIJVING VAN REALISATIES

Eind 2011 heeft de ATRH een nieuwe leiding democratisch verkozen, haar statuten hervormd, een intern reglement uitgewerkt en veel gewerkt aan communicatie. Zo wordt het team opgeleid om radioprogramma's te maken. In de wijk la Trinitaria is een kerngroep opgericht en zijn potentiële kerngroepen bezocht in de provincies El Oro en Manabí met de bedoeling de organisatie uit te breiden. Hier toe heeft de ATRH een database opgezet om alle potentiële kerngroepen te identificeren. Er zijn ook 6 nieuwe leden bijgekomen.

De ATRH heeft een leidersrol opgenomen bij de organisatie van het uitwisselingsprogramma met vakbonden uit de sector uit Colombia, Peru, Bolivia en Mexico (regionale koepelorganisatie CONLACTRAHO) en het seminarie "Werknemers uit de huishoudsector verenigd voor de ratificatie van conventie 189 van de IAO" met de Ecuadoraanse overheden in november 2011. Beide activiteiten konden op zeer veel media-aandacht rekenen. Met tot gevolg dat het ministerie van arbeid zich publiekelijk geëngageerd heeft om een samenwerking op te zetten met de ATRH. De ATRH heeft deelgenomen aan een seminarie van de IAO in oktober 2011 waarop ze samen met de vakbondscentrales en andere vakbonden uit de sector en uit de regio aan een strategie voor de ratificatie van conventie 189 van de IAO gewerkt heeft.

In 2011 heeft de ATRH de laatste hand gelegd aan haar voorstel voor hervorming van de arbeidswetgeving en contact gelegd met de Raad voor Burger-

participatie en Sociale Controle, met de Nationale Raad voor Controle op Verdovende Middelen en de Verdediging van het Volk. Door sensibiliseringsacties van de ATRH hebben jongeren-, mensenrechten- en vakbondsorganisaties zich achter het voorstel geschaard en de petitie van de ATRH ondertekend. Zo organiseerde de ATRH het forum "Arbeidsrechten en sociale zekerheid van diverse vrouwen" met 244 deelnemers.

De ATRH heeft een advocaat onder de arm genomen om haar leden juridische dienstverlening te kunnen aanbieden. Deze advocaat heeft 7 zaken opgevolgd en workshops gegeven aan de ATRH over juridische basiskennis zodat de leiding zelf enige vorm van begeleiding kan geven.

EVOLUTIES EN BIJSTURINGEN

De ATRH blijft in dit programma een fos-partner en is er in 2011 in geslaagd de interne democratie te verbeteren. De vereniging heeft aangehouden dat ze bekwaam is om nationale en internationale evenementen te organiseren, zoals het nationaal forum over Arbeidsrechten en Sociale Zekerheid voor Diverse Vrouwen en het internationaal uitwisselingsprogramma en seminarie over de ratificatie van de conventie 189 van de IAO. Dat is goed geweest voor haar nationale en internationale zichtbaarheid. Hun voorstel tot wijziging van de arbeidswet heeft de steun gekregen van vele middenveldorganisaties. Opmerkelijk is ook het aantal gemotiveerde en gevormde activisten dat actief is binnen de organisatie en het grootste zelfvertrouwen van de leden van de ATRH dankzij de vorming. Maar anderzijds heeft de ATRH nog steeds niet de stap gezet om een vakbond te worden en zich aan te sluiten bij een vakbondscentrale. Dit bemoeilijkt internationale profilering.

De ATRH is wel lid van het Uitvoerend Comité van de CONLACTRAHO, de regionale koepelorganisatie van vakbonden uit de huishoudsector. De vereniging is van plan deze rol nog actiever op te nemen bij de herverkiezing op het Congres in maart 2012. De ATRH slaagt er moeilijk in om nieuwe leden aan te trekken, maar heeft wel gewerkt aan geografische uitbreiding naar andere provincies.

WAARDIG WERK IN PERU

NGO Aurora Vivar – sectorvakbond SITAG en bedrijfsvakbonden SITEASV, SITECASA, Sindicato de Talsa

BESCHRIJVING VAN REALISATIES

Met de methodologische steun van de vereniging Aurora Vivar, zijn de organisaties versterkt. Sinds eind 2011 hebben ze elk een didactische gids over financieel beheer, een strategisch plan, een operatief plan en een opvolgingsmethode, die op een participatieve manier zijn opgesteld. In 2011 zijn er twee nieuwe syndicale comités opgericht en een nieuwe sectorvakbond in de mangosector. Dankzij de ledenwerfingscampagne in Piura zijn er 162 nieuwe leden bijgekomen. In La Libertad zullen de campagnes begin 2012 plaatsvinden. Er is een reglement en handleiding opgesteld die de Uitvoerende Comités moet helpen om de organisaties intern te versterken. Dit moet de interne structuur democratiseren en de genderfocus integreren door het oprichten van een genderdepartement en quota in te stellen voor vrouwen in het Uitvoerend Comité. Er bestaat al een ontwerp voor de genderdepartementen en een consultant werkt de actieplannen uit.

Er is een vormingsproces ontworpen voor syndicale promotoren met inbegrip van het thema gender en syndicale versterking dat vanaf 2012 zal toegepast worden. De bedoeling is dat de promotoren op hun beurt vorming gaan geven aan niet-gesyndiceerde werknemers met het oog op hun syndicalisering.

De studie over de impact van wet 27360 ter promotie van de agro-export en van het discriminerende arbeidsregime dat 10 jaar bestaat, is bekend gemaakt aan de werknemers van de 4 vakbonden, bij de nationale leiding van de vakbondskoepel CGTP, bij de leiders van de vakbonden uit de agro-industrie uit Ica, aan de overheid,

aan 60 parlementsleden en aan vakbonden uit de sector uit de hele Andesregio op de regionale bijeenkomst van de agro-industrie in Colombia in oktober 2011. De samenwerking tussen de vakbonden uit de sector is veel vergroot. Zo hebben ze beslist de Nationale Federatie voor Werknemers uit de Agro-exportindustrie op te richten. Ze hebben een wetsvoorstel aan het Parlement voorgedragen waarin ze samen de afschaffing eisen van het discriminerend arbeidsregime in de sector.

De vier vakbonden namen tenslotte deel aan de tweede syndicale bijeenkomst uit de agro-industrie in Colombia in oktober 2011 en maken deel uit van het daar opgericht communicatienetwerk (www.comunicandes.org).

EVOLUTIES EN BIJSTURINGEN

Sinds 2011 gaat de aandacht naar de regio's van Piura en La Libertad, beide belangrijke centra van de Peruaanse extensieve agro-industrie. De ngo Aurora Vivar ondersteunt 3 bedrijfsvakbonden in La Libertad en 1 sectorvakbond in Piura, allen aangesloten bij de vakbondskoepel CGTP. De nadruk blijft liggen op het vergroten van de syndicale eenheid en op beleidsbeïnvloeding voor het afschaffen van het discriminerend arbeidsregime in de sector. De vakbonden hebben al een eerste overwinning behaald: een deel van het Parlement keurde fundamentele wijzigingen goed aan het discriminerend arbeidsregime waardoor de werknemers uit de agro-industrie 30 in plaats van 15 vakantiedagen zouden krijgen. Verder hebben de deelnemende vakbonden het belang ingezien van het analyseren van de nationale en internationale context en van het kennen van de economische situatie van het bedrijf waarin ze werken. Ze hebben ook geleerd over hun vakbond na te denken op middellange en lange termijn en over hun rol op nationaal en internationaal niveau. De strategische plannen hebben aandacht voor de discriminatie van vrouwen en hebben tot doel de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen en tussen ouderen en jongeren weg te werken, en deelname van vrouwen aan het vakbondswerk te bevorderen.

Sindicato de Trabajadores y Trabajadoras del Hogar de la región de Lima (SINTTRAHOL)

BESCHRIJVING VAN REALISATIES

De 2 ledenwerfingscampagnes hebben ook van huishoudwerkersvakbond SINTTRAHOL veel tijd en energie geëist met als resultaat 100 nieuwe leden. Bovendien heeft de leiding geleerd hoe een succesvolle campagne te ontwerpen en uit te voeren en hoe belangrijk een goede communicatiestrategie daarbij is.

SINTTRAHOL heeft deelgenomen aan de 100ste conferentie van de IAO in Genève in juni 2011 waarop de eerste internationale regulering ooit voor de huishoudsector werd goedgekeurd m.n. conventie 189. SINTTRAHOL heeft zich op een uitzonderlijke manier kunnen positioneren ten aanzien van de civiele maatschappij, de overheid en de publieke opinie, met de steun van het vrouwendepartement van de CGTP, door hun intens lobbywerk voor de ratificatie van deze conventie. Als resultaat van dat lobbywerk heeft parlementslid Johnny Lescano Ancieta het wetsvoorstel onder de arm genomen en 40 handtekeningen van parlementsleden van verschillende politieke partijen verzameld. SINTTRAHOL heeft dit wetsvoorstel ook kunnen voorstellen op een regionale bijeenkomst voor organisaties uit de huishoudsector in Quito in november 2011. Er waren vakbonden aanwezig uit Colombia, Ecuador, Bolivia en Mexico (de regionale koepelorganisatie CONLACTRAHO) en ook Ecuadoraanse autoriteiten en parlementsleden. Op internationaal niveau heeft SINTTRAHOL ook deelgenomen aan een seminarie van de IAO, samen met de vakbondscentrales uit de Andesregio, voor het bepalen van strategieën voor de ratificatie. SINTTRAHOL nam ook deel aan de Brusselse lobbytour georganiseerd door SOLIDAR om op verschillende ambassades en bij het Europees Parlement de problematiek van de huishoudwerkers toe te lichten en te pleiten voor de ratificatie van Conventie 189. Daarnaast speelde SINTTRAHOL de hoofdrol tijdens de acties van de Belgische vakbonden in het kader van de internationale Dag voor Waardig Werk.

SINTTRAHOL is eind 2011 begonnen met een eigen website te laten ontwerpen door een communicatiespecialist. Via deze website wil de organisatie informatie over haar activiteiten en over de situatie van de huishoudsector in Peru verspreiden aan de media en de publieke opinie. SINTTRAHOL beschikt ook over een handleiding voor transparant financieel beheer die toegepast wordt op de financiële middelen van het programma. De opvolging gebeurt door het beheerscomité van het programma dat regelmatig vergaderd heeft en waarin 3 leiders van SINTTRAHOL, het vrouwendepartement van de CGTP, de technische coördinator van het programma en fos vertegenwoordigd zijn.

Er is vorming gegeven over thema's als persoonlijke waarden, zelfvertrouwen en identiteit, rechten, leiderschap en organisatie, syndicalisme, klassen en macht, beslissingen nemen en organisatieversterking. Eind 2011 telde SINTTRAHOL 60 aangesloten activisten.

Op vlak van gender heeft SINTRAHOL vorming georganiseerd over rollen en stereotypen en over conflict-beheersing binnen de organisatie. Een consultant, expert in het thema gender, werkt aan een gids voor ledenwerving met genderfocus. Een tweede consultant heeft een gids uitgewerkt voor het opvolgen van de doorstroming van de genderfocus in de vakbond. In november is SINTRAHOL begonnen met de ervaringen te systematiseren van de integratie van de genderfocus in haar structuur.

EVOLUTIES EN BIJSTURINGEN

SINTRAHOL is een groeiende vakbond in de huis-houdsector, aangesloten bij de vakbondskoepel CGTP, die steeds meer erkenning en zichtbaarheid geniet. De intensieve en tijdrovende ledenwervingscampagnes waren een vruchtbaar leerproces voor de leiding die nu geleerd heeft hoe belangrijk het aspect communicatie is en hoe een succesvolle campagne te ontwerpen en uit te voeren. Het voorleggen van het wetsvoorstel over de ratificatie van de conventie 189 van de IAO heeft hen veel respect en erkenning opgeleverd en heeft tegelijk een extra impuls gegeven aan de juridische dienstverlening.

SINTRAHOL kan rekenen op een gemotiveerde leiding bestaande uit 9 personen en een bekwaame technische coördinatrice voor de uitvoering van het programma. Anderzijds moet er nog gewerkt worden aan de communicatie binnen het Uitvoerend Comité en aan de beheersinstrumenten van de organisatie.

Federación Nacional de Trabajadores Mineros, Metalúrgicos y Siderúrgicos del Perú (FNTMMSP)

BESCHRIJVING VAN REALISATIES

In het programma met de vakbonden uit de 8 mijncentra, aangesloten bij de FNTMMSP, zijn er 6 nieuwe syndicale comités voor veiligheid en gezondheid op het werk (VGV) opgericht, zijn de werknemers sensibiliseerd over VGV en zijn er instrumenten voor een beter beheer in gebruik genomen.

Het VGV-departement van de FNTMMSP heeft zijn strategisch plan voor 95% klaar. Het heeft een netwerk van communicatiespecialisten opgezet om de communicatie tussen de vakbonden in de mijnsector te organiseren en te verbeteren. Het tweemaandelijks bulletin over VGV is 2 keer verschenen. Er bestaat een communicatiestrategie om VGV in de mijnsector te promoten. De workshop over "Syndicale communi-

catiestrategieën en de nood aan een systeem om te communiceren over VGV in de mijnsector" is uitgesteld tot januari 2012, maar 20.000 pamfletten over VGV, 7.000 brochures over de nieuwe wet op VGV en 3.000 folders over de rechten van de mijnwerker na een arbeidsongeval zijn reeds gedrukt en uitgedeeld aan de werknemers. Op de webpagina van de FNTMMSP is een speciale rubriek over VGV gezet.

Er is een systeem ontworpen voor juridische dienstverlening door het VGV-departement. De 2 nieuwe syndicale VGV-comités in de mijncentra van Uchuchacua hebben elk een operatief plan. De FNTMMSP past een handleiding toe over transparant financieel beheer op de fondsen van het programma. 50% van het vormingsplan voor syndicale VGV-promotoren is uitgevoerd. Deze promotoren dragen op hun beurt hun vergaarde kennis over aan de leden van hun vakbond. Er is ook veel aan beleidsbeïnvloeding gewerkt. Zo zijn 2 wetsvoorstellen ingediend over VGV. FNTMMSP beschikt over een methodologisch voorstel voor vormingen over gender.

EVOLUTIES EN BIJSTURINGEN

De FNTMMSP blijft een gevestigde waarde binnen de CGTP. Het is een organisatie die groeit in een context waarbij de mijnsector in Peru aan belang wint. In 2011 is na 2 jaar intensief lobbywerk een wet op veiligheid en gezondheid op het werk gestemd in het parlement. Wat nog ontbreekt voor de toepassing ervan is een algemeen reglement en aangepaste sectorale reglementen.

De FNTMMSP heeft 2 wetsvoorstellen met genderfocus uitgewerkt en voorgelegd aan de bevoegde autoriteiten: het algemeen reglement voor de nieuwe wet op veiligheid en gezondheid op het werk en een sectoraal reglement aangepast aan de nieuwe wet. Dit moet ervoor zorgen dat de nieuwe wet die er gekomen is na 2 jaar intensief lobbywerk, toegepast wordt. De tegenstand van de werkgevers en de bureaucratie in de ministeries zijn de voornaamste struikelblokken voor de goedkeuring van deze voorstellen. De vakbondskoepel CGTP en verschillende sectorale federaties zoals de bouwsector hebben de FNTMMSP gesteund in heel dit proces. Bovendien heeft de FNTMMSP de ratificatie van de conventies 155, 161 en 187 van de IAO betreffende veiligheid en gezondheid op het werk op de nationale syndicale agenda geplaatst. Verder is er in 2011 weinig vooruitgang geboekt op vlak van gender omwille van het gebrek aan interesse van de FNTMMSP, een uitsluitend mannelijke vakbond. Het opwekken van hun interesse wordt opnieuw een strijdpunt in 2012.

Samen strijden tegen uitbuiting in de agro-industrie: fos brengt de nodige partners rond de tafel

In onze supermarkten vind je heerlijke Ecuadoraanse bananen, Peruaanse asperges en Salvadoraanse ananassen. En heel wat ecowagons rijden op Colombiaanse biobrandstof. Want de agro-industrie in Latijns-Amerika boemt. Ze zorgt voor heel wat tewerkstelling. En het beleid is gericht op het aantrekken van investeerders. Maar de media heeft een keerzijde. En die heet: uitbuiting.

Veel te lange werkschiften, hongerlonen, blootstelling aan giftige stoffen, beroepsziekten, niet-aanwerving of zelfs ontslag bij zwangerschap, seksuele intimidatie, onwaardige behandeling... dat is de realiteit op de werkvloer. De economische ontwikkeling gaat ten koste van arbeidsrechten, van het milieu, en jawel, soms ook van menselijke levens. Deze problematiek nam fos onder de loep samen met onze partners tijdens onze tweede regionale bijeenkomst van de agro-industrie in Bucaramanga, Colombia. Zaten mee aan tafel: de vakbonden in de agro-industrie die we steunen in de Andes-regio, enkelen uit Midden-Amerika, én vertegenwoordigers van het Vlaams ABW en de Algemene Centrale (AC) Antwerpen-Waasland. De AC is immers een belangrijke sponsor van het programma in Colombia.

Om te beginnen is er de scheve wetgeving die de werknemers totaal in de kou laat. Zo is er in Peru een speciale landbouwwet van kracht die werknemers in de agro-industrie enorm discrimineert ten opzichte van werknemers in andere sectoren. Zo krijgen ze slechts half zoveel betaalde vakantiedagen en een derde minder ontslagvergoeding in geval van arbitrair ontslag. Het is een belangrijk strijdpunt van de Peruaanse syndicaten in een heel moeilijke strijd. Volgens de werkgevers zullen stijgende loonkosten de bedrijven wegdrijven of

naar het faillissement brengen. In Bolivia daarentegen bestraft een nieuwe wetgeving het uitbuiten van landarbeiders: in dat geval worden de gronden afgenomen van de grootgrondbezitters en in handen gegeven van de landarbeiders (ex-boeren).

Een tweede probleem betreft de onderaaneming. Bedrijven ontlopen hun sociale verplichtingen tegenover hun werknemers door ze onrechtstreeks, via onderaannemers aan te werven. Zij zijn ze in een beweging door ook af van lastige syndicalisten. Als deze trend zich zo doorzet, zullen vaste contracten van onbepaalde duur, die direct met de werkgever worden ondertekend, wel dra tot een uitgestorven soort behoren. Maar niet overal. In Ecuador heeft men met jarenlange syndicale strijd wetten afgedwongen die dit soort aanwerving verboden. Struikelblok is de toepassing van die wetten. Een bezoek aan om het even welk bedrijf zal aantonen dat dit niet geïmplementeerd wordt. Enkel lemands laatste contract wordt immers in rekening gebracht. Alle jaren die men voordien via een onderaannemer voor hetzelfde bedrijf werkte, worden niet erkend. In Colombia ontstaan zelfs nieuwe vormen van onderaaneming die nog genadelozer zijn.

Een andere ernstige problematiek is die van de andere antisyndicale acties waaraan zowel de overheid als de bedrijven zich schuldig maken. Zo is het in veel landen zeer moeilijk of zelfs verboden om op sectorniveau een vakbond te vormen. Dit zou de werknemers in een aanzienlijk sterkere positie plaatsen. Er is de zeer negatieve beïnvloeding in de media. Daarnaast passen bedrijven een heel arsenaal aan strategieën om werknemers af te schrikken van vakbondsaardigheden : ontslag, niet-verlenging van

het contract, opnemen in zwarte lijsten zodat die persoon nergens nog wordt aangeworven, enz. In Colombia zijn ook kidnapping, bedreiging en moord courant. Oogluikend toegestaan door de overheid.

Voor de situatie van vrouwen was er op de bijeenkomst ook speciale aandacht. Want voor hen is de situatie nog erger. Hun stem wordt nauwelijks gehoord. Zo krijgen ze nog lagere lonen dan de mannen. Ze komen minder in aanmerking voor directe contracten. Ze moeten verplicht zwangerschapstesten afgeven. In bepaalde gevallen krijgen ze geen pauze (zodat ze een luiertoffel van macho-gen). Ze zijn slachtoffer van macho-drag en seksuele uitbuiting. Het woord onwaardig is hier zeker op zijn plaats. Deze problemen worden dan ook onvolgende aangepakt. Het aantal vrouwen dat tot leidinggevende vakbondsfuncties toegelaten wordt, is minimaal.

De uitdagingen in de agro-industrie zijn dus zeer groot. Maar zo ook het engagement van de fos-partners. Allen, deelnemers aan de bijeenkomst uit de palm-, suikerriet-, bananen-, asperge- en bloemensector, spraken zich uit over de uitbuiting en de nood aan internationale solidariteit en internationale actie om de situatie te verbeteren. Zo gaan ze voort met hun werk om voor de rechten van de werknemers in onderaaneming te vechten, om sectorale vakbonden te kunnen stichten, om allianties te vormen, om de positie van de vrouw te versterken en om de communicatie beter te beheeren en te laten vloeien.

"Eendracht maakt macht" is geen loze leuze voor deze mensen die dezelfde problemen, dezelfde strijd delen. En dit soort bijeenkomsten zal hen daarbij helpen.

ACTIES TOEGANG TOT GEZONDHEID IN DE ANDESREGIO TOEGELICHT

TOEGANG TOT GEZONDHEID IN BOLIVIA

**Federación de Caficultores Exportadores
de Bolivia (FECAFEB) – NGO JATHA**

BESCHRIJVING VAN REALISATIES

Onze samenwerkingen met JATHA en FECAFEB mikten allebei op dezelfde doelgroep, namelijk de georganiseerde kleine koffieboeren in Bolivia, waarvan zo'n 95% werkzaam is in de streek van Caranavi, in de Yungas boven La Paz. Het programma met FECAFEB wordt uitgevoerd door hun technische ploeg en mikt vooral op gezondheid in enge zin. Het programma dat wordt uitgevoerd onder leiding van de ngo JATHA, legt zich eerder toe op voedselveiligheid en –sovereiniteit (als determinant van gezondheid). Beide programma's zijn sterk complementair. Aangezien 2011 het beginjaar was voor beide partners is de grootste aandacht gegaan naar de uitvoering van een grondige "baseline" studie: een diagnose van de gezondheidssituatie, de toegang tot gezondheidszorg en de voedingspatronen van de kleine koffieboeren, met actieve participatie van alle geledingen van FECAFEB, onder deskundige begeleiding van JATHA.

De resultaten hiervan verschenen in een boek dat in aanwezigheid van diverse overheden en organisaties gepresenteerd werd in Caranavi en ook in La Paz. Op institutioneel vlak is een nieuw strategisch plan en nieuwe statuten ontworpen met aandacht voor gezondheid en voedselveiligheid. Ook is er hard gewerkt aan netwerking met de overheid, gezondheidsinstaties en ngo's. De belangrijkste bondgenoten bij de uitvoering van beide programma's op het terrein waren het Ministerie van Gezondheid en Sport, hun afdeling van het departement La Paz, het gemeentebestuur van Caranavi, het hospitaal en de onderwijzers van Caranavi, het Ministerie van Rurale Ontwikkeling, en de ngo World Vision. FECAFEB nam ook deel aan de Ampliado Nacional de Organizaciones Sociales del Pacto de Unidad, waarin president Morales en de regering alle belangrijke sociale organisaties de kans gaven om hun noden en eisen op tafel te leggen.

Het voorbije jaar gaven FECAFEB en JATHA diverse laagdrempelige en praktijkgerichte vormingsessies over gezondheid, hygiëne en goedkope gebalanceerde voeding voor de koffieboeren en hun echtgenotes. Het Vrouwencomité van FECAFEB speelde een vooraanstaande rol in de planning en uitvoering van deze sessies.

EVOLUTIES EN BIJSTURINGEN

De diagnose over gezondheid en voedselveiligheid is een inspiratiebron voor de beleidsvoorstellen die FECAFEB de volgende jaren zal presenteren. Ook blijkt de diagnose erg nuttig om de koffieboeren en hun gezinnen te informeren en te sensibiliseren over hun gezondheid en de mogelijke aanpak van hun problemen. Gezondheid, voedselveiligheid en gender krijgen nu meer aandacht: in het lobbywerk voor de nationale koffieviet en de organisatie van een grote koffie-topontmoeting (Primera Asamblea Nacional de Cafetaleros), stonden niet langer enkel commerciële thema's op de agenda. Ook thema's als gezondheid en voedselveiligheid kwamen prominent aan bod, net als de participatie van de vrouwen, en dit in aanwezigheid van diverse externe actoren. Ook tijdens de deelname aan de Ampliado Nacional de Organizaciones Sociales del Pacto de Unidad, beperkte FECAFEB zich niet langer tot productievoorstellingen, maar kaarte ze ook gezondheid en voedselveiligheid aan. De actieve deelname van het Vrouwencomité in de activiteiten versterkte hun aanzien binnen FECAFEB, zoals ook bleek tijdens de VII Encuentro de Mujeres Cafetaleras (koffievrouwen-top). FECAFEB en JATHA zullen in hun toekomstige vormingsessies meer gebruik maken van het didactisch materiaal van het Programa de Salud Familiar Intercomunitaria e Intercultural (SAFICI) en het Programa de Desnutrición Cero (tegen ondervoeding) van het Ministerie van Gezondheid, om beter aan te sluiten bij het huidige gezondheidsbeleid.

Beide partners plannen ook bijkomende diagnoses over "best practices" in het herinvoeren van lokale

traditionele voedingspatronen en over de rol van de koffieboerinnen in het vrijwaren van de voedselveiligheid en –sovereiniteit. Ook zal de klemtoon vanaf 2012 meer komen te liggen op seksuele en reproductieve gezondheid, dat immers door vrouwen en jongeren als een belangrijke prioriteit naar voor werd geschoven. Zuiver water, een gezonde woning en tbc-besrijding zijn andere items die in de toekomst meer aandacht zullen krijgen binnen deze programma's. Ze zullen hierbij radio en gedrukte media aanspreken om een breder publiek te bereiken.

Acción Internacional para la Salud (AIS)

BESCHRIJVING VAN REALISATIES

In El Alto, de derde grootste gemeente van Bolivia op de Altiplano net boven La Paz, wonen vooral migranten van het platteland met een laag onderwijsniveau en lage inkomens. Toch komen ze sterk op voor hun rechten via allerlei organisaties die de sloppenwijken goed vertegenwoordigen en een intensieve burgerparticipatie mogelijk maken. Dit geldt ook voor de zone Senkata in district nr. 8, waar vooral vrouwen zich mobiliseren in de lokale gezondheidscomités rond het recht op gezondheid, maar ook traditionele wijkomités erg actief zijn. De ngo AIS, een nieuwe partner voor fos, begeleidt dit programma. AIS zorgt de hierbij voor het nodige vormings- en promotiemateriaal over de rechten van patiënten op een goede behandeling en verzorging in diverse geneeskundige instellingen, maar ook over gezondheid in de bredere betekenis van het woord, zoals preventie, sociale determinanten en gebalanceerde voeding. Dit verliep via lokale vormingssessies die op een ruime publiek konden rekenen en de gevormde leiders toelieten om de opgedane kennis daarna te delen binnen hun wijk. De genderfocus was hierbij telkens prominent aanwezig.

De snelle en veelvuldige wissels van de leiders in de wijkomités en gezondheidscomités, ontmoedigd door het arbeidsintensieve vrijwilligerswerk, blijven een uitdaging. AIS moet steeds opnieuw vorming en sensibiliseringsplannen voor de nieuwe leiders. De wettelijke institutionalisering van burgerparticipatie in Gezondheidscomités op alle niveaus moet de duurzaamheid van deze inspraak garanderen, dus helpt AIS dit wettelijk kader uitbouwen.

Net daarom steunde fos ook de oprichting en werking van het Nationaal Platform voor het Recht op Gezondheid en Voeding waaraan de belangrijkste basisbewegingen en ngo's die actief zijn rond het

thema gezondheid deelnemen, met AIS als motor. Er werd tevens intensief contact gezocht met het veel langer bestaande en beter erkende platform Foro Salud uit Peru en met de ALAMES-afdeling in Bolivia.

EVOLUTIES EN BIJSTURINGEN

In zone Senkata (district nr. 8 El Alto) heeft AIS dankzij het programma een beter zicht op de gezondheidssituatie van de lokale bevolking, voedingspatronen en geweld binnen het gezin. De doorgaans vrouwelijke leiders van de lokale gezondheidscomités hebben meer kennis over hun rechten op gezondheid en de plichten van de overheidssector in gezondheidszorg. Ze weten deze rechten ook te verdedigen via toezicht op de lokale gezondheidsdiensten en beleidsbeïnvloeding bij diverse lokale (Wijkcomités, gemeentebestuur) en nationale (ministerie gezondheidszorg) overheden, ondersteund door AIS en in samenwerking met diverse andere lokale organisaties.

Een belangrijk resultaat is de erkenning van de nieuwe lokale gezondheidscomités en hun doorgaans vrouwelijke leiders door de oudere traditionele wijkcomités. De regering legde de werking van deze lokale gezondheidscomités vast in het Decreto Supremo 29601, maar de verkiezing van deze nieuwe leiders en hun erkenning door de lokale besturen en sociale organisaties had toch heel wat voeten in de aarde. Het orgelpunt was ongetwijfeld de oprichting van de Gemeentelijke Gezondheidsraad in oktober 2011, met vertegenwoordigers van alle wijken die zelf instaan voor de beslissingen over gezondheid in deze grote stad, inclusief controle op de uitgave van het gemeentelijke gezondheidsbudget. De voorzitter van deze raad, Mr. Alcamirano, is afkomstig van Senkata en speelde vooraf een cruciale rol binnen het AIS-programma als voorzitter van de lokale gezondheidscomités in deze zone. In deze laatste functie werd hij trouwens opgevolgd door Mw. Maria Quishpe, een betekenisvolle genderoverwinning van het programma.

Het Nationaal Platform voor het Recht op Gezondheid en Voeding staat nog in zijn kinderschoenen, maar AIS zal met zijn knowhow binnen de sector een leidinggevende rol spelen bij het uitbouwen van deze belangrijke spreekbuis naar de overheid toe.

TOEGANG TOT GEZONDHEID IN ECUADOR

Movimiento Mujeres por la Vida (MMxV)

BESCHRIJVING VAN REALISATIES

De vrouwenbeweging MMxV bleef ook in 2011 zijn netwerken van patienten uitbouwen en vormen, zodat ze toezicht kunnen houden op de zorgverstreking in de belangrijkste hospitalen van de hoofdstad Quito en in Cuenca. Het gaat meer bepaald om 4 territoriale en 3 sectorale netwerken, die bestaan uit vrouwen die de overheidssubsidie voor de armen ontvangen. Ze krijgen niet enkel vorming, maar ook de nodige werkmaterialen om hun sociale controle grondig te kunnen uitoefenen, steeds met een duidelijke rechtenfocus. De klemtoon lag in 2011 sterk op de werking met de jongeren, om de generatiewissel binnen MMxV te garanderen, erg belangrijk nu verschillende leiders van MMxV door overheidsdiensten werden ingelijfd. Er werd een netwerk opgericht met jongeren uit 5 zones van Quito, die meewerken aan de nieuwe jeugdwet in Ecuador. Het programma baseerde zich hiervoor op de jongerenkunst en –communicatie als creatief kanaal, bijvoorbeeld via muurschilderingen of radioprogramma's.

Verder lanceerde MMxV ook een wetsvoorstel voor de toegang tot de sociale zekerheid voor de talrijke vrouwen die onbetaald huishoudelijk werk verrichten. Samen met andere sociale organisaties stapte ze ook in de nieuwe Sectorale Burgerraden, die met diverse ministeries overleggen over hun eisenpakket en de beleidsuitvoering.

EVOLUTIES EN BIJSTURINGEN

MMxV heeft een sterke werking rond beleidsbeïnvloeding. De resultaten van het toezicht worden gepubliceerd en aan de overheid voorgesteld. De netwerken worden intussen erkend door de gezondheidsinstaties op verschillende niveaus en maken deel uit van de nationale koepel Colectivo Nacional de Comités de Usuarías, die onderhandelen met het Ministerie van Gezondheid. De verantwoordelijke voor gezondheid binnen MMxV zetelt in deze nationale koepel. De massale overstap van MMxV-leiders naar diverse overheidsdiensten speelt in het voordeel, maar kan de organisatie ook verzwakken. Daarom is de vorming van en werking met jongeren binnen MMxV zo belangrijk.

Een andere uitdaging blijft dat MMxV de klachten van patienten tegen slechte behandeling in hospita-

len en niet-naleving van hun rechten registreert, maar moeilijk verdere gerechtelijke stappen kan ondernemen met de patienten, omdat die vaak hun klacht intrekken uit angst voor "wraak" van de hospitalen. Het blijft een moeilijke opdracht om de slachtoffers te overtuigen dat deze hospitalen en hun personeel niet almachtig zijn.

Confederación Nacional de Organizaciones Campesinas, Indígenas y Negras (FENOCIN)

BESCHRIJVING VAN REALISATIES

FENOCIN is sinds 2011 een partner binnen de gezondheidswerking. In een vroeger project (niet met fos) voor de vorming van gezondheidswerkers binnen de bases van FENOCIN, met steun van de Seguro Social Campesino (boerenverzekering), ontbrak een duidelijke strategie op het vlak van gezondheid. De algemene organisatieversterking van FENOCIN, via intensievere communicatie tussen de leiding en de basisorganisaties, en een grondige begeleiding van de gevormde leden, bleek een grondvoorwaarde om het thema gezondheid aan te pakken met enige kans op duurzaamheid.

Bij deze nieuwe partner en boerenorganisatie was de uitvoering van een grondige "baseline" studie of diagnose over de samenstelling van alle lidorganisaties, hun werking rond gezondheid, hun toepassing van traditionele geneeskunde en hun toegang tot gezondheidszorg, de belangrijkste en erg arbeidsintensieve eerste stap binnen dit nieuwe driejarenprogramma.

De diagnose wees onder meer uit dat 13 filialen van FENOCIN al actief zijn rond gezondheid, met experts in traditionele geneeskunde (vaak vrouwen), die uiteraard een cruciale rol zullen spelen in het vormen en sensibiliseren van andere lidorganisaties in het kader van "peer education". In 2011 is alvast een nationale ontmoetingsdag georganiseerd om kennis over interculturele gezondheidszorg uit te wisselen. 80% van de deelnemers waren vrouwen. Er is ook een communicatiestrategie opgesteld met een tijdschriftje dat regelmatig zal verspreid worden naar de lidorganisaties om zo een antwoord te bieden aan de communicatieproblemen tussen de leiding en de achterban.

EVOLUTIES EN BIJSTURINGEN

Het was een tumultueus jaar voor FENOCIN. De gewelddadige bezetting van de FENOCIN-hoofdzetel

begin juni door enkele leiders en groepen, hiertoe aangestoot door het Ministerie van Beleidscoördinatie, leidde paradoxaal genoeg tot meer eenheid binnen FENOCIN en steun van alle lidorganisaties en diverse andere organisaties. De baseline studie had hier een belangrijke plaats in. In het kader van die studie bezocht de FENOCIN-leiding alle lidorganisaties. Zo konden ze de band nauwer aanhalen met enkele leden die de nationale leiding wantrouwig bekeken en aanvankelijk geen informatie wilden delen. Deze bezoeken en een verbeterde communicatie zullen toelaten om beleidsvoorstellen inzake gezondheid te formuleren en te bepleiten die de reële noden en prioriteiten van de achterban correct weerspiegelen, met scherpe interculturele focus.

Op het vlak van gender is nog een lange weg te gaan, maar zowel bij het verzamelen van de gegevens voor de studie als bij het verspreiden van de resultaten speelden de vrouwen (en jongeren) een leidinggevende rol. De vorming van jonge leiders in diverse lidorganisaties, met als lichtend voorbeeld de huidige FENOCIN-voorzitter die zelf een jongere is, blijes de organisatie nieuw leven in.

TOEGANG TOT GEZONDHEID IN PERU

Coordinadora Nacional de Comercio Justo de Pequeños Productores del Perú (CNCJ)

BESCHRIJVING VAN REALISATIES

fos steunde in het vorige programma 2008-2010 de nationale koffiekoepl Junta Nacional del Café (JNC), maar besliste om in 2011 over te schakelen op de Nationale Coördinatie van Kleine Producenten van de Eerlijke Handel (CNCJ). Hiermee bereiken we immers niet enkel de Koffieboeren van Junin, met wie we al via de JNC werkten, maar ook de bananenboeren uit de noordelijke regio Piura, en indirect ook kleine producenten van andere gewassen uit andere regio's. In 2011 vonden twee studies plaats: een voorname-lijk kwantitatieve "baseline" studie over toegang tot gezondheidszorg van bananenboeren in Piura en een kwalitatieve tussentijdse meting van de indicatoren die in 2007 werden opgesteld binnen een gelijkwaardige baseline studie voor de koffieboeren in Junin met de JNC. Tijdens de eerste maanden van 2011 kwam de klemtoon dan ook vooral te liggen op informatie en sensibilisering voor deze bananenboeren in Piura, met de opleiding van gezondheidspromotoren. Dit al-

les gebeurde in nauwe samenwerking met de lokale afdelingen van het Ministerie van Gezondheid en Es-Salud, en met de gemeentes.

Op het vlak van dienstverlening organiseerde CNCJ een grootscheepse gezondheids campagne voor de bananenboeren en hun gezinnen in Piura, die in december overgedaan werd wegens het grote succes van de voorgaande. Hierbij volgden we het beproefde concept met de JNC de voorbije jaren. Vele duizenden mensen, vooral moeders met hun kinderen, kregen kwaliteitsvolle gratis consultaties van generalisten, oogartsen, pediaters en andere specialisten uit Lima. Ook gender kreeg veel aandacht. Naast een vorming in gezondheids promotie met genderfocus in Junin, organiseerde de CNCJ ook samen met de CLAC (continentale koepel voor eerlijke handel) een gendercongres met deelnemers uit Midden- en Zuid-Amerika, en uiteraard ruime CNCJ-delegaties uit Junin en Piura, die veel bijleerden uit de gelijkwaardige ervaringen van coöperatieven in andere landen. Eind 2011 kwam de klemtoon bij de CNCJ opnieuw te liggen bij de inschrijving van kleine boeren in de boerenverzekering van EsSalud. Die schoot in ons vorig programma met de JNC weinig op wegens allerlei strenge bureaucratiese eisen, vooral inzake grondtitels. Na lang aandringen beloofde de nieuwe EsSalud-voorzitter om deze eisen en de procedures te versoepelen om zo het aantal inschrijvingen in de boerenverzekering drastisch te verhogen. Hiertoe tekenden EsSalud en CNCJ een officiële samenwerkingsovereenkomst, die in 2012 van kracht wordt.

Begin 2011 steunde **fos** ook een EHBO-project voor de koffieboeren in Junin met eigen middelen van De Voorzorg, de Socialistische Mutualiteit van Antwerpen (en zonder DGD-steun). Hierdoor kregen 13 koffiecöperatieven 21 volledig uitgeruste EHBO-kisten ter beschikking, terwijl gezondheidspromotoren vormingsessies kregen over het gebruik hiervan.

EVOLUTIES EN BIJSTURINGEN

Dit jaar stond in het licht van de baseline studies en het contacten leggen met de coöperatieven om in het programma gezondheid te stappen. De input van de gezondheidspromotoren in beide diagnoses versterkte hun positie in hun organisaties. Het toenemend belang van gezondheid binnen deze productieve organisaties stimuleert ook de leidersrol die vrouwen vaak spelen in deze sociale thema's.

Ook het EHBO-project in Junin gefinancierd door De Voorzorg Antwerpen betekende een belangrijke stimulans voor deze coöperatieven en promotoren om

ook actiever in het DGD-programma mee te draaien. Daarom zal **fos** in 2012 met steun van De Voorzorg een gelijkwaardig complementair EHBO-project in Piura steunen.

Federación Nacional de Mujeres Campesinas, Artesanas, Indígenas, Nativas y Asalariadas del Perú (FEMUCARINAP)

BESCHRIJVING VAN REALISATIES

De nationale vrouwenorganisatie FEMUCARINAP is een nieuwe partner binnen dit driejarenprogramma. De klemtoon kwam in de eerste maanden dan ook vooral te liggen op diagnose, onderzoek naar noden en problemen, sensibilisering en vorming van de vrouwenleiders op nationaal niveau. In de eerste maanden van het programma werd ook toenadering gezocht tot het Ministerie van Gezondheidszorg, die de nodige informatie en opleiding verstrekke via haar afdeling voor de participatie van boerengemeenschappen, en met enkele bevriende ngo's (Flora Tri-estan, Manuela Ramos, Demus, Foro Salud) die veel aandacht besteden aan het recht van vrouwen op gezondheid, vooral seksuele en reproductieve gezondheid.

Hoogtepunt in 2011 was de massale mobilisatie die FEMUCARINAP halfweg oktober organiseerde in diverse regio's en in de hoofdstad, met de klemtoon op de thema's voedselsoevereiniteit, waardig werk en bescherming tegen geweld, maar daarbij telkens ook met duidelijke link naar gezondheid, met steun van de bevriende ngo's. De vorming en sensibilisering bereikte ook een 300-tal leiders uit alle regio's. Eind november hield FEMUCARINAP een intensieve vormingssessie met jonge leiders uit diverse regio's, die er ook toe leidde dat het jongerensecretariaat nieuw leven ingeblazen werd, met een actieplan voor 2012. Tijdens de Nationale Top van FEMUCARINAP midden december boog een specifieke werkgroep rond gezondheid zich over de te volgen strategie, met interculturele focus.

Een kwalitatieve en participatieve diagnose van de gezondheidsproblematiek binnen FEMUCARINAP gebeurde aan de hand van de verslagen van alle programma-activiteiten en diepte-interviews met enkele leiders. Dit werd kort samengevat in een folder voor de FEMUCARINAP-basissgroepen. Erkenning van traditionele geneesmiddelen, gezonde voeding en mentale gezondheid kwamen als prioriteiten uit de bus.

Op vraag van FEMUCARINAP wordt het ganse pro-

gramma uitgevoerd met de steun van het Programa de Democracia y Transformación Global (PDTG).

EVOLUTIES EN BIJSTURINGEN

FEMUCARINAP kent de gezondheidsnoden en -prioriteiten van haar basissgroepen nu veel beter en begrijpt het verband met andere strijdpunten zoals voedselsoevereiniteit en seksueel geweld. De grote uitdaging is om de afgeronde diagnose vanaf 2012 te vertalen in concrete activiteiten, vormingen en voorstellen voor en met deze regionale basis, via een duidelijk vastgelegde participatieve en pedagogische strategie.

De heropleving van het jongerensecretariaat van FEMUCARINAP biedt mooie kansen om in te gaan op de vraag van deze jongeren om actief betrokken te worden bij de planning en uitvoering van de programma-activiteiten, op nationaal en lokaal niveau. Dit houdt in dat het programma ook moet inspelen op de prioriteiten van deze jongeren, bijvoorbeeld seksuele en reproductieve gezondheidszorg.

Foro Salud

BESCHRIJVING VAN REALISATIES

Foro Salud is partner van **fos** sinds 2006, met een belangrijke plaats in het programma 2008-2010. Het gezondheidsnetwerk is sterk bezig met beleidsbeïnvloeding. Tijdens de verkiezingscampagne van 2011 organiseerde ze meerdere debatten met de presidentskandidaten of hun verantwoordelijken voor gezondheid en met parlementsleden in diverse regio's. Tijdens deze debatten deed Foro Salud altijd voorstellen met klemtoon op een verregaande hervorming in de richting van een universeel, integraal en waardig gezondheidssysteem voor alle Peruanen. Dit alles vond ruime weerklank in diverse media, omdat Foro Salud stilaan erkend wordt als de stem van het middenveld op gezondheidsvlak.

Foro Salud bekwaam ook internationale weerklank, toen nationaal coördinator Mario Rios begin mei België bezocht, om deel te nemen aan een internationaal seminarie van de Actiegroep Gezondheid en Solidariteit in Brussel, georganiseerd door sp.a-senator Marleen Temmerman. Hij kreeg ook de kans om diverse Socialistische Mutualiteiten te bezoeken en het Belgische met het Peruaanse systeem te vergelijken. Vanaf augustus haalde Foro Salud zijn nauwe banden aan met de progressieve krachten binnen het Ministerie van Gezondheidszorg en EsSalud, maar ook met de parlementaire commissie voor gezond-

heidszorg. Eind september diende Foro Salud immers een wetsvoorstel in met ruim 70.000 handtekeningen voor een ingrijpende hervorming van de gezondheidszorg. Wegens het niet behaalde quorum (geveerde handtekeningen) was het parlement niet verplicht om dit voorstel te bespreken, maar men deed het toch.

Het belangrijkste evenement van Foro Salud in 2011 was de tweejaarlijkse Nationale Conferentie van Gezondheidszorg midden november, met belangrijke binnen- en buitenlandse gasten uit regerings- en sociale kringen, plechtig geopend en gesloten door EsSalud-voorzitter Alvaro Vidal.

In deze conferentie maakte Foro Salud een eerste balans op van het bijna vier maand oude regeringsbeleid en lanceerde het zijn eigen voorstellen in een Politieke Verklaring, met de inbreng van ruim 800 afgevaardigden uit alle regio's van het land en van internationale experts. De conferentie huldigde ook het nieuwe bestuur in, dat naast de nationale beleidsbeïnvloeding meer aandacht voor de regionale afdelingen van Foro Salud en voor genderfocus beloofde. In het kader hiervan publiceerde Foro Salud een "gids voor de versterking van de capaciteiten in burgergeroep op de kwaliteit van de gezondheidszorg, met klemtoon op de vrouw".

EVOLUTIES EN BIJSTURINGEN

Een belangrijke hinderpaal blijft dat de meeste mensen hun rechten op gezondheid niet kennen en er daarom ook niet voor opkomen, wat de burgerparticipatie aan banden legt. Foro Salud zal in 2012 de drie programmaregio's intensiever begeleiden en vooral methodologisch ondersteunen in het uitvoeren van de burgercontrole op de gezondheidszorg, dankzij de nieuwe gids. Daarbij zal men ook toenadering zoeken tot meer sociale organisaties in de regio's, om zich aan te sluiten bij Foro Salud en deze arbeidsintensieve taak mee uit te voeren, met speciale aandacht voor vrouwen en jongeren. De opkomst van 80% vrouwen bij de Nationale Conferentie en de massale meerderheid van vrouwen in alle programma-activiteiten weerspiegelt zich nog niet perfect in de besluitvorming van Foro Salud op nationaal niveau. Een grotere inspraak van de regionale basissgroepen zal zeker leiden tot een grotere zichtbaarheid van genderthema's binnen Foro Salud.

Burgerparticipatie in de gezondheidszorg: de (on)macht van het volk?

In groep een ziekenhuis binnenstappen? De patiënten vragen of ze tevreden zijn dan wel klachten hebben over de dienstverlening? En de bevindingen voorleggen aan de directie en hen zeggen wat beter kan en moet? In ons land is dit soort burgerparticipatie ongezien. Maar in de Andes-landen van Latijns-Amerika is het redelijk 'ingeburgerd'.

Heel wat sociale organisaties werken met burgerparticipatie om het gezondheidsbeleid in hun land te verbeteren. *fos* steunt dergelijke organisaties in Bolivia, Ecuador en Peru, en bracht hen begin november enkele dagen samen in Quito om ervaringen uit te wisselen. Wat werkt en welke valkuilen vermijd je beter? We vroegen het aan regioverantwoordelijke Paola Vallejo.

Hoe is de situatie daar?

De gezondheidssituatie is zorgwekkend. Zelfs in landen zoals Peru die zozeggend in de middenklasse zitten. Arm maakt ziek: voorkombare en behandelbare ziekten blijven lelijk huishouden. In Bolivia is bijvoorbeeld

42% van de kindersterfte te wijten aan uitdrogingsverschijnselen. Maar tegelijk steken ook ziektes zoals diabetes, hartaandoeningen, hoge bloeddruk... de kop op. En reeds overwonnen ziekten zoals cholera en mazzelen verschijnen terug op het toneel.

Maar het ergste is dat enkel bemiddelde mensen een degelijke verzorging krijgen. Het gezondheidsstelsel houdt de ongelijkheid in stand. In Ecuador bijvoorbeeld is de kindersterfte dubbel zo hoog bij inheemse bevolkingsgroepen als bij mensen van gemiddelde afkomst. In Peru is de gemiddelde levensverwachting 70 jaar. Maar als je inheems bent, mag je er 25 jaar aftrekken. Dezelfde ongelijkheden vind je terug tussen benadelde, stedelijke gebieden en het platteland. Dat is geen toeval: de gezondheidsdiensten concentreren zich in de steden.

En voor wie wel tot bij gezondheidsdiensten geraakt: hoe werken die?

Vaak is de kwaliteit van de zorgen slecht en word je gediscrimineerd op basis van je origine of portemonnee.

Of je krijgt duurdere behandelingen en medicamenten opgelegd dan nodig, je wordt niet degelijk geïnformeerd... Nochtans is gezondheid een erkend recht dat zelfs opgenomen is in de grondwet van landen zoals Ecuador en Bolivia, en in hervormingsprocessen zoals in Peru.

En burgerparticipatie draagt bij tot een oplossing daarvoor?

In deze landen is er de mogelijkheid om burgers te betrekken in de opmaak en controle van het gezondheidsbeleid. Dat kan op verschillende manieren. Zo zijn er de inspraakmethodes die (zouden moeten) gepromoot worden door de overheid: Volksraadplegingen, Raden voor Burgerparticipatie, de "open stoelen" in gemeentelijke raden... Dan zijn er de instrumenten die de civiele maatschappij organiseert: publieke fora, nationale netwerken en campagnes... Wat het meest tot de verbeelding spreekt, zijn wellicht de sociale burgercontroles.

Ja, hoe werken die controles?

Het gaat hier om opgeleide vrijwill-

ligers, meestal vrouwen, die de publieke ziekenhuizen afdaan om de kwaliteit van de diensten te toetsen. Met hun bevindingen stappen ze naar de overheid of ziekenhuisdirectie om concrete voorstellen ter verbetering te doen. Zo zijn er al heel wat successen geboekt. Bijvoorbeeld het aanpakken van de – vaak arrogante en onbehulpzame – houding van de gezondheidsverleners. Of het aantomen en aanklagen van corruptie. Zeer concreet ook: in sommige ziekenhuizen is verticaal bevallen ingevoerd, zoals gebruikelijk in de inheemse gemeenschappen. Soms ontstaan er ook dialoogplatformen tussen overheid en civiele maatschappij, of krijgen de controleerende organisaties zelfs erkenning door de overheid en gezondheidsdienstverleners!

Wie wel zijn kritische kijk behoudt en druk blijft uitoefenen, krijgt de wind van voren en wordt zelfs als 'een vijand van het proces' beschouwd. Hun eisen voor transparantie en reken-schap worden dan ook niet opgevolgd. Dit heeft ook breuken tussen de organisaties in het middenveld veroorzaakt. Met andere woorden: burgerparticipatie is een essentieel element van een goedwerkende democratie en blijft haar nut bewijzen. Maar er is werk aan de winkel om het niet te laten uithollen.

En wat gaan onze partners en fos zelf doen om dit recht te trekken?

Wel, de deelnemers van de regionale bijeenkomst hebben verschillende aanbevelingen geformuleerd om te zorgen dat ze hun rol van waakhond ten volle kunnen blijven uitoefenen. Versterking van het leiderschap, versterking van de samenwerking, gezamenlijke acties, burgerparticipatie

opnieuw definiëren ... dat zijn enkele van hun engagementen. En *fos* zal hen daarin ondersteunen.

In een notedop: burgerparticipatie en -controle staat voor 'macht van het volk'?

Zeker, zolang het geen instrument wordt van de machthebbers!

ZUIDELIJK AFRIKA
Angola, Mozambique,
Namibië, Zimbabwe en Zuid-Afrika

OVERZICHT VAN DE ACTIES

WAARDIG WERK IN ZUIDELIJK AFRIKA				
	Mozambique	Namibië	Zimbabwe	Zuid-Afrika
Partners	Consilimo, OTM-CS, SINTAF	ALRN, LARRI, NAFWU, NNFU	ZCTU, LEDRIZ, GAPWUZ, ANSA	ILRIG, RFWN, Sikhula Sonke
Doelgroepen	Werknemers met lage inkomens, meer bepaald (toekomstige) vakbondsleden, landarbeiders	Werknemers met lage inkomens, meer bepaald (toekomstige) vakbondsleden, landarbeiders, kleinschalige boeren		Werknemers met lage inkomens, meer bepaald (toekomstige) vakbondsleden, landarbeiders
Sleutелеlementen	Vorming van kaders en leden van vakbonden, regionale netwerking met ANSA, ALRN en RFWN	Toegepast onderzoekanalyses en vorming over arbeidsthema's, opbouw van vakbonden, opbouw regionale netwerking, dienstverlening		Toegepast onderzoekanalyses en vorming over arbeidsthema's, opbouw van vakbonden, opbouw regionale netwerking, dienstverlening, alternatieve beleidsvoorstellen.
Budget	219.891,93 euro	110.500,00 euro	204.400,00 euro	330.287,90 euro
Donoren	DGD, CFPFima Van Os, Provincie Limburg, Lommel, Herk-de-Stad, Mechelen, 11.11.11	DGD, Provincie Antwerpen, Provincie Oost-Vlaanderen, Destelbergen, 11.11.11	DGD, CFP, FNV Mondial, 11.11.11	DGD, Provincie Limburg, Provincie Vlaams-Brabant, Provincie West-Vlaanderen, Entrade et Fraternité, Meise, ACOD Ministeries (Openbare Diensten), 11.11.11

GEZONDHEID IN ZUIDELIJK AFRIKA

	Mozambique	Zuid-Afrika
Partners	UCAMA	WFP
Doelgroepen	Kleine landbouwers	Landarbeiders
Sleutелеlementen	Verhoogde burgerparticipatie in organisatie van gezondheidsdiensten	Vergroting van participatie van de doelgroep in gezondheidsvoorzieningen, vorming kennis gezondheid en gezondheidsrechten, HIV/AIDS, alcohol/drugs misbruik, thuisgeweld, gender, reproductieve gezondheid
Budget	104.637,91 euro	171.206,84 euro
Donoren	DGD, NVSM, 11.11.11	DGD, NVSM, 11.11.11

VOEDSELZEKERHEID IN ZUIDELIJK AFRIKA (MOZAMBIQUE)

Partners	UCAMA-Manica, UPCT-Tete
Doelgroepen	Kleinschalige landbouwers, weeskinderen
Sleutелеlementen	Capaciteitsversterking associaties, verminderen voedselonzekerheid kwetsbare groepen
Budget	286.471,36 euro
Donoren	DGD-BOF, Voedingsector Sociaal Fonds (VIA), Fonds voor bestaanszekerheid Petroleum

Landen	Mozambique	Namibië	Zimbabwe	Zuid-Afrika
Coördinatie	Landenkantoor Maputo	Regionaal Coördinatiekantoor Johannesburg	Regionaal Coördinatiekantoor Johannesburg	Regionaal Coördinatiekantoor Johannesburg
Actiezones	Maputo Manica Tete	Nationaal	Nationaal	Nationaal
Type Acties	- Ledenwerving - Vorming arbeidsrechten - Sociale dialoog - Juridische en syndicale dienstverlening - Informatieverstreking gezondheidsrechten - Dienstverlening basisgezondheidsdiensten	- Ledenwerving - Vorming arbeidsrechten - Sociale dialoog - Juridische & syndicale dienstverlening	- Ledenwerving - Vorming arbeidsrechten - Sociale dialoog - Juridische & syndicale dienstverlening - Informatieverstreking gezondheidsrechten - Dienstverlening basisgezondheidsdiensten	- Ledenwerving - Vorming arbeidsrechten - Sociale dialoog - Juridische & syndicale dienstverlening - Informatieverstreking gezondheidsrechten - Dienstverlening basisgezondheidsdiensten
Strategische lijnen	- Capaciteitsopbouw van vakbonden - Regionale netwerking - Verhoogde burgerparticipatie in organisatie gezondheidsdiensten - Armoedebestrijding door verhoogde voedselzekerheid	- Toegepast onderzoekanalyses en vorming arbeidsthema's - Opbouw vakbonden - Opbouw regionale netwerking - Dienstverlening	- Toegepast onderzoekanalyses en vorming arbeidsthema's - Opbouw vakbonden - Opbouw regionale netwerking - Dienstverlening - Alternatieve beleidsvoorstelling - Verhoogde burgerparticipatie in de organisatie van gezondheidsdiensten	- Toegepast onderzoekanalyses en vorming arbeidsthema's - Opbouw vakbonden - Opbouw regionale netwerking - Dienstverlening - Alternatieve beleidsvoorstelling - Verhoogde burgerparticipatie in de organisatie van gezondheidsdiensten

ACTIES WAARDIG WERK IN ZUIDELIJK AFRIKA TOEGELICHT

WAARDIG WERK VOOR DE VAKBONDSLEDEN EN LANDARBEIDERS IN MOZAMBIQUE

De groei van het BBP in Mozambique bleef stevig in 2011 met een gemiddeld van 7,4% per jaar. De gemiddelde inflatie was 11,7%. Maar net als in andere Zuid-Afrikaanse landen, lag de inflatie voor levensmiddelen meestal hoger dan de algemene inflatie. Dit treft arme gezinnen en werknemers meer dan de middenklasse. Terwijl de regering de subsidies voor levensmiddelen vermindert - de tarwesubsidie zal worden verlaagd met 25% - blijft de overheid zich richten op grootschalige megaprojecten als voornaamste ontwikkelingsstrategie.

De 'investeringsboom' is hand in hand gegaan met de informalisering van de werkgelegenheid. Werknemerscontracten via onderaannemers vallen niet onder de collectieve arbeidsovereenkomsten. Tegelijkertijd is er een stil verzet van de werkgevers om vakbonden toe te laten in de bedrijven. Het aanmoedigen van externe investeringen door de overheid is begonnen met een programma van economische hervormingen (douane procedures, legalisering van de arbeid makelaars, etc.) om de belastinggrondslag te verhogen. Door de hervormingen mogen kleine ondernemingen voor maximaal tien jaar werknemers inhuren met korte-termijncontracten of via arbeidsmakelaars. Dit ondermijnt het recht van werknemers om zich bij vakbonden aan te sluiten, en het recht op collectieve onderhandelingen en de IAO-verdragen 88 (organisatie van tewerkstellingsdiensten) en 97 (verplaatsing van werkgelegenheid).

Een recent onderzoek (2011) door CONSILMO-R in de vier centrale provincies in Mozambique (Tete, Sofala, Manica en Zambezia) geeft aan dat 32 procent van de meer dan 37.000 werknemers vakbondsleden zijn. Slechts een op de drie ondernemingen hebben een arbeiderscomité. De economische boom in Mozambique laat de vakbonden achter in hun zoektocht naar het oprichten en vormen van arbeiderscomités.

De regering legt de nadruk op het organiseren van arbeiderscomités met minstens een eerste introductie van de Arbeidswet. De nadruk op het massaal verspreiden van de arbeiderscomités heeft twee doelstellingen. Ten eerste moeten werknemers een idee krijgen van wat hun rechten zijn en, misschien nog belangrijker, biedt het minimale voorwaarden voor de vakbonden om te onderhandelen met de werkge-

vers. Dit laatste voorkomt dat kleine twisten eindigen in grote en meer ernstige confrontaties. De bevordering van de arbeidsvrede is voor de regering een belangrijk punt in hun zoektocht naar buitenlandse investeerders.

De wet om vakbonden toe te staan in de openbare diensten is nog steeds niet door het parlement aangenomen. Dit maakt het onmogelijk voor vakbonden om te mobiliseren in de sector waar het grootste deel van de beroepsbevolking werkzaam is. Toch, steeg het lidmaatschap van de tot 123.000 in 2011, dit is 60% van alle werknemers die formeel, fulltime contracten hebben buiten de openbare dienstensector.

De invoering van een nieuwe berekening voor het definiëren van de lonen per sector heeft ertoe geleid dat de werknemers in de bosbouw iets hogere lonen hebben dan degene die actief zijn in de agrarische sector als geheel.

Ondanks de formele afspraken op nationaal niveau negeren veel werkgevers nog steeds de wet. CONSILMO vermeidt het gebruik van dwang- en kinderarbeid in sommige bedrijven. Regering arbeidsinspecteurs treden vaak niet op tegen de soms vreselijke arbeidsomstandigheden. Tot nu toe zijn er veel werknemers die weigeren om de 'hygiëne en veiligheid commissies' aan te stellen in de ondernemingen.

REALISATIES OTM EN CONSILMO

Mozambikaanse vakbonden zijn zeer actief in de tripartiete Arbeidsadviescommissie (CCT) en in de opdracht om samen met de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) een Country Paper voor te bereiden over een nationale strategie voor waardig werk. OTM-CS neemt deel aan de Arbeidsarbitragecommissie (Comal) die zich bezighoudt met 6870 gevallen van arbeidsconflicten in 2011. OTM en CONSILMO-CS hebben opgemerkt dat de communicatie en de relatie tussen de twee koepels is verbeterd door middel van gezamenlijke activiteiten in de Labouradviescommissie (CCT) en de commissie die de IAO Country Paper voorbereidt.

Vakbonden ondertekenden 240 nieuwe CAO's en 278 bestaande overeenkomsten werden vernieuwd. Naast het loon zijn de volgende onderwerpen belangrijk in het overleg tussen vakbond en werkgever: toegang tot gezondheidszorg en medicijnen, huisvestingsubsidies, ondersteuning bij begrafenissen, studiebeurzen en de organisatie van crèches. Steeds

meer vrouwen bekleden belangrijke posities binnen de vakbonden. De helft van de leden die betrokken zijn bij sectoronderhandelingscomités zijn vrouwen, vergeleken met slechts een vijfde in 2008. Alle onderhandelingscomités op bedrijfsniveau hebben vrouwelijke vertegenwoordigers.

Loononderhandelingen resulteerden in een gemiddelde loonsverhoging van 19%, de hoogste stijging ooit onderhandeld sinds 2008. De laagste lonen (77 dollar/maand) worden betaald in de landbouw en de hoogste (204 dollar/maand) in de financiële sector. Voedselprijzen zijn echter veel sneller gestegen dan andere consumptiegoederen en werkgevers negeren nog steeds de arbeidswetten. Er zijn gevallen waarin werkgevers geen sociale bijdragen doorgeven aan het nationale instituut voor sociale diensten, waardoor arbeiders geen verzekering hebben wanneer ze ziek worden.

CONSILMO-REGIONALE

CONSILMO-R organiseerde opleiding over arbeidsrecht (47 deelnemers), hygiëne en veiligheid op het werk in vijf ondernemingen in de provincie Zambezia (100 deelnemers) en Chimoio (25 deelnemers). CONSILMO-R deed onderzoek (2011) in de vier centrale provincies in Mozambique (Tete, Sofala, Manica en Zambezia) waaruit blijkt dat 32 procent van de meer dan 37.000 werknemers, vakbondsleden zijn. Het vrouwencomité van CONSILMO - COMUTRA - begon te onderhandelen om vrouwen tijd en een bepaalde plaats te geven om hun baby's te voeden tijdens de werkuren.

EVOLUTIES EN BIJSTURINGEN

De **fos**-ondersteuning bestaat uit begeleiding van de vakbonden in de analyse en de planning van bepaalde acties alsook de rapportering daarvan. Dit is een tijdrovende taak en hoewel er enige vooruitgang is geboekt bij de planning en budgettering is er nog weinig vooruitgang geboekt bij het toezicht en de opvolging van de resultaten van hun activiteiten in de ondernemingen. Dit is te wijten aan een aantal factoren: (i) organisaties in Mozambique zijn niet bekend met resultaatgericht management, het idee van het leren door middel van monitoring is compleet nieuw voor hen; (ii) mogelijkheid dat indien niet veel is bereikt dit ernstige gevolgen kan hebben voor de betrokken personen; (iii) 'monitoring' wordt meestal gedaan door bezoeken ter plaatse van een zeer algemene aard (iv) ten slotte en als gevolg van de hiervoor genoemde redenen is er geen rigoureuze systeem van monitoring en het kan niet worden ingevoerd, tenzij er toestemming is van de centrale organen in de vakbond. Dit is een indicatie van hoe overdedreven gecentraliseerd beheer een negatieve invloed kan hebben op de creativiteit binnen een organisatie.

Er was trage vooruitgang om partners te overtuigen van de noodzaak om te kijken naar de verschillende mogelijkheden om meer financieel zelfbedruipend te worden. CONSILMO heeft in 2011 uiteindelijk besloten om een interne commissie samen te stellen die moet kijken naar de financiële levensvatbaarheid van de vakbond op lange termijn. De vakbonden keken naar de mogelijkheid van een verhoging van de le- denbijdrage als eerste manier om de inkomsten te verbeteren. OTM heeft daarom besloten om de le- denbijdrage te verhogen tot 1% van het loon. Vak- bonden krijgen ook een bijdrage van de overheid, maar het is moeilijk om precies te zijn hoeveel dat bedraagt. Andere potentiële inkomstenbronnen ziet men in de revitalisering van de vakbondsinfrastruc- tuur en andere donoren. Voor dit laatste moeten de vakbonden hun capaciteit in projectformulering en

-uitvoering verbeteren. **fos** heeft aangeboden om de vakbonden daarin bij te staan.

De verbetering van de rol en positie van vrouwen en jongeren in de vakbonden is een voortdurend doel van het **fos** programma. **fos** heeft deelgenomen aan twee workshops voor vrouwen en jongeren in 2011. De workshops werden bijgewoond door 20 tot 25 jonge vakbondsleden. Een aantal van de workshops zijn meer participatief met mogelijkheden voor de jeugd om te discussiëren over hun ervaringen. De me- thodologie van deze sessies is echter nog steeds meer dat van een seminar, het gesprek- en luistertype, dan dat van een echte workshop. **fos** is dan ook gevraagd door CONSILMO om te helpen bij het introduceren van methodieken die een informelere manier van informatie-uitwisseling bevorderen. **fos** onderhandelt momenteel met CONSILMO op nationaal niveau om praktische manieren te identificeren om de resultaten van vorming in bedrijven op te volgen.

REALISATIES

SINTAF organiseert werknemers in de landbouw, met inbegrip van werknemers in de bosbouwsector. SIN- TAF heeft vooruitgang geboekt op centraal niveau. In 2011 werd een nieuw loonberekeningssysteem in- gevoerd dat minimumloon en voorwaarden vastlegt voor elke agrarische sector. SINTAF is ook uitgeno- digd om te zetelen in de Coördinerende Raad van het Ministerie van Landbouw om de arbeidsproblemen in de agrarische sector aan te pakken.

Een positieve ontwikkeling in 2011 is de introductie van een nieuwe collectieve-onderhandelingsmodel door SINTAF. Dit model is vastgesteld op basis van de onderhandelingen met CITRUM, een fruitteeltbedrijf in de provincie Maputo. Het model is al voorgesteld aan tien andere fruitplantages in Maputo en Gaza. De eerste reactie van de werkgevers was positief. De inhoud van de CAO in dit model is flexibel en kan worden aangepast aan wat uit de onderhandelingen komt. Het was interessant om te merken dat werk-

WAARDIG WERK IN NAMIBIE

Op het politieke front kende Namibië een relatief rus- tig jaar. Er vonden geen belangrijke verkiezingen of politieke verschuivingen plaats. Namibië registreerde een economische groei van 4% in het bruto binnen- lands product (BBP), maar dit vertaalde zich niet in een stijging van het reële inkomen voor werknemers. Het effect van de wereldwijde economische crisis is nog steeds voelbaar. De overheid reageerde hierop met het aankondigen van een 'gericht interventie- programma voor werkgelegenheid en economische groei' (TIPEEG), dat was bedoeld om de groeiende werkloosheid (naar schatting als 51%) een halt toe te roepen.

Over het algemeen is het economisch beleid van de overheid door de jaren heen grotendeels neoliberal geweest en gericht op het aantrekken van buiten- lands kapitaal zonder te kijken naar het effect daar- van op het scheppen van waardig werk. 2011 werd afgesloten met een internationale conferentie om Namibië aantrekkelijk te maken voor investeerders.

Het ledental van vakbonden in Namibië is afgeno- men als gevolg van werkloosheid, massale bezuni- gingen, bedreigingen van internationale bedrijven om te verhuizen naar landen met lagere arbeids- kosten, het onvermogen van de vakbonden zelf om jongeren aan te trekken en interne ruzies binnen de vakbondsleiding. Vakbonden in Namibië blijven diep verdeeld en blijven organisaties als LaRRI nodig heb- ben om te bemiddelen en discussie op te starten over de strategische richting om de eenheid te verbete- ren. Zeer weinig activiteiten werden uitgevoerd door de Nationale Unie van de Namibische werknemers (NUNW). Ze verliest veel van haar leden in 2011 als gevolg van een machtsstrijd na het congres in 2010. NAFWU opereerde los van de federatie als gevolg van een verschil in persoonlijke politieke oriëntaties. Zelfs de latere benoeming van de NAFWU secretaris- generaal als plaatsvervangend secretaris-generaal van NUNW heeft niet geholpen om de kloof te dich- ten. Toch zal dit waarschijnlijk leiden tot een nieuwe dynamiek zodra een nieuwe NAFWU-leiding wordt verkozen tijdens het congres in 2012.

Syndicalisme in Namibië is altijd door mannen gedo- mineerd. Vrouwen zijn bijna onzichtbaar in de leider- schapstructuren. Deze situatie werd duidelijk bevestigd door de ALRN-studie van 2010 over de rol van vrouwen in de vakbonden. Het onderzoek wees op de sociaal- culturele factoren die een belemmering zijn voor een meer dominante rol van vrouwen in de vakbonden.

In 2011 keurde het IAO een verdrag goed over huishoudpersoneel. De erkenning van een nieuwe reeks van internationaal aanvaarde normen voor deze groep kwetsbare werknemers biedt zeer nuttige instrumenten voor LaRRI en NAFWU bij hun inspanningen om de organisatie van het huishoudpersoneel te versterken.

NAFWU

REALISATIES

Het ledenaantal van NAFWU is langzaam toegenomen tot 6407, waarvan 40% vrouwen. NAFWU is erin geslaagd om de media op een zeer effectieve manier te gebruiken om boerderij-uitzettingen en schending van arbeidersrechten publiek te maken. De NAFWU-radioprogramma's hadden in 2011 als resultaat dat meer landarbeiders contact opnamen om informatie te krijgen over hun rechten. Als gevolg van een personeelstekort richtte NAFWU slechts één leiderschapstraining in voor vakbondsafgevaardigden over de praktijk van onderhandelingen. Inmiddels hebben ongeveer 30% van de huidige vakbondsafgevaardigden een opleiding van NAFWU gekregen en lijken vakbondsafgevaardigden op de druivenplantages vrij goed uitgerust om zelf onderhandelingen te voeren. Ook werden in 2011 drie nationale workshops georganiseerd over gezondheid en veiligheid en over de procedures bij disciplinaire hoorzittingen.

NAFWU onderhandelt nog steeds over het nationale minimumloon en nam deel aan de NALF (Namibië Landbouwarbeid Forum). Daarop worden arbeidssaken besproken en aanbevelingen geformuleerd en voorgesteld aan de overheid. Gesprekken met het ministerie van arbeid over de noodzaak van een minimumloon voor houtskoolwerknemers - waarin NAFWU het voortouw neemt - bleven zonder succes in 2011. Genderrelaties blijven een kritiek punt binnen NAFWU. Door *fos*-bemiddeling is NAFWU in 2011 gestart om jonge vrouwen te verbinden met de SAFWN Women's Group voor mentoring en coaching.

EVOLUTIES EN BIJSTURINGEN

De organisatieversterking door *fos* richtte zich in 2011 in het bijzonder tot NAFWU. Een externe evaluatie van NAFWU in opdracht van *fos* diende om de prioriteiten te identificeren voor organisatieontwikkeling. De referentietermen voor deze evaluatie zijn opgesteld door *fos* en NAFWU samen. Dit betekent dat *fos* samen met LaRRI ondersteuning geeft aan NAFWU om aanbevelingen uit te voeren. De evaluatie kwam met bemoedigende voorbeelden van

NAFWU-successen, identificeerde beperkingen en formuleerde aanbevelingen voor de toekomstige capaciteitsopbouw van NAFWU. De evaluatie maakt deel uit van de globale en regionale evaluatie van het waardig-werkprogramma tijdens de programmacycclus 2011-2013.

De benoeming van de secretaris-generaal van NAFWU als plaatsvervangend secretaris-generaal van NUNW liet een leegte achter in de landarbeidersvakbond. Er is op dit moment niemand met voldoende capaciteiten om deze positie over te nemen. Toch heeft de benoeming de werknemers in de landbouwsector de kans geboden om na te denken over de toekomst van en het goed bestuur binnen NAFWU. De evaluatie dringt sterk aan op het organiseren van een NAFWU-congres om de democratie en de geloofwaardigheid binnen de vakbond te versterken.

Gezien de beperkte capaciteit van de vakbond heeft *fos* haar bezorgdheid geuit over NAFWU-deelname aan het organiseren van het huishoudpersoneel. Een van de aanbevelingen van de evaluatie was dan ook dat NAFWU het organiseren van huishoudpersoneel zou overlaten aan NUNW om zich zo op de rechten van landarbeiders te kunnen concentreren. In 2011 heeft LaRRI samen met NAFWU opleidingen georganiseerd voor de leden van NDAW Workers Union in basisvakbondsorganisatie om de autonomie van NUNW voor te bereiden.

LARRI EN ALRN

REALISATIES

In 2011 deed LaRRI een studie naar sociale bescherming in Namibië in het kader van ALRN. De studie wees uit dat sociale zekerheid in Namibië bestaat uit twee grote fondsen: publieke en private financiering. Het omvat een scala aan staattactieprogramma's die beschermen tegen sociale risico's en armoede. De grote uitdaging is dat dit programma van sociale bescherming gericht is op formele arbeid, met financiering uit de bijdragen van werkgevers en werknemers. Arbeiders in de informele sector vallen buiten de formele sociale bescherming, tenzij ze gepensioneerd of mindervalide zijn.

In 2011 publiceerde ALRN de studie 'Vrouwen in Vakbonden' die in 2010 werd uitgevoerd door 8 ALRN-leden van in hun respectievelijke landen. Daarnaast voerden 12 leden van het netwerk in 2011 een onderzoek uit naar sociale bescherming in hun land. Het eindrapport over sociale bescherming in Afrika werd voltooid voor publicatie in oktober 2011. Twee

2014. Op basis van thema's die het strategisch plan vooropstelde, heeft de stuurgroep van het netwerk in 2011 een werkplan voor drie jaar vastgelegd. Een van de belangrijkste prioritaire gebieden in het plan is de zoektocht naar mogelijkheden om de lidorganisaties te versterken en zo te verzekeren dat er voldoende onderzoeks- en analysevermogen is voor de lidorganisaties om deel te nemen aan regionale studies. Een peer-review-mechanisme is een nieuw initiatief en een aantal workshops en trainingen werd uitgevoerd in 2011 om de capaciteit van individuele leden te verhogen.

De afgelopen drie jaar zijn heel uitdagend geweest voor *fos* om de samenwerking met ALRN op te bouwen, gezien het feit dat het secretariaat van het netwerk was gebaseerd buiten de regio, in Accra. De verhuus van het secretariaat naar *fos*-partner LEDRIZ in Harare eind van 2011 was dan ook een zeer positieve ontwikkeling en zal de betrokkenheid van *fos* in het netwerk zeker verbeteren.

EVOLUTIES EN BIJSTURINGEN

In 2011 was het behoud van medewerkers en het werven van geschikt personeel een uitdaging voor LaRRI. Dit beïnvloedde heel sterk het vermogen van de partner om alle geplande activiteiten uit te voeren. Medewerkers gerekruteerd door LaRRI maken vaak gebruik van de organisatie als een middel om de nodige ervaring op te doen en daarna goed betaalde overheidsposities in de private sector te bemachtigen. *fos* heeft reeds verschillende malen met de partner gesproken over mogelijke oplossingen van dit probleem maar er zijn vooralsnog geen gemakkelijke en effectieve oplossingen geïdentificeerd. LaRRI voegt al een clause toe aan contracten waarmee medewerkers zich voor een langere periode toezeggen zich aan LaRRI te binden maar dergelijke clausules hebben geen rechtsgeldigheid. Ook is LaRRI begonnen om vacatures regionaal te publiceren in de hoop onderzoekers aan te trekken van andere landen in de regio, zoals Zimbabwe, die mogelijk op meer lange termijn geïnteresseerd en geëngageerd zijn. Deze stappen hebben tot nu toe nog geen vruchten afgeworpen.

In 2011 heeft ALRN gewerkt aan een verbetering van de strategische planning voor de periode 2010-

WAARDIG WERK IN ZIMBABWE

De BBP-groei in 2011 in Zimbabwe wordt geschat op 7,8% dankzij de snelle expansie van de mijnbouw, export en landbouw. Zuid-Afrika blijft een belangrijke handels- en investeringspartner en ook China wint steeds meer aan belang. In Zimbabwe bleef ook in 2011 een multi-valuta-systeem in gebruik, maar er was een beperkt aanbod van vreemde valuta op de markt. Schamele lonen dwongen werknemers om een groter percentage van hun inkomen te besteden aan voedsel en andere basiconsumptiegoederen. Het gebrek aan kleinere dollardenominaties heeft ertoe geleid dat de lonen verder werden uitgehold. Winkels gebruiken producten zoals tomaten, lucifers, eieren, aardappelen, kaarsen, bananen, snoep, penen, potloden of vouchers in plaats van wisselgeld. De consument besteedt een goed deel van zijn loon aan deze ongewenste wisselgoederen. Mede hadden industrie en huishoudens te kampen met ernstige energie- en watertekorten.

De eenheidsregering deed tegenstrijdige nationale beleidsaankondigingen. Dit weer een bedreiging voor het economische herstel, vooral toen ZANU (PF), wanhopig op zoek naar een levensvatbare electorale gimmick, begon met 'empowerment' en 'economic indigenisation' als programma.

De beloofde salarisverhoging voor ambtenaren kwam er niet terwijl de prijzen van consumptiegoederen snel stegen. Het bereiken van de Armoededatumlijn (PDL) gekoppeld aan het minimumloon voor landarbeiders wordt met moeite gerealiseerd. Tijdens de verslagperiode is de PDL gestegen van 500 naar 550 dollar maar de lonen bleven hangen tussen de 150 dollar en de 200 dollar. Hoewel het concept van het koppelen van de lonen aan de PDL geaccepteerd is, verdienen geschoolde arbeidskrachten, zoals leerkrachten, ongeveer 250 dollar, of de helft van de PDL.

Landarbeiders verdienen op dit moment een minimumloon van 59 dollar per maand. De lage lonen dwalen de landarbeiders in armoede. Sommige producenten vermoeden de hoge productiekosten, met inbegrip van de loonkosten en het tekort aan contant geld als de belangrijkste oorzaken voor de niet-betaling van lonen of van te lage lonen. Daarnaast waren er zeer veel geschillen over de loononderhandelingen en werknemers moesten hun toelichting zoeken tot de rechter om zulke geschillen te beslechten.

Schendingen van arbeidsrechten werden vastgesteld,

zoals het betalen van lonen die lager zijn dan wat binnen de Nationale Raad voor de Werkgelegenheid (NEC) werd onderhandeld en soms fysiek geweld in de vorm van mishandeling.

Het werk van de IAO-onderzoekscommissie in Zimbabwe (2009) heeft geholpen om het geweld tegen de vakbonden te verminderen. De regering heeft ingestemd om de zeven aanbevelingen van de IAO-Commissie uit te voeren en is momenteel bezig de arbeidswet, de ambtenarenwet en de wet over openbare orde en veiligheid in overeenstemming te brengen met de IAO conventies 87 en 98. Momenteel is er opleiding aan de gang van belangrijke officiële instellingen over rechten, zoals de vrijheid van vereniging, collectieve onderhandelingen, de burgerlijke vrijheden en de mensenrechten, net zoals opleiding over de rechtsstaat en de rol van de rechtbanken, in het bijzonder de arbeidsrechtbank. Maar een aantal zaken uit het IAO-rapport werden nog niet aangepakt.

GAPWUZ

REALISATIES

Het aantal operationele afdelingen van GAPWUZ blijft 64 zoals in 2010. De partner kon niet uitbreiden gezien de minimale toename in het aantal leden. Afdelingen kregen vorming over de rechten van werknemers (1 workshop), over beleid (1 workshop) en over collectieve onderhandelingen (8 workshops voor 171 activiteiten). GAPWUZ stelt dat het doel om 50% vrouwen bij de leden te hebben, niet realistisch is gezien het lang duurt voordat overtuigingen van mensen veranderen. Het doel van GAPWUZ is om meer te werken aan processen die tot deze veranderingen in overtuiging bij mannen en vrouwen kunnen leiden waardoor vrouwen uiteindelijk ook beter vertegenwoordigd kunnen worden. Drie loonovereenkomsten werden getekend met betere werknemersvergoedingen voor huisvesting, energie, brandstof en transport.

De vakbond ontvangt talrijke verzoeken van ondernemingsraden om te onderhandelen voor de verbetering van de arbeidsomstandigheden. GAPWUZ werkt aan een ontwerpdocument voor 'Gezondheid en Veiligheid' dat moet dienen als gids om de gezondheid en veiligheid te verbeteren voor de landarbeiders. Er werden vijf ondernemingsraadskoordinen gerealiseerd. Voorstellen waarvan de voorwaarden voorgesteld door de werkgever niet voldeden aan de arbeidspraktijken onderschreven door de vakbond, werden verworpen.

GAPWUZ kent de laagste ledentoeename in de regio als

gevolg van de aanhoudende intimidatie op de boerderijen. Een evaluatie van het effect van de GAPWUZ-vormingsactiviteiten zal plaatsvinden in 2012 in plaats van in 2011 zoals eerst was voorzien. Het onderzoek naar de arbeidsomstandigheden in vijf agrarische sectoren door LEDRIZ en GAPWUZ werd ook uitgesteld omdat GAPWUZ in 2011 prioriteit wilde geven aan de opbouw en versterking van haar structuren en de prioriteit voor LEDRIZ in 2011 uitging naar de publicatie van het boek 'Beyond the Enclave' met ANSA.

EVOLUTIES EN BIJSTURINGEN

De algemeen secretaris van GAPWUZ, Gertrude Hambira is in 2010 gevlucht en blijft in een soort ballingschap. De communicatienetwerken van GAPWUZ zijn voortdurend onder toezicht van de veiligheidsdiensten en het wordt nog steeds niet veilig genoeg geacht voor Mw. Hambira om naar Zimbabwe terug te keren. Het blijft ook nog steeds moeilijk voor GAPWUZ om landarbeiders te organiseren. Ook is het CAO-proces binnen de agrarische sector niet gespaard gebleven van politisering. In sommige gevallen hebben werkgemers, hooggeplaatste leden van ZANU-PF, het overgenomen minimumloon niet betaald. Sommige werkgevers hebben geprobeerd zich terug te trekken uit de National Employment Council (NEC). Het ministerie van Arbeid vertraagt bewust de publicatie van de lonen om zo de arbeidskosten te drukken.

ZCTU

REALISATIES

De actieve deelname aan regionale en internationale netwerken met andere vakbonden verzekerde ZCTU van de nodige solidariteit om te lobbyen voor de oprichting van de IAO-onderzoekscommissie. Het gebruik van het sociale-dialogplatform hielp ZCTU bij het succesvol lobbyen om de belastingvrije drempel van de personenbelasting omhoog te trekken van 180 dollar tot 225 dollar. De ZCTU heeft ook protest aangekondigd bij het ministerie van Financiën d.m.v. een reeks particuliere en openbare vergaderingen en is er

zo in geslaagd om input te leveren voor de nationale begroting van 2011. Dit ligt echter nog steeds ver onder de ZCTU-eisen en -aanbevelingen om de belastingvrije drempel op te trekken naar 505 dollar in lijn met de Armoededatumlijn van 2011.

EVOLUTIES EN BIJSTURINGEN

Een van de belangrijkste uitdagingen voor ZCTU en GAPWUZ is het ontbreken van effectmeting met betrekking tot trainingen. Hoewel dit wel als indicator werd geformuleerd bij de opmaak van het programma, vonden er in 2011 nog geen concrete stappen plaats in deze richting. In 2012 zal fos zich in Zimbabwe vooral richten op de ondersteuning van GAPWUZ, middels vorming over PME. Hiernaast zal de aandacht gaan naar het identificeren van effectmeting van training door ZCTU en GAPWUZ met de ondersteuning van LEDRIZ.

LEDRIZ

LEDRIZ ziet sterk de noodzaak om samen te werken met lokale basisorganisaties om de campagne rond de handhaving van arbeidsrechten te kunnen opvolgen. De studie over de vier pijlers van het IAO-waardig-werkprogramma in Zimbabwe, uitgevoerd door LEDRIZ tijdens het vorige programma, is nuttig om de implementatie van activiteiten gericht op verbetering van de vier pijlers van waardig werk op nationaal niveau op te volgen. De trainingsbrochure die werd opgesteld op basis van deze studie, werd bijgewerkt in 2011 en zal worden gepubliceerd in 2012.

In 2011 organiseerde LEDRIZ met succes een workshop over collectieve onderhandelingen en de waardig-werkagenda voor leden van GAPWUZ. LEDRIZ is van plan om in samenwerking met ZCTU en GAPWUZ verder onderzoek doen naar de status van de landarbeiders in Zimbabwe en dit plan zal meer in detail worden uitgewerkt in 2012. LEDRIZ verrichte onderzoek in het kader van het ALRN. In 2011 werd ook de studie over sociale bescherming in Zimbabwe afgerond en startte de partner met onderzoek voor de

studie naar vakbondsdiensten.

LEDRIZ bleef ook in 2011 een cruciale rol spelen in de ondersteuning van zowel GAPWUZ en ZCTU. LEDRIZ presenteerde een kritiek op het voorstel voor de nationale begroting van 2012 aan de ZCTU-leiders en -departementshoofden als onderdeel van de capaciteitsopbouw in beleidsanalyse. Daarnaast heeft LEDRIZ ZCTU bijgestaan om de controverseele indigenisatiewet kritisch te beoordelen. Om landarbeiders meer bewust te maken van de waardig-werkagenda organiseerde LEDRIZ opleidingen voor boerderij committees in de beginselen van waardig werk en collectieve onderhandelingen. De training was ook gericht het vergroten van kennis om zo beter geïnformeerde beslissingen te kunnen nemen in de onderhandeling van collectieve arbeidsovereenkomsten en om arbeiders op de werkvloer evenals de NEC effectiever te kunnen engageren bij collectieve arbeidsovereenkomsten.

ALTERNATIVES TO NEO-LIBERALISM IN SOUTHERN AFRICA (ANSA)

REALISATIES

De studie 'Beyond the Enclave', gepubliceerd door ANSA in nauwe samenwerking met LEDRIZ, onderzoekt aspecten zoals werkgelegenheid en arbeidsrechten, sociale diensten en sociale dialoog in Zimbabwe. Het boek werd gelanceerd door de minister-president van Zimbabwe, Dhr. Morgan Tsvangirai, en de vice-premier, Dhr. Arthur Mutambara. De president van Zimbabwe, Robert Mugabe schreef een officiële brief om zich te verontschuldigen voor zijn afwezigheid vanwege een officiële dienstreis in Equatoriaal Guinea. De bijeenkomst werd bijgewoond door veel vertegenwoordigers van middenveldorganisaties uit de regio. Ten gevolge van de lancering van de studie ontving ANSA steeds meer vragen van de overheid, politieke partijen, de privé-sector en ngo's over de ANSA-principes. Ook was er in Zimbabwe een verandering in bewoording waar te nemen bij politici die meer spraken over 'pro-poor', inclusieve en door de bevolking gedreven ontwikkeling. Een goed voorbeeld hiervan is de aankondiging van het nationaal budget door de minister van Financiën, Tendai Biti. De minister erkende voor het eerst de duale aard van de Zimbabweaanse economie en de noodzaak van een budget dat 'pro-poor' is. Ook tijdens een bijeenkomst van 13 parlementaire commissies die werd georganiseerd door ANSA samen met LEDRIZ en ZCTU, ontwikkelde zich een interessant debat. Parlementairen van verschillende partijen gingen de discussie aan over de vraag of de huidige politiek van indigenisatie in overeenstemming is met de ANSA-benadering.

Een andere belangrijke stap voor ANSA in 2011 was de publicatie van het ANSA-boek in het Frans. Ook organiseerde ANSA een regionale onderzoeksbijeenkomst om richtlijnen te ontwikkelen voor twee nieuwe onderzoeken naar de effecten van de globale financiële crisis en klimaatverandering. Er werd hier-naast gesproken over mogelijke lobby en advocacy interventies in navolging van de onderzoeken. Tot slot werd de ANSA website in 2011 vernieuwd en opende de partner een twitteraccount en facebookpagina.

EVOLUTIES EN BIJSTURING

In 2010 vond een externe evaluatie plaats bij ANSA en die kwam tot een aantal zeer concrete aanbevelingen, zoals de aanwerving van meer personeel en de uitbreiding van advocacy en lobby activiteiten door het secretariaat. In 2011 was het een uitdaging om hieraan opvolging te geven. De aanbevelingen maakten een groter budget noodzakelijk terwijl de meeste donoren gedurende het jaar juist minder fondsen ter beschikking stelden. Op basis van de evaluatie paste ANSA haar strategisch plan en budget voor 2011-2015 aan. Strategieën werden ontwikkeld om meer ANSA-activiteiten te implementeren door nationale en regionale partners, gebruikmakend van het budget van deze partners. Het herziene strategisch plan werd gepresenteerd tijdens een stakeholderbijeenkomst in Amsterdam waaraan ook fos deelnam.

WAARDIG WERK IN ZUID-AFRIKA

Hoewel het BBP van Zuid-Afrika in 2011 groeide met 3,1%, kan dit niet vertaald worden in grotere welvaart voor de meeste Zuid-Afrikansen gezien de voedselprijzen in 2011 stegen met 4,1%. Terwijl Zuid-Afrika tot de midden-inkomenlanden wordt gerekend leeft de helft van de bevolking van ongeveer 48 miljoen mensen nog steeds van minder dan 2 dollar per dag. Bijna 15 miljoen zijn mensen afhankelijk van het systeem van sociale bescherming dat in kleine inkomenssubsidies voorziet voor de meest kwetsbaren. Openbare protesten tegen slechte dienstverlening en stakingen voor betere lonen waren ook te zien in 2011 als gevolg van de stijgende levenskosten en het gebrek aan werkgelegenheid. De werkloosheid in Zuid-Afrika is gemiddeld 40% (volgens de bredere definitie van werkloosheid), maar bereikt 60-80% op het platteland en in de arme provincies.

De globale economische crisis wordt nog steeds ge-

voeld in de agrarische sector. Sommige boerderijen gingen failliet en landarbeiders werden ontslagen. Boerderijen werden ofwel verkocht aan nieuwe eigenaars, wat resulteerde in veranderde arbeidsvoorwaarden, of bedrijven werden volledig geherstructureerd. De inflatie leidde tot ernstige problemen voor landarbeiders op vele gebieden. Landarbeiders hebben steeds meer moeite om hun gezinnen te voeden. Sommige landarbeiders betalen ruim 30% van hun loon aan elektriciteitskosten. Sanitaire omstandigheden op de bedrijven laten nog steeds veel te wensen over en landarbeiders leven vaak in vochtige en koude omstandigheden wat leidt tot wijdverbreide tuberculose.

Arbeidsmakelij staat nog steeds ter discussie in Zuid-Afrika en de vakbonden blijven bij de overheid pleiten voor een compleet verbod. Vrouwen worden het meest getroffen door slechte arbeidsomstandigheden ten gevolge van tewerkstelling door bemiddelaars. In sommige gevallen worden vrouwelijke landarbeiders ontslagen en direct weer voor hetzelfde werk aangenomen via arbeidsbemiddelaars zodat ze alle eerder verworven rechten verliezen.

In mei 2011 gingen de Zuid-Afrikansen naar de stembus voor lokale verkiezingen. Het ANC kwam met 63,7% van de stemmen uit de bus als winnaar, terwijl de belangrijkste oppositiepartij, de Democratische Alliantie (DA) 21,8% van de stem kreeg. Het ANC zag zijn percentage dalen, terwijl de DA meer stemmen kreeg in vergelijking met de laatste verkiezingen. De DA is aan de macht in de West-Kaaprovinsie sinds de laatste provinciale verkiezingen. Het merendeel van de boeren in de provincie ondersteunen de DA en dit is zeker in het voordeel van Agri-SA, de werkgeversorganisatie in de agrarische sector. Dit heeft geleid tot negatieve gevolgen voor de rechten van landarbeiders.

SIKHULA SONKE (SISO)

REALISATIES

In 2011 sloot SISO 35 loonspraken en 20 nieuwe erkenningsovereenkomsten af. De leden van de vakbond verkozen nieuwe leiders tijdens een congres in september. Om de communicatie binnen de vakbond te verbeteren, ont-moeten de leden van verschillende afdelingen elkaar tweemaandelijks en vergaderde de NEC maandelijks.

SISO-ledenaantal steeg van 4.661 in 2010 tot 5.479 in 2011. SISO kon geen nieuwe afdeling oprichten zoals aanvankelijk in het programma was

voorzien omdat de partner geen extra boerderij in het doelgebied wist te organiseren (een afdeling is samengesteld uit twee boerderijen). Wel werden er 15 nieuwe boerderijcomités opgericht en opgeleid in diverse disciplines, werden er 80 vakbondsafvaardigden opgeleid in de verwerking van erkenningsovereenkomsten en collectieve onderhandelingen en werden er 35 vakbondsafvaardigden gevormd over de rechten van werknemers. SISO-leden versterkten ook in 2011 hun capaciteiten door het volgen van extern aangeboden cursussen. Twee leden namen deel aan de 'globalisation school' van ILRIG en vier leden aan de Khanya College Winter School. Het resultaat van de training werd angetoond door succesvolle juridische interventies op bedrijfsniveau waar 4 van de 5 zaken werden afgehandeld door vakbondsafvaardigden voordat deze de CCMA bereikten. SISO, als lid van de 'Farm Worker Rights Coalition', legde in 2011 het gebrek aan arbeidsrechten door arbeidsmakelij voor aan de vice-president van Zuid-Afrika. De overheid propageert strengere wetgeving van de arbeidsbemiddeling in plaats van een verbod en de vakbonden zijn dan ook van plan tot collectieve actie over te gaan in 2012 onder leiding van COSATU.

SISO heeft in 2011 ook deelgenomen aan verschillen-de radio- en tv-programma's waarin aandacht werd besteed aan de benarde situatie van landarbeiders.

EVOLUTIES EN BIJSTURINGEN SISO

fos-ondersteuning voor Sikhula Sonke is gebaseerd op de gezamenlijke overtuiging dat vakbonden verschillende benaderingen in overweging moeten nemen om arbeiders effectief te kunnen organiseren

met het oog op het toenemende aantal informele arbeiders en seizoenarbeiders. Terwijl de meeste vakbonden er nog traditioneel voor kiezen om naams arbeiders te onderhandelen, is SISO's aanpak gericht op het vergroten van de capaciteit van arbeiders om zelf eigen strategieën te ontwikkelen en om zelf rechtstreeks te onderhandelen met werkgevers voor betere arbeids- en leefomstandigheden. Dele-ges, syndicale leiders en arbeiders in het algemeen leren hun sociale rechten en arbeidsrechten kennen tijdens workshops en informatiesessies en arbeiders worden direct betrokken bij disciplinaire hoorzittingen en CAO-onderhandelingen. Zo wordt de kennis verspreid binnen de vakbond, is de vakbond minder afhankelijk van enkele goed geïnformeerde individuen en staan arbeiders heel direct in contact met de vakbondactiviteiten en doelstellingen.

SISO krijgt steun van ILRIG en de SAFWN, gefaciliteerd door *fos*, om een gedecentraliseerde 'bottom-up' aanpak te ontwikkelen. Het SISO-model van organiseren staat in schril contrast met de benadering van de meeste andere vakbonden in de regio die stevig vasthouden aan onderhandelingen die ze centraal aansturen. Men is het erover eens dat een meer gedecentraliseerde vorm van organiseren waarschijnlijk meer succesvol zal zijn gezien de arbeidsflexibilisering. Dit zet vakbonden aan om na te denken over andere vormen van dienstverlening aan leden. Het stimuleert ook bredere participatie en democratie binnen vakbonden, waardoor de vakbonden beter inspelen op de eisen van hun leden. Hoewel *fos* samen met partners als ILRIG en SAFWN de discussie over andere vormen van organiseren ook regionaal aanmoedigt, lijken andere landarbeidersvakbonden in tegenstelling tot SISO nog niet de stap van theorie naar praktijk te kunnen maken. *fos* zal SISO verder ondersteunen door training in PME en het faciliteren van een organisatorische zelfevaluatie met als doel een capaciteitsontwikkelingsplan te formuleren.

INTERNATIONAL LABOUR RESOURCE AND INFORMATION GROUP (ILRIG)

REALISATIES

ILRIG streeft naar het versterken van actieve, democratische, gendergoelieve vakbonden van arbeiders met lage inkomens. In 2011 organiseerde ILRIG de jaarlijkse Globalisation School. Vakbonden en andere organisaties die werken met uitgesloten groepen kregen er de gelegenheid elkaar te ontmoeten en te leren over de globalisering, de gevolgen ervan en

hoe te reageren op de uitdagingen. In 2011 ondersteunde ILRIG SISO met een training over strategieën van organiseren. ILRIG heeft zich eveneens voor de SAFWN-suikercampagne sterk gemaakt door middel van onderzoek over de suikerindustrie. Hiernaast versterkte de partner zijn relatie met progressieve vakbonden, zoals SAMWU, GIWUSA en NUMSA.

SOUTHERN AFRICA REGIONAL FARM WORKERS NETWORK (SAFWN)

REALISATIES

In 2011 rondde het SAFWN haar inventarisatie van landarbeidersvakbonden in de regio af. De leden van het netwerk kwamen eenmaal bijeen en bespraken de resultaten van het onderzoek over landarbeiders in de suikersector binnen de SADC-regio. Dit onderzoek zal de basis vormen voor de suikercampagne in 2012 en 2013. De suikercampagne van het SAFWN heeft agrarische vakbonden binnen de regio samen weten te brengen zodat er gesprekken kan worden met één stem tegen de suikermultinationals. ILRIG heeft een zeer belangrijke rol gespeeld in 2011 in het uitvoeren van onderzoek naar de suikersector en de bevindingen zullen worden gebruikt in de campagne.

Leden van de SAFWN Women Reference Group kwamen ook bijeen en bespraken een programma om vrouwen binnen landarbeidersvakbonden mentoring en coaching te geven om hen zo klaar te stellen voor leidinggevende posities ofwel om vrouwen die al in dergelijk posities zitten een forum te geven waarbinnen ze ervaring kunnen uitwisselen. Het aantal vrouwen in leidinggevende posities binnen landarbeidersvakbonden in de regio is op dit moment nog steeds zeer minimaal.

EVOLUTIES EN BIJSTURINGEN

De belangrijkste uitdaging voor het SAFWN blijft om lidorganisaties actief betrokken te houden bij haar activiteiten. Het netwerk heeft de neiging om inactief te worden zonder de actieve tussenkomst en de start van activiteiten door het secretariaat. Er is weinig interactie over netwerkactiviteiten onder de leden en ze nemen weinig initiatief. Communicatie in de regio blijft een uitdaging en maakt actieve interactie moeilijk. Dit geldt ook voor de activiteiten van de Women's Reference Group. *fos*-ondersteuning was in 2011 gericht op het bespreken van kwesties in verband met de institutionele ontwikkeling en hoe ledenparticipatie kan worden vergroot. Dit zullen ook aandachtspunten blijven voor 2012.

De kans is klein dat je ooit al van Tongaat-Huileet en Illovo Sugar hebt gehoord. Toch heb je wellicht al iets gegeten of gedronken met de suiker die zij produceren. Beide Zuid-Afrikaanse bedrijven hebben namelijk naam gemaakt als goedkoopste suikerproducenten ter wereld. De sleutel tot hun succes: lage lonen. Het netwerk van landarbeidersvakbonden SAFWN, partner van *fos*, voert een campagne om de arbeidsvoorwaarden te verbeteren.

De suikerindustrie is een belangrijke sector in heel wat landen in het zuiden van Afrika en stelt er zeer veel mensen te werk, zowel op plantages als in fabrieken. Vijftien landen in de regio hebben samen een Suikerovereenkomst gesloten om hun handel te bevorderen en tegelijk hun binnenlandse markt te beschermen. Illovo Sugar heeft vestigingen in zes Afrikaanse landen, Tongaat-Huileet in vijf. Dat bedrijf is de grootste werkgever van Mozambique, na de overheid.

Roofbouw

Beide bedrijven worden op handen gedragen door de Zuid-Afrikaanse staat. Hun werkwijze valt het best te omschrijven als schamteloze roofbouw. Ze zijn schuldig aan het uitbuiten van werknemers, het overschakelen naar tijdelijke arbeid en milieuvervuiling. Een landarbeider bij Illovo in Malawi verdient omgerekend 33 euro per maand, in Zuid-Afrika is dat 132 euro per maand. Beide bedragen liggen onder de armoedegrens.

De schrijnende woon- en werkomstandigheden van de suikerarbeiders gaan ver terug in de tijd. De bedrijfsgronden werden gekocht van de koloniale overheid, gestolen land dus. De eerste arbeiders van beide bedrijven waren Indiërs die als slaven werden behandeld. Onder het apartheidregime, tot ver in de jaren '70, was het voor zwarte arbeiders bij wet verboden om bij een vakbond aan te sluiten. Tot op vandaag is de vervuiling enorm. In de townships rond de Illovo-raffinaderij in Durban is het aantal kankergevallen zeer groot.

Suikercampagne

De industrie is complex, de suikerbonzen zijn machtig. Daartegenover staan de vakbonden met beperkte middelen. Ze hebben echter een machtig wapen: solidariteit. De vakbonden van landarbeiders zijn immers verenigd in een zuidelijk Afrikaans netwerk, SAFWN genaamd, partner van *fos*. Samen voeren ze een 'suikercampagne', waarmee ze de solidariteit willen versterken, de solidariteit tussen de landarbeiders, maar ook met het brede publiek in Europa.

De campagne is in augustus vorig jaar van start gegaan met een onderzoek over de suikerarbeiders in de hele regio, met de bedoeling om een harmonisering van basisvoorwaarden af te dwingen. Er werden al interviews afgenomen in Zimbabwe, Malawi, Tanzania, Zuid-Afrika, Swaziland en Mozambique. De informatie komt in brochures terecht, bedoeld voor de leden en voor het grote publiek. Volgend jaar zal op veiligheid en gezondheid worden ingezet, en in 2013 is er vorming voorzien als derde fase.

Elijah Khodisang, coördinator van SAFWN, heeft de volgende visie voor ogen: "De campagne zal ervoor zorgen dat vakbonden beter in staat zijn om de arbeidersstrijd op te nemen en hun strategieën voor collectieve onderhandeling verbeteren. En de suikerarbeiders zullen kunnen werken in solidariteit met de arbeiders in onze regio en met die in de EU, zodat het brede publiek hen zal steunen."

Deze samenwerking tussen vakbonden uit verschillende landen is er mede dankzij *fos*. Regioverantwoordelijke Kwaku Acheampong verklaart: "Deze campagne is ontstaan uit een ontmoeting tussen landarbeidersvakbonden, die wij georganiseerd hebben. Wij zorgen ervoor dat onze partners uit verschillende landen elkaar kunnen ontmoeten en stimuleren de samenwerking tussen hen. Deze campagne is eigenlijk een concreet pilootproject. Het thema overstijgt het eigen land, en dat geeft de partners extra solidariteit en kracht."

ACTIES TOEGANG TOT GEZONDHEID IN ZUIDELIJK AFRIKA TOEGELICHT

TOEGANG TOT GEZONDHEID VOOR DE KLEINE LANDBOUWERS IN MOZAMBIQUE

De Mozambikaanse regering benadrukt het belang van gezondheidszorg maar blijft grotendeels afhankelijk van buitenlandse financiering voor de huidige, zeer beperkte gezondheidsdienstverlening. Mozambique besteedt ongeveer 5,7% van haar BBP aan gezondheid. Dit is een stijging van 0,7% sinds 2006 en blijft ver achter bij de 15% van de jaarlijkse begroting die wordt aanbevolen in de Abuja-verklaring (2001). De moeder- en kindersterfte-indicatoren blijven schokkend en zijn respectievelijk 138/1000 en 520/100 000. Dit in vergelijking met ongeveer 5/1000 en 8/100 000 in België (WHO 2011). De levensverwachting blijft laag met 51 jaar voor mannen en 52 jaar voor vrouwen en het land heeft 1 dokter voor ongeveer 25 000 mensen, een van de laagste cijfers ter wereld.

Een aantal rapporten van het Mozambikaanse ministerie van Volksgezondheid vermeldt een afname in de malariaprevalentie. Toch blijft malaria nog steeds het grootste gezondheidsprobleem. 29% van alle sterfgevallen is ten gevolge van malaria, op de voet gevolgd door HIV/AIDS met 27% van alle sterfgevallen (UNAIDS, 2010). Het streven van de overheidsdiensten om 40% van alle huizen te behandelen met insecticide en de bevolking, vooral zwangere vrouwen en kinderen, te voorzien van met insecticide behandelde muskietennetten, zijn stappen in de goede richting. UNAIDS ondersteunt het President's Malaria initiatief en heeft toegezegd het ministerie van Volksgezondheid te steunen om zo malaria te verminderen met 70% voor eind 2015 (UNAIDS, 2010).

Ongeveer 16% van de bevolking tussen de 15 en 49 jaar is hiv-positief. In de provincie Manica ligt het cijfer hoger dan in andere delen van het land. Discriminatie en stigmatisering zijn nog altijd een groot probleem. Er is een toename in de toegang tot antiretrovirale medicatie (ARV's), hoewel nog steeds niet iedereen die het nodig heeft ook daadwerkelijk in behandeling is. Mozambique, met de steun van Brazilië, staat op het punt het eerste land in Afrika te worden dat zijn eigen ARV's produceert. In 2011 sloot de minister van Volksgezondheid, Alexander Manguela, een deal met Brazilië waarin deze zich verbindt tot het geven van training aan Mozambikanen over de productie van ARV's. De productie zal binnenkort van start gaan in een fabriek in Matola.

De gezondheid van vrouwen blijft een bijzonder ern-

stig probleem, verergd door machteloosheid van vrouwen ten gevolge van sommige traditionele praktijken zoals huwelijken van jonge meisjes met oudere mannen. Meer vrouwen dan mannen zijn hiv-positief en vrouwen blijven onderhevig aan talrijke schendingen van hun reproductieve gezondheidsrechten.

De regering blijft zich inzetten voor het gebruik van gezondheidspromotoren ofwel community health workers (CHW's) en de verdere implementatie van het 'Agentes Polivalentes Elementares' (APE's)-programma. Het APE's-programme tracht lokale CHW-programma's nieuw leven in te blazen maar in 2011 bereikte het programma nog niet de provincie Manica waar UCAMA actief is.

UCAMA

REALISATIES

UCAMA startte geen nieuwe gezondheidsteams (GTIs) op in nieuwe gemeenschappen maar legde de nadruk op het verder versterken van de bestaande teams. UCAMA versterkte haar relatie met de DDS, dat goede training aan promotoren ofwel 'activists' verleende. De coördinator van het gezondheidsprogramma binnen UCAMA had een maandelijks planningsoverleg met DDS en UCAMA. Ze werkte samen met DDS aan verschillende projecten en 4 gezondheidscampagnes gedurende het jaar. Met de steun van UCAMA kon DDS verder in afgelegen landelijke gebieden doordringen. De versterking van relaties met de districtautoriteiten betekent dat UCAMA veel minder geïsoleerd opereert en dat haar geloofwaardigheid als een actor voor gezondheid beter is ingeburgerd.

De 6 gezondheidsteams van gezondheidspromotoren voerden hun activiteiten tot gezondheidspromotie systematisch uit in de verschillende gemeenschappen. Zij deden huis-aan-huisbezoeken, hielden bijeenkomsten over gezondheid met individuen of groepen mensen, deden toneelstukken en zongen liederen om zo de bewustwording te verhogen over hiv/aids, tuberculose, malaria, cholera, en het belang van antenatale zorg, veilige bevallingen en hygiëne. Ze behaalden hiermee hun doel en bereikten 4 281 gezinnen en potentieel veel meer dan 4 500 personen gezien de toneelstukken vaak een zeer breed publiek trekken met inbegrip van mensen uit andere gemeenschappen. Hoewel er geen harde cijfers zijn om dit te ondersteunen, gaf de coördinator aan dat bijna alle gezinnen (naar schatting 80%) waar promotoren nu opereren, latrines hebben. Ongeveer 70% heeft rekken gemaakt om keukengerei van de

grond te houden, wat de hygiëne moet verbeteren. Na regelmatige discussie met fos over het belang van impactmeting werd overeengekomen om op een aantal gebieden onderzoek te doen. De coördinator en een assistent riepen de hulp in van de promotoren van UCAMA om te onderzoeken hoeveel procent van de UCAMA-leden methodes voor hiv- en malariapreventie kent. Zij vonden dat 78% (van een steekproef van 60) manieren kent om malaria te voorkomen en 65% manieren kan noemen om hiv/aids te voorkomen. Dat is zeer bemoedigend te noemen en veronderstelt kan worden dat dit het resultaat is van UCAMA's voorlichting.

EVOLUTIES EN BIJSTURINGEN

In 2011 werden er geen nieuwe gezondheidsteams opgestart en was er dus geen uitbreiding van het programma naar nieuwe gemeenschappen in Zuid-Afrika noch Mozambique. Echter, alle gezondheidswerkers hadden toegang tot verbeterde trainingsprogramma's. In Mozambique gaf de DDS verschillende workshops aan de activisten, onder andere over hiv, en werden inspanningen van de gezondheidsteams geconsolideerd. Onder begeleiding van fos was er vooral aandacht voor de identificatie van een strategie voor duurzaamheid van de organisatie en haar interventies. Om de duurzaamheid te verbeteren vermindere UCAMA de infrastructurele ondersteuning en richtte de partner zich – samen met de districtoverheidsdienst DDS – op de gemeenschappen. In Zuid-Afrika introduceerde WFP een nieuwe trainingsmethode 'training voor transformatie' genaamd.

Als organisatie heeft UCAMA sterke punten: een sterke, stabiele leiding, een duidelijke hiërarchie met een organogram, een schriftelijk strategisch plan voor 5 jaar, een goede inbedding in de lokale cultuur. De organisatie heeft verschillende aanbestedingsprocedures, een capabele boekhouder en er zijn geen interne conflicten.

Helaas blijft financiële duurzaamheid een groot probleem. Tot 2011 had UCAMA twee bronnen van externe financiering: het gezondheidsprogramma en het BOF-programma. In 2011 werd het BOF-programma afgerond waardoor UCAMA geen andere financiering meer had buiten het gezondheidsprogramma en naast de lidgelden. De noodzaak om te werken aan een strategie voor duurzaamheid werd hiermee duidelijk benadrukt en fos zette gedurende het jaar aan tot discussie over de identificatie van inkomens-genererende activiteiten en de diversificatie van externe financiering waarbij fos ondersteuning bood wat betreft capaciteitsopbouw voor het schrijven van subsidie-aanvragen. In 2011 diende UCAMA

een subsidieaanvraag in bij de lokale ngo Africare, maar deze aanvraag was niet succesvol. De verbeterde relatie met DDG in 2011 biedt wel mogelijkheden voor externe financiering in de toekomst

De integratie van gender in de werking werd gedurende het jaar veelvuldig besproken met UCAMA. De gezondheidscoördinator is zich ervan bewust dat vrouwen onder ernstige schendingen van hun rechten lijden en kwetsbaarder zijn voor gezondheidsrisico's dan mannen. In sommige gemeenschappen waar UCAMA actief is kunnen vrouwen niet spreken zonder toestemming van hun echtgenoot, komen polygame huwelijken vaak voor. Ook een aantal van de promotoren van UCAMA hebben een polygaam huwelijk. In deze context is het voor de coördinator een uitdaging om over rechten van vrouwen te spreken gezien ze wil voorkomen dat promotoren en andere vrouwen van het programma vervreemden. Na discussies over de juiste aanpak werd besloten om te starten met informele gesprekken tussen promotoren en lokale vrouwen en mannen en hen hierbij aan te moedigen om hun standpunten te verwoorden over macht en mannelijke dominantie zodat ten minste een eerste stap wordt gezet naar de bespreekbaarheid van gendergebonden kwesties.

TOEGANG TOT GEZONDHEID VOOR LANDARBEIDSTERS IN ZUID-AFRIKA

REALISATIES

De gezondheidszorg in Zuid-Afrika blijft in een kritieke toestand. Hoewel er een betere patiënt/arts ratio is in vergelijking met de meeste landen in sub-Sahara Afrika, wordt medisch personeel in de publieke sector slecht betaald, overvuldigd door werkdruk en een afbrokkelende infrastructuur. Dit personeel is hierdoor vaak niet in staat aanvaardbare diensten te leveren. Diensten zijn vooral slecht op het platteland. In 2011 waren er meldingen van zeer slechte zorg in een groot ziekenhuis in Johannesburg maar ook in een provinciaal ziekenhuis in de Oost-Kaap provincie waar een aantal baby's overleden aan de gevolgen van ernstige personeelstekorten.

De algemene consensus in Zuid-Afrika is dat er nood is aan een nieuw zorgstelsel. Een aantal organisaties in het maatschappelijk middenveld (gezondheidsplatforms, academici, patiëntengroepen, mensen die leven met hiv, ...) zijn zeer goed in staat en bereid om hiervoor te pleiten. De overheid streeft nog steeds naar verbetering van de gezondheidszorg door middel van de ontwikkeling van een nationale (universele) ziekteverzekering (National Health Insurance – NHI). De overheid van president Zuma kwam sneller dan verwacht met een beleidsvoorstel voor NHI in augustus 2011. Vervolgens gaf de overheid slechts 3 maanden voor de indiening van reacties op dit plan. Dit bracht het gezondheidsplatform PHM-SA en andere prominente ngo's ertoe om snel tot een samenwerking te komen om zo een uitgebreid en breed gedragen mogelijke actie te kunnen indienen.

In oktober 2011 kondigde de minister van Volksgezondheid, Aaron Motsoaledi, de 'Human Resources for Health'-strategie aan. Die biedt een strategisch kader

voor de ontwikkeling en toepassing van een doeltreffend human resources-beleid. Dit is een allereerste vereiste voor de succesvolle uitvoering van de NHI, namelijk de aanwerving van duizenden gezondheidswerkers in de gemeenschappen (community health workers – CHWs). Dit kan een carrièrekans betekenen voor de gezondheidswerkers die zich nu vrijwillige inzetten voor het WFP gezondheidsprogramma op de boerderijen en omliggende gemeenschappen. Veel van deze vrouwen leven nu in moeilijke omstandigheden en dit is een kans voor hen om betere werkomstandigheden (en verloning) te krijgen.

PHM-SA

REALISATIES

People's Health Movement Zuid-Afrika (PHM-SA) voerde de geplande en gebudgetteerde activiteiten voor 2011 uit zoals het ontwikkelen van een NHI-informatieplatform en een animatie-DVD om het concept van de NHI begrijpelijk te maken voor mensen met een laag niveau van geletertheid. Bovendien organiseerde de partner een nationale bijeenkomst in Johannesburg, vier provinciale workshops, een provinciale paneldiscussie en een conferentieworkshop. Door middel van deze workshops verhoogde PHM-SA haar naambekendheid. Het lidmaatschap van het netwerk groeide van 74 tot 358 organisaties. Dit was een veel grotere groei dan de 10% die was gepland voor 2011. PHM-SA ontving ook aanvragen voor informatieve sessies van een aantal organisaties, waaronder de vakbond van het gezondheidspersoneel NEHAWU, GenderDynamix (die om steun vroeg voor een NHI-indiening), train-the-trainers en een West-Kaap NHI-werkgroep. Hieruit blijkt dat PHM-SA in korte tijd aan zichtbaarheid en respect heeft gewonnen.

PHM-SA schreef drie artikelen over de NHI sinds september: twee in de plaatselijke krant, de Cape Times, en een in Amandlal, een maandelijkse AIDC-publicatie. Ook dit versterkte het aanzien van de partner in het NHI-debat.

EVOLUTIES EN BIJSTURINGEN

In 2011 bereikten de partners onder het gezondheidsprogramma een aantal belangrijke resultaten. De People's Health Movement Zuid-Afrika (PHM-SA) is een nieuwe partner voor fos en een nieuwe organisatie die bij aanvang van het programma activiteiten moest opstarten en medewerkers moest aanwerven. In slechts een paar maanden vormde de PHM-SA een coalitie met een aantal progressieve, bekende en invloedrijke ngo's in Zuid-Afrika. Deze coalitie van ngo's slaagde erin om een gezamenlijke te reageren op het overheidsvoorstel voor de nieuwe National Health Insurance (NHI).

Hierdoor kreeg de PHM-SA nationale bekendheid en erkenning als een actor binnen het gezondheidsdebat. De PHM-SA vormde in 2011 ook een sterke band met Women on Farms Project (WFP). De verdere versterking van dit partnerschap gedurende 2012/2013 kan ervoor zorgen dat de stem van landarbeiders en vrouwen in landelijke gebieden wordt gehoord bij verdere beraadslagingen over een nieuw zorgstelsel in Zuid-Afrika.

WFP

REALISATIES

Ook in 2011 richtte Women on Farms Project (WFP) zich op de vergroting van kennis en vaardigheden van de gezondheidsteams door middel van workshops en trainingen die goed waren voor bijna een derde van alle werkingskosten. In het begin van 2011 voerde de partner een nieuwe trainingsmethode in: 'Training voor Transformatie'. Deze methode gaat ervan uit dat iedereen waardevolle kennis en ervaring heeft en benadrukt de gelijkheid tussen de trainer en de trainee. Als zodanig is het een behoorlijke stap verwijderd van de didactische trainingsmethode die eerder werd toegepast en ligt er meer nadruk op betrokkenheid en creativiteit. De training is ontwikkeld voor organisaties die werken aan de ontwikkeling van zelfstandige, creatieve gemeenschappen. WFP rapporteerde dat de leden van gezondheidsteams positief reageerden op de nieuwe methode en aangaven dat de sessies interessanter waren en dat ze beter in staat waren de informatie te onthouden. Tegen het einde van 2011 experimenteerde WFP met de toepassing van de nieuwe methode op boerderijniveau. Hiernaast werden de nodige documenten verzameld voor de uiteindelijke certificering van WHEP-training al is het enthousiasme hiervoor afgenomen gezien de omslachtige bureaucratische procedures.

WFP hield in 2011 niet bij hoeveel vrouwen gerechtelijke stappen ondernamen naar aanleiding van een schending hun gezondheidsrechten. Vrouwen lijken te begrijpen hoe zij toegang kunnen krijgen tot juridische bijstand en procedures en dienen bijvoorbeeld vaak zelfstandig een strafverbod in tegen een geweldadige partner. Dit gebeurt zonder de ondersteuning van WFP en zonder het medeweten van WFP. Als zodanig behaalde men de doelstelling waarschijnlijk meer dan verwacht. Echter, men beschikt niet over statistische gegevens om dit te onderbouwen.

WFP nam in 2011 deel aan twee workshops over de NHI gefacileerd door PHM-SA. Deze workshops werden ook bijgevoerd door 70 landarbeiders, wat een bemoeiende ontwikkeling was. WFP werkte ook

samen met PHM-SA en PHM-Global aan de planning van de 2012 International Health Assembly die in Zuid-Afrika plaatsvindt. Een WFP-medewerker zetelt in het PHM-SA-comité wat ook de sterke banden tussen de twee partners aantooit.

In 2011 begon **fos** samen met WFP aan de planning van een reis van Bond-Moyson naar de West-Kaap-provincie begin 2013. Dit markeerde mede een begin van hernieuwde inspanningen om contacten en samenwerking tussen de partners in Noord en Zuid te vergroten.

EVOLUTIES EN BIJSTURINGEN

WFP is een gevestigde ngo met een sterke leiding, een duidelijke visie, een stabiel personeelsbestand, systemen voor planning en afhankelijkheid van verschillende donoren. In 2011 richtte **fos** ondersteuning bij organisatieontwikkeling zich rechtstreeks op capaciteitsversterking van WFP-medewerkers, vooral op de verdere ontwikkeling van PME-methodieken.

In antwoord op de zorg die **fos** deelde wat betreft een aantal gezondheidsteams die inactief leken te zijn geworden, voerde WFP, gedeeltelijk samen met **fos**, een interne evaluatie uit. De evaluatie toonde aan dat de sterkte van de gezondheidsteams fluctueert in de tijd en dat sommige teams inderdaad niet constant actief zijn. WFP overweegt om niet meer met het begrip 'team' te werken gezien dit vaak misleidend is. Het gaat veelal om een aantal vrouwen die voor bepaalde activiteiten worden gemobiliseerd door een geëngageerde vrouw. Samen met **fos** is WFP begonnen om alternatieve strategieën te overwegen om het motivatieniveau te verhogen en om manieren te identificeren om een deel van de inactieve teams nieuw leven in te blazen.

Op de partnerbijeenkomst in oktober 2011 in Kaapstad lag er grotere nadruk op gezondheid. Voor de eerste keer werden er afzonderlijke sessies voor gezondheidspartners georganiseerd. Dit gaf zeer positieve resultaten op vlak van netwerken, uitwisseling van ervaringen en nuttige discussies over succesvolle Community Health Work (CHW) programma's en hoe deze beter kunnen worden geanalyseerd. **fos** introduceerde hiervoor het WHO 'Community Health Worker Functional Assessment Tool' bij partners en zal hier gedurende 2012/2013 verdere navolging aan geven.

Zeer jong trouwen, niet kunnen erven, de bruidsprijs: heel wat tradities in Mozambique gaan gepaard met de onderdrukking van vrouwen. Hun welzijn en gezondheid lijden eronder. Daarom vindt **fos** het belangrijk om in de plaatselijke werking met de man-vrouwverhouding rekening te houden.

Lucia is eind de 40 en woont al heel haar leven in een afgelegen deel van de provincie Manica, Mozambique. Haar man is overleden. Haar jongste zoon van 16 woont bij haar en gaat nog naar school. Haar andere negen kinderen wonen verspreid over het land en zelfs in Zuid-Afrika. "Ik vind het leven nu niet meer zo moeilijk als vroeger," zegt ze zelf. Nochtans staat ze nog steeds elke dag om 6u 's morgens op om 3 km verder water en hout voor het vuur te halen. Maar tien jaar geleden was het dichtstbijzijnde waterpunt op 5 km afstand. Nadat ze het ontbijt heeft gemaakt en haar zoon naar school is, stapt ze naar haar veld. Ze kweekt er pinda's, bonen, mais en bananen voor eigen gebruik. Vaak slaagt ze erin om meer te produceren dan wat ze verbruikt. Dan kan ze de rest verkopen. Ze werkt tot 's avonds op het veld, en haalt dan nog meer hout en water om het eten klaar te maken. Rond 21u zit haar dag erop.

Geluk

Lucia's leven lijkt op dat van miljoenen andere vrouwen, maar ze benadrukt hoeveel geluk ze heeft: "Van november tot januari is er minder voedsel. Dan kan ik op mijn kinderen rekenen die me voedsel of geld sturen." Veel vrouwen kunnen dat niet. Deze maanden kunnen heel lang zijn voor alleenstaande moeders, weduws of vrouwen die gezinshoofd zijn. Ook mensen met TBC of HIV zijn zeer kwetsbaar voor ondervoeding.

Volgens Lucia is het leven voor vrouwen nu beter dan vroeger. Onder meer omdat de gezondheidsdiensten erop vooruit zijn gegaan. Kinderen kunnen vaccins krijgen tegen levensbedreigende ziektes. Vrouwen kunnen bevallen in het ziekenhuis. Haar eerste vijf kinderen kreeg Lucia thuis, maar ze was blij dat ze de andere veilig in het ziekenhuis kon krijgen, op 20 km van haar thuis.

Toch laten de gezondheidsdiensten nog veel te wensen over. Er zijn slechts 1000 dokters voor 20 miljoen inwoners. In België zijn er 42 dokters per 1000 inwoners, volgens de statistieken uit 2010 van de Wereldgezondheidsorganisatie (WGO). Bovendien woont de helft van de Mozambikaanse dokters in de steden. Terwijl 70% van de bevolking op het platteland woont. De barre levensomstandigheden en het gebrek aan drinkbaar

water, voedsel en sanitair eisen een hoge tol aan kin-derlevens.

Gezondheidsactivisten

fos steunt een gezondheidsprogramma in de provincie Manica. Ziektepreventie is een belangrijk doel, maar het programma houdt ook rekening met het belang van vrouwenrechten in de strijd voor gezondheid. Het programma loopt in samenwerking met boerenorganisatie Ucoma, die 40% vrouwen onder haar leden telt. De organisatie zag in dat de slechte gezondheid van de leden hun productiviteit belemmerde en hen verder in de armoede duwde. Daarom leiden ze leden op tot gezondheidsactivisten. Die informeren de bevolking over het voorkomen van ziektes en over gezondheid tijdens de zwangerschap.

Fietsambulances

De moedersterfte is de laatste tien jaar serieus gedaald. Dat komt onder meer doordat heel wat ziekenhuizen een wachtkamer naast de materniteit hebben. Zwangere vrouwen delen er een ruimte, slapen op strooien matten, en moeten op hun familie een beroep doen om voedsel te brengen of te sturen. Maar als het moment daar is, is het ziekenhuis vlakbij. Anderen hebben het moeilijk om in geval van nood een ziekenhuis te bereiken. Ucoma heeft daarom ook voor fietsambulances gezorgd. Daarmee kan men een vrouw die moet bevallen naar het ziekenhuis brengen.

Toch is de moedersterfte nog steeds alarmerend hoog. Volgens schattingen - want accurate cijfers zijn moeilijk te verkrijgen - sterven in Mozambique 550 vrouwen per 100.000 zwangerschappen. In België zijn dat er zeven op 100.000, volgens WGO-cijfers.

De grote moedersterfte is te wijten aan hiv, aan ondervoeding en ook aan het gebrek aan opgeleide vroedvrouwen (of -mannen). Maar ook die drie elementen hebben hun achterliggende oorzaken, namelijk de onderdrukking van vrouwen en de ongelijkheid van vrouwen. De patriarchale tradities en cultuur worden versterkt door het christelijke geloof en de kolonisatie, waarin werkverdeling volgens rollenpatroon goed uitkwam.

Condoomtaboe

Vrouwen hebben minder macht en zijn economisch afhankelijk van hun echtgenoten. Dat vertaalt zich ook in hoge hiv-cijfers. Volgens schattingen van de WGO

(2009) is 16% van de 16- tot 49-jarigen seropositief. Veilige seks is een taboe. Een vrouw in een vaste relatie of huwelijk kan haar partner moeilijk vragen om een condoom te gebruiken. Dat komt over alsof ze hem niet vertrouwt, of erger, alsof ze zelf niet te vertrouwen is. In losse seksuele contacten zijn condooms meer aanvaard. Maar in geval van prostitutie, waar het hiv-risico het hoogst is, kan een klant simpelweg meer betalen om een condoom achterwege te laten.

Tweede of derde vrouw

De afhankelijkheid van vrouwen heeft duidelijk invloed op de hiv-epidemie. Maar de gevolgen reiken verder dan dat. Volgens Sithoe (2009) krijgen vrouwen van jongs af gehoorzaamheid en dienstbaarheid aangeleerd. Ze leren de autoriteit van mannen aanvaarden, eerst van hun vaders, later hun echtgenoten. Naar schatting van de weinige studies hierover zit ongeveer een derde van de Mozambikaanse vrouwen in een huwelijk waarbij ze niet de enige vrouw van hun echtgenoot zijn: een polygaam huwelijk. Het zijn vaak de armste of laagst geschoolede vrouwen die als tweede of derde vrouw in een dergelijk huwelijk belanden. Ze hebben nog minder rechten en privileges dan de andere vrouwen.

Wat ook niet bijdraagt tot het welzijn van vrouwen is hun huwelijkleeftijd. Volgens een rapport van de Verenigde Naties uit 2004 waren naar schatting bijna de helft van de Mozambikaanse meisjes tussen 15 en 19 jaar getrouwd, gescheiden of weduwe. Nochtans is de wettelijke minimumleeftijd 18 jaar. Maar de wet legt het vaak af tegen tradities.

Bruidsprijs

Ook de bruidsprijs (lobola) is een traditie die het welzijn van vrouwen niet bepaald ten goede komt. De bruidsprijs is een som die de familie van de bruidegom aan de familie van de bruid betaalt. Het is een garantie voor de ontvangers dat hun dochter niets tekort zal komen. En het belangrijkste: de kinderen uit het huwelijk zijn ermee erkend. Vroeger werd de bruidsprijs vooral in vee betaald, vandaag is dit vaak in cash. Dit gegeven bevordert het idee dat een vrouw 'gekocht' is en dus de eigendom wordt van haar echtgenoot. En dat hij haar mag behandelen zoals hij dat het best acht. Daarom ijvert een organisatie zoals Women and Law in Southern Africa voor de afschaffing van de bruidsprijs. Ook al is het meer een symptoom dan een oorzaak van de onmacht van vrouwen.

Westerse waarden

Het conflict tussen traditie en moderniteit is een groeiende reden tot bezorgdheid.

De verdedigers van gebruiken die vrouwen onderdrukken, noemen die praktijken 'traditioneel' en 'deel van de Mozambikaanse cultuur'. Ze vinden dat Mozambikanen zich moeten verzetten tegen het opleggen van Westerse waarden aan de Afrikaanse samenleving. Het is echter ook belangrijk, en soms moeilijk, om uit te maken welke culturele gebruiken vrouwen al dan niet onderdrukken. Het debat over wat men in naam van de traditie moet verdedigen, wordt door mannen gedomineerd. Vaak is het een laffe poging om de belangen van mannen te verdedigen ten koste van vrouwen en staat het de bevrijding van de Mozambikaanse vrouw in de weg.

Goede wil

Nergens is dit duidelijker dan in het traditionele erfrecht. Dat belet vrouwen om het land van hun echtgenoot te erven wanneer hij overlijdt. De hiv-aids-epidemie maakt dit probleem zeer acuut. Vele jonge vrouwen met kinderen blijven met niets achter wanneer hun man sterft. Zijn familie claimt immers hun land en eigendom omdat ze een bruidsprijs betaald hebben. De traditie verwacht vervolgens dat de weduwe een broer van haar overleden man huwt. Zo blijven het land, eigendom en kinderen in dezelfde familie. Geen aantrekkelijke optie, maar vaak wel de enige. De huidige hiv-epidemie sluit echter ook deze optie meer en meer uit: met de weduwe van je broer trouwen is geen goed idee, want het kan zijn dat ze seropositief is. Jonge weduves worden daardoor volledig afhankelijk van de goede wil van hun schoonfamilie om hun huis, wat land en zelfs kinderen te mogen houden. Schoonfamilies zonder die goede wil nemen alles in beslag. Voor de weduwe zonder land of betaald werk neemt de kans toe dat ze in de prostitutie belandt.

Gelijk voor de wet

Voor de landwetten van 1997 zijn man en vrouw gelijk als het over eigendomsrecht gaat. Maar ze zijn moeilijk in de praktijk te brengen. De Mozambikaanse Vereniging van Vrouwelijke Juristen doet daar iets aan. Ze beroepen zich op internationale mensenrechten en hebben veel aandacht gevestigd op een aantal zaken. Ze doorbreken het taboe tegenover vrouwen die hun rechten afdwingen. Al zijn de weinige zaken die de rechtbank bereiken, vaker door organisaties dan door individuele vrouwen aangespannen.

Gelijkwaardigheid van mannen en vrouwen is een principe dat in de grondwet staat. Maar dat heeft het leven

van vrouwen de voorbije 30 jaar niet veel veranderd. Volgens Lucia is het nog steeds de beste optie voor een vrouw om een 'goede man' te vinden. Dat is er een die niet drinkt, geen buitenechtelijke relaties heeft of je slaat, die hard werkt en zijn vrouw respecteert. Positief is dat de overheid het belang van gelijkwaardigheid tussen mannen en vrouwen erkent. Het Nationaal Genderbeleid kreeg een vijfjarenplan dat onder meer het geweld tegen vrouwen aan en de gelijkheid van mannen en vrouwen in de zorgsector moet aanpakken.

In het gezondheidsprogramma van onze partner Ucama zijn de rechten van vrouwen zeer belangrijk. Men zorgt ervoor dat zeker de helft van de gezondheidsactivisten vrouwen zijn. En dat vrouwen gehoord worden over elk aspect dat hun situatie kan beïnvloeden.

ACTIES VOEDSELZEKERHEID IN MOZAMBIQUE

ARMOEDEBESTRIJDING DOOR VERHOOGDE VOEDSELZEKERHEID VOOR DE KLEINE LANDBOUWERS IN MOZAMBIQUE

VOEDSELZEKERHEID IN DE PROVINCIE MANICA

REALISATIES

Het project met de provinciale boerenunie UCAMA in Manica liep eind december 2010 af. De eindevaluatie van het project door ingenieur Carlos Ribeiro in augustus 2011, bevat een aantal interessante vaststellingen. De belangrijkste begunstigten van het project zijn weduwen en vrouwen uit een polygaam huwelijk. Deze laatste werden door het project gezien als kwetsbaar omdat hun economische bedrijvigheden heel dikwijls aan de marge van de familie moeten gebeuren. De begunstigten hebben door het project hun voedselzekerheid kunnen verbeteren omdat het project heel sterk op de individuele productie gericht was. Dit in tegenstelling tot andere projecten die verwachten dat de boeren zich eerst organiseren in associaties of soortgelijke collectieve ondernemingen. Het **fos**-project heeft van de associaties gebruik gemaakt om te zorgen dat de ondersteuning op de juiste plaats terecht komt. Het project heeft ook heel sterk gebruik gemaakt van lokale technieken en mogelijkheden, zoals lokale geneskundige planten, organische mest en verbeterd lokaal zaaigoed, die gemakkelijk en kosteloos toegankelijk zijn voor de lokale boeren. Verder hebben de aangepaste landbouwtechnieken en ossentractie bijgedragen aan een situatie waarin de begunstigten nu zelf voldoende eten kunnen produceren voor het ganze jaar.

Een onverwacht negatief gevolg van het project is dat nu minder kinderen naar school gaan dan vóór de start van het project. Dit heeft waarschijnlijk te maken met de kinderen makkelijker ingeschakeld worden in de voedselproductie met schoolverzuim als gevolg. Andere negatieve resultaten waren minder onverwacht. Het was **fos** al een tijdje duidelijk dat het project te weinig tijd en middelen heeft geïnvesteerd in het versterken van de interne organisatie van de boerenbond. Dit heeft als gevolg dat het model van landbouwvoorlichting en ondersteuning niet duurzaam is zonder financiële ondersteuning door derden. Verder onderzoek heeft uitgewezen dat het **fos**-project niet het enige is in Mozambique dat met dit soort duurzaamheidsproblemen kampt. De nationale boerenunie heeft zich tot nu toe heel sterk toegespit op de bescherming van de toegang

tot grond voor de boeren maar te weinig op de economische realiteit van productie en vermarkting. Ook het **fos**-project heeft zich nooit over dit probleem gebogen en heeft daarbij de uitbreiding van het productievermogen van bovenaf gefinancierd, zonder zich te veel zorgen te maken over de mogelijkheden om het project op termijn herhaalbaar te maken.

EVOLUTIES EN BIJSTURINGEN

fos heeft sinds 2011 een aantal stappen ondernomen om de negatieve aspecten van het voedselzekerheidsproject weg te werken. Met steun van het Fonds voor Bestaanszekerheid Petroleum wordt er nu gewerkt aan het ontwikkelen van economische activiteiten die de provinciale boerenunie en de landbouwvoorlichtingsdienst economisch haalbaar moeten maken.

Deze koerswijziging is geen evidentie want de boerenunie verwacht van **fos** vooral externe financiering zonder te veel te moeten nadenken over de taak van morgen. Jaren van wat we gerust 'bad aid' mogen noemen van meerdere hulporganisaties heeft de boerenunie volledig afhankelijk gemaakt van externe financiering. Buitenlandse projecten financieren landbouwinputs en -uitrusting zonder zich te veel zorgen te maken over de mogelijkheden van boerenassociaties om deze hulp ook effectief te kunnen gebruiken en in te schakelen in lucratieve economische activiteiten. **fos** verwacht dat deze ombuiging van 'aid' naar 'vrijt' en een meer marktbewuist ondernemen wel enkele jaren zou kunnen in beslag nemen.

fos is nu samen met UCAMA in eerste instantie op zoek naar een manier om op provinciaal niveau winstgevende economische activiteiten op te starten. De middelen uit het Fonds voor Bestaanszekerheid Petroleum moeten daarbij dienen als een aanmoedigingspremie voor het kleinbedrijf.

VOEDSELZEKERHEID IN PROVINCIE TETE

REALISATIES

Het programma met de provinciale boerenunie UPTC (in Tete) is in de laatste fase en loopt af in 2012 of ten laatste in het eerste trimester van 2013, afhankelijk van de beschikbaarheid van fondsen. De eerdere bemerkingen in verband met het voedselzekerheidsproject in Manica (UCAMA) zijn ook hier van toepassing.

In fase 3 (2011) werden de volgende acties gerealiseerd:

Er werden in totaal 3,5 ton verbeterd zaaigoed geleverd aan 293 families. Dat het zaaigoed via de UPTC geleverd wordt, verzekert de kwaliteit van het zaaigoed (hogere ziekteresistentie, kortere groeicyclus en betere kiemkracht) dat anders soms via dubieuze handelaars op de markt wordt gebracht. Het zaad wordt ook op tijd aan de boer verkocht - of in gevallen van zeer arme families: gegeven - zodat tijdig kan worden gezaaid. Het gevolg is dat de maïsogst verdubbeld is (van 0,5 tot 1 ton maïs/ha). Naast zaadverdeling is UPTC intensief bezig met de selectie, verbetering en verbeterde opslag van lokale variëteiten met de bedoeling de boeren minder afhankelijk te maken van de markt.

Er werden 20 ossenspannen en -karren geleverd aan minder begoede families inclusief alleenstaande vrouwen. De ossen worden niet alleen ingezet voor het ploegen en het transport: veel weduwen verhuuren hun os en kar aan andere boeren. Om ervoor te zorgen dat het beperkte aantal ossen ook andere families bereikt, tekent elke boer een contract met UPTC en de gemeenschap dat het eerste half aan een andere familie wordt gegeven.

In 2011 werd er minder aandacht besteed aan het uitbreiden van irrigatiesystemen en meer aan de verbeterde werking van de waterbeheercomités. Vooral het onderhoud van de irrigatiekanalen, de pompen en het toebehoren (buizen, koppelingen, enz.) zijn van belang. Gewoonlijk zorgen de interne democratische praktijken ervoor dat het water gelijk verdeeld wordt onder de leden. In de drie districten waar UPTC met **fos**-fondsen werkt, wordt de drinkwatervoorziening geregeld door de overheid.

De verbetering van de landbouwpraktijken zijn een constante voor UPTC. Het gaat hier vooral over vruchtafwisseling, het gebruik van gepaste en waar mogelijk organische herbiciden en pesticiden en het gebruik van organische meststoffen. Lokale planten zoals de aloë worden geïntroduceerd als geneesmiddel voor scharrelkippen.

De legalisering van de boerenassociaties is voor UPTC belangrijk om het netwerk van de boerenunie te versterken. In de drie districten waarin gewerkt wordt (Changara, Cahora Bassa en Tete) wordt er gewerkt met 11 boerenassociaties die een fundamentele rol hebben in de steun van de aangesloten - en soms ook niet-aangesloten - boeren in het district. Van deze 11 associaties zijn er al 8 volledig gelegaliseerd waarvan 3 in 2011 (met officiële statuten) en een vierde interne democratische werking. Een associatie

die gelegaliseerd wordt, krijgt ondersteuning van andere ontwikkelingsorganisaties en de overheid en toegang tot de voorlichtingsdienst. Er is een betere - hoewel nog zeer beperkte - kredietverlening en de mogelijkheid om samen de landbouwproducten aan een betere prijs op de markt te brengen. Bijna 1 op 3 leden zijn vrouwen. Zij hebben sinds de start van het project een steeds belangrijker plaats ingenomen in het beheer van de associaties en de boerenunie zelf. De huidige voorzitter van UPCI is een vrouw, iets wat voor 2008 nooit mogelijk zou geweest zijn.

Een laatste belangrijk punt om te vermelden is de steun van het project aan 4 basisscholen bij het opstarten van een eigen moestuin, schoolmateriaal en vooral de begeleiding in de preventie en behandeling van hiv/aids.

Na het vertrek van de technisch assistent betaald door het project in 2010 is fos vanuit Maputo en Chi-moio een directere rol gaan spelen in de ondersteuning van UPCI. In juli 2011 werden de twee laatste fasen van het project (2011 - 2012) samen door UPCI en fos geanalyseerd en bijgesteld. Op basis daarvan heeft fos een gids opgesteld om de UPCI-rapporten meer resultaatgericht te maken. Het UPCI-rapport van 2011 is daar het resultaat van. De volgende stap was de introductie van een opvolgingsstelsel voor het project dat tot dan toe niet bestond. Het doel van het opvolgingsstelsel is om het interne leerproces binnen UPCI aan te zwengelen via actieonderzoek. Dit gebeurt in eerste instantie met een focus op het functioneren van de boerenunie en haar associaties (de dienstverlening). In juni 2012 is daarvoor een eerste veldanalyse gepland. fos faciliteerde ook de eerste fase van het opstellen van een strategisch plan voor UPCI voor de periode 2013-2016, samen met 22 vertegenwoordigers van de districten en de boerenassociaties. fos werkt nu aan een eerste versie van het plan dat in december 2012 wordt

voorgelegd aan de Algemene Vergadering. Belangrijke knooppunten in het plan zijn de financiële duurzaamheid van UPCI op alle niveaus en de organisatie van de dienstverlening aan de boeren. De middelen die het project heeft voor de directe organisatieversterking door fos zijn echter zeer beperkt voor dit soort activiteiten.

EVOLUTIES EN BIJSTURINGEN

Het is duidelijk dat in de toekomst steeds minder fondsen uit bilaterale fondsen zullen beschikbaar zijn voor kleinschalige boeren en hun vakbond. Door een gebrek aan transparantie van de overheid zijn bilaterale donors overgeschakeld van centrale budgetsteun naar sectorsteun. De lijnministeries zijn niet happig op dit soort financiering omdat de donorlanden meer duidelijkheid vragen van de overheid over het gebruik van deze fondsen.

Fondsen voor de boerenbonden drogen geleidelijk op. Velen zien hierin een strategie van de overheid om het middenveld de mond te snoeren. Het middenveld heeft veel kritiek op de concessie van landbouwgrond aan grote bedrijven door de overheid.

De laatste twee jaar is het project bijgesteld om de duurzaamheid van de geplande acties te verhogen. Zo is er meer aandacht besteed aan wat de boeren zelf kunnen bijdragen voor de aankoop van zaden en landbouw materiaal. De productieve activiteiten van boeren zwengelt men aan door meer aandacht te besteden aan hun kleinveeproductie (vooral kippen en geiten) en zoals bij UCAMA de productie op te starten op provinciaal niveau om de financiële zelfredzaamheid van de provinciale unie te versterken. Deze acties zijn echter te beperkt in tijd en intensiteit om het geheel van de werking van de provinciale boerenunie veilig te stellen in de toekomst.

VOEDSELZEKERHEID

IN DE PROVINCIE GAZA

Mozambique en Mali worden een testcase voor de Belgische overheid om voedselzekerheid meer resultaatgericht aan te pakken. In 2010 kwamen de eerste gesprekken op gang met de Belgische overheid over de mogelijkheden voor het opstarten van een nieuw voedselzekerheidsproject in Mozambique. Op basis van studies van de Verenigde Naties en de Mozambikaanse overheid werd een gebied geselecteerd in de provincie Gaza van bijna 60 000 km² (twee keer de oppervlakte van België) waar iets meer dan 200.000 mensen wonen. In 2011 heeft fos de problematiek van voedselonzekerheid in dit gebied geanalyseerd met de medewerking van South Research. De analyse toont aan dat het probleem complex is dan een gebrek aan landbouwgrond en een gepast klimaat. Voedselzekerheid in Gaza is in de eerste plaats een probleem van vrouwen (en hun kinderen) omdat veel mannen seizoensarbeid verrichten op de suikerplantages in Mozambique en Zuid-Afrika. Het familie-inkomen wordt niet alleen gegarandeerd door de eigen landbouwproductie maar (vooral) door loonarbeid. De lage minimumlonen en de stijgende inflatie hebben de koopkracht van boeren/arbeiders sterk doen dalen. Voedselonzekerheid treft dus eigenlijk vooral loonarbeiders die thuis met vrouw en kinderen ook een stuk grond bewerken. De natuurlijke middelen van die families (bos, landbouwgrond, water) staan onder geweldige druk door overexploitatie (houtkap, houtskoolproductie) en door concessies aan rijkere boeren en buitenlandse investeerders. De uitbreiding van het Kruger Nationaal Park naar Mozambique verplicht veel arme families om te verhuizen naar plaatsen waar de levensomstandigheden nog slechter zijn. Het tekort aan eten gedurende min of meer langere periodes in het jaar - soms maanden - tast de gezondheid aan en verlaagt de mogelijkheden om het inkomen te verhogen met dagarbeid en landbouw.

fos heeft eind 2011 een projectvoorstel ingediend om te capaciteit van de provinciale boerenorganisatie (UNAC) en de landarbeidersvakbond (SINTAF) te versterken. Het project voorstel werd positief ontvangen en wordt samen met de voorstellen van de VN tot een geheel hervormd in 2012. Het project met verschillende actoren zal in 2012 van start gaan.

Belangrijke aandachtspunten voor dit project zijn (1) de mogelijkheden om waardig werk van de plantenaarbeiders te linken aan voedselzekerheid van de boeren en gezondheid; en (2) de noodzaak om voldoende capaciteit op te bouwen van de lokale vakbond en boerenunie om het project goed te beheren.

Met steun van het Fonds Voor Bestaanszekerheid Petroleum investeert fos sinds 2008 in een betere toegang tot duurzame energie in de provincies Tete en Manica.

De start van het project, uitgevoerd via de boerenbonden in Tete en Manica, leverde heel wat problemen op. De vakbond had totaal geen kennis van hoe zonnepanelen werken of moesten werken, de technische steun in de provincies was allesbehalve goed en de onderdelen behoorlijk duur. Het bezoek van de AC onder de leiding van Herman Baete, vakbondssecretaris van de Algemene Centrale (AC) vergezeld van klasse-technici aan Mozambique in 2010 leverde onmiddellijk een lijst op van wat er aan de plaatsing van de zonnepanelen zou kunnen verbeterd worden. Op basis van die gesprekken stelde fos in Mozambique een technische fiche op die als gids dient bij de localisering, plaatsing en het onderhoud van de zonnepanelen in de twee provincies. Deze technische fiche dient als handleiding voor de installatie maar ook als basis voor een leerproces voor de plaatsing van zonnepanelen voor de boerenbond. Na elk nieuw project worden de leerpunten opgetekend en de wordt de fiche aangevuld.

In 2011 werden zonnepanelen geplaatst in 5 gezondheidsposten (Chawa, Macu, Gunhe, Mupengo en Dacata) in het district Mossurize van de provincie Manica. Dit bergachtig district kleeft tegen de Vumba-bergen in het oosten van Zimbabwe. Een streek van prachtige vergezichten op theeplantages en bossen maar ook van totale afzondering van de centrale gezondheidsdiensten, fos kent de streek goed. Gedurende de burgeroorlog in Mozambique was het een oord van weerstand tegen het FRELIMO-regime in Maputo. Een plaats waar je gedurende de dag met boeren praatte en diezelfde boeren na zonsopgang best niet tegenkwam als Renamo-strijders. Het is een oord waar vakbonden, boerenbewegingen en fos kunnen werken maar waar de huidige FRELIMO-regering nog altijd veel minder welkom is.

De gezondheidsposten verzorgen zo'n 10.000 zieken per maand. Daarnaast hebben ze ook een andere, politieke functie. Ze zorgen ervoor dat de bevolking in de streek geleidelijk aan terug geïntegreerd wordt in Mozambique. De zonnepanelen koelen medicijnen en vaccins, zorgen ervoor dat bevalingen onder elektrische lampen in plaats van bij een petroleumlantaarn kunnen gebeuren en zorgen er tegelijk voor dat de bevolking zich meer en meer betrokken gaat voelen bij het sociaal en economisch leven van het land in zijn geheel.

De installatiekosten in zo'n afgelegen gebied liggen zeker hoger dan die in normale omstandigheden. De prijs per installatie loopt op tot € 12.000 per gezondheidspost. Dit betekent € 7 per verzorgde zieke gedurende een jaar. Inbegrepen in deze kost zijn de voorafgaande consultaties met de bevolking en de overheidsdiensten, het organiseren en trainen van de beheerscomités en het aanleggen van een kleine reserve van onderdelen. De boerenunie UCAMA wil als deel van het duurzaamheidsprogramma 2012-2013, medegefinancierd door het Fonds Voor Bestaanszekerheid Petroleum, instaan voor de verdere begeleiding van de installaties en de verdere opleiding van de beheerscomités.

{ GHANA

OVERZICHT VAN DE ACTIES

DRINKWATER EN SANITAIRE VOORZIENING PROJECT 3 (KARNI EN KITASE) JAAR 1	
Partner	ICED
Doelgroepen	Landelijke bevolking en Scholieren in Karni en Kitasi
Sleutelelementen	watervoorziening via gemechaniseerde waterputten, installatie van waterleidingen voor de distributie, opleiding waterbeheer, opleiding in sanitaire verbeteringen, afvalinzameling en -verwerking
Budget	??? euro
Donoren	Vlaamse Overheid, Departement Leefmilieu, Natuur en Energie, en TMVW Integraal Waterbedrijf

DRINKWATER & SANITAIRE VOORZIENING IN ADUPRI	
Partners	ICED
Doelgroepen	Landelijke bevolking van Adupri in Westelijke regio van Ghana
Sleutelelementen	watervoorziening via gemechaniseerde waterputten, installatie van waterleidingen voor de distributie, opleiding waterbeheer, opleiding in sanitaire verbeteringen, afvalinzameling en -verwerking
Budget	20.000,00 euro
Donoren	Gemeente Laakdal, Pidpa-Hidroplus, Provincie Antwerpen, CFP

VOEDSELZEKERHEID EN DUURZAME LANDBOUW	
Partners	ICED
Doelgroepen	525 kleine boeren in vijf districten: Sefwi Wiaso District, Bibiani-Anhwiaso-Bekwai districten, Hohoe district, Sissala East en Sissala West
Sleutelelementen	Opbouw van boerenorganisaties, duurzame landbouw, investering in varkens-, parelhoen- en rietratten kwekerij, honingproductie, paddenstoelen en medicinale planten
Budget	132.093,00 euro
Donoren	Voedingssector Sociaal Fonds (VIA)

Land	Ghana
Coördinatie	Vanuit Brussel
Actiezones	- Ahwia, Sui en Wiaso in Sefwi Wiaso District, Bibiani-Anhwiaso-Bekwai districten in Western Region - Wli en Hohoe in Hohoe District in Volta Region - Lambussie in Jirapa-Lambussie District, Sissala East en Sissala West in Upper West Region - Laribanga in Damongo District in Northern Region - Oyarifa in Greater Accra Region - Akim Gyadam in Eastern Region
Type Acties	- Drinkwatervoorziening en sanitair: boren en mechanisatie van waterputten, vormingen in waterbeheer, opleiding in afvalbeheer - Onderwijs: rehabilitatie van schoolgebouwen en provisie van leermiddelen, voorziening van electriciteit in klaslokalen, opleiding van leerkrachten - Voedselzekerheid: investering in varken- en parelhoenkwekerij, investering in honing productie, paddenstoelen en medicinale planten
Strategische lijnen	- Toegang tot water en sanitair - Bijdrage tot betere gezondheid - Toegang tot basisonderwijs - Voedselveiligheid en inkomen - Gemeenschapsontwikkeling - Burgerparticipatie

ACTIES GEMEENSCHAPS-ONTWIKKELING IN GHANA

Ghana heeft de laatste tien jaar veel vooruitgang geboekt op gebied van democratie en socio-economische ontwikkeling. Toch leeft meer dan 25% van de bevolking onder de extreme armoedegrens van 1.25 dollar per dag. Het grootste deel van de mensen in de extreme armoede bevindt zich in de drie noordelijke regio's (Northern, Upper East en Upper West), de oostelijke regio en de centrale regio. Armoede treft vooral het platteland waar 60% van de bevolking woont. Deze mensen zijn actief in overlevingslandbouw met beperkte opbrengst. 15% van de werkende bevolking heeft formeel werk, zij wonen in de grote steden. De rest is actief in de informele economie.

De toegang tot water en sanitair blijft een uitdaging vooral op het platteland maar het is ook een probleem in de steden. Een studie in 2011 toonde aan dat 60% van de Ghanese geen toegang heeft tot propriete sanitaire voorzieningen.

Met de vondst en ontginning van olie in de zee van Ghana en de hogere prijzen van cacao en goud in de laatste twee jaar is Ghana nu geclassificeerd als een lager-midden-inkomenland. Ondanks deze status laten de levensomstandigheden van de bevolking veel te wensen over.

fos ondersteunt (in het kader van een MOU) de partner ICED in twee projecten rond voedselveiligheid en watervoorziening in 2011. De projecten werden uitgevoerd door ICED en **fos** volgt dit op vanuit Brussel.

DRINKWATERVEROORZIENING EN VERBETERING VAN DE HYGIENE EN AFVALVERWERKING IN OYARIFA IN HET DISTRICT GA WEST IN DE GREATER ACCRA REGIO EN AKIM GYADAM IN DE OOSTELIJKE REGIO VAN GHANA

REALISATIES IN 2011

Het project heeft tot doel om de gezondheid en de levenskwaliteit van de Karni en Kitase gemeenschappen te verbeteren door het leveren van drinkwater van goede kwaliteit en het verbeteren van de gezondheidomstandigheden. Dit houdt in het leveren van drinkbaar water aan 13.900 leden van de gemeenschappen Kitase en Karni en meer dan 10.000 leerlingen van het basisonderwijs en middelbaar onderwijs. Tevens voorziet het project in het verbeteren van sanitair voor 9.400 direct begunstigten en 10.000 indirect begunstigten in de twee gemeenschappen.

Tijdens de eerste jaar van 2011 heeft men zich toegelegd op de watervoorziening in het dorp Karni. Twee waterputten zijn geboord en gemechaniseerd. Waterhuizen werden aangelegd in de gemeenschap. Een 'overhead watertank' van 14.000 liter werd gemonteerd. Er zijn elf publieke waterkranen op verschillende plaatsen (onder andere twee scholen en op de marktplaats) geïnstalleerd.

De watervoorziening in Karni is volledig voltooid en de gemeenschap geniet nu al van drinkbaar water. 5.200 inwoners zijn rechtstreeks begunstigd en 3.000 potentiële bezoekers van het dorp zijn indirect bediend. Men ondernam ook een studie over de kwaliteit van het milieu en de sanitaire en hygiëne situatie van de Karnigemeenschap. Deze zijn gedocumenteerd en in beleidsdocumenten uitgewerkt voor de overheidsdistrictsraad.

EVOLUTIES EN BIJSTURINGEN

Voor jaar twee van het project gaat men het watervoorziening systeem voor de gemeenschap van Kitasi uitbreiden. Zoals in Karni zullen er waterputten gemechaniseerd worden. Waterhuizen worden aangelegd in de gemeenschap en een 'overhead watertank' zal gemonteerd worden. Men voorziet de installatie van 8 publieke waterkranen op verschillende plaatsen in de gemeenschap (onder andere twee scholen en op de marktplaats).

Sensibiliserings-, vormings- en capaciteitsopbouwmodules zullen georganiseerd worden voor de leiders van de gemeenschappen en voor diverse groepen zoals marktvrouwen en restaurantuitbaters. De capaciteit van de waterbeheercomités zal verder versterkt worden. De officiële inhuur van de twee waterinstallaties zal in 2012 gebeuren en een externe evaluatie van het project zal uitgevoerd worden.

DRINKWATERVOORZIENING EN VERBETERING VAN DE HYGIËNE IN ADUPRI

REALISATIES IN 2011

Dit project moet de inwoners en schoolkinderen van Adupri in de westelijke regio van Ghana drinkbaar water, een verbeterde hygiëne en afvalverwerking te voorzien.

Er werd een waterput gemechaniseerd met een capaciteit van 70 liter/m. Deze werd verbonden met 2 reservoirs van telkens 7.000 liter. Vandaaruit werd het drinkbaar water verspreid naar strategische plaatsen in de gemeenschap (een school, markt en ontmoetingsplaatsen...). De mechanisering werd gesuperviseerd door 'The Community Water and Sanitation Agency of the Bibiani-Bekwai District'. Zij gaven ook advies over het type van pomp om een maximale efficiëntie en effectiviteit te verzekeren.

Het gemeenschapshoofd en de dorpingen waren betrokken bij het project en vormingen werden gegeven over het verbruik van het water en ook over hygiëne. Een Lokaal Watermanagementcomité werd opgericht en opgeleid om de waterinstallatie te beheren en bijdragen te innen voor toekomstige herstellingen. Hiermee vergroot men de duurzaamheid van het systeem.

EVOLUTIES EN BIJSTURINGEN

De implementatie van het volledig gemechaniseerde watersysteem was zeer succesvol. De inwoners van de gemeenschap genieten momenteel van drinkbaar water dat verdeeld wordt via een leidingnetwerk van 2.000 meter naar strategische locaties zoals de markt, ontmoetingsplaatsen en enkele basisscholen.

VOEDSELZEKERHEID EN DUURZAME LANDBOUW IN GHANA

Dankzij de financiering van het Sociaal Fonds van de Voedingsector is in 2008 een voedselzekerheidsproject gestart voor een periode van vier jaar. De periode september 2010-augustus 2011 is het derde jaar van dit project. Het project voorziet in de productie van honing, paddestoelen en grote rietratten. Verder wil het project uitbreiden naar drie nieuwe districten en 525 boeren bereiken. Het kweken van struivogels en slakken is vervangen door het kweken van parelhoen in de twee noordelijke districten en ook door varkenssteelt. Daarvoor zijn twee nieuwe kweek- en demonstratiecentra voorzien. Een andere activiteit is de ondersteuning van 25 nieuwe boeren voor de productie en verwerking van medicinale planten zoals moringaplanten.

REALISATIES

De activiteiten voor het derde jaar van dit vierjarig project zijn uitgevoerd over heel 2011. Daarnaast was een externe evaluatie over de voorbije periode uitgevoerd (zie verder).

De volgende vooruitgang werd geboekt:

125 nieuwe boeren in 32 gemeenschappen werden opgeleid en voorzien van de nodige productiematerialen. Het ging over 35 landbouwers van Sefwi Wiaso, Bibiani-Bekwai en Hohoe voor bijenteelt, 25 landbouwers van Sefwi Wiaso, en Hohoe voor rietrattenteelt, 25 boeren van Sissala East en Sissala West voor parelhoenteelt, 25 boeren van Sissala East en Sissala voor varkenswekerij, en 15 nieuwe boeren startten met slakkenteelt in Sefwi Wiaso. Geen nieuwe boeren voor medicinale planten waren gekozen in 2011.

Daarnaast werden andere investeringen gedaan. Deze waren: a) het aankopen en verdelen van input en materialen voor de boeren (bijenteelt, rietratten, slakken), en b) de invoer van 2.520 ééndagoude parelhoenen uit Gent voor wetenschappelijk kweken en distributie aan de boeren.

Meer dan 650 boeren brachten bezoek aan het demonstratiecentrum tussen november 2010 en augustus 2011.

Vijf verschillende vormingen werden georganiseerd tussen 20 februari en 31 maart voor bijenteelt, rietrattenteelt, en het wetenschappelijk kweken van parelhoenen en varkens onder opleiding & capaciteitsopbouw.

EVOLUTIES EN BIJSTURINGEN

Op basis van de aanbevelingen van de evaluatoren vroeg fos aan ICED om een stappenplan op te stellen om de implementatie, resultaten en impact van het project te verbeteren. Het operationele plan zal uitgevoerd worden in 2012 als onderdeel van de activiteiten van het vierde en laatste jaar van het project. Een strengere monitoring en opvolging zijn hierin in gebouwd.

EVALUATIE

De externe evaluatie uitgevoerd door twee lokale experts bracht verschillende resultaten, uitdagingen en knelpunten i.v.m. aan het licht. Aan de ene kant werd het positieve effect op de levenssituatie van de deelnemende boeren vastgesteld. De capaciteitsopbouwtrainingen van ICED werden zeer bruikbaar en nuttig bevonden en er werd tevens vastgesteld dat de landbouwactiviteiten ondersteund door ICED en fos zeer relevant en waardevol waren.

Aan de andere kant toonde de evaluatie dat de monitoringstrategie van de partner ICED onvoldoende was. fos had dit al verschillende keren gesignaleerd aan de partner zonder een goed gevolg. Bepaalde investeringen leveren ook niet het gewenste resultaat. Dit is zeker het geval van de twee broekkassen in de twee demonstratievelden (zie focus in kader).

fos steunt ICED met fondsen van VIA sinds 2004 met twee opeenvolgende projecten van voedselveiligheid en inkomensgenererende activiteiten in Ghana. Het eerste project van vier jaar liep van september 2004 tot augustus 2008. Het tweede project (zie boven) was een verlenging van het eerste project maar werd uitgevoerd in 3 bijkomende gemeenschappen. In 2011 organiseerden fos en ICED een externe evaluatie van het lopende project. Als een transparante en lerende organisatie, brengen wij hierna de belangrijkste elementen van de evaluatie uit voor ons publiek.

Vaststellingen van de evaluatie

- Opleidingen door ICED hebben het enthousiasme vergroot van zowel deelnemende als niet-deelnemende landbouwers, binnen en buiten de gekozen districten en bigedragen hebben tot het vormen van landbouwersgroepen binnen en buiten de districten.
- De interventiestrategieën waren relevant en meer dan 80% van het begunstigten hebben dit bevestigd.
- De evaluatie bevestigde de opvallende capaciteitsopbouw bij veel landbouwers binnen en buiten het actieterrain van de projecten geleid door ICED. Volgens de landbouwers stelden de capaciteitsopleidingen hen in staat om nieuwe vaardigheden aan hun landbouwactiviteiten toe te voegen, een vaststelling die bevestigd werd door verschillende ondersteunende agentschappen zoals MOFA en de Districtsraaden.
- De effecten van de ICED-opleidingen over capaciteitsopbouw in het verbeteren van boerderijbeheer waren zeer zichtbaar. Interviews met de deelnemende gemeenschappen toonden aan dat ze nu vaardigheden hebben in verbeterd landbouwbeheer zoals: voederen, afvalverwerking en behuizing, controle van ziekten en pest, ze zijn beter in staat om hun landbouwactiviteiten te beheren. De meeste landbouwers hebben gewijzigde landbouwbeheerpraktijken gemeld die geholpen hebben om hun inkomsten te verbeteren.
- De sociale status van de deelnemende landbouwers is verbeterd, in bepaalde gevallen niet noodzakelijk omwille van de huidige verhoging van inkomsten, maar voornamelijk omwille van de potentiële verhoging van de inkomsten in de zeer nabije toekomst.

- De geleverde productiemiddelen (onder andere bijenkorven, materiaal voor de oogst, veredelde varkens en parelhoenen) hebben sommigen geholpen inkomsten te verwerven die voordien niet bestonden.
- De bevindingen doen minder deelnemende landbouwers vermoeden dan vooropgesteld door ICED. Maar de bereidheid van de landbouwers om deel te nemen aan de projectactiviteiten was op alle locaties zeer groot. Het werd opgemerkt dat een aantal landbouwers enkel trachtte te profiteren van de gesubsidieerde productiemiddelen zoals de veredelde parelhoenen om snelle winsten te maken in tegenstelling tot het doel van ICED namelijk blijvende en duurzame productie.
- De plaatselijke projectmanagementteams (Local Project Management Teams, LPMT's) hebben doelgroepen bereikt die voor de reguliere overheidsagentschappen, met inbegrip van MOFA, doorgaans moeilijk bereikbaar zijn. De interventies van ICED hebben dus het potentieel om de voedselproductie te verhogen, de armoede te verminderen en de inkomens en de milieuhygiëne in de geselecteerde districten te verbeteren.
- De deelnemersraad aan de verschillende projectactiviteiten bij de vrouwelijke landbouwers was laag (17%). Er wordt geadviseerd dat de volgende projectperiode zich meer op vrouwelijke deelnemers zou richten.
- De duurzaamheid van het project (SIP II) binnen de geselecteerde districten kan in vraag gesteld worden daar ICED geen duidelijke exitstrategie heeft voorgesteld. De landbouwers waren van mening dat ICED hen zou blijven bevoorraden met gesubsidieerde productiemiddelen en hun boerderijen telkens opnieuw van veestapel zou voorzien wanneer ze hun vee verkopen.
- Er is geen bewijs dat ICED over een degelijk en functioneel monitoringstelsel beschikt. Het gebrek aan een dergelijk controlesysteem en strategische planning op LPMT-niveau heeft de volle impact van de activiteiten op vele plaatsen verminderd zowel wat betreft de groei in veestapel als de te verwachten inkomsten. Hoewel ICED via de LPMT in staat is gebleken om een aantal opleidingsevenementen met de landbouwers te organiseren, zijn ze er niet in geslaagd om een actief, intern controlesysteem op lange termijn te realiseren.

- De broedmachines geleverd aan het Tutu Demonstratie/Opleidingscentrum om parelhoenboerderijen opnieuw van veredelde kweekveestapels te voorzien, waren van slechte kwaliteit of werkten slecht aangezien de temperatuur ervan manueel geregeld werd. Daardoor waren er geen vogels in dit centrum (op moment van de evaluatie) hoewel de meeste parelhoenlandbouwers van zowel Sisala East als Sisala West na een tijd zonder veredelde parelhoenders zaten. ICED zou een instelling of een aantal privé-persoon moeten aanwerven die thermostaten in de toestellen kunnen inbouwen zodat ze ingebouwde temperatuurregeling hebben zodat er te allen tijde kan voorzien worden in de behoeften van de landbouwers.

AANBEVELINGEN

Degelijk en efficiënt monitoren

ICED kreeg het advies om te overwegen om middelen vrij te maken voor het mobiliseren van de LPMT's (daar deze beweerden dat ze als vrijwilliger werkten omdat ze niet vergoed werden) om hen in staat te stellen een meer systematisch controlesysteem toe te passen op de initiatieven voor armoedebestrijding. Zo kan het effect op een grotere schaal worden uitgebreid. ICED zou degelijke prestatie-indicatoren moeten ontwikkelen die de resultaten en gevolgen van de toekomstige activiteiten maar ook van de prestaties van de LPMT's en de terreinwerkers kan meten. Toekomstige partnerovereenkomsten moeten de strategische en operationele plannen uitstippelen voor de respectieve LPMT's. Daarbij moeten de interventies in nationale beleidswegen worden geïntegreerd en wordt dus een duidelijk exit plan aan de landbouwers voorgesteld. LPMT's kunnen aangemoedigd worden om vrijwilligers aan te trekken en op te leiden voor de implementatie zodat meer gezinnen kunnen genieten van de ICED-interventies zonder dat dit een grote verhoging van een donorbudget met zich meebrengt.

Een beter inzicht in de projectopvolging en groepsynamieken zullen het personeel van ICED helpen bij het ontwikkelen en stimuleren van meer geschikte controle en rapportering die de behoeften van de landbouwers op tijd rechtstreeks aanspreekt. Bestaande technische expertise van MOFA en NBSSI moet beter gebruikt worden door ICED.

Duurzaamheid van het Project:

ICED werd aangeraden om haar communicatiestrategie beter af te stellen zodat de landbouwers de logica leren begrijpen achter de 'best-practice'-normen voor capaciteitsopbouw en steun bij de productiemiddelen en groepsmanagement. ICED kan vernieuwing op het gebied van sparen en voorzichtig financieel beheer en investeringen mogelijk maken. De landbouwers moeten bijvoorbeeld begrijpen dat een doorgedreven levering van productiemiddelen zoals veredelde veestapels niet duurzaam is en dat een te grote afhankelijkheid van donorgelden het gevaar inhoudt dat individuele initiatieven - en dus uitbreiding - afnemen. Dat kan sommige landbouwers dwingen om hun veestapel te verkopen in geval van grote noden in de levenscyclus. De opleidingen moeten gecombineerd worden met meer en consistentere informatie aan de landbouwers over de praktijk van micro-financiële programma's beheerd door de gemeenschap. Opleidingsactiviteiten kunnen ook sessies van best practices en valkuilen voor groepsmanagement omvatten. Een vervolgcactieplan (na de opleiding) moet versterkt worden om betere steun aan de landbouwers te verlenen zodat de impact van de activiteiten verbetert.

Als onmiddellijk te nemen stap vragen de evaluatoren ICED om vergaderingen met de LPMT's te organiseren om strategische plannen te ontwikkelen en een eigen exitstrategie uit te stippelen. Basisplannen en plannen voor het evalueren van de impact moeten geïntegreerd worden in het strategische planingsproces van elke partner. Het organiseren van meer praktijkbezoeken voor de terreinmedewerkers zal nuttig zijn voor het ontwikkelen van hun technische vaardigheden.

{ PALESTINA

OVERZICHT VAN DE ACTIES

WAARDIG WERK IN PALESTINA	
Partners	Democracy and Workers' Right Centre - DRWC De petrochemische sector binnen de Palestinian General Federation of Trade Unions - PGFTU
Doelgroepen	Palestijnse arbeiders die werken in Palestina en in Israël, en hun vertegenwoordigers in arbeiderscomités en vakbonden. Binnen de doelgroep wordt specifieke aandacht gegeven aan vorming en syndicalisatie van vrouwen en jongeren.
Sleutelelementen	Democratisering vakbonden Organisatieversterking vakbonden
Budget	155.477,68 euro
Donoren	DGD, Algemene Centrale (AC), Provincie Antwerpen, 11.1.11

Land	Palestina
Coördinatie	Geen landenkantoor of steunpunt Rechtstreekse partneropvolging vanuit Brussel
Actiezones	Westelijke Jordaanoever
Type Acties	- Versterken van syndicale organisaties - Betrekken van werkende vrouwen in syndicaal werk
Strategische lijnen	Capaciteitsopbouw van vakbonden

ACTIES WAARDIG WERK IN PALESTINA TOEGELICHT

DE VERSTERKING VAN DE WERKNEMERSCOMITES EN VAKBONDEN IN PALESTINA

Tijdens het eerste jaar van het nieuwe programma hebben de *fos*-partners, DWRC en PGFTU, zich ingezet volgens de doelstelling: "versterken van de interne democratie biedt inspraak aan leden en activist en draagt bij tot het ontwikkelen van de vakbonden." Onze partners in Palestina zijn DWRC, een ngo die arbeiders en vakbonden vormt en begeleidt, en de Petrochemische Vakbond van de Palestijnse vakbondsfederatie PGFTU. *fos* ondersteunt hen bij de uitbouw van democratische vakbonden die voor de rechten van hun leden opkomen en hen vertegenwoordigen in Palestina.

BESCHRIJVING VAN ACTIVITEITEN

Voor de petrochemische vakbond PUPW van PGFTU kan men spreken van een relatieve verbetering aangezien het lidmaatschap is gestegen met 20%. Momenteel telt de vakbond 1725 leden. Binnen de Palestijnse politieke en syndicale context is voor *fos* de meest opmerkelijke vooruitgang echter het feit dat interne verkiezingen zijn gehouden voor de benoemingen in elk van de PUPW-afdelingen. Deze afdelingen hebben een nieuw nationaal bestuur verkozen. Dit bestuur is samengesteld uit 19 leden, waarvan 4 vrouwen, en heeft Mohammad Odwan gekozen als nieuwe algemeen secretaris. Deze verkiezingen werden erkend door de koepelorganisatie PGFTU op haar 4de congres dat plaatsvond van 7 tot 9 december 2011.

De jarenlange inspanningen van DWRC voor de promotie van democratie werpt ook zijn vruchten af. Het opbouwen van democratische en onafhankelijke Palestijnse vakbonden door de jaren heen, waarin de samenwerking met *fos* een belangrijke rol heeft gespeeld, heeft ervoor gezorgd dat de FIUP, de Federatie van Onafhankelijke Vakbonden van Palestina, in december 2011 definitief erkend is door het ministerie van arbeid. Na deze erkenning - 4 jaar na de oprichting - werd FIUP omgevormd tot GFTUP (General Federation of Independent Trade Unions in Palestine). Naast PGFTU en GUPW is GFTUP zo de derde erkende nationale vakbondsfederatie geworden in Palestina.

Door middel van bedrijfsbezoeken worden de arbeidsomstandigheden in de bedrijven in de het oog gehouden. Men onderhoudt hierdoor de contacten met de werknemers alsook met de werkgevers. Deze

bezoeken zijn ook cruciaal voor de promotie van de interne democratie en inspraak van leden die tijdens deze bezoeken de vakbondsafgevaardigden kunnen aanspreken. Dit is ook een manier om werknemers aan te moedigen om zich aan te sluiten bij een vakbond. Tijdens de bedrijfsbezoeken in 2011 werden werknemers geïnformeerd over hun arbeidsrechten. Dit gebeurt onder meer door middel van pamfletten. Maar PUPW en DWRC maken ook gebruik van de media om werknemers te informeren over hun rechten. Er verscheen ook een verslag in kranten als Al-Hayat Al Jadidah en Al-Quds (met een ruim bereik van ongeveer 50.000 lezers) over het bezoek van de Belgische (DGD) delegatie - Aurelie Fabry en Jenia Helou - aan de westelijke Jordanoever en PGFTU-PUPW. Dit bezoek vond plaats op 16 april 2011 en werd positief ervaren door PUPW.

PGFTU voerde een campagne om minimumlonen in te voeren in Palestina. 9000 handtekeningen werden ingezameld en afgegeven aan de Palestijnse Autoriteit (PA). Ook tijdens het 4de congres van PGFTU, waar ook Sharan Barrow - algemeen secretaris van het internationale vakverbond ITUC - aan deelnam, werd de nadruk gelegd op deze eis. Er vonden verschillende bijeenkomsten plaats met vertegenwoordigers van de PA waar overlegd werd over mini-

mumlonen. Een van deze bijeenkomsten werd ook bijgewoond door premier Salam Fayyad. Hij was ook aanwezig op het 4e congres van PGFTU. Hier heeft hij de mogelijkheid gehad om naar de congresleden alsook Sharan Barrow te luisteren. Begin 2012 kondigde Fayyad aan dat er snel een beslissing zal vallen over de minimumlonen. De vakbonden hechten belang aan het tripartiet overleg en krijgen hierbij technische bijstand van de IAO.

REALISATIES EN EVOLUTIES

Ondanks de continue steun van de internationale gemeenschap aan de PA op de westelijke Jordanoever bleef de internationale hulp in 2011 lager dan verwacht en sloot de overheid het jaar af met een hoog begrotingstekort. Dit resulteerde in een nieuwe fiscale wetgeving die op hevige verzet van de vakbonden alsook de zakenwereld stuitte. Omwille van deze protesten, maar omdat de wetgevende macht die deze nieuwe fiscale regelgeving moet omzetten nog steeds niet operationeel is, werd de wet bevroren. Een nationale dialoog waar ook vakbonden aan deelnemen is gestart om de crisis rond het belastingstelsel op te lossen.

Volgens Palestijnse statistieken steeg het BBP tijdens de eerste drie kwartalen van 2011 met 10,5% ten

opzichte van dezelfde periode van 2010 (5,8% in de westelijke Jordaanover en 25,7% in de Gazastrook). Cijfers van het laatste kwartaal zijn nog niet vrijgegeven. De groei werd geconcentreerd in de belangrijkste economische activiteiten: landbouw en visserij, bouw, groothandel-detailhandel, transport, opslag en communicatiediensten, openbaar bestuur en defensie. De bouwsector kende met 32,5% de hoogste groei in deze periode.

De petrochemische sector is een relatief jonge sector in Palestina. Er zijn geen wetenschappelijke studies en onderzoeken over deze sector uitgevoerd. De Palestijnse statistische en wetenschappelijke instellingen beschouwen de petrochemische sector als een sub-sector van de chemische industrie. Deze vertegenwoordigt 0,6% van de totale industriële activiteiten in de westelijke Jordaanover en Gaza. Volgens het Palestijns Statistisch Bureau werkten er 936 werknemers in het chemische industrie. In 2005 liep dit op tot 1639 werknemers. Vandaag telt deze industriële tak 5749 werkplaatsen met 21.540 werknemers. In Israël werken er 28.000 werknemers in de zelfde sector.

De Israëlische blokkade van de Gazastrook blijft de wederopbouw van Gaza en haar economie hinderen.

De gedeeltelijke verlichting van de beperkingen op invoer van basisgoederen in medio 2010 heeft echter niet veel veranderd aan de werkelijkheid. De economie die loopt via de ondergrondse tunnels is nog steeds een van de belangrijkste commerciële kanalen en een bron van werkgelegenheid voor mannen. De deelname aan het productie of arbeidsproces in het 3e kwartaal van 2011, gekeurde voor 70% door de mannen en 16,7% door vrouwen.

In de heersende patriarchale en conservatieve klimaat in de Palestijnse gebieden worden vrouwen geconfronteerd met veel obstakels om hun situatie te verbeteren. Hun behoeften en wensen worden

vaak over het hoofd gezien en ondermijnd. Door de combinatie van economische, sociale en culturele factoren is de deelname van vrouwen aan de arbeidsmarkt een van de laagste in de wereld en in de Arabische landen. Volgens de IAO bedroeg de werkloosheidsgraad in 2011 22,4% voor mannen en 30,5% voor vrouwen (ILO rapport 2011). Sinds 2009 is de werkloosheid bij vrouwen is steeds hoger dan bij mannen. Hieruit blijkt dat vrouwen meer moeilijkheden hebben wat werkzekerheid betreft.

De werkloosheid onder jongeren van 20-24 jaar was met 39% de hoogste. Dit bevestigt ook dat de Palestijnse arbeidsmarkt niet in staat was om zijn enorme problemen op te lossen en de jongeren van werk te voorzien. De publieke sector is een van de grootste werkgevers, goed is voor 38,8% van de werknemers in de Gazastrook en 15,9% op de westelijke Jordaanover.

Verontrustend blijft dat 53,2% van werknemers in de privésector geen contract hebben met hun werkgevers. Slechts 2,8% worden gedekt door CAO's. De algemene arbeidswetgeving voorziet wel minimum sociale bescherming: 23,3% van werknemers had recht op een ontslagpremie en op pensioen. 24,6% had recht op jaarlijks verlof en 24,8% kreeg een vergoeding in geval van ziekte. Amper 53,8% heeft kunnen genieten van betaald zwangerschapsverlof. Er is nog een lange weg af te leggen om inbreuken op fundamentele arbeidsrechten weg te werken.

Volgens de PUPW zijn de Palestijnse arbeiders niet in staat om werk te vinden onder de huidige omstandigheden. Dit veroorzaakt wanhoop onder de arbeiders. Hierdoor groeit de nood aan dringende actie om waardig werk te bevorderen in de bezette gebieden. Het Palestijnse volk en werknemers in het bijzonder, zijn het slachtoffer van discriminatie, uitbuiting en de overtreding van arbeidswetgeving door de Israëlische staat.

2011 was een bewogen jaar voor het Midden-Oosten en Noord-Afrika. Dat lijkt zich in de toekomst door te zetten. Het sociaal protest in de regio vormde zich snel om van een vonk naar een zee van vuur. *fos* staat achter de veranderingen die dictatoriale militaire regimes vervangt door een democratisch en rechtvaardig bestuur. Hoewel er nog een lange weg af te leggen is, vertrouwen we in de volksrevolutie zonder ons illusies te maken over de nieuwe regimes. Het blijft een uitdaging voor volkeren in de regio om hun rechten en vrijheden te eisen, ook na de machtswissels gedurende 2011. De veranderingen verlopen vaak moeizaam en soms ook niet vlekkeloos.

Al in het begin hebben we benadrukt dat waakzaamheid geboden is tegenover binnen- en buitenlandse krachten die namens hun belangengroepen achter de schermen actief zijn. De opstandigen waren signalen tegen dictaturen en buitenlandse inmenging. Maar in Egypte blijft het leger ondanks hevige verzet aan de macht en in Libië zijn vele burgerslachtoffers gevallen tijdens de militaire interventie van de NAVO-troepenmacht. In Syrië daarentegen is de situatie complexer dan in andere landen in de regio en in Bahrein worden nog altijd geen betogingen toegelaten.

Middenin deze storm van gebeurtenissen proberen de Palestijnen hun stem te laten horen. De Palestijnen kwamen massaal op straat als gevolg van de opstanden in de Arabische wereld. Vele Palestijnen betuigden hun steun aan de democratische verandering die op gang kwam in de buurlanden en in de regio en eisten voor hun eigen land ook verandering. Naar aanleiding van de protesten kwamen Hamas en Fatah samen en riepen een nationale verzoening uit in mei. Fatah kondigde verkiezingen aan maar hierop kwam geen vervolg.

Op internationaal niveau heeft de Palestijnse Autoriteit een offensief gedaan voor de erkenning van Palestina als 194ste staat in de Verenigde Naties. Ondanks de grote mobilisatie en een groot aantal bilaterale erkenningen veegde de toelatingscommissie van de VN-veiligheidsraad deze vraag voorlopig van tafel. Het enige concrete resultaat tot nu toe van deze campagne was de toetreding als volwaardig lid in de UNESCO. De financiering van de VS aan UNESCO werd ingehouden als vergelding. Ook heeft deze campagne ervoor gezorgd dat het debat over de Palestijnse staat op internationaal niveau gevoerd werd en geïmprementeerd werd als een alternatief voor het mislukte vredesproces.

{ fos IN VLAANDEREN

In Vlaanderen komen we als **fos** op verschillende manieren naar buiten. We hebben niet alleen onze vaste publicaties, we organiseren ook verschillende activiteiten in het kader van onze partnerschappen, maar we organiseren ook elk voorjaar een campagne.

2011 zal de geschiedenis ingaan als het jaar waarin de socialistische beweging in zijn geheel voor het eerst mee de **fos**-campagne organiseerde. De campagne werd gedragen door de verschillende nevenorganisaties van het Vlaams ABVV, sp.a en de Socialistische Mutualiteiten. Het werd een campagne die de aandacht moest trekken en dat deed ze ook! Met het norse gezicht van het meisje dat vertelde dat haar mama vreemd gaat, wilden heel wat mensen weten met wie ze vreemd ging, en dat bleek dan een partner van **fos** te zijn. We ontwierpen drie verschillende affiches die in de kanalen van de verschillende organisaties verspreid werden. Bovendien hebben we ook de steun gekregen van heel wat BS'ers (Bekende Socialististen) die hun gezicht aan onze campagne leenden. Dag gaf de campagne zeker een boost. Heel wat mensen 'bekenden' dat ze ook een partner hadden in het Zuiden; een partner van **fos**!

In 2011 is er ook binnen onze partnerschappen heel wat gebeurd. De Mozambikken-actie in Limburg en een boontje voor Peru in Antwerpen waren de meest in het oog springende voorbeelden. Maar ook de Dag voor Internationale Solidariteit uit West-Vlaanderen mag niet vergeten worden.

Van 4 tot 8 oktober 2011 was Leddy Mozombite, Algemeen Secretaris van de Peruaanse huishoudwerkstervakbond Sinttrahol, partner van **fos**, bij ons te gast. Ze was hier op uitnodiging van Solidar en nam deel aan de "Domestic Workers' Tour": samen met collega's uit Zuid-Afrika en de Filipijnen pleitte ze in het Europees Parlement voor een snelle ratificatie

fos in Vlaanderen	
Budget	303.953,04 euro
Donoren	DGD, NVSM, Provincie West-Vlaanderen, Provincie Oost-Vlaanderen, Provincie Vlaams-Brabant, 11.11.11

in alle landen van de nieuwe ILO-conventie 189. Dit moet huishoudwerkers wereldwijd dezelfde rechten geven als alle andere werknemers. Die eis was ook het onderwerp van een gezamenlijke actie op 7 oktober (Werelddag Waardig Werk), die Laddy dan ook volmondig ondersteunde. Ze stond verschillende media te woord en ontmoette verschillende organisaties uit de socialistische beweging.

Wat onze publicaties betreft, zijn we er in 2011 in geslaagd om vooral de aantallen naar omhoog te krijgen. Het aantal abonnees van zowel onze elektronische nieuwsbrief als van ons kwartaalblad *fosfor* zijn gestegen.

Ook op vlak van lay-out proberen we met onze publicaties op een strijdbare, progressieve en sociale manier naar buiten te komen.

PARTNERSCHAPPEN

In het kader hiernaast en op de volgende pagina geven we een totaaloverzicht van de partnerschappen tussen de socialistische beweging en de *fos*-partners in het Zuiden. Daarnaast staan we stil bij twee partnerschappen waarvoor 2011 een bijzonder jaar was.

DE VOORZORG PROVINCIE
ANTWERPEN ZORGT
VOOR EHBO-KOFFERS IN PERU

Wat eraan voorafging

Fanny Daems, loketbediende in het Mechelse kantoor van De Voorzorg provincie Antwerpen, nam in 2010 een fantastisch initiatief. Samen met haar partner Luk vertrok Fanny op een fietstocht naar de Noordkaap en terug. Zij fietsen ten voordele van de koffieboeren in Peru (zie verslag vorig jaar). Deze actie bracht maar liefst 13 875,44 euro op. We kunnen dus spreken van een gigantisch succes.

Uitvoering van het project

Met dit geld werd het project 'Opleidingsprogramma in de eerste hulp en het gebruik van EHBO-kisten voor de kleine koffieproducenten van de fair trade' in samenwerking met *fos*, CNCJ (Coordinadora Nacional de Comercio Justo) en de Voorzorg provincie Antwerpen uitgevoerd. De koffieboeren wonen immers in moeilijk te bereiken gebieden, veel te ver verwijderd van de gezondheidsposten die zich in Peru vooral in de steden bevinden.

Er werden 13 EHBO-koffers aangekocht voor de verschillende koffie-organisaties. Deze koffers hebben een uitgebreide inhoud en zullen worden aangevuld met behulp van een roterend fonds. Zo kunnen de families van 6000 leden van de koffiëcoöperatieven zichzelf beter behelpen als er zich ongevallen voordoen op de plantages. Dit heeft de interesse van de koffieboeren in het gezondheidsproject dat CNCJ met *fos* heeft sterk doen stijgen. Er vonden ook twee vooringen van drie dagen plaats, waaraan 25 afgevaardigden van de 13 koffiëcoöperatieven deelnamen. Zij zijn de 'gezondheidspromotoren'.

Via verschillende kanalen heeft de Voorzorg provincie Antwerpen naar haar (personeels)leden toe gecom-municeerd over de uitvoering van dit project. Dit werd vooral heel erg gesmaakt door al diegenen die hun vooraf hadden bijgedragen. In Peru is tijdens de oplei-ding een filmpje (15 min) gemaakt dat het probleem schetst, de opleidingen toont en een aantal mensen aan het woord laat over de problemen op het vlak van

OVERZICHT VAN DE BESTAANDE PARTNERSCHAPPEN		
Noordpartner	Zuidpartner	Acties / activiteiten in 2011
ABVV HORVAL	- ANAP (Asociación Nacional de Agricultores Pequeños - Nationale Vereniging van Kleine Boeren) uit Cuba - FTFE (Federación de Trabajadores Fабriles Exportadores - Federatie van Fabrieksarbeiders) uit Bolivia	- Opstarten partnerschap - Overleg over mogelijkheid middelen van VIA-fonds - Op verkennde vergaderingen werd aan Horval het concept 'partnerschappen' uitgelegd en mogelijke partners voor hen werden voorgesteld
ABVV West-Vlaanderen	- FNT (Nicaragua) - Uitbouw van gemeentelijke en regionale coördinatie en afstemming tussen de sectoriële vakbonden aangesloten bij de confederatie FNT - SNITL (Cuba) - Opleiding van vakbondskaders en verbeteren van infrastructuur - Beschutte werkplaats EPIL (Cuba) - Opleiding van werknemers en creatie van arbeidsplaatsen - CGTP (Peru) - Uitbouwen van syndicale structuur	- Maandelijkse vergadering van de CIS (Commissie Internationale Samenwerking) - Info over samenwerking op de vergaderingen van de CIS 1 mei Kortrijk: aanwezigheid met <i>fos</i>-campagne - Voorbereiding van de Dag van de Internationale Solidariteit - Interactieve stand op Dag van de Internationale Solidariteit - Voorbereiding en participatie aan Cubareis
AC	- SNTC - Cuba: Opleiding van vakbondskaders - PGFTU - Palestina - UCAMA - Mozambique	- Deelname aan Cubawerkgroep van AC (4x per jaar) - Rapportering over evolutie samenwerking (mondeling + twee artikels) - Duiding van socio-economische evoluties in Cuba - Deelname aan Palestinawerkgroep van AC - Rapportering over evolutie samenwerking - Verspreiding AC-campagne over Palestina via <i>fos</i>-kanalen. - Rapportering over de werking van duurzame energievoorziening
AC Gewest Antwerpen	Colombia: FENSUAGRO - versterking van de vakbonden uit de palmsector.	- Ondertekening van de samenwerkingsovereenkomst - Deelname aan twee missies naar Colombia door vakbondsecretarissen en militanten. - Regelmatische informatie-uitwisseling zowel vanuit <i>fos</i>-Brussel als <i>fos</i>-terrein.
ACOD	Zuid-Afrika: SAMWU/ILRIG	Aan de groep van secretarissen binnen deze grote vakbondscentrale werd deze nieuwe partner voorgesteld en werden de mogelijkheden qua sensibilisering voorgesteld. Aan de partner in het Zuiden werd de Noord-partner eveneens voorgesteld. Langs beide kanten werd het voorstel tot samenwerking positief onthaald. De sensibiliseringsactiviteiten kunnen in 2012 een aanvang nemen.

OVERZICHT VAN DE BESTAANDE PARTNERSCHAPPEN			Acties / activiteiten in 2011
Noordpartner	Zuidpartner		
ACOD - AMiO	Cuba: CTC opleiding van vakbondskader en verbeteren van infrastructuur	Er is onderhandeld over samenwerking met daartuit zijn concrete afspraken voortgevoeld omtrent sensibilisering naar de militanten toe. Op het congres van volgend jaar zal het partnerschap toegelicht worden onder andere aan de hand van een filmpje.	
De Voorzorg Antwerpen	Peru: CNCJ (coordinadora nacional de comercio justo), FEMUCARINAP (Federación Nacional de Mujeres Campesinas, Artesanas, Indígenas, Nativas y Asalariadas del Peru) en ForoSalud, tevens uit Peru.	- Infomomenten - Publicaties en aankondigingen aan het personeel - Bezoek van en ontmoeting met Mario Rios, vertegenwoordiger van FOROS-ALUD Voorbereiding infodag voor een grootschalige actie met de vzw's VFG, S-Plus en VIVA-SVV in 2012 - Uitvoering van het EHBO-project in Peru, met aansluitend een artikel en Youtube-filmpje op de website, op intranet, in het personeelsblad en in S-magazine	
De Voorzorg Limburg	UCAMA (Vereniging van Nationale Boeren uit Mozambique) uit Mozambique	- Interactieve stand op de Gezondheidsdag - Mozambikken-actie: verkoop pennen ten voordele van Ucama	
Socialistische Mutualiteit van Brabant (FSMB)	Mujeres por la v Vida en FENOCIN uit Ecuador	- Stand op 1 mei-viering in Brussel - Vernissage + tentoonstelling 'Kunstig' - Uitwisseling van e-nieuwsbrieven: in maart en september kwam er een nieuwsbrief uit Ecuador, in juni en december vertrok er een uit Brussel. - Solidariteitsmaaltijden - Voorbereiding van het bezoek aan Ecuador door FSMB werd opgestart	
Bond Moyson Oost-Vlaanderen	Bolivia: FECAFEB (Federación de Caficultores Exportadores de Bolivia), AIS (Acción Internacional para la Salud)	- Bijeenkomsten en infomomenten - Sensibiliserende, fondsenwervende activiteiten (Bowling, Vrijwilligersfeest, Familiesportdag)	
Bond Moyson West-Vlaanderen	WFP (Women on Farms Project – Project van Vrouwen op de Boerderijen) uit Zuid-Afrika	- Solidariteitsmaaltijd ten voordele van Women on Farms Project - Versturen Nieuwjaarskaartjes - Vorming rond fos-campagne - Aangepaste Zuid-Afrika quiz - Voorbereiding Zuid-Afrika uitwisseling - Ronde-tafelgesprek met experts in de gezondheidszorg in BM Kortrijk. - Intranet: maandelijks worden korte nieuwsberichten over WFP verstuurd via intranet. - Interactieve stands op activiteiten	

de ontoegankelijke gezondheidszorg en de impact van de koffers. In België werd dit filmpje ondertiteld en getoond aan de directe contactpersonen binnen de Voorzorg provincie Antwerpen. Een verkorte versie werd als nieuwflash elektronisch wijd verspreid. Ook op intranet, in het personeelsblad en op de provinciale pagina's van S-magazine verschenen artikels over dit succesvolle project.

Op naar een volgend werkjaar!

In het najaar van 2011 namen de drie socioculturele volwassenenorganisaties S-Plus, VIVA-SVV en VFG het initiatief om samen met fos het thema toegankelijke gezondheidszorg in Peru verder in de kijker te plaatsen. Tijdens een gezamenlijke Perudag brainstormden verschillende lokale afdelingen over actiemogelijkheden. En ze blijven niet bij de pakken zitten: ook 2012 wordt een actiejaar!

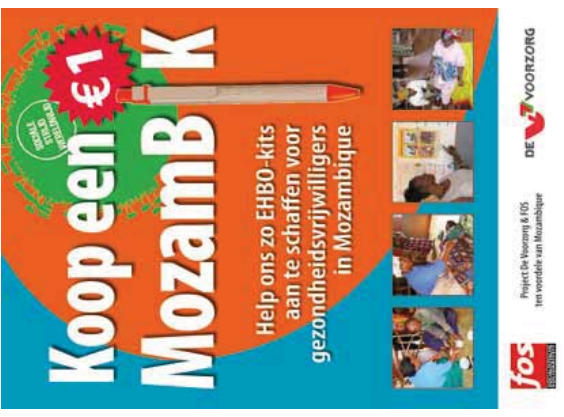
DE MOZAMBIKKENACTIE UIT LIMBURG

Wat eraan voorafging

De Voorzorg Limburg heeft sinds 2005 een partnerschap met de boerenorganisatie Ucama in Mozambique. Die fos-partner werkt met zijn leden aan een betere gezondheidszorg. De Voorzorg en fos hebben al op tal van manieren de aandacht van de leden op de gezondheidsproblematiek gevestigd: sensibiliseringsmateriaal en vormingsmomenten voor het personeel, een stand over het thema op de jaarlijkse gezondheidsdag voor de leden, een vormingspakket voor leerlingen ... Dit jaar schakelde de Voorzorg zijn personeelsleden en bestuursvrijwilligers van verenigingen in om een nog breder publiek te bereiken, met een wel heel goed gevonden gadget als insteek.

Mozambikken voor Mozambique!

Heel wat vrijwilligers en personeelsleden van De Voorzorg Limburg toonden in het voorjaar van 2011 hun hart voor Mozambique. In afdelingen, loketten en kantoren verkochten ze van april tot juni de zogeheten 'Mozambik'. Duizenden van deze kartonnen pennen gingen de deur uit en dit leverde maar liefst 1750 euro op.

Dat bedrag is bestemd voor de Mozambikaanse boerenorganisatie Ucam, partner van **fos**. Ucam is gestart met een programma voor het oprichten van gezondheidskernen. Deze teams van vrijwilligers zorgen ervoor dat de boerengemeenschappen hun rechten kennen op vlak van gezondheidszorg en geven ook gezondheidsvoorlichting. In elk van de acht gezondheidskernen zijn er ook enkele vrijwilligers die chronisch zieken thuis verzorgen.

De nood aan vorming en aan EHBO-kits voor deze vrijwilligers is zeer hoog. Dat heeft De Voorzorg goed begrepen, en ze hebben het ter harte genomen. In naam van onze partner: hartelijk bedankt voor jullie inzet!

Zichtbaarheid naar personeel

Naar goede gewoonte was **fos** ook dit jaar aanwezig op de gezondheidsdag van De Voorzorg met een stand over het partnerschap. En ook op het einde van het jaar werd aan het partnerschap gedacht met een personeelslunch waar de partner in de kijker werd gezet.

DE ALGEMENE CENTRALE BREIDT ZIJN PARTNERSCHAPPEN MET fos UIT

De Algemene Centrale voert een gericht beleid om in verschillende afdelingen en sectoren de Noord-Zuid-lende partnerschappen:

Vakbond van de bouwsector Sntc in Cuba

De sector Bouw van Algemene Centrale heeft sinds 2009 een partnerschap met de SNTC in Cuba. De AC-gewesten Limburg, Luik en Doornik sloten een overeenkomst tot wederzijdse uitwisseling af met de SNTC-regio's Havana, Santiago en Cienfuegos. In de AC-Cubawerkgroep plannen en evalueren vertegenwoordigers van deze drie gewesten hun sensibiliseringsacties naar hun achterban. Ongeveer om de twee jaar reist een AC-delegatie naar Cuba om de relaties op peil te houden. In de tussentijd zorgt **fos** (landenvertegenwoordiger in Havana en regioverantwoordelijke in Brussel) voor actuele info over de evoluties van de ondersteunde actie bij SNTC en over de socio-economische evoluties op het eiland. De focus lag het voorbije jaar op de invoering van het nieuwe systeem van loonberekening, dat de ontsane kloof tussen gepresteerde arbeid – loon –

koopkracht moet dichtten **fos** heeft twee artikels aan AC bezorgd, waarvan er één in De Nieuwe Werker is verschenen.

Palestijnse vakbond van de chemiewerkers

Sinds de tweede helft van 2006 ondersteunt de Algemene Centrale de Palestijnse Vakbond van de Chemiewerkers - aangesloten bij PGFTU - bij de uitbouw van de interne structuren. Regio per regio leggen vakbondsmilitanten contact met de arbeiders in de chemische bedrijven. De registratie van het ledenbestand wordt geoptimaliseerd, het veiligheidsprobleem op de werkvloer aangekaart. Samen met **fos** zit de AC ook in het Midden-Oosten overleg van 11.11.11 en het platform "Israël koloniseert - Dexia financiert". Bovendien plaatst de AC de bezetting van Palestina hoog in zijn agenda. De AC sensibiliseert zijn leden en neemt deel aan publieke acties voor het Palestijnse volk.

Fondsen verzamelen

De AC is zeer actief in het mobiliseren van fondsen ter ondersteuning van ontwikkelingsactiviteiten in Mozambique en andere landen. Via de AC kreeg **fos** onder meer middelen van het Sociaal Fonds voor Bestaanszekerheid Petroleum om in duurzame energie te investeren. De boerenvakbond in Manica (Mozambique) heeft met de middelen van dit sociaal fonds zonnepanelen geplaatst in vijf gezondheidsposten. De vakbond van de suikerrietkappers plaatste ook zonnepanelen, maar dan in de huizen van hun leden.

CAMPAGNE 2011

"RECHT OP GEZONDHEID WERELDWIJD! IK HEB EEN PARTNER IN HET ZUIDEN"

Onder dat motto voerde **fos** in 2011 campagne. De 'partners in het Zuiden' zijn dan onze partnerorganisaties. Organisaties van mensen die zich organiseren om hun stem luider te laten klinken wanneer ze opkomen voor hun recht op gezondheid.

In 2011 heeft de **fos**-campagne een belangrijke evolutie gekend. Voordien ontwikkelde **fos** een campagne en probeerden we deze binnen te brengen binnen de verschillende activiteiten in de beweging via een campagnestand, of we probeerden zo veel mogelijk materialen te verspreiden en infosessies te geven aan geïnteresseerden die de campagne binnen hun werking programmeerden.

In 2011 hanteerden we een andere werkwijze. De

campagne is gemeenschappelijk tot stand gebracht en ontwikkeld door middel van drie werkgroepen met tegenwoordiging vanuit de verschillende partnerorganisaties (Vlaams ABVV, sp.a en de socialistische mutualiteiten). De politieke werkgroep bepaalt het thema en de politieke actie van de campagne (Recht op gezondheid wereldwijd met een charter voor het recht op gezondheid wereldwijd). De communicatiewerkgroep denkt na over de campagne-materialen en over welke communicatiemiddelen we best gebruiken voor een ruime verspreiding van de campagnematerialen en de politieke actie. Ten slotte ontwikkelt de educatieve werkgroep de verschillende educatieve modellen (quiz, vertellers, fototoonstelling, stand). Deze inspanningen hebben vele (nieuwe) contacten opgeleverd. De resultaten qua bereik zijn flink gestegen, met een grotere bekendheid tot gevolg.

Door het thema en de politieke actie gemeenschappelijk te bepalen en uit te werken heeft de sociale beweging de mogelijkheid gekregen om rond een gemeenschappelijk thema (Recht op gezondheid wereldwijd) samen naar buiten te treden, via verschillende activiteiten en acties. De (eerste) nationale startdag van de campagne op 16 maart was hiervoor een dankbaar moment.

INTERNE STUDIEDAG

Eind december 2010 organiseerden we in de aanloop naar deze campagne een inhoudelijke vorming voor het personeel van **fos** en de leden van de politieke werkgroep over het thema gezondheid. Dit was nodig en nuttig, om samen te werken aan een grotere knowhow en vooral visievorming rond het thema. We willen dit voor de komende jaren blijven doen, met inspraak van de partners in het Zuiden, om zo gezamenlijk de standpunten van de beweging te bepalen.

NIUW: EEN "STARTDAG" OM DE CAMPAGNE TE LANCEREN

Voor het eerst organiseerden we een startdag. We zijn erin geslaagd om veel verschillende mensen van de beweging samen te brengen. Zij waren met 75 mensen aanwezig. De dag had een goede uitstraling in de beweging. Er was ook pers aanwezig en er is in verschillende media een berichtje verschenen.

Het programma bestond uit een inhoudelijk gedeelte met de kopstukken, dan de campagnefilm en tot slot werden de verschillende campagnematerialen voorgesteld, zodat de aanwezigen aan de slag konden.

QUIZ "VREEMDE VRAGEN, GEZONDE ANTWOORDEN"

Samen met de educatieve werkgroep hebben we een quiz gemaakt die verschillende doelgroepen kan aanspreken. De quiz bestaat uit heel veel vragen over verschillende gezondheidsthema's, bijvoorbeeld 'Vrouwen en gezondheid', 'personen met een handicap en gezondheid' en over verschillende landen zoals 'Gezondheid in Cuba' of 'gezondheid in Zuid-Afrika'. Zo kan een lokale afdeling zelf de thema's selecteren die het best bij de doelgroep past. Maar liefst 40 quizdozen werden verdeeld binnen de verschillende partnerorganisaties in Vlaanderen.

De testspelen werden zeer positief beoordeeld en heel wat groepen en afdelingen programmeerden al een quiz. De quizen worden nu opgenomen in de programmatie van de socio-culturele verenigingen voor volgend werkjaar.

FOTOTENTOONSTELLING 'DE STRID VOOR HET RECHT OP GEZONDHEID'

We maakten een mooie fototentoonstelling aan bestaande uit 10 foto's. Bij elke foto hoort een woordje uitleg. Op die manier krijgt de toeschouwer een algemeen kader van de gezondheidsproblematieken in het Zuiden en van onze steun aan organisaties die daar iets aan willen doen. De fototentoonstelling werd dankbaar gebruikt als inleiding voor campagne-activiteiten. Het is een goede zaak dat de tentoonstelling rechtstreeks uit te lenen of aan te kopen is in de verschillende provinciale secretariaten van de verschillende organisaties. Ze werd al zes keer uitgeleend in de verschillende provincies.

Café SOLIDARITÉ

Daarnaast hebben we ook inspanningen gedaan op meer lokaal niveau, door in het kader van de campagne ook samen met de provinciale partners provinciale, lokale activiteiten te organiseren. Ook hier hebben we meer mensen bereikt dan de vorige jaren.

In elke provincie (uitgezonderd Limburg) werd in 2011 voor het eerste een 'Café Solidarité' georganiseerd met de provinciale partners. De Café Solidarités zijn inhoudelijke avonden. Marleen Temmerman kwam vertellen over haar engagementen in het Zuiden en binnen deze campagne. Zij stond immers mee aan de wieg van onze politieke eisen. Daarnaast kwamen ook lokale mensen die zich inzetten voor

het recht op gezondheid aan het woord. Deze avonden hadden veel succes en we willen deze ook de komende jaren organiseren.

1 MEI

In 2011 waren we op heel veel plaatsen aanwezig voor de 1-meiviering, namelijk in Aalst, Gent, Leuven, Brussel (Sint-Kathelijneplein en Rouppeplein), Kortrijk, Herk-de-Stad, Mortsel en Kapellen.

Mensen konden het charter en kregen een **fos**-balpen of een **fos**-draagtas. Op een aantal plaatsen zijn we er in geslaagd om de campagne te laten vermelden in de verschillende toespraken. In de regio's waar Café Solidarité nog moest plaatsvinden, was 1 mei een dankbaar moment om te flyeren en te mobiliseren.

Wanneer de stand opgesteld is op een plaats waar veel mensen passeren of op een zichtbare plaats, krijgt hij veel aandacht. Om mensen aan te spreken om het charter te ondertekenen, is een plaats waar mensen neerzitten om iets te eten, dan weer een geschiktere plek.

1 mei is een ideale gelegenheid voor **fos**-personeel en vrijwilligers om samen te werken en naar buiten te komen.

"ONDERTEKEN HET CHARTER!"

Voor het eerst hebben we aan de sensibiliseringscampagne ook een politieke actie gekoppeld. We hebben ondervonden dat deze politieke actie ook bijgedragen heeft tot de sensibilisering, omdat het voor mensen extra motiverend werkt als ze ook effectief iets kunnen doen.

We hebben dit politieke luik kunnen uitwerken door onze intensere samenwerking met de sp.a. Marleen Temmerman gaf haar inbreng, vertegenwoordigd door haar medewerker Emilie Peeters. Ook andere personen die rond dit thema al heel wat denkwerk hebben verricht, zoals Gorik Ooms, werkten mee aan het charter.

Met de politieke charters werken we echt aan een draagvlak van mensen die onze thema's en onze werking genegeen zijn en die dingen veranderd willen zien.

EEN GESLAAGD JAAR EÉN VAN DE CAMPAGNE!

We kunnen terugblikken op een geslaagd eerste campagnejaar van een twee jaar durende campagne. Met

veel evoluties en veel positieve reacties. We hebben uitgebreid de tijd genomen om een tussentijdse evaluatie te maken. Dit is nodig daar 2011 een jaar was van grote veranderingen. De bedoeling is om onze werking nog te verbeteren naar het tweede jaar toe of voor de organisatie van een nieuwe campagne.

VRIJWILLIGERSWERKING

In 2011 hebben we voor het tweede jaar ingezet op de **fos**-vrijwilligerswerking. We brachten de verschillende vrijwilligers en groepen die er al zijn in kaart. Zo kregen we een beter beeld van hen: wie ze zijn, vanuit welk principe ze zich organiseren, waar ze zich bevinden en op welke manieren ze zich inzetten voor **fos**. Op die manier kunnen we beter inspelen op hun noden.

In navolging van deze informatie ontwikkelden we een vrijwilligersbrochure onder de titel: 'Sociale strijd wereldwijd! Ik doe mee!'. In deze brochure werden alle verschillende mogelijkheden gebundeld met telkens wat uitleg van hoe de vrijwilligers bepaalde activiteiten kunnen organiseren, met telkens ook wat we vanuit **fos**-nationaal kunnen doen.

De volgende stap is om de vrijwilligers in de bloemetjes te zetten om hen te bedanken voor al hun vrijwillig engagement. We zullen gebruik maken van dit moment om de nieuwe brochure voor te stellen. **fos**-medewerkers kunnen de vrijwilligers leren kennen en zij elkaar en ze kunnen ook ervaringen uitwisselen. Deze activiteit wordt gepland begin 2012.

PUBLICATIES 2011

Voor een organisatie als **fos** is communiceren heel belangrijk. We doen dit in de eerste plaats om de problematiek van onze partners bekend te maken. Regelmatig met onze thema's en standpunten naar buiten komen, geeft onze mogelijkheid aan ons doelpubliek om de vinger aan de pols te kunnen houden van onze Zuidpartners.

We hebben onze eigen kanalen waarmee we nieuws over onze acties, campagnes, partners, standpunten enzovoort naar buiten brengen. Ons tijdschrift **fosfor**, onze maandelijkse e-nieuwsbrief en onze website en Facebookpagina zijn bedoeld voor onze sympathisanten en starters. Zo blijven we met hen in contact en kunnen we het vuur bij hen aanhouden.

Zij vormen een belangrijk doelpubliek, maar niet het grootste. Het ruimere doelpubliek zijn alle leden van de socialistische beweging. Daarom is het ook belangrijk om te communiceren via de kanalen die hen al bereiken, namelijk de ledenbladen en websites van de organisaties waarbij ze zijn aangesloten.

De uitgebreide en intensieve campagne over Recht op Gezondheid Wereldwijd heeft zijn effect ook niet gemist op het vlak van publicaties, zowel de eigen publicaties als het verschijnen van artikels in ledenbladen.

EIGEN PUBLICATIES

In de loop van 2011 zijn er 895 **fosfor**abonnees bijgekomen, wat het aantal op het einde van het jaar op 4835 bracht. Het gaat bij benadering om 1600 extra lezers, want uit de evaluatie van 2009 weten we dat er gemiddeld 1.8 lezers per adres zijn. Die stijging is voornamelijk te danken aan de talloze campagneactiviteiten waarbij mensen in aanraking kwamen met **fos** en onze publicaties. En 895 onder hen toonden interesse om via het kwartaalblad op de hoogte te blijven van onze acties.

Er kwamen in 2011 561 nieuwsbriefabonnees bij, wat het aantal adressen in onze mailinglijst in totaal op 2240 bracht. Ter vergelijking: in 2010 bedroeg de stijging slechts 147 abonnees. De reden van deze stijging is dezelfde als bij het kwartaalblad: heel wat mensen kwamen in aanraking met **fos** en de campagne, en gaven aan dat ze langs deze weg verder op de hoogte wensten te blijven.

De Facebookpagina was een belangrijk campagne-instrument en zat zelfs in de call to action van de campagne vervat: volg onze partners in het Zuiden, onder meer via Facebook. Er kwamen 271 fans bij op onze Facebookpagina, wat het totaal op het einde van het jaar op 622 bracht.

LEDENBLADEN

Er verschenen in 2011 in totaal 39 artikels in bladen en op websites van organisaties uit de socialistische beweging. Dat zijn er 6 meer dan vorig jaar. Drie kwart van de artikels ging over recht op gezondheid wereldwijd, het campagnethema. De andere gingen over uiteenlopende onderwerpen, afhankelijk van de afspraken met de bladen dan wel van de actualiteit. Zo was er met vrouwenvereniging VIVA-SVV de afspraak om in elk van hun vijf nummers van hun blad Vi-Zine ruimte te maken voor een interview met een vrouw uit het Zuiden, een artikel dat door *fos* werd aangeleverd. Dit blad heeft een oplage van ongeveer 8.000 exemplaren. Maar ook in de bladen van de gro-

te organisaties (mutualiteit, vakbond) die op verscheidene honderdduizenden exemplaren verschijnen, is er regelmatig plaats voor artikels van *fos*. Wat ertoe leidt dat leden van de beweging op de hoogte zijn en bereid zijn tot actie. Maar wat er ook op wijst dat de organisaties en de mensen die er werken, meer en meer openstaan voor de thema's en inhoud die wij te bieden hebben.

ELDERS OP HET WEB

De website wordt constant bijgewerkt: het merendeel van de items uit de e-nieuwsbrief linken door naar artikels die op de website komen. Al deze artikels plaatsen wij ook op de websites www.11.be en www.dewereldmorgen.be waar wij als leden via een invoermodule artikels op kunnen plaatsen. Dit vullen wij ook ons on line bereik aanzienlijk: een artikel op deze websites wordt tot 5 keer meer gelezen dan op onze eigen website. Bovendien plaatsen de beheerders van deze sites regelmatig onze artikels voor het voetlicht. Het is dus een tijdsinvestering die zeker de moeite loont.

Publicatie	Cijfers	Nieuw in 2010
fosfor	Telde eind 2011 4835 abonnees. Verschijnt 4 keer per jaar.	In fosfor 4 werd een nieuwe rubriek geïntroduceerd op de back cover: donor in de kijker.
e-nieuwsbrief	Telde eind 2010 2240 abonnees. Verschijnt 10 keer per jaar.	
Website	20.853 bezoeken in 2011	De artikels zijn systematisch ook verschenen op www.11.be en www.dewereldmorgen.be wat het bereik met een factor 10 verhoogt.
Facebook	Eind 2011 telde de Facebookpagina 622 fans.	271 fans meer dan in 2010.
Publicaties in ledenbladen	Er zijn 39 artikels en advertenties gepubliceerd in tal van ledenbladen en op websites van de beweging.	

NETWERKEN

Als bewegingsngo maakt *fos* deel uit van verschillende netwerken, zowel binnen de socialistische beweging als de Noord-Zuidbeweging. We nemen gezamenlijke standpunten in, voeren samen actie en zetten bepaalde punten hoger op de (politieke) agenda.

Binnen de Noord-Zuidbeweging spelen we een actieve rol in COPROGRAM (dat sinds kort 'NGO-federatie' heet) en 1.11.11 (de koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging). In 2011 bleef *fos* een belangrijke rol spelen in zowel de bestuurskanalen als verschillende adviesorganen en werkgroepen, zoals o.a. de Coalitie 2015 - De Tijd Loopt. Samen met andere organisaties bundelen we de krachten voor het behalen van de Millenniumdoelstellingen tegen 2015.

fos is een van de stichtende leden van MO*, het mondiaal nieuwskanaal van Vlaanderen. Als lid betalen wij jaarlijks een bijdrage en hier staan twee advertenties van 1 pagina tegenover. *fos* doet ook zijn inbreng in de jaarlijkse redactievergadering om mee te reflecteren en thema's aan te brengen.

De Wereld Morgen is de alternatieve nieuwssite van Vlaanderen. Zij houden de vinger aan de pols van hun partners uit het middenveld, en *fos* maakt deel uit van die groep. We wonen twee keer per jaar de partnerbijeenkomst bij om input te geven voor de evaluatie (najaar) en planning (voorjaar). Het merendeel van de artikels die *fos* op de eigen website plaatst, komen ook op www.dewereldmorgen.be te staan. De redactie van De Wereld Morgen selecteert regelmatig een artikel van *fos* voor in haar dagelijkse nieuwsbrief. Dit verhoogt het bereik van onze artikels aanzienlijk.

Binnen de socialistische beweging, vormen ABVV-vrouwen, VIVA-SVV en Zij-kant, samen met *fos* het samenwerkingsverband 'Ladies in Red'. Allen zijn organisaties binnen de socialistische beweging die op-

komen voor de rechten van vrouwen. In 2010 deden we ondermeer mee aan de internationale vrouwenmars in Tervuren en hadden we een gemeenschappelijke stand op de nationale Vrouwendag.

Daarnaast zijn we lid van Masmut, een platform van Belgische actoren zoals mutualiteiten, academici, onderzoekscentra en andere ngo's, dat de relevantie en doeltreffendheid van gezondheidszorg in het Zuiden versterkt. Via gezondheidsplatformen zoals Be-Case Health, Gezondheid en Solidariteit en Sensoa International heeft *fos* deelgenomen aan overleg en studiemomenten rond toegang tot gezondheid.

Op internationaal vlak is *fos* stichtend lid van Solidar. Dit netwerk van socialistische en sociaal-democratische ngo's is vooral actief in de Europese instellingen. Zo steunen wij hun deel in de campagne Decent Work en versterken zij onze beleidsbeïnvloeding bij de EU. Net als *fos* in Vlaanderen, heeft Solidar in Europa banden met vakbonden, partijen en welzijnsorganisaties.

Verder werkt *fos* binnen netwerken en platformen die georganiseerd zijn in landen en regio's. De belangrijkste hieronder zijn de samenwerking in Latijns-Amerika (CIFCA), de solidariteit met Cuba, het Palestina-overleg en het Zimbabwe European Network (ZEN). *fos* is tevens lid van OFCA (Organisatie voor de Regularisatie van Clandestiene Arbeiders) in België.

Het "Copenhagen Initiative for Central America" - CIFCA - groepeerde Europese ngo's die in Midden-Amerika actief zijn en focust zich op Europese politiek t.a.v. deze regio. Het afgelopen jaar heeft CIFCA voornamelijk gewerkt rond de onderhandelingen over een nieuw handelsakkoord met Midden-Amerika, dat te weinig vertrekt van de ontwikkelingsnoden van deze landen. Speciale aandacht is ook gegaan naar de schendingen van de mensenrechten en syndicale repressie die na de Hondurese staatsgreep van 2009 is toegenomen. *fos* heeft zijn contacten in de syndicale

MAATSCHAPPELIJK VERSLAG

voor het conflict in Palestina en in de MENA. Daarnaast ondersteunt **fos** de campagne 'Israël koloniseert - Dexia financiert', een platform tegen de illegale bouw van nederzettingen in Palestina.

Met de Midden-Oosten overleggroep werd een nationale manifestatie gehouden in Brussel voor de revoluties in de Arabische wereld en een tegen militaire interventie in Libië. Hierover werd ook een gemeenschappelijk opiniestuk geschreven. Ook werd er een

solidariteitsactie georganiseerd en een brief geschreven aan het ministerie van Buitenlandse Zaken voor de erkenning van de Palestijnse staat. N.a.v. verkiezingen en regeringsonderhandelingen en regeringsvorming werden ook aanbevelingen gedaan over Palestina en Midden-Oosten. Met het platform 'Israël koloniseert - Dexia financiert' heeft **fos** deelgenomen aan de jaarlijkse Algemene Vergadering van Dexia als aandeelhouder. Hier heeft een **fos**-medewerker het woord genomen en de financiering van Dexia veroordeeld.

In het netwerk Schone Kleren Campagne voerden we actie voor waardig werk in de kledingindustrie. In 2011 werd de organisatiewijze van het netwerk grondig herbekeken door alle stakeholders in de verschillende landen waar het netwerk actief is. Ook **fos** deed zijn zeg in dit proces. We voerden ook mee actie tegen het zandstralen van jeans in de Brugse winkelstraten op 22 maart. Zandstralen is een techniek om een nieuwe jeans een versleten uitzicht te geven. Deze techniek is echter zeer schadelijk voor de gezondheid van de werknemers. Een groot aantal modeketens en jeansmerken heeft aangekondigd het zandstralen van jeans te verbieden in zijn toeleveringsketen, naar aanleiding van acties en lobbywerk.

middens in Honduras ingeschakeld bij het bezoek van een fact finding missie van CIFCA en FIAN.

Samen met **ZEN** en sp.a organiseerde **fos** in 2011 een lunchdebat over de socio-politieke actualiteit in Zimbabwe. De voorzitter van de Nationale Constitution Assembly (NCA), Prof. Lovemore Madhuku, was de gast spreker samen met Wellington Chibembe, de nieuwe adjunct algemeen secretaris van de ITUC.

OIDHACO (Oficina Internacional para los Derechos Humanos - Acción Colombia - Internacional Bureau voor de mensenrechten - Actie Colombia) is een Europees platform van zo'n 33 organisaties die werkzaam zijn in Colombia en 4 Colombiaanse koepelorganisaties. De hoofdzetel van ODHACO is in Brussel. De hoofddoelstelling van dit platform is om het beleid van de Europese Unie en de Verenigde Naties met betrekking tot Colombia te beïnvloeden. De hoofdthema's waarvoor ODHACO werkt zijn mensenrechten, vrede en handel. In 2011 deed ODHACO vooral lobbywerk tegen de ondertekening van het vrijhandelsakkoord tussen de EU en Colombia. **fos** is sinds 2011 waarnemend lid binnen dit platform.

CBC (Coordinación Belga por Colombia - Belgische Coördinatie voor Colombia) is een ander platform van een tiental Belgische ngo's met een waarnemend lidmaatschap van Amnesty International Vlaanderen, Peace Brigades International en ODHACO. De CBC doet verschillende acties om de situatie in Colombia zowel bij de overheid als bij het Belgisch publiek aan te kaarten. **fos** is ook sinds 2011 lid van de CBC.

Het Corporate Funding Programme (CFP) is een Belgisch platform van ngo's en bedrijven. De eerste doelstelling is het stimuleren van de dialoog tussen de ngo's en bedrijven, en zo een brug slaan tussen deze twee werelden. De tweede doelstelling ondersteunt de eerste en betreft het fondsen werven voor de realisatie van ngo-projecten in het Zuiden. Een bedrijf wil zich hiertoe engageren en gaat de dialoog aan met de ngo die het project opvolgt. Uit die concrete samenwerking groeit een gesprek over het project, de doelgroep en ruimer de Noord-Zuid verhoudingen en internationale samenwerking. **fos** is lid van CFP sinds 2000.

fos maakt ook deel uit van de Midden-Oosten-overleggroep van 11.11.11. Samen met andere ngo's die rond Palestina en in de MENA (Midden-Oosten en Noord-Afrika) werken organiseren we activiteiten in Vlaanderen. Door onze acties informeren we een breed publiek en vragen we de aandacht van politici

fos baseert zijn jaarverslag op het Global Reporting Initiative (of GRI). We nemen de rapporteringsvorm over maar beantwoorden nog niet aan alle normen. Daarom spreken we nog niet van een GRI-verslag.

ORGANISATIEPROFIEL

- 2.1 t/m 2.8 Zie GRI Overzicht, bladzijde 132
- 2.9 Tijdens de verslagperiode waren er geen significante veranderingen in de organisatie qua omvang, structuur of eigendom. Er is wel aanpassing van het organigram gepland, maar die werd in 2011 nog niet uitgevoerd.
- 2.10 **fos** ontving geen onderscheidingen tijdens de verslagperiode

VERSLAG PARAMETERS

- 3.1 Dit verslag bekijkt de periode 01.01.11 - 31.12.11
- 3.2 Het vorige verslag werd gepubliceerd naar aanleiding van de algemene vergadering van 16.06.2011
- 3.3 **fos** brengt elk jaar een verslag uit naar aanleiding van zijn algemene vergadering in de periode mei-juni
- 3.4 Contactpunt voor dit verslag, zie onderaan bladzijde 132 van het GRI-overzicht
- 3.5 Proces voor het bepalen van de inhoud van dit verslag:
De inhoud van het verslag werd vastgelegd op de diensthoofdencl. Daarna werd het besproken in de overlegvergaderingen van de verschillende diensten. Hierbij werd rekening gehouden met de wensen van de leden van de algemene vergadering en met de wensen van donoren en medefinanciers
- 3.6 Afbakening van de reikwijdte van het verslag
 - Het activiteitenverslag behandelt de wereldwijde werking van **fos**
 - Het financiële gedeelte behandelt de wereldwijde werking van **fos**
 - Het maatschappelijk verslag behandelt de wereldwijde werking van **fos**
- 3.7 Specifieke beperkingen voor de afbakening van het verslag: zie 3.6
- 3.8 Basis die de vergelijkbaarheid beïnvloedt: **fos**-jaarverslag 2010
- 3.9 Technieken en berekeningsgrondslagen: niet

- van toepassing
- 3.10 Gevolgen van eventuele herformulering: niet van toepassing
- 3.11 Significante verandering t.o.v. vorige verslagperiode qua meetmethode: niet van toepassing
- 3.12 GRI-overzichtsmodel: zie blz. 132 van het GRI-overzicht

BESTUUR, VERPLICHTING EN BETROKKENHEID

- 4.1 Bestuursstructuur
- fos** is een vzw, met als hoogste orgaan de algemene vergadering. De algemene vergadering (AV) kiest zijn eigen leden en stelt de leden van de raad van bestuur aan (RVB). De AV beoordeelt de algemene werkingsplannen en verslagen, de begroting en de jaarrekeningen en geeft kwijting aan de bestuurders en de revisor. De AV komt gemiddeld twee keer per jaar samen. De RVB vijf tot zes keer.
- De RVB zet de algemene werkingsplannen (inhoudelijke en financiële) om in concrete kritijken, die dan door de algemene secretaris, samen met diensthoofden en de personeelsploeg uitgevoerd worden. De RVB zorgt ook voor de tussentijdse inhoudelijke en financiële controle van de werking.
- De RVB kiest de voorzitter, de ondervoorzitters en de algemene secretaris. De voorzitter zit zowel de AV als de RVB voor.

- 4.2 Heeft de voorzitter een leidinggevende rol in de dagelijkse werking?
- Nee. De voorzitter van **fos** is een onafhankelijke, onbezoldigde vrijwilliger, die als individu geen taak opneemt binnen de operationele werking van de organisatie. De dagelijkse leiding is in handen van de algemene secretaris. De voorzitter maakt, samen met de ondervoorzitters en de algemene secretaris, deel uit van het dagelijks bestuur (DB). Het DB overlegt op onregelmatige tijdstippen over individuele personeelszaken, over relaties met de sociale partners, achterban, relaties met donoren en medefinanciers, de structuur van de organisatie. Het DB ondersteunt de algemene secretaris in de dagelijkse werking.

- 4.3 Aantal onafhankelijken/niet-leidinggevenden van het hoogste bestuursorgaan:
- Er zetelen 41 leden in de AV, waaronder 5 personeelsleden (algemeen secretaris en 4 mede-

werkers)

In de RVB zetelen 14 leden, waaronder de algemene secretaris.

- 4.4 Aanbevelingsmogelijkheden/medezeggenschap
- De medewerkers van **fos** hebben medezeggenschap via:

- De overlegorganen per dienst (of per kantoor in het Zuiden)
- De maandelijks ploegvergadering voor de medewerkers in Brussel
- De algemene en regionale beraden
- De occasionele thematische overlegmomenten
- De vertegenwoordiging in de algemene vergadering

fos-medewerkers bereiden de beleidskeuzes van de RVB voor via documenten en mondelinge toelichtingen.

- 4.13 Lidmaatschappen/belangenorganisaties.
- Zie blz. 121

- 4.14 Overzicht relevante belanghebbenden:
- Naast onze partners in het Noorden (de organisaties van de socialistische beweging), onze partners in het Zuiden (de organisaties die door **fos** financieel en/of inhoudelijk ondersteund worden), de personeelsleden en de vrijwilligers vind je onze belanghebbenden terug op bladzijde 131.

- 4.15 Basis voor inventarisatie en selectie van de belanghebbenden:
- Onze partners in het Noorden: die organisaties die het initiatief namen voor de oprichting van **fos** of zijn voorgangers. Later werd de partnerkeuze verrijkt omdat de socialistische beweging bestaat uit heel veel deelorganisaties. Onze partners in het Zuiden: aan de hand van de partnercriteria (document goedgekeurd door de RVB).
- Selectie donoren en medefinanciers: aan de hand van aanbod, in functie van de algemene programmalijnen.

PRESTATIE-INDICATOREN EN SOCIALE-INDICATOREN

Deze indicatoren zijn enkel van toepassing op het hoofdkantoor van **fos** in Brussel.

GRI-code	Beschrijving	eenheid	2011	2010
LA1	Personeelsbestand / Gemiddeld aantal werknemers in het lopende jaar			
	Volgtijds	aantal	12	13
	Deeltijds	aantal	1	1
	Totaal uitgedrukt in VTE	aantal	13	14
	Personeel in dienst per 31/12			
	Volgtijds	aantal	12	13
	Deeltijds	aantal	1	1
	Totaal uitgedrukt in VTE	aantal	13	14
	Personeelsverloop			
LA2	Ingetreden werknemers	aantal	1	2
	Uitgetreden werknemers	aantal	2	1
LA7	Werkverlet			
	Verlet - ziekteperioden - ziekteverzuim	dagen/jaar		
LA10	Opleiding			
	Ontvangen training per jaar	uren/jaar		
	Taalcursussen	uren/jaar		
	Informatica (toepassingen)	uren/jaar		
	Arbeidswetgeving	uren/jaar		
	VZW-wetgeving	uren/jaar		
	Algemeen	uren/jaar	82,5	60
	Totaal training	uren/jaar	82,5	60
LA13	Samenstelling naar geslacht en beroeps categorie			
	Personeelsbestand man/vrouw per 31/12			
	Volgtijds man	aantal	4	4
	Deeltijds man	aantal	0	0
	Volgtijds vrouw	aantal	8	9
	Deeltijds vrouw	aantal	1	1
	Totaal uitgedrukt in VTE	aantal	12,5	14
	Per beroeps categorie			
	Directiepersoneel	aantal	1	1
	Bedienden	aantal	12	13
	Arbeiders	aantal	0	0
	Raad van Bestuur			
	man	aantal	20	13
	vrouw	aantal	4	4
	Totaal		14	17

FINANCIEEL VERSLAG

fos geeft jullie graag de financiële info voor het jaar 2011.

Kosten 2010	
Huisvestingskosten	12.700
Computermaterialen	15.377
O&H burelen	8.368
Werkingskosten	74.658
Personeelskosten	691.386
Afschrijvingen waardeverminderingen	25.699
Belastingen	1.000
Financiële kosten	26.816
Subsidies fos werking Noord & Zuid	4.613.438
Totaal	5.469.443
Saldo van het boekjaar	5.499

Opbrengsten 2011	
Diversen	79.685
Gemeenschappelijke Actie	48.686
Giften	87.615
Subsidies	5.249.722
Andere bedrijfsopbrengsten	1.690
Financiële opbrengsten	7.544
Totaal	5.474.942

fos sluit het boekjaar 2011 af met een positief resultaat van 5.499 euro.

Activa	
Vaste activa	584.337
Vlottende activa	1.597.860
Totaal van de activa	2.182.197

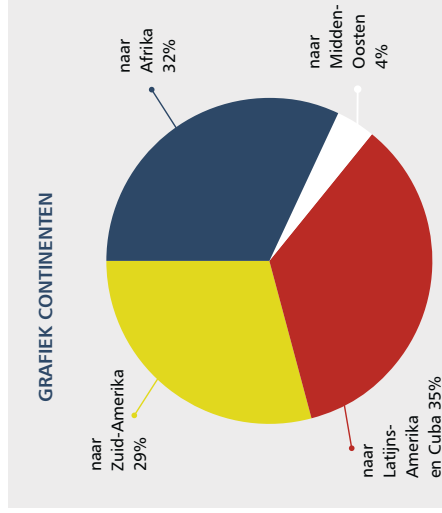
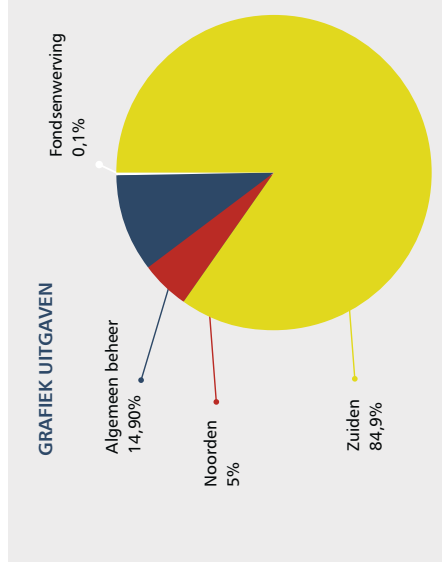
Passiva	
Eigen vermogen	895.643
Schulden en voorzieningen	1.286.554
Totaal van de passiva	2.182.197

UITGAVEN

fos heeft een gemiddeld jaarinkomen van 5,5 miljoen euro.
Gemiddeld 84,9% van de middelen gaan naar het Zuiden. Hiermee steunen we partnerorganisaties op basis van gemaakte afspraken en plannen.

We besteden 5% van de middelen aan Noordwerking.

Zo'n 0,1% besteden we aan fondsenwerving. Gemiddeld 10% van onze middelen wordt gespendeerd aan algemeen beheer.

UITGAVEN PER REGIO

Voor elke €100 die naar het Zuiden gaat, gaat naar:

Afrika	32,02 euro	32%
Midden-Oosten	3,89 euro	4%
Latijns-Amerika & Cuba	35,46 euro	35%
Zuid-Amerika	28,63 euro	29%

DONOREN

Om toegang te krijgen tot subsidies (EU, DGOS) voor projecten in Noord en Zuid, moet **fos** zelf instaan voor een deel van de middelen. **fos** kon in 2011 rekenen op de steun van:

Particulieren

Het Provinciebestuur van:

- Antwerpen
- Limburg
- Vlaams-Brabant
- Oost-Vlaanderen
- West-Vlaanderen

Stads- en gemeentebesturen:

- Brugge
- Kapellen
- Herk De Stad
- Sint-Truiden
- Meise
- Schoten
- Mechelen
- Destelbergen
- Zonhoven

Diverse organisaties en bedrijven:

- 11.11.11
- Van Os via CFP
- CFP
- Stichting Antoon Spinoy
- P&V
- Multipharma
- TMVW
- Voedingssector Sociaal Fonds
- Petroleumsector Sociaal Fonds
- Vrienden voor Cuba
- Entraide & Fraternité
- FNV

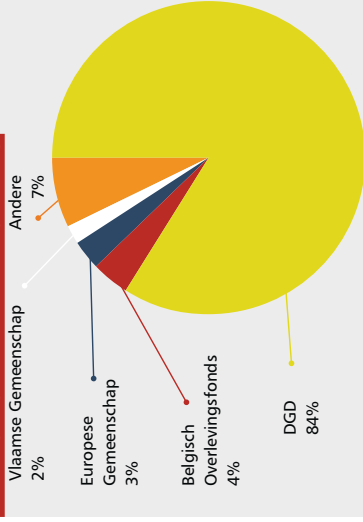
Eigen achterban:

- NVSM
- SPA
- Algemene Centrale
- Algemene Centrale Antwerpen
- ABW West-Vlaanderen
- ACOD Ministeries
- ACOD Openbare Diensten
- Werkerswzijin Brugge
- Viva West-Vlaanderen
- Bond Moyson West-Vlaanderen Jeugddienst
- Bond Moyson West-Vlaanderen
- Bond Moyson Oost-Vlaanderen
- De Voorzorg Limburg
- De Voorzorg Antwerpen

Voor de financiering van de projecten en partnerwerking in Noord en Zuid, kon **fos** rekenen op steun van:

- Federale Overheid, Directie-Generaal voor Ontwikkelingssamenwerking - DGD
- Europese Commissie
- Vlaamse overheid

HERKOMST VAN FINANCIERING

VERSLAG 2011

De rekeningen van **fos** boekjaar 2011 werden nagezien door het auditbureau Ernst & Young.

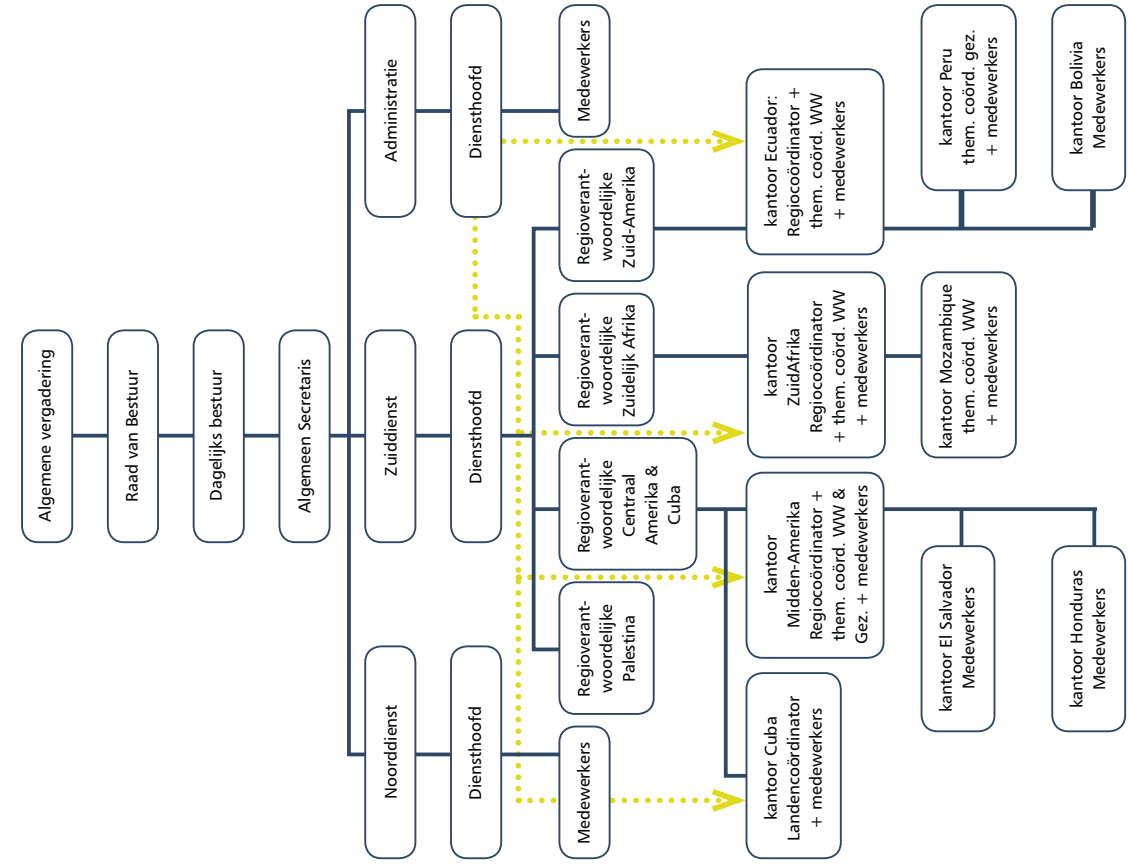
De jaarrekening en het revisoraal verslag werden neergelegd op de algemene vergadering van 19 juni 2012 en kunnen geraadpleegd worden op de website van **fos** op www.fos-socsol.be

De jaarrekening werd ook neergelegd bij de Nationale Bank van België, waar alle cijfers vrijblijvend kunnen opgevraagd worden.

ORGANIGRAM

WIE DOET WAT ?

(d.d. 14 mei 2012)

ALGEMENE VERGADERING

Per december 2011: 41 leden

RAAD VAN BESTUUR

Voorzitter: André Alain (De Haan)
Ere-Voorzitter: Dirk Van der Maelen (Geraardsbergen)
Algemeen secretaris: Annuschka Vandewalle (Oostende)
Leden: Ann Van Swieten (Kontich), Eddy Van Lanker (Kortrijk), Eric De Broyer (Attenhove), Inti Ghysels (Aalst), Lieven Vanhoutte (Waregem), Marnic Spelt-doon (Brakel), Mil Kooyman (Gent), Patrick Veret-bruggen (Ternat), Frieda Ardies (Mechelen), Jenny Spiessens (Herf-de-Stad), Rik Thys (Brugge)

KANTOOR TE BRUSSEL

Algemeen secretaris: Annuschka Vandewalle
Noorddienst: Machteld Dhondt, Ali Selvi (1/2), Stiene Billen, Isabel Wagemans, Tess Ntamashimikiro
Zuiddienst: Ali Selvi (1/2), Karl Pfeffer (tijdskrediet),

Kwaku Acheampong, Wim Leysens, Paola Andrea Vallejo Patiño
Dienst administratie: Petra Decraemer

REGIONALE KANTOREN

Midden-Amerika

Nicaragua: Helene Van Acker, Ivania Garcia, Frank Lensink, Meyling Medina Garcia, Róger Cruz, Gerardo Berrios, Ariël Montesdeoca
Honduras: Dina Rosales, Gloria América Zepeda
El Salvador: Angel Dagoberto Cuellar, Luis Orellana

Cuba: Yves Van Gijssel

Zuid-Amerika

Ecuador: Rita Cloet, Jo Vervecken, Erika Arteaga, Diana Montalo
Peru: Felix De Witte, Alejandro Rodríguez, Carmen Albarocin, Leoncio Vilca Pacompia
Bolivia: Dalitza Brozovich, Susana Terrazas, Tania Costas Herrera

Zuidelijk Afrika

Zuid-Afrika: Jolanda Jansen, Anna Ushamba, Liz Uwin, Debra Mabalane, Odhey Matsi, Ngoni Katsvairo
Mozambique: Oscar Marleyn, Adriano Daniel, Helena Ernesto Michone, Fernando Lucas, Samuel Marondo.

GRI-INDEX

Visie en strategie		blz	Bestuur, verplichting en betrokkenheid		blz
1.1	Verklaring van duurzaamheid	8	4.1	Bestuursstructuur	124
Organisatieprofiel		blz	4.2	Heeft voorzitter een leidinggevende rol	124
2.1	Naam organisatie	7	4.3	Aantal onafhankelijken/niet leidinggevend	124
2.2	Producten/diensten	9-14	4.4	Aanbevelingsmogelijkheden/medezeggenschap	124
2.3	Organisatiestructuur	130-131			
2.4	Locatie hoofdkantoor	133	4.13	Lidmaatschappen/belangenorganisaties	124
2.5	Landen actief	18	4.14	Overzicht relevante belanghebbenden	124
2.6	Juridische structuur	124			
2.7	Afzetmarkten	-			
2.8	Omvang/kerncijfers	126-129			
2.9	Significante veranderingen	9-14			
2.10	Onderscheidingen	-			
Verslagparameters		blz	Prestatie-indicatoren		blz
3.1	Verslagperiode	1			
3.2	Datum recente verslag	123		Economie	blz
3.3	Verslagcyclus		EC1	Directe economische waarden/omzet	126-127
3.4	Contactpunt	132	EC4	Significante steun van de overheid	128
3.5	Proces voor bepalen inhoud	123			
3.6	Afbakening verslag	1		Sociaal	blz
3.7	Specifieke beperkingen	-	LA1	Personeelsbestand	125
3.8	Basis die vergelijkbaarheid beïnvloedt	-	LA2	Personeelsverloop	125
3.9	Berekeningsgrondslagen	-	LA7	Werkverlet	125
3.10	Gevolgen van de eventuele herformulering	-	LA10	Opleiding	125
3.11	Significante veranderingen	9-14	LA13	Samenstelling naar geslacht en beroeps categorie	125
3.12	GRI-overzichtstabel	132			
Contactpunt voor vragen over dit verslag annuschka.vandewalle@fos-socsol.be - tel +32 (0)2 552 03 00					

COLOFON

Uitgever

Vzw **fos** - Socialistische Solidariteit
Annuschka Vandewalle
Grasmarkt 105 bus 46
1000 Brussel

tel (+32) (0)2 552 03 00
Fax (+32) (0)2 552 02 96

info@fos-socsol.be
www.fos-socsol.be

Teksten en redactie

Medewerkers **fos** Brussel en
fos kantoren in het Zuiden

Eindredactie

Isabel Wagemans

Gender in taal

Termen zoals 'werknemer',
'werkgever' en de beroepsnamen
die in deze tekst gebruikt zijn
voor groepen van mensen, slaan
telkens op zowel mannen als vrouwen.

Verder hebben we zoveel mogelijk
taalgebruik gehanteerd dat zowel
mannen als vrouwen insluit.

Vormgeving
Grafische dienst ABVV West-Vlaanderen

Druk
Algemene Centrale van het ABVV

Datum van uitgifte
1 juni 2012

